

Impresum

Nakladnik: Udruga PRAVI PUT

Autorica: Žana Alpeza

Lektorica: Irena Gudelj, prof.

Grafički dizajn: Josip Maglica, mag. informatike i učenici

Srednje strukovne škole Silvija Strahimira Kranjčevića, Livno.

Tisak: FRAM ŽIRAL Mostar

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Nacionalna i univerzitetska biblioteka

Bosne i Hercegovine, Sarajevo

821.163.4(497.6)-92

821.163.42(497.6)

ALPEZA, Žana

Preživjeti 21. stoljeće / Žana Alpeza. - Grude : Udruga Pravi Put, 2021. - 138 str. ;

20 cm

ISBN 978-9926-8243-1-0

COBISS.BH-ID 42147078

ŽANA ALPEZA

PREŽIVJETI 21.
STOLJEĆE

Grude, 2021.

SADRŽAJ

Osvrt na 20. stoljeće	1
GRIJESI MODERNOG VREMENA.....	2
PRANJE MOZGOVA? - Novi zadatak čovjeku 21. stoljeća!.....	5
PRIMITIVNA KRUTOST CIVILIZACIJE.....	8
„RASPUŠTENICE, UDOVICE, USIDJELICE - Oštećena Roba? J..bi se Balkanu!“ I. dio.....	10
„OVO JE VRIJEME POKVARENIH I LOŠIH LJUDI!“	13
„TKO IZDRŽI SVOJE MUKE TAJ JE SPAŠEN!“	15
OTMJEN SIROMAH - NOVOPOČENI BOGATAŠ! - Sva bijeda i sjaj luksuza.....	17
Ponerologija: o prirodi zla - Terapija za čovječanstvo	21
Prokletstvo zvano-DIREKTOR.....	24
U čijim je rukama „ZAKON GLADI I SITOSTI“?.....	26
FACEBOOK - novi oblik psihoterapije ili novi oblik zla.....	30
DIPLOMIRANI EKSPERTI - Brlog neznanja.....	33
KAKO NOVAC UPRAVLJA ČOVJEČANSTVOM?.....	36
POBJEDA NAD TEŠKOM ŠIZOFRENIJOM.....	38
KAP MLIJEKA IZGLADNJELE MAJKE!.....	39
CARSTVO GLADNIH DUHOVA.....	41
ANDEOSKA LICA S ĐAVOLJOM DUŠOM.....	43
RASKOL - Jaz između generacija.....	45
„UMORNA SAM OD OBJAŠNJAVANJA!“	46
PREŽIVJETI SMRT VOLJENIH.....	50
GLOBALIZACIJA – Stvarnost ili noćna mora?.....	53
AGRESIJA - PREPREKA LJUDSKOM NAPRETKU.....	73
POŠAST 21. STOLJEĆA – Karcinom, vodeća prijetnja čovjeku?	80

MENTALNO ZDRAVLJE U 21. STOLJEĆU	82
PREŽIVI I SJAJ KADA TI JE NAJTEŽE!.....	87
PRIRODNE DJEVOJKE U 21.STOLJEĆU - VRSTA U IZUMIRANJU.....	88
DEPRESIJA – PREŽIVJETI BEZDAN BEZ KRAJA!.....	90
KAKO PREŽIVJETI U 21. STOLJEĆU? - 11 KORAKA ZA POVRTAK VJERE U SEBE!.....	92
KONZUMERIZAM - NOVI VID MANIPULIRANJA LJUDIMA U 21.STOLJEĆU.....	95
MOŽE LI DOBRI BOG STVORITI SVIJET S TOLIKO ZLA?.....	99
„NE, NIJE NORMALNO DA SE TI KAO FACA...“	103
OGOVARANJA I TRAČEVI - KAKO PREŽIVJETI LJUDSKU ZLOBU?.....	103
ROBOVI KONFORMIZMA I MASKI.....	107
„U REDU JE ŠTO NISTE U REDU I ZAPRAVO,VI STE VELIČANSTVENII“	109
ŽENA - BOŽJE ČUDO!.....	113
„NI OD KOG NE TRAŽIM NIŠTA - NE REMETITE MOJ MIR!“	115
„DJECO, NE VODITE ME U DOM!“.....	116
„NE IDI IZ BIH. SUNCE TUDEG NEBA JE ZAUZETO!“	118
„DA, ONA TI IMA RAK! DA, ONA TI JE BILA NA PSIHIJATRIJI!“	121
NAŠE MAJKE, BAKE - NEUMORNE PAČENICE.....	124
„ZAMARATE ME - Zaobiđite moj spokoj!“	127
„SA SELA SAM! ALI NISAM SELJANKA!“.....	130
„NE RAZAPINJITE SADA LJUDE, K'O BOGA VAS MOLIMI!“	132
Tko su OTROVNI RODITELJI? - Kako preživjeti i spasiti svoj život?	135
„RASPUŠTENICE, UDOVICE, USIDJELICE - Oštećena Roba? J..bi se Balkanu!“ II. dio.....	140
„ŠTO ĆE TI SIROVINJA? SIROVINJA TE SAMO KOČI !“ riječi intelektualca.	143

PREDGOVOR

Svanulo je jutro 21. stoljeća. Dan kao i svi drugi. Nema toliko dugo najavljivanog „smaka svijeta“ ni razornih predviđanja apokalipse. Iza nas je dvadeset stoljeća, toliko događaja, ratova, bespuća, prirodnih katastrofa, različitih nemira, nesreća i sličnih događaja. A što smo mi kao napredno čovječanstvo naučili iz toga? Treba li doći i proći još ratova kako bismo mi zadovoljili svoje unutarnje demone? Može li nas spasiti napredak čovječanstva kako bismo bili bolji ljudi? Kolika je cijena koju čovjek, kroz napredak, plaća i nauči li on išta? Kaže se da svaka nova generacija donosi novitete, samo koliko smo mi, ljudi od krvi i mesa, zapravo sposobni nositi se s velikim promjenama u kratkom periodu?

Osvrt na 20. stoljeće

Kako bismo mogli bolje vidjeti i razumjeti što nam je danas na trpezi 21. stoljeća, svakako trebamo napraviti osvrt na 20. stoljeće.

Hegemonija Europe

Početak 20. stoljeća Europa je još bacala svoju sjenu preko cijelog svijeta. Europska hegemonija ne počiva samo na oružanoj snazi, nego i na prednosti europskog društva, ocjenjujući je po svim kriterijima kojima se mjeri napredak u industrijskom razdoblju. U Europi je bilo tvornica, rudnika, bilo je željeznica i brodova te još puno neistrošene energije koja je pravi oslonac industrijskog društva. Potrošnja *per capita*, glavnog izvora energije, ugljena, bila je stotinu puta veća u Velikoj Britaniji negoli u Kini. Prosudjujući taj kriterij pojmovima koji se odnose na samog čovjeka, možemo reći da je velika većina ljudi Europe bila pismena dok je deset posto njihovih kolonijalnih podanika znalo čitati. Isto tako prosječna dužina života zapadnoeuropskih ljudi bila je dvaput veća od one koja je prevladavala u većini azijskih i afričkih zemalja. Razlika u proizvodnom potencijalu i životnom standardu jasno je iznosila na vidjelo nadmoć europske civilizacije i kao da je pružala sigurnu bazu daljnjeg gospodarenja. Osim toga, Europljani su, uvjereni u nadmoć svoje kršćanske vjere, pokazivali takve misionarske pozive kakve kod sljedbenika drugih vjera nije bilo ili ih nisu mogli izraziti.

Prvi i Drugi svjetski rat

Razdoblje dva svjetska rata donijelo je raspad u Europi, sjenu ekonomske depresije, nastojanje na svjetskoj razini da Japan postane kolonijalna sila, donijelo je i važnost porasta Sjedinjenih Američkih Država kao i pojavu Sovjetskog Saveza kao nove svjetske sile. Krajem Prvog svjetskog rata centralna je Europa ostala u stanju političke razjedinjenosti i to nakon nadčovječnih napora da se bori s ujedinjenim snagama ostalog svijeta. Njemačko carstvo palo je na koljena. Njemačka industrija bila jako iscrpljena, a novac zahvaćen inflacijom koju svijet do tada nije vidio. Jedan od najznačajnijih simptoma rasula europske moći sastojao se u tome da se velik broj europskih naroda suprotstavio demokraciji i političkim vrijednostima zapadne Europe, počevši od Italije pa nadalje. Nemirno društveno stanje bilo je povod da su u svim tim zemljama zavladale diktature. Čim su se one jednom dokopale vlasti, iredentistički zahtjevi učinili su to da su ambicije diktatora počele ugrožavati mir i sigurnost. Ono što je konačno otkrilo izmijenjeni položaj starih europskih država u svijetu nije bila politička slabost Europe, nego više njezina ekonomska slabost. Slabost europskih ekonomija u godinama nakon rata jednim

dijelom je bila prekrivena zajmovima od Sjedinjenih Američkih Država koje su pomogle da Europa prođe proces rekonstrukcije.

GRIJESI MODERNOG VREMENA

Kada bismo počeli nabrajati grijeha, počevši od najtežih grijeha koje je religija (govorim o kršćanstvu) ostavila čovjeku na zemlji da ih ne čini kako ne bi postao zao, shvatili bismo kako je čovjek složeno i neposlušno biće koje uvijek traži više, teži boljem i pritom ne razmišlja ugrožava li drugog direktno ili indirektno. Period od osamdesetih, devedesetih do danas je prekratak da bi se čovjek, po riječima Junga, „individualizirao“ s novonastalom situacijom i odlukama, bilo da je riječ o lokalnoj, široj ili globalnoj zajednici. Ono što su donijele milenijske godine, kako ih nazivaju, je teško prilagodljivo čovjeku koji je težio poštenju, radu, ljudskosti, moralu, principima i idealima. Mlade generacije su bez ikakvih problema ušle u tzv. moderno doba, prihvatile ga i prigrlile s velikom radošću. Puno je grijeha koji obilježavaju današnje vrijeme, a o njima ću govoriti u nastavku.

Bogatstvo bez rada - Kako se danas postaje bogat?

Poslijeratni period donio je vreće plijena onima koji su se obogatili bez ikakve muke i rada, bez ikakvog stručnog znanja i iskustva. Oni su paraziti koji su se išćahurili, uklopili, stavili masku vuka i bez ikakvog stečenog karaktera su postali spremni na sve. Uzeli su novac i prilike te su ih pretvorili u bogatstvo. To bogatstvo koje imaju, nije normalno ni prirodno. Ono prelazi granice svakoga razuma i stvara „*tajkune-parazite*“ koji imaju sakupljački nagon. Sakupljački nagon je jedan od nagona koje je teško kontrolirati ili čak potpuno nemoguće. Vidjeli smo bogataše koji su recimo kupili jednu kuću ili vilu i onda im ona nije više bila dovoljna te su kupili još jednu na drugom mjestu. Isto je s tvrtkama, automobilima... Taj sakupljački nagon, osim što ih tjera kupovati sve više i više, nema te rupe koja im je dovoljna i koju bi jednom mogli napuniti do vrha. Vremenom, to prijeđe u određenu vrstu patologije kada ti ljudi vrše ogroman pritisak na svoje djelatnike, užu ili širu obitelj i prijatelje. Oni počnu uživati u situacijama kada druge, pogotovo svoje djelatnike, tlačće, vrše mobing, izrabljuju, tretiraju ih kao ostarjelu, iskorištenu, bačenu krpu. Teško je biti djelatnik kod ovakvih ljudi. Ljudi su danas primorani raditi za minimalne plaće kako bi se prehranili. Često i oboljevaju – najviše psihosomatski. Ova vrsta grijeha, tzv. „*grijev bogatstva bez rada*“, zlo je današnjeg doba koje je došlo nama nekako rapidno, bez da mu se možemo suprotstaviti ili tražiti promjenu. Ljude koji su se obogatili na različite nezakonite načine, bez rada, muke i truda je nemoguće promijeniti. Ovi ljudi, nezadovoljni i frustrirani zbog sadašnjeg stanja jer uvijek hoće

više, nastavljaju zarađivati milijune jer proživljavaju unutarnje stanje „manjka“. Oni kupuju ili pokušavaju kupiti sve što se novcem može kupiti, a oni misle da novac sve kupuje, Rade to kako bi zadovoljili svoje psihološke potrebe i popunili svoje emocionalne praznine. U normalnim uvjetima poslovanja, ljudima koji se odluče na stvaranje poslovne klime i ulaganja, treba barem pet godina kako bi vidjeli rezultate svog mukotrpnog rada, naravno uz povoljne ekonomske standarde, socijalnu politiku i ostale stepenice uspješnog poslovanja. Naravno, za naše krajeve i one koji su „preko noći“ zgrabili bogatstvo te postali grabežljivi sakupljači, ovo je smiješno. Zbog toga i jesmo, tu gdje jesmo. Jedni su abnormalno bogati dok je ona druga skupina ljudi siromašna i jedva preživljava. *Puno je gladnih kojima su „pučke kuhinje“ postali „hramovi spasa“* jer nemaju nikakvih primanja ili su bolesni, stari, iznemogli ili su samo obitelji s puno djece. Gledajući sliku jednog bogataša koji je iza sebe ostavio nekoliko generacija financijsko situiranih te drugu sliku, siromašnih koji se svakim danom mole da umru, pitamo se: „Zar ovo nije grijeh modernog doba?“

Posao bez morala? - Odbačeni kao zadnje krpe

Dvadeset prvo je stoljeće. Uz pokretačku snagu globalizacije, ono je donijelo širok spektar radnih mjesta. Razvoj industrijalizacije počeo je krajem 80-ih prošlog stoljeća, tako da je u kratkom roku došla globalizacija s ogromnim promjenama u radnom okružju. Naravno, globalizaciju su potaknuli veliki moćnici kojima je lakše bilo poslovati s jednog kraja svijeta na drugom, a zatim su se javile mogućnosti za nova radna mjesta. U bivšim sustavima, država je zapošljavala. Ako si bio ugostitelj, taj posao si mogao i obavljati. Ova raznolikost danas dobro utječe na mlade ljude koji su željni putovanja, upoznavanja i učenja. No je li to uistinu tako u stvarnosti? Uzet ćemo nekoliko primjera današnjih radnih mjesta i promatrati kako funkcioniraju. Od 90-ih se javila velika potražnja u modnoj industriji za modelima/manekenkama. Djevojke koje žele raditi ovaj posao moraju imati određene predispozicije vezane isključivo za njihov fizički izgled kako bi bile primijećene i kako bi ušle u svijet mode, a onda se dogodi da su u vrtlogu modne industrije podložene svemu i svačemu. Te mlade djevojke željne slave, dokazivanja, novca, putovanja i laskanja, spremne su (većina njih) i na ružnu stranu ovog posla. Često su ucijenjene pa moraju uzimati različite štetne tvari, drogu, biti eskort pratnja, izložene su izgladnjivanju, bulimiji ili anoreksiji. Za svoj rad često nisu plaćene. Njihovi poslodavci im kažu: „Znaš li ti draga djevojko, koliko bi njih željelo biti na tvom mjestu?“ I tu prestaje priča. To se više ne može nazvati poslom. To je muka u kojoj nema morala ni dostojanstva. Teško je ne spomenuti djevojke koje su svojevrijem ušle u svijet droge i postale lake mete svojih izrabljivača. Opet dolazimo na pitanje: „Čemu slava ako te ne poštuju kao osobu i ako si izložena različitim maltretiranjima?“ Drugi primjer je radnica u samoposluzi. Žene koje rade takav

posao često imaju minimalne plaće. Kad se razbole, trpe i rade jer ne smiju reći poslodavcu da su bolesne. „O čemu pričamo, kakvo bolovanje? Ženo draga, znaš li ti koliko ljudi je nezaposleno i samo čeka tvoje radno mjesto“, često čuju od svog poslodavca. Teško je ovdje ne spomenuti trudnice koje jedva skupe snagu i hrabrost reći svom poslodavcu da su trudne. Uz to što cijelo vrijeme rade na nogama, poslije radnog vremena, kada je blagajna već zaključena, ove žene često ne mogu ići kući jer ih čeka čišćenje i ribanje podova. Nakon druge smjene, one često dođu kući oko ponoći. I tako iz dana u dan, a za koliku plaću? Većina ih dobije od 400 KM do 600 KM, a ovih šesto dobiju samo sretnice. Uz to ih na različite načine omalovažavaju, nazivaju ih svakakvim imenima i govore im ružne riječi (npr. „Glupačo, ti si nesposobna, nikad nećeš ništa naučiti, nemaš ništa u glavi...“), a one šute, trpe i rade jer trebaju taj posao. A gdje je nestalo osnovno ljudsko pravilo da se prema drugima treba postupati ljudski, s poštovanjem, pogotovo prema starijima? Nema toga. To je već odavno u ovome stoljeću prošlost i to prošlost koje se s nostalgijom većina ljudi prisjeća.

Religija bez žrtvovanja - „Bože pokaži im poniznost!“

Većina religija uči ili bi barem trebala učiti svoje vjernike da su ljubav, poštenje, skromnost i poniznost ono što nam je Bog ostavio kako bi nam bilo bolje na ovoj zemlji, no rade li to tako oni koji su naslijedili Isusa Krista (sada govorim o kršćanstvu) od apostola do svećenika i dr. i ponašaju li se oni u skladu sa svojim pozivom? Kakav je primjer žrtve svećenik koji gleda kako će pojesti najskuplju hranu? Kakav je primjer žrtvovanja svećenik koji ne želi sjesti u staro izdanje volkswagen golfa i traži od puka novo vozilo? Kakvo je to žrtvovanje kada mu je interijer i eksterijer kuće najmoderniji i usklađen točno prema njegovim željama? Kakvo je to žrtvovanje kada svećenik ili vjerski vođa bilo koje religije nikada nije posjetio stare i bolesne ili mlade i bolesne osim kad im na zahtjev obitelji moraju dati bolesničko pomazanje? I tako bismo mogli nabrajati u nedogled. No, ima li uopće smisla religija bez žrtvovanja? Ima li žrtva smisla i za običnoga čovjeka koji svaki dan može pomoći drugima na bilo koji način? Zašto nekome trebaju desetere cipele ili brojne markirane trenirke u različitim bojama? Zar nije ljudski i vjerski, zar nije humano udijeliti pomoć onome kome ta pomoć treba? Što se zapravo dogodilo sa skromnošću i poniznošću? Nigdje ih nema. Propale su, nestale. Potpuno su se izgubile. Ne vidimo ih već duže vrijeme. Što je to moglo ili tko je to mogao razoriti poniznost? Samo čovjek; samo je čovjek to mogao i on je to našalost i učinio. A zašto? Iz pohlepe, iz privida da je materijalno prioritet. Moderni čovjek je donio crne oblake nad skromnost i zatamnio sve ono što ljude čini boljima, plemenitijima i ispunjenijima. Da, to je mogao uraditi samo čovjek kojega je novac zaslijepio, kojemu je novac zatamnio dušu i zatrvao tijelo. Upitajmo se: „Kakvu sam to žrtvu ja podnio za drugoga, za svoju obitelj, prijatelje, za potrebite, za Bogal“

Uživanje bez savjesti - Apokalipsa današnjice

Kako je život lijep, kako on čovjeku može pružiti različita zadovoljstva, sreću, radost i ispunjenje. Čovjek u njegovoj raznolikosti može uživati svakoga jutra kada se probudi i svake večeri kada ide spavati. Nekada je čovjek uživao u malim sitnicama koje su njemu i njegovoj obitelji puno značile. Djeca su nekada odbrojavala dane do Božića i skrivala pod jastukom kalendar s prekrštenim danima i s iščekivanjem brojala one preostale do Božića radujući se činjenici da će im otac ili majka donijeti poklon o kojemu razmišljaju i pričaju cijele godine. Bakama i djedovima je bilo toplo pod gunjem u dugim zimskim noćima dok su slušali kako vjetar puše. Majke i očevi su uživali u pogledima svoje djece kada su svi skupa za stolom večerali gledajući kako se svima lica smiješe i slušajući kako pod stolom lupkaju i guraju jedni druge pitajući se tko će slijedeći pitati majku ili oca da ostanu još malo budni i gledaju televiziju. Ova bajka danas više ne postoji. Živa je jedino u sjećanjima onih koji su je imali i doživjeli. Za ostale, ovo je samo jedna bajka i to bajka ispričana s podsmijehom. Možemo li danas usrećiti djecu čak i gomilom darova? Zašto djeca više s radošću ne iščekuju blagdane? Zašto su nezadovoljni bilo čim što im roditelji kupe? Više i ne viđam djedove i bake. Ako ih pak negdje i sretnem, u njihovim očima primjećujem samo tugu kojom gledaju na ovaj svijet danas, na ovaj labirint bez kraja. Često bake i djedovi kažu: „Ne znaju oni, sinko, danas uživati u životu.“ I to je živa istina. Današnje uživanje se svelo na prazno ništavilo nagomilanog materijalnog smeća. Ljudi to smeće samo nogom uklone u stranu. A što čovjeku zapravo treba da bi uživao? Treba mu malo sreće koju sam može stvoriti. Ako je okružen dragim ljudima, prijateljima, sitnicama, velikim dušama, širokim osmijesima, razigranom pjesmom i smijehom koji ne silazi s usta, mora biti sretan. Ne zna današnji moderni čovjek kakvo je to prekrasno uživanje. On srlja sve dublje u živi pijesak tražeći ruku spasa, a zapravo tone na rub apokalipse!

PRANJE MOZGOVA? - Novi zadatak čovjeku 21. stoljeća!

Čuli smo za izraz „pranje novca“. Vješti intelektualci, političari, kriminalci i slični njima idu mimo zakona pa onda „peru novac“...Definicija koju možemo naći kaže da pranje novca općenito označava uvođenje ili uključivanje nezakonito stečenog novca ili imovine u cjelini u regularne novčane tokove. Nezakonito stečen novac je rezultat ilegalnih aktivnosti (npr. trgovina drogom, oružjem ili utaja poreza) i treba služiti financiranju nezakonitih aktivnosti. Pranje novca je u većini država kazneno djelo. Borba protiv pranja novca je važan dio u borbi protiv organiziranog kriminala.

Mediji bombardiraju

Kako nama netko može oprati mozak? Može i to na puno načina kojih zapravo često i nismo ni svjesni. Prvo što mi pada na pamet je pitanje: „Tko to upravlja nama?“ Mediji, medijske elite i to svakog dana, potihlo, ubojito...A kako to? Mediji šalju snažne poruke koje naš um upija, pogotovo um ljudi koji su neupućeni u zbivanja te se lako zarobe u ovim raljama. Mediji su jedna od najsnažnijih elita, a kako mi možemo znati da je istina ili ne ono što nam mediji proslijede? Oni su dobro uhodana konsolidirana vojska koja ima za cilj prenijeti informacije. Tko nam garantira da su one ispravne, točne i provjerene? Naravno, uz medije se veže politička scena i uputstva koja oni dobivaju. Ima lijeka za to? Ako smo svjesni njihovog lošeg utjecaja, možemo ih izbjeći ili smanjiti njihov utjecaj na naš život.

Kontrola uma

Što zapravo predstavlja pojam kontrola uma? Nikada nismo tako često slušali ovaj naziv kao u zadnjih desetak godina. Kontrola uma se koristila i koristi se otkad je čovječanstva. Pogledajmo samo kroz povijest što su sve radile velike „elite“ masama ljudi kroz različite vrste manipulacija. Jesu li ti ljudi tada bili svjesni toga? Naravno da nisu ni tad ni danas. Koliko god bili napredni i civilizirani, našim umom je lako manipulirati na različite načine, ali opet, tko to manipulira i upravlja našim odlukama, našim životom? Zar nismo mi jedina svjesna bića na ovoj planeti koja mogu sama odlučivati o svom životu? Tko tko može manipulirati nama? Društvo, politika, supruga, religija, djeca, šef, susjed, banka... Mogla bih nabrajati u nedogled. Kada se spominje kontrola uma, jako je važno da smo svjesni situacije i događaja i onda je teško utjecati na nas na bilo koji način. Navest ću neke od metoda koje je doktorica Boaz, asistentica profesora političkih znanosti na Sonoma sveučilištu i ekspert za pitanja demokracije, nenasilnih prosvjeda, građanskog otpora i političke komunikacije s medijima uvrstila među najčešćim, a koje svakodnevno nalazimo i čak prihvaćamo kao nešto normalno.

Konfuzija – strategija koja odlično djeluje na publiku s niskim samopouzdanjem i zabetoniranošću u problemima. Obavlja se tako da se namjerno uzdrnava argument radi postizanja zbunjenosti. Ukoliko se netko ne složi s iznesenom istinom ili je preglup ili je prefanatičan. Ljudi podložni manipulaciji će biti uvjereni kako se radi o sofisticiranoj ideji, što dodatno ojačava moguću dogmu. Primjer iz udžbenika: jednostranost većine hrvatskih medija oko ulaska u EU pa se kritičare koncepta prozivalo 'budalama', 'neinformiranima', 'neprijateljima Hrvatske' i 'separatistima'. Kod nas je popularno i nacionalizam poistovjetiti s 'nacizmom', vjeru s 'primitivizmom i manjkom inteligencije'.

Projekcija / izvrtanje – frustrira gledatelja koji uistinu pokušava slijediti argument. Pod tim se podrazumijeva da pomoću taktike upotrebljavate niz radnji i onda svog protivnika optužite da je on s tim počeo prvi. Tako vidimo antirasiste optužene za rasizam, pobornike teorije o ljudskom utjecaju na klimu kako nemaju znanstvene studije na svojoj strani i nama nedavno poznat slučaj – etiketiranje Judith Reisman kao „znanstvenice koja piše izvan svog područja“ dok se istovremeno glorificira Kinsey kao „zoolog koji je pisao o seksu“.

Konflijacija (spajanje) nasilja s moći i borba protiv nasilja sa slabošću. Ovo je više 'metaokvir' nego medijska tehnika, ali ih dnevne vijesti konstantno lansiraju. Tako su termini poput „demonstracije snage“ često vezani uz represiju. Ciljevi su senzibiliziranje ljudi s prikazivanjem sile pa ratovi postaju poput sportskih događanja. Također i političko nasilje postaje „moralno“ i definira se kao „borba za ljudska prava“ pa se izmjenjuju ustavi i odlazi se u nepotrebne ratove: „Zbog pomoći i širenja demokracije“. Nasilje postaje sinonim za patriotizam.

Prodaja panike – je samo korak ispod sijanja straha. Ovaj plan uključuje zastrašivanje i teroriziranje publike kroz svaki trenutak. Svinjska gripa, ptičja gripa, recesija, homoseksualci, emigranti, ćirilica, seksualni odgoj... Kao da televizija smatra da vam refleksi neprestane borbe nisu aktivirani pa samim time niste živi. Zašto terorizirati vlastitu publiku? To najbrži način preskakivanja racionalnog uma. Kada nismo racionalni, vjerujemo u bilo što.

Stavljanje u isti koš – najbolji alat za nesigurne i preplašene osobe. Ovo je kombinacija izazivanja straha i diverzije. Pronađi grupu za etiketiranje i okrivljavanje za različite probleme da bi opravdao nasilje ili dehumanizaciju te grupe i banaliziraj odgovornost za bilo koju štetu koju im naneseš. „Za sve je kriva crkva“. Ili: „Domoljubi su rasisti i šovinisti“. To su najčešće skrivene teme ovakvih tekstova. I još je puno načina koji utječu na nas. Sjećate li se prije nekoliko godina „fenomena“ polijevanja hladnom vodom? Diljem svijeta raširila se pojava polijevanja hladnom vodom, a sve to navodno zbog dobrotvorne akcije prikupljanja novca za istraživanje i liječenje Amiotrofične lateralne skleroze (ALS) pa su se tako u ovu akciju uključili svjetski moćnici, glazbenici, glumci, a sve kao u svrhu dobrotvorne akcije prikupljanja novca za istraživanje liječenja ove bolesti. Kakve zapravo veze ima neurološko oboljenje s polijevanjem hladnom vodom i kako ono pomaže? Ako bolje razmislimo, možemo shvatiti da je to manipulacija u tko zna koje svrhe i zbog kojih razloga.

PRIMITIVNA KRUTOST CIVILIZACIJE

Mislim da na neki način imamo privilegiju živjeti u današnjoj civilizaciji; imamo pristup skoro svemu, postali smo obrazovani, kulturni... Ukratko, rođen je "moderni svijet", no to ima svoju visoku cijenu.

Rođen je moderni svijet

Što bismo rekli: „Prije civilizacije nije postojalo ništa doli golemi oceanski kaos, tamna i strašna, brutalna i nomadska, krvava borba za preživljavanje.“ Naposljetku, nakon veličanstvenog napora šačice ljudi, nekih nepoznatih i nekih slavni, čovječanstvo je napustilo mulj, drveće, špilje, šatore i beskrajna lutanja oskudnim, opasnim pustinjama da bi ostvarilo fantastična poboljšanja u životu. Ta su poboljšanja došla kroz gospodarenje životinjama, biljkama i mineralima, kroz iskorištavanje do tada zanemarenih resursa, kroz raskoš visoke kulture i religije te kroz izvanrednu tehnologiju u službi centralizirane vlasti. Ovaj je zastrašujući oklop sačinjen od čuda, oblikovan pod pokroviteljstvom gradova-država i skovan unutar njihovih zidina. Milenijima se civilizacija borila da preživi usred oluje barbarstva i odupirala se užasnim ustima divljine. Tada je među odabranim kraljevstvima, onoga što će postati poznato kao "zapad", došlo do novog "velikog skoka naprijed". Rođen je moderni svijet. Prosvijećeni znanstveni um krenuo je u istraživanje i otkrivanje divljine, unutarnje (psiha) i vanjske. Na službenim muralima kraljevstava, otkrivači su se nalazili na jednome kraju, stajali su ponosno na svojim brodovima, držeći teleskope i sekstante u ruci. Na drugoj ih je strani čekao svijet, uspavana ljepotica koja je bila spremna probuditi se i pridružiti svome moćnom suprugu u bračnoj postelji prirode i uma. Naposljetku je ova revolucija dala svoje potomke: izume, mehanizaciju, industrijalizaciju i konačno znanstvenu, društvenu i političku zrelost, masovno demokratsko društvo i obilje. Ipak, nekoliko je kvarova bilo potrebno ispraviti: posvemašnju kontaminaciju, nekontroliranu tehnologiju, skapavanje i rat (većinom na neciviliziranim periferijama), međutim civilizacija je slavila izazove koji su pred nju postavljeni te je očekivala da će sva izopačenja dovesti pod kontrolu, tehničkim putem racionalizirati i ponovno ih oblikovati da služe ljudskim potrebama, uvijek i zauvijek; amen. Povijest je ulaštena lokomotiva koju tračnice vode, premda kroz nesigurne zavoje i tunele koji ne slute na dobro, do Obećane Zemlje. I bez obzira koje su opasnosti na putu, povratka nema. Danas, kada je nekoliko generacija podignuto na kaši dobivenoj uzgojem monokultura, civilizacija se više ne promatra kao obećanje koje je potrebno ispuniti, već kao nešto što se ne prilagođava vrstama, lažan zaokret ili vrsta groznice koja prijeti planetarnoj mreži

života. Kao što je jedan plemeniti otpadnik povijesti jednom zabilježio: “*Mi ne jašemo po cesti, ona jaše po nama.*”

Brutalnost društva

Čim dublje pogledamo u naše živote, vidimo trenutačnu krizu koja se javlja na svakoj razini, od ekološke, preko društvene, do osobne. Postala je pre očita i pre gorka da bismo je ignorirali. Sablast koja napada modernu civilizaciju, a koja je nekoć predstavljala samo osjećaj gubitka, danas uz sebe veže mnoštvo partizana koji poduzimaju teorijsku i praktičnu kritiku civilizacije. Započeli smo s ponovnim proučavanjem popisanih poglavlja, samo ne sa stajališta osvajača, već sa stajališta osvojenih: robova zgnječanih pod temeljima hramova, očišćenih rijeka promijenjenog korita, posječanih šuma i biča privezanih za laboratorijske stolove. Koji ih glas može bolje zastupati od primitivnog? Takva kritika “modernoga svijeta kroz oči pleistocena”, takav “oblik geološke perspektive”, kako su kazali domorodački autori Dokumenta o narodu Haudenosaunee (Irokezi) iz 1977. („A Basic call to consciousness“), neposredno otkriva osvajačevu veliku laž o nerazvijenosti i brutalnosti primitivnih društava, njihovo ocrnjivanje pretpovijesti. Laž je u posljednje vrijeme izbrisana, ne samo uz pomoć boljeg pristupa shvaćanjima primitivnih ljudi i njihovih prirodnih potomaka koji se danas bore za opstanak, već uz pomoć kritičke, neeurocentrične antropologije koja je spremna suočiti se s vlastitom povijesti, premisama i privilegijima. Primitivno je društvo, s mirijadom svojih oblika, zajedničko naslijeđe svih ljudi. Na osnovu toga, možemo zaključiti kako je ljudska vrsta živjela 99 % svoga postojanja. Veliki dio postotka čini iskustvo plemenskih i domorodačkih zajednica koje su se na kreativan, sebi svojstven način, oduprle osvajanju i kontroli. Gledajući novim ili starim očima na primitivni svijet, vidimo mrežu autonomnih društava, veličanstveno različitih, koja opet dijele određene zajedničke odlike. Primitivna društva se nazivaju “prvobitnim društvima blagostanja”. Možemo ih nazvati društvima blagostanja jer su njihove potrebe male, a sve se njihove želje lako mogu zadovoljiti. Njihov je alat fin i lagan, jednostavan i svima dostupan. Shvaćanje im je složeno i pojmovno je vrlo duboko. Kultura im je otvorena i ekstatična. Društvo je komunalno, egalitarističko i kooperativno, ne postoji privatno vlasništvo. Baš kao i u prirodi, oni nemaju vođa: nema patrijarhata ni matrijarhata, zajednica je anarhična, što znači da ne postoji arhont, vladar koji je izgradio i zauzeo središnju poziciju. Riječ je o organskoj konstelaciji osoba, od kojih je svaka jedinstvena.

„Nastanak civilizacije ne treba toliko promatrati kao trijumf progresivnog dijela rase nad svojim niskim, ograničenim korijenima, već kao oštri, agresivni zaokret protiv nepoboljšane prirode čiji će zvuci odzvanjati još tisuću godina kasnije kada će se čovjek, izvan svojih gradskih zidina, ponovno susresti s izazovom divljine”,

piše Frederick W. Turner u svojoj knjizi „Beyond geography: The western spirit against the wilderness“. Naposljetku, ovaj vrtlog dovršava cjelokupnu objektivaciju prirode. Svaki je odnos uvelike instrumentaliziran i tehnologiziran. Mehanizacija i industrijalizacija su vrlo brzo izmijenile planet razorivši ekosustave i ljudske zajednice monokulturom, industrijskom degradacijom i masovnim tržištima.

„Svijet je danas bliži upozorenjima primitivnih propovjednika, nego reklamnim tvrdnjama industrijskog sustava: biljke nestaju, životinje izumiru, tlo je ogoljeno zajedno s ljudskim duhom, prostrani oceani zatrovani, kiše su postale korozivne i smrtonosne, ljudske zajednice u ratu su jedna s drugom zbog lošeg tla, a sve stoji na rubu još veće propasti i ovisi o pritisku nekoliko gumbiča koji su na dohvat rukama skamenjenih, polumrtvih, glavnih zekova koji se nalaze u utvrđenim bunkerima“, kaže u svojoj knjizi „Rasuta civilizacija“ David Watson.

„Civilizacijske ceste ne vode samo prema ekocidu, već i prema evolucijskom samoubojstvu. Svako carstvo posrće u zaborav koji samo proizvodi te će naposljetku biti prekriveno pijeskom.“

Može li svijet vrijedan nastanjenja preživjeti ruine koje će ostati? Jesmo li mi doista civiliziran svijet ili od njega pravimo brutalnost, svakodnevnu okrutnost prema prirodi i životinjama, izopačeno pokazujući svoju mračnu stranu tamnice hodnika naše psihe? Mislim da su ljudi koji su živjeli mnogo prije nas, koje danas zovu „primitivnim narodima“, imali humaniji pristup prirodi, životinjama i zajednici.

„RASPUŠTENICE, UDOVICE, USIDJELICE - Oštećena Roba? J..bi se Balkanu!“ I. dio

Drage dame, supruge, majke, drage djevojke, djevojčice ... jednim imenom, drage ŽENE!

Počevši od Adama i Eve ili od Darwinove evolucije ili bilo čega drugoga, jedno je činjenica: svijet, da je mislio opstati i živjeti, u bilo kojem svom obliku, ne bi to mogao bez žena jer to bi bila nemoguća misija. Ono što je ljudski rod tijekom povijesti nazivao raspuštenicom, usidjelicom (još se na ovim prostorima često koristi i termin cura-baka koji smo sebi stavili u rječnik kako bismo vrijeđali žene) je nešto što normalna osoba ne može protumačiti u 21. stoljeću.

Jesu li ove žene oštećena roba, neuporabljive, ofucane, žene koje nisu odradile svoju „misiju“, nepotpune i nepoželjne?

Rastavljena žena tzv. raspuštenica

Tko je ta rastavljena žena? Tko se usudio i nekada tako nekoga nazvao? „Pogledaj je, ma pusti je, ona je raspuštenica. Nemoj slučajno da te netko vidi da se družiš s njom, a kamoli, dragi Bože, nešto više“, kaže većina. *Idemo vidjeti tko je ustvari rastavljena žena!*

Rastavljena žena, na balkanskom tlu zvana *raspuštenica*, je žena koja je rastavljena od muža. Rastava može biti zajednički suglasna, zakonski donesena sudskim putem, nakon koje žena nije više u instituciji koja se zove brak. Razlozi rastave braka mogu biti mnogobrojni: od nedostatka ljubavi (s jedne ili obje strane), zlostavljanja u braku, praznine u duši, nedostatka pažnje, osjećaja nepripadnosti do odluke da se nešto u životu želi promijeniti kroz osobnu ili zajedničku odluku pa jedna strana ne prihvaća osjećaj gušenja, preseljenje, krutost tradicije, bolest, siromaštvo... Nakon rastave braka ženu na ovim prostorima nazivaju raspuštenicom. Ona je ta koja je društveno neprihvatljiva, na neki način oštećena sa „svih strana“. Pogotovo je teško ženama koje žive u malim sredinama pa ih često nazivaju toksičnim otpadom, kurvama, otpadom koji se stavlja u posebne spremnike pa ih se označava crnim markerom i slično.

Društvo osuđuje?

Da, velikim dijelom društvo, i to u 21. stoljeću, nažalost, ima ovakvo primitivno shvaćanje jer društvo smatra da je razvedena žena bijednica koja je napuštena od muža jer da je „valjala“ ostala bi u braku pa makar taj brak bio apokalipsa svakoga dana, pa makar muž bio pijanica, kockar, kurvar, bijednik, lijenčina, prostak, ... „Stisni zube i ostani u braku!“ to je shvaćanje društva. Žena treba pod svaku cijenu ostati u braku. A što je s djecom? Trebaju li djeca svakog dana gledati roditelje koji se svađaju, tuku, izgovaraju pogrdne riječi, zlostavljajući i zanemarujući njihovo odrastanje i razvoj? U kakve ljude će izrasti takva djeca koja su svakog dana slušala kako se roditelji svađaju? Hoće li biti potpuna emocionalna, duhovna i intelektualna bića koja mogu samostalno donositi odluke i urediti svoj život? Teško da će djeca iz ovakvih disfunkcionalnih obitelji izrasti u potpune ličnosti jer ožiljci i tragovi iz djetinjstva ostaju zauvijek. Ta djeca nisu primila ljubav, pažnju ni razumijevanje.

Kako će rastavljena žena opstati?

Ovo su jako teške i ujedno nezahvalne teme. Dok pišem, vjerujem kako svaka žena koja se našla u ovoj situaciji ima svoju priču. Svaka žena zna točno što se događalo u njezinom životu. Nakon rastave braka, žena koja ima djecu, ima i velike probleme. Ako su djeca odrasla, ona idu u školu ili na fakultet, a to iziskuje velika novčana sredstva, a ta ista žena se vjerojatno rano udala, rodila djecu i odgajala ih i nije nigdje zarađivala za život. Sada ima više od 45 godina i *etiketu raspuštenice*. Ona je žena koja ne valja, koja je „svakakva“, koja za društvo baš i nije prihvatljiva, pogotovo u ruralnim sredinama. Na neki način društvo takve žene odmah izolira „stavlja ih na neko mjesto“ jer društvo misli kako je ona ta koja je po patrijarhalnom ili religijskom shvaćanju, citiram: „Ta koja je pobjegla naumu stvoritelja, pobjegla od prirodnog.“ Kako takva žena može opstati i dalje koračati kroz život? Može, naravno da može. Izišla je iz jednog kruga, iz jednog dijela života koji ju je osnažio, koji ju je oblikovao, koji je od nje napravio mudriju, oštriju, pametniju ženu koja ne želi više trpjeti različita maltretiranja i zlostavljanje. Da, drage dame, sada uzmite vaš život u vaše ruke i sjednite same s sobom, same u tišini, razgovarajte sa sobom (ne brinite se, to nije nikakvo ludilo) i uzmite u ruke papir i olovku te počnite zapisivati ono što možete napraviti, ono što biste htjele učiniti. Zapišite svoje želje, ambicije i to gdje se vidite za pet godina. Da, drage dame, možete vi to. Uspravnim hodom vi možete prkositi onima koji vas osuđuju i svojim primjerom reći kako vi niste ničija krpa, ničiji otpad, ničije smeće. Vi možete i imate pravo donositi odluke koje su za vas poželjne i smatrate ih ispravnima. Da, drage dame, ne smijete klonuti, ne smijete se predati, ne smijete na sebe nabacivati planinu krivnje jer ne znamo što nam sve život nosi, koji je to znak, koji je pravi putokaz. Da, drage dame, hoćete li uzeti u ruke metlu pa početi čistiti i početi zarađivati za život, hoćete li ići na informatičku edukaciju, hoćete li proizvoditi vlastite poljoprivredne proizvode, hoćete li sjesti na mjesto direktorice ili bilo što drugo? Zapravo, nije ni važno. Ne dajte samo da vas pokoleba sredina, prokleta kruta sredina koja se svojim okovima ne miče skoro pa nimalo, a mi smo, kao neka napredna bića, mi smo ovo ili ono. Mi smo zapravo smradovi koji samo znamo osuđivati, koji nemamo pojma zašto je netko završio tako ili ovako, ali naša usta olako izgovaraju osudu. Sramotno!

„A svi vi ostali koji mislite drukčije, j..te se Balkancil!“

„OVO JE VRIJEME POKVARENIH I LOŠIH LJUDI!“

Jedan od razloga zbog kojeg često ne vidimo zlo, pokvarenost srca ili psihopatsko ponašanje ljudi, vjerojatno je taj što nam je teško povjerovati da takvi ljudi uistinu postoje.

Kako se postaje pokvaren?

Kao što se vidi iz same rečenice, pokvaren se postaje, takav se ne rodi. Taj pridjev je nastao od glagola pokvariti. Nešto ili netko je moralo pokvariti onoga tko je takav jer se nije takav rodio niti je to dobio genetski niti je tu osobinu stekao odgojem. *Pokvaren se postaje iz straha.* Strah je ključni razlog koji nas vodi do psihologije pokvarenih ljudi. Isto kao što je pokvarenost osobina koja se odnosi na sve moguće mane ljudskog ponašanja i razmišljanja, tako se sve one rađaju iz najrazličitijih vrsta strahova. Dominantan je strah od materijalne propasti, od gubitka sredstava za život i preživljavanje, strah od gubitka teritorija (tako dolazi do ratova koje također vode pokvarenjaci), *strah od gubljenja društvenog položaja, strah od smrti i, što je možda najvažnije, strah od drugih ljudi.* Normalno je da strah od ljudi postoji, zato što oni predstavljaju najveći problem uplašenima koji misle da će im oni ugroziti egzistenciju. Kod pojedinih pokvarenjaka ovaj strah je toliko izražen da se boje komunicirati s neznancima oko sasvim običnih stvari. Na primjer, strah ih je porazgovarati sa seljakom na tržnici, boje se pitati nekoga kada se izgube u nepoznatoj sredini. Neki idu toliko daleko da ne mogu otvoriti ni račun u banci jer nemaju hrabrosti stupiti u kontakt sa šalterskom službenicom ili službenikom, pogotovo zato što su oni u uniformama, a uniforme dodatno ulijevaju strah kod pokvarenjaka jer one za njih predstavljaju autoritet, odnosno vlast, strah i trepet! O tolikog straha oni su u stanju skameniti se ako im policajac priđe na ulici samo da bi ih legitimirao. Poznajem popriličan broj pokvarenjaka koji tako reaguju na obične ulične kerove, kako ih nazivaju u njihovoj odsutnosti. *Pokvarenjak se ne postaje ni odgojem.* Moguće su greške u odgoju ukoliko roditelji djeci previše povlađuju i ugađaju, ali ovakvo ponašanje roditelja nesrazmjerno je veće u odnosu na broj pokvarenjaka. Da bi ovo ugađanje leglo na plodno tlo, potreban je određeni karakter te struktura ličnosti da bi se postalo pokvarenjak. Karakter, sam po sebi, nije dovoljan da neki odgoj ili promjena u odgoju jednog pokvarenjaka spriječi da se kroz život kreće laktajući se i gazeći po leševima. *Ipak, ovo je u kontradikciji s početnom tvrdnjom da se pokvaren postaje, a ne da je to urođena osobina.* Na ovo, priznajem, nemam precizan odgovor, ali psihologija vjerojatno ima. *Pokvaren se postaje u trenutku oblikovanja karaktera,* što je moguće da se događa još u prenatalnom periodu.

Pokvarenjaci i njihovo ponašanje!

O ovome je ponešto već rečeno. Pokvarenjaci su plašljivi ljudi i zbog toga će se neznancima najčešće kloniti. Suprotno tome, kad namirišu žrtvu, a žrtve su po pravilu obični ljudi koji ne očekuju pokvarenjake u blizini, pretvorit će se u njihove najbolje prijatelje. Tako će nazivati svoje žrtve koje su po pravilu dobro materijalno osigurane. Novac, naime, jako dobro rastjeruje sve strahove: strah od egzistencijalne propasti, strah od nepoznatih, ulijeva povjerenje kod uniformiranih ljudi i kod onih koji za njih znače strah i trepet. Svakom se lako može dogoditi da mu najveći pokvarenjak postane najbolji prijatelj pa čak i partner. Gotovo da nema čovjeka koji to nije iskusio. Poslije takvog prijateljstva slijedi razočaranje koje obično dolazi prekasno. Pokvarenjak napušta prijatelja ili partnera čim osjeti da materijalna sigurnost nestaje baš kao što pacovi prvi napuštaju brod koji tone. Ponekad se dogodi i da pokvarenjak pokrade prijatelja da bi se na nekom drugom mjestu materijalno pokrio. I kroz ovo smo skoro svi prošli. Pokvarenjaci zbog toga uvijek biraju sigurna zanimanja svojih žrtava. To su često odvjetnici, ljudi u medicini, politici, biznisu ili rjeđe kriminalu. Za kriminal se odlučuju samo rijetki pokvarenjaci jer, usprkos tome što donosi laku materijalnu sigurnost, to nosi previše rizika pa je zato među običnim lopovima najmanji broj pokvarenjaka. Lopov se uglavnom postaje iz nužde i vrlo često među lopovima ima i visokomoralnih ljudi. Kod ostalih pobrojanih struka, ovaj postotak je neusporedivo manji. Pokvarenjaci su zbog straha od nepoznatih ljudi uglavnom čutljivi i neprimjetni kad se nađu među njima. Zamislimo tipičnog pokvarenjaka u kafiću ili restoranu. Konobari su, primjera radi, nepoznati ljudi. Postoje dvije moguće reakcije pokvarenjaka na njih, a sjetimo se da i oni nose uniforme. Pokvarenjaci će prema njima biti ili previše snebivljivi ili će se braniti pretjeranim osmijehivanjem i primjetno nategnutim glupiranjem, a često i lupetanjem gluposti od kojih ostalima za stolom može biti neprijatno. U svakom slučaju, nikad pred neznancima neće biti opušteni i smireni. Isto vrijedi i za telefonske razgovore s neznancima. Ili pretjerana zvaničnost, zbunjenost, uplašenost i bujica isprika i zahvaljivanja bez ikakvog razloga ili ometano disanje ili zamuckivanje, uvijek će pratiti telefonski razgovor pokvarenjaka s nepoznatom osobom s druge strane veze. *Zbog toga pokvarenjaci obično izbjegavaju javljati se na telefon.* Naravno, ima i onih pokvarenjaka s drugog ekstremnog pola, onih koji će se braniti pretjeranom pričljivošću i nepotrebnim i glupim humorom, baš kao i u slučaju s konobarom.

Kako se riješiti pokvarenjaka

Ovo će ići malo teže jer ako pokvarenjak ne ode sam, a vi ga tjerate od sebe, to za njega predstavlja pravu propast i potpuni raspad sustava. On je spreman na sve

samo da ga ne napustite. Upoznala sam pokvarenjake koji su spremni na takvo poniženje kakvo se inače može sresti samo u knjigama ili filmovima, točnije u sapunicama. Sve će učiniti da ga ne ostavite, opet iz straha od ostavljanja, osobito zbog povrijeđene sujete koja je jako bitna za funkcioniranje u svijetu u kojem vlada strah. Ipak, problem nije nerješiv. Budući da je izvorište svakog pokvarenjaka strah, dovoljno ga je pošteno zastrašiti i on će se, iako prilično skrušeno, sam povući i neće se više nikad javiti. Govorit će o vama najveće gadarije, ali to se podrazumijeva, makar ga više nećete imati u svom bližem okruženju. U nekom daljem će zauvijek ostati, ali to je cijena koju morate platiti zato što ga na vrijeme niste pročitali. Kaže Pavle Čosić: „Poruka svim običnim ljudima - prepoznajte hulju na vrijeme. Oni će se svejedno snaći i bez vas, izgradit će društvo po svojoj mjeri, sapletat će se jedni o druge u tom poslu, ali ne toliko da jedni druge ometu u zajedničkoj namjeri, a to je da nemoral pobjedi. *Uostalom, vrana vrani oči ne vadi.*“

„TKO IZDRŽI SVOJE MUKE TAJ JE SPAŠENI!“

Nije li to samo po sebi duboka osuda nepoznatog putovanja kojeg zovemo život? Svačiji život nije isti. On je raznolik, mučan, radostan, samozatajan, zagonetan, ispunjavajući, očaravajući, tragičan ... Svatko od nas misli da je ono što je u njegovom životu pošlo po zlu, njegova najveća greška. Zar nismo u ovakvim razmišljanjima sebični? Ne želimo vidjeti poteškoće, nedaće ni muke koje drugi nose jer smo sebična bića koja paradoksalno s druge strane žele da ih drugi razumiju? Postoje trenutci kada mislimo da nam je najteže, kada smatramo da se najgore što postoji događa upravo nama. Tada se sjetimo da postoje i puno gore situacije od naše trenutne. U tim trenucima zamolimo Boga da nam da snage da sve to izdržimo, ne tražimo da nam problem nestane, samo Ga zamolimo za pomoć, za snagu, za vjeru. Zamolimo Ga neka bude uz nas i neka učini ono što On smatra da je najbolje za nas.

Koliko gladnih usta ide na spavanje ?

Gladna neishranjena usta nemaju ni ime ni prezime, nemaju ni vjeru ni naciju. Ono što gladna usta traže je da se nahrane. Ovih dana u medijima je objavljen podatak da u Bosni i Hercegovini više od 600.000 ljudi navečer ide spavati GLADNO! Alarmantna je to činjenica. S druge strane, oni s dubljom košarom i dubljim džepom rasipaju i bacaju hranu na sve strane. Koja bahatost društva, koji bezobrazluk pojedinca, koja neodgovornost države...U ovoj navedenoj cifri od 600.000 ljudi najviše je onih koji žive, tj. preživljavaju od mirovina, onih koji su već

dugo nezaposleni, onih koji imaju poteškoća sa zdravljem. Ovi ljudi žive ispod granice siromaštva.

Kako preživljavaju?

E to je dobro pitanje! Kako preživljava netko tko ima mjesečna primanja u iznosu od 70 KM koje dobiva od socijalne pomoći ili onaj koji ima mirovinu 326 KM? Kako preživljavaju invalidi? Ne znam. On najbolje znaju. U ovim podacima navedeno je da je svako šesto kućanstvo siromašno. Kako preživjeti kada vam mjesečni računi za struju, komunalne i telekomunikacijske usluge uzimaju skoro cijeli mjesečni dohodak? Znamo da, ako se ne plati račun za potrošenu električnu energiju, ista će vam biti isključena. Oni ne pitaju imate li vi čime platiti račune, nego samo dođu i po nečijem nalogu vam isključe struju. Nekako mi najteže pada kada se to dogodi starima i nemoćnima. Valjda se mlađi ljudi nekako i snađu, ali ovi nemoćni i stari, još ako su i bolesni, a čim prijeđeš treću dob boli te svaka kost, e oni se teško snalaze. Pitam se: „Kako oni uopće prežive?“ Već je za njih prošlo i vrijeme nadanja da će biti bolje. U toj pokori života i „umijeća preživljavanja“ ljudi sve više oboljevaju, pogotovo psihički i gube volju za život. „Umijeće preživljavanja“ je zapravo pravi izraz za život ovih ljudi i trebalo bi ga staviti u rječnik. Drugačije je opet ljudima koji žive u ruralnim sredinama, to jest na selima. Oni pak imaju zemlju, posade nešto i žive od poljoprivrede: krumpira, rajčice, luka, graha, a tko još ima stoku, e tad se „lakše diše“. Spremi se zimnica i barem znate da ste ostavili nešto hrane sa strane pa nećete bar biti gladni. Ljudi koji žive u gradovima, nažalost nemaju mogućnost posaditi nešto i sebi osigurati hranu za teška vremena.

Elita u pučkim kuhinjama

Mislim da smo jedna od rijetkih zemalja u Europi koja prilikom otvaranja pučke kuhinje skupi toliko „elite u odijelima“ koja nakon otvaranja posjeda u skupocjene automobile i bezbrižno ode kući. Oni i njihove obitelji nikad nisu osjetili kako stomak „zove“ kad je gladan, oni ne štede ni vodu, ni struju, izlaze u skupocene restorane, jedu posebno pripremljena jela, odijevaju „markirana odijela“, njihove kćeri i sinovi voze nove automobile i još izjavljuju kako im je dosadno u životu jer nemaju što raditi. Ja ne znam da je netko od njih ikad ručao u pučkoj kuhinji. Da, možda i je, ali su prije zvali hrpu novinara koji su slikali njihovu lažnu empatiju prema ljudima koji nemaju novca ni za pošten obrok. A onda se u svojim izjavama natječu i obećavaju da će uraditi sve što je u njihovoj moći kako bi pomogli korisnicima pučke kuhinje. Naravno, kad se kamere ugase, sve se zaboravlja, a u pučku kuhinju se vraćaju samo oni koji su gladni. Oni su već odavno zaboravili kako je to otići negdje u „šoping“, pogledati film u kinu ili jesti u restoranu. To već odavno ne postoji u njihovim životima!

PUČKE KUHINJE – SPAS?

Postoji podatak da u jednoj pučkoj kuhinji, u samo jednom bosanskohercegovačkom gradu, svakoga dana 460 ljudi dođe jesti ručak te se još oko 200 obroka dostavlja u domove onih koji ne mogu doći jer su bolesni. Ne znam koliko pučkih kuhinja postoji u BiH, no znam da one predstavljaju spas za ove ljude i pomažu im da zbog obroka koji oni tu pojeduju, prežive do sutra. Da bi ljudsko biće uopće moglo funkcionirati, dnevno treba unijeti oko 1300 kalorija (ili oko 305 KJ), a to nije isto za djecu, odrasle ili za bolesne. Ovi ljudi strepe od činjenice da bi se njihova pučka kuhinja mogla zatvoriti jer mnoge rade u teškim uvjetima, rijetko se donira, država ne pomaže baš puno i često ovisi o pojedinim firmama ili o pojedincima.

Apsolutno siromaštvo

„Prepoznatljivo je da se siromaštvo manifestira na različite načine među kojima su nedostatak prihoda i sredstava dostatnih da se osigura održiva egzistencija, glad i neuhranjenost, slabo zdravlje, ograničena ili nikakva dostupnost obrazovanju i ostalim temeljnim uslugama, povećana smrtnost, uključujući smrtnost od bolesti, beskućništvo i neadekvatni stambeni uvjeti, nesigurno okruženje, društvena diskriminacija i izolacija. Nesudjelovanje u odlučivanju i u građanskom, društvenom i kulturnom životu zajednice također su bitne karakteristike negacije ljudskih prava. Multidimenzionalnost siromaštva kao pojave omogućava nam da o njemu razmišljamo kao o stanju koje karakteriziraju trajna ili kronična uskraćenost resursa, sposobnosti, mogućnosti izbora, sigurnosti i moći koji su potrebni za odgovarajući životni standard i ostvarenje drugih građanskih, ekonomskih, političkih, kulturnih i socijalnih prava“, navodi se u dokumentu Svjetske banke „Pregled siromaštva u BiH“.

OTMJEN SIROMAH - NOVOPOČENI BOGATAŠ! - Sva bijeda i sjaj luksuza

Kada izgovorimo riječ „luksuz“ pitamo se na što na ona podsjeća? Krivo je tijekom vremena ova riječ povezana s raskoši, nečim lijepim, blještavilom i ugođajem. Luksuz dolazi od riječi „luksurija“ što znači pohota, blud na našem jeziku, no svakodnevno ovu riječ koristimo kao nešto lijepo, komforno te ju na neki način, što se više razvijamo u različitim segmentima, mijenjamo u izraz „imamo pravo na luksuz“. Svih sedam i nešto milijardi stanovnika na našoj planeti Zemlji, luksuz tumači različito. Luksuz u Africi bi značio prvenstveno čistu, pitku vodu, obrazovanje i hranu dok je u zapadnim „naprednim zemljama“ luksuz svakodnevno

natjecanje u materijalnom smislu. U zapadnim zemljama luksuz znači „imati novac“ jer kad imaš novac tada si možeš sve priuštiti. Voltaire kaže: „Materijalizam je pogled na svijet, jedno određeno tumačenje u odnosu na posljednju prirodu postojećeg. Tamo gdje je on prihvaćen, izvjesne etičke predstave sigurno postaju ništavne, ali potpuna je obmana, dakako dovoljno često izražavana, misliti da materijalizam mora alterirati i psihičko stanje stvari, s kojim etika mora računati. Ovo se može pod svim okolnostima, i od materijalista, crpiti iz unutarnjeg iskustva i pretpostavka da je sve psihičko, sve što je dano u unutarnjem iskustvu, samo funkcija živog organizma i ne može se u tome ništa promijeniti. Zahtjev da se moralno, kao kompleks visoko razvijenih fenomena svijesti objasni samo materijalistički, tj. fiziološki, iz stanja uzbuđenosti nadraženih nervnih centara, jest i ostaje čisto teorijski, praktično neizvodiv zahtjev dok god prijenos mnogo jednostavnijih u unutarnjem iskustvu danih doživljava u vanjske, tj. u formule neurološkog procesa, još nije uspio.“

Kako ćemo definirati luksuz?

Možemo reći da luksuz može biti materijalan i nematerijalan. Za neke ljude luksuz označava materijalno privajanje zbog natjecanja sa samim sobom ili drugima. Svi žele imati nove automobile, nove kuće, vikendice, jahte... Ljudima kojima luksuz predstavlja prvenstveno materijalnu zadovoljštinu žele „sve i sada“; nema odlaganja, ulažu puno energije i snage u to. Ovi ljudi skoro cijeli život gledaju tuđe tanjure, tuđe automobile, tuđe žene, tuđe vikendice...U ovom, za mene, iscrpljujućem gledanju drugoga gube svoje najvrjednije, a to su oni sami jer su svakog dana usredotočeni na druge i samo se natječu, skupljaju informacije, planiraju, ne spavaju jer žele i sebi priuštiti takav luksuz. Ovi ljudi izgledaju kao da su u nekakvoj trci s vremenom, živčani su, nemirni i nezadovoljni što kroz život, psihosomatski, može imati posljedice. Postoje i osobe kojima je materijalno nebitno. Oni su usredotočeni na duhovni i osobni razvoj, na svakodnevno učenje, sazrijevanje, uživanje u malim stvarima. Uživanje i luksuz za njih je sjedenje pored prozora i slušanje kiše kako pada. Ovi ljudi žive ležernijim psihičkim životom, ne pate od „materijalnog luksuza“. Oni su dosta smireni, opušteni, sretni, raduju se svakom danu i zahvalni su na svemu.

Luksuz po Rousseauu i Voltaireu

Luksuz, njegovi uzroci i posljedice tema je poznate polemike vođene između Rousseaua i Voltaira u 18.stoljeću. O istoj temi često su razgovarali mnogi filozofi i umjetnici i ona je sastavni dio života. Pokazalo se da sadržaj pojma luksuz nije jednostavan. O luksuzu se raspravljalo u kontekstu političkih sustava, načina vladavine, ideologija, etike i estetike. „Višak“ iz nekih ranijih epoha, vremenom je

postao sastavni dio svakodnevice. Luksuz iz jednog doba, u drugom je postao „neophodna stvar“, mijenjao se jer se mijenjao stav o lagodnom životu. Masovna i popularna kultura mnoge stvari i stanja učinila je dostupnima, ali proizvodnja želje je neprekidna kao i rasprava o socijalnim razlikama, moralu, estetici... U kom obliku se javlja luksuz suvremenog doba?

Staleška nejednakost

Univerzalnost i multidimenzionalnost nejednakosti te nejednakost kao univerzalna društvena činjenica nalazi se u svim poznatim društvima, ali nije u svim društvima i u svim razdobljima povijesti jednaka po opsegu i dimenzijama. Velika je nejednakost u različitim društvima pogotovo između razvijenih i nerazvijenih zemalja, ali i između najrazvijenijih zemalja.

-Multidimenzionalnost nejednakosti: bogati i siromašni, moćni (utjecajni) i nemoćni (neutjecajni), ugledni i oni s niskim ugledom.

-Rangiranje prema ekonomskom položaju pojedinaca: ekonomske razlike između skupina pojedinaca, nejednakost u imovini i pristupu materijalnom bogatstvu.

-Nisu uspostavljene pravnim ili religijskim odredbama: pripadništvo se ne zasniva na naslijeđenom položaju; elastičnije su, granice između klasa nisu jasno određene, nema formalnih ograničenja u vezi s mješovitim brakovima.

-Klasa se dijelom postiže, a ne dobiva se pri rođenju; socijalna mobilnost je češća.

-Klasni sustav djeluje kroz masovne neosobne veze, dok se u drugim sustavima nejednakosti izražavaju kroz osobne dužnosti ili obveze.

Danas je sve ovo jako izraženo kod pojedinaca gdje su: država, vodstvo, politika i ekonomija omogućile nekima da se „besramno bogate“ i to na račun onih u većini; ovaj sloj (klasa ili stalež) pojedinca ili skupine su u društvu prihvatljivi pa možemo i svakodnevno vidjeti primjere zakona u kojima su „ovi pojedini“ ako počine kaznena djela (od utaje poreza, različitih vrsta nesreća...) za društvo „prihvatljivi“ pa im budu izrečene blaže kazne dok na žalost ne možemo vidjeti da danas postoji „srednja radnička klasa društva“ koja je nekako najzdravija i za obitelj i za društvo. Postoje bogati i oni koji preživljavaju! U Bosni i Hercegovini danas prevladava siromaštvo većine. Ljudi ne mogu niti razmišljati o bilo kakvom luksuzu, a oni koji su „ugrabili“ materijalno bogatstva nemaju nikakvu empatiju prema onima kojima je osnovna pomoć potrebna.

Weberov siromah i bogataš!

Društveni ugled označava raspodjelu časti i prestiža među društvenim slojevima; uvažavanje nekih kategorija ljudi zbog njihove kulturne osobitosti i stila života. Tu razliku Weber izražava uvođenjem izraza status, a društvene razlike koje se tiču ocjene, časti i prestiža, on naziva statusnim razlikama. Ona se ne podudara s raspodjelom materijalnog bogatstva. Pojedinci koji imaju određena kulturna obilježja (životni stil, govor, stanovanje, odijevanje) i sličan ugled u društvu, čine poseban sloj unutar kojeg se odvija najveći broj neformalnih i prisnih interpersonalnih odnosa. Liječnici i suci imaju veliki ugled.

“Otmjen siromah – novopečeni bogataš“

I Weber je mislio da je klasna podjela prvenstveno uvjetovana ekonomskim faktorima, da je dihotomna jer u svakom društvu postoje dvije osnovne klase: vladajuća koja posjeduje materijalno bogatstvo i potlačena, koja nema ništa. Klasna podjela ne nastaje samo zbog posjedovanja ili neposjedovanja sredstava za proizvodnju, već i na temelju tržišnog položaja i ekonomskih razlika koje nemaju izravne veze s imovinom: stručno znanje i kvalifikacije utječu na tip radnog mjesta koje mogu dobiti (menadžeri i radnici). Klasna borba nije glavni pokretač razvoja društva. Društvene razlike nisu samo klasne. Klasna podjela tek je jedna dimenzija društvene slojevitosti.

Nejednakosti u 21. st. – Therborn

Po teoriji Therborna postoje:

1) nejednakosti koje su životno ugrožavajuće – smanjuju životni vijek, život je teži, ubijaju. Rastom nejednakosti raste stopa mortaliteta;

2) nejednakosti koje uzrokuju mnoge društvene posljedice – povećanje socijalne isključenosti, društvene grupe su sve udaljenije i nekomunicirajuće, povećava se nepovjerenje i strah, raste stopa ubojstava.

Tri su tipa nejednakosti:

a) životne – društveno proizvedene razlike u životnim šansama (očituju se u stopi mortaliteta, očekivanog trajanja života, mortaliteta dojenčadi);

b) egzistencijalne – neke grupe sustavno su lišene postizanja autonomije, slobode, poštovanja i mogućnosti razvoja (žene, imigranti);

c) nejednakosti dostupnih resursa – pristup obrazovanju i bogatstvu. Samo se egzistencijalne nejednakosti smanjuju, ali imaju i nove oblike: politika outsourcinga smanjuje prava radnika, migraciju siromašnih...

Ponerologija: o prirodi zla - Terapija za čovječanstvo

Što je ponerologija?

Riječ ponerologija označava učenje o zlu u čovjekovoj prirodi. Potječe od grčke riječi „poneros“ što znači mučan, hrđav, isto tako predstavlja učenje o zlu u suvremenom dobu. Bazirana je na zlu koje se pojavljuje kod ljudi, bazirana je na biologiji, psihopatologiji i kliničkoj psihologiji te u sklopu ovih triju kombinacija pokušava doći do određenih odgovora (izvor: velikirecnik.com).

Još od davnih vremena, filozofi i religiozni mislioci koji su pripadali različitim kulturama, bavili su se pitanjima moralnih vrijednosti pokušavajući naći odgovor na pitanje: „Što je dobro?“ Oni su opisivali vrline ljudskog karaktera i zagovarali ideju da bi ih svi ljudi trebali steći. Stvorili su bogato nasljeđe koje je sadržavalo stoljetna iskustva i refleksije. I pored očiglednih razlika u kulturi i pristupima, iako su radili u različitim vremenskim periodima i na različitim mjestima, filozofi su došli do zaprepašujuće sličnih zaključaka vezanih za ljudsku prirodu. To nam pokazuje da je sve što je vrijedno uvjetovano i proistječe iz zakona prirode i njihovog djelovanja na individualna ljudska bića i društvene zajednice. Jednako je interesantno vidjeti kako je relativno malo rečeno o drugoj strani novčića: o prirodi, uzrocima i podrijetlu zla. Ove stvari su obično skrivene iza generaliziranih zaključaka zaogrnutih velom tajni. Ovakvo stanje stvari se djelomično može pripisati društvenim uvjetima i povijesnim okolnostima pod kojim su ovi mislioci radili: njihov rad je mogao biti djelomično diktiran osobnom sudbinom, ukorijenjenom tradicijom ili čak licemjerjem. Poslije svega, pravda i vrlina su suprotnost sili i perverziji: isto vrijedi za istinoljubivost u odnosu na lažljivost, kao što je i zdravlje u suprotnosti s bolešću. Također je moguće da je ono što su oni rekli o pravoj prirodi zla kasnije skriveno pod utjecajem istih tih sila koje su oni namjeravali razotkriti. Karakter i podrijetlo zla su tako ostali skriveni u tajnim sjenkama i ostavljeni literaturi da se bavi njima jednim jako izražajnim jezikom. Ma koliko taj jezik literature bio izražajan, on nikad ne doseže istinske korijene te pojave. Uvijek ostaje određeni spoznajni prostor kao neka neistražena prašuma moralnih pitanja koja se opire razumijevanju i filozofskim generalizacijama. Filozofi današnjeg vremena, razvijajući metaetiku, pokušavaju se progurati kroz elastični prostor koji vodi analizi jezika etike, dodajući kamenčiće za sklapanje jednog mozaika koji će pomoći u eliminiranju nesavršenosti i navika prirodnog konceptualnog jezika. Istraživanje ovih, uvijek misterioznih fenomena,

jako je privlačno za znanstvenika. Istovremeno, aktivni praktičari u društvenom životu i obični ljudi koji traže svoj put su ograničeni svojim povjerenjem u određene autoritete i vječna iskušenja kao što je nepoštivanje nedovoljno dokazanih moralnih vrijednosti ili nekritičko prihvaćanje naivnog čovjekovog poštovanja.

Danas imamo sve

Znanost nam je dala puno divnih darova, svemirski program, TV, penicilin, laser, sulfa preparate i sve ostalo što bi naš život trebalo učiniti lagodnijim. Na žalost, naš život i dalje uopće nije lagodan. U stvari, može se reći da se nikada prije čovječanstvo nije toliko približilo samom rubu svog potpunog uništenja. Ni na osobnom nivou stvari nisu ništa bolje, zrak koji udišemo i voda koju pijemo sustavno se truju. Naša hrana puna je supstanci koje vrlo malo doprinose njezinoj hranjivoj vrijednosti, ali su zato jako štetne po naše zdravlje. Stres i napetost prihvaćeni su kao normalni aspekti života, iako postoje dokazi da je upravo stres odgovoran za smrt velikog broja ljudi. Ljudi danas gutaju nevjerojatne količine pilula i tableta: pilule za spavanje, pilule da bi se probudili, tablete da bi završili određeni posao, zatim tablete da bi se opustili. Prosječni stanovnik zemlje troši više novaca na lijekove nego na odjeću, hranu, obrazovanje ili bilo koji drugi proizvod ili uslugu.

Društveni nivo

Na društvenom nivou, mržnja, zavist, pohlepa i međuljudske razmirice stalno se uvećavaju. Stopa kriminala raste brže nego populacija. Zajedno s ratovima, različitim prevratima i političkim čistkama, milijuni ljudi diljem svijeta žive bez odgovarajuće hrane i krova nad glavom. Uz sve ovo: suše, poplave, glad, bolesti te ostale prirodne nepogode i dalje uzimaju ogromni danak u životima. Kada čovjek promatra svoju povijest onakvom kakva stvarno jeste, neumoljivo mu se nameće zaključak da se nalazi u raljama određenog entiteta koji je potpuno indiferentan prema ljudskoj patnji i mukama. Uvijek iznova, iste muke snalaze ljudski rod i ovo se ponavlja iz milenija u milenij. Količina ljudske patnje je zastrašujuća. Mogli bismo pisati do kraja svijeta, dok ne potrošimo ocean tinte i brda papira i opet nikada ne bismo do kraja uspjeli opisati ovaj teror, ovu zvijer nepredvidive katastrofe koja je uvijek bila s nama jer otkad ljudsko srce pumpa toplu krv kroz naša krhka tijela koja neopisivom životnom ljepotom žude za svim što je ispravno i puno ljubavi, keseća, vrebajuća i prikradajuća zvijer nesvjesnog zla se obližuje u iščekivanju slijedeće gozbe terora i patnje. Od početka vremena, ova misterija ljudskog roda, ovo Kainovo prokletstvo je s nama. *Kroz povijest, uvijek je odzvanjao isti vapaj: „Moja kazna je suviše velika!“*

I tako, kada je sagledao svu nelogičnost i jad stanja u kojem se nalazi, drevni čovjek je razvio kosmogonične teorije ne bi li opravdao svu okrutnost i aberacije te tragičnosti svoje povijesti. Istina je u pravilu da je čovjek posve nemoćan kada su u pitanju kozmičke i geološke katastrofe, a već dugo postoji uvjerenje da običan

čovjek ne može učiniti ništa da spriječi vojne akcije, socijalnu nepravdu, osobne i obiteljske tragedije kao i svu silu raznih napada na njegovu egzistenciju koji su toliko brojni da je nemoguće ovdje nabrajati sve faktore te sile.

Terapija za čovječanstvo

Stoljećima se pokušavalo liječiti različite bolesti na bazi naivnog razumijevanja i iskustava koja su prenošena iz generacije u generaciju. Takve aktivnosti nisu bile nedjelotvorne i u mnogim slučajevima rezultati su bili pozitivni. Zamjena te tradicionalne medicine novonastalom modernom znanosti, prvobitno je dovela do pogoršanja društvenog zdravlja. Međutim, isključivo uz pomoć moderne znanosti, nestale su mnoge bolesti, oboljenja protiv kojih je tradicionalna medicina bila bespomoćna. Do toga je došlo zato što je prirodno razumijevanje bolesti i njihovih uzroka dovelo do stvaranja uvjeta za protudjelovanje. U vezi s fenomenima o kojima raspravljamo u ovom djelu, shvaćamo kako je naša situacija slična onoj gore navedenoj krizi koju smo spomenuli u vezi sa zdravljem europskih nacija. Ostavili smo iza sebe tradicionalne društveno-moralne organizacije, a da nismo još uvijek elaborirali neku vrjedniju znanost, koja bi mogla ispuniti procjep. Potrebni su nam noviji kriteriji koji bi postali osnova za jednu analognu disciplinu s čvrstom strukturom; istovremeno, to bi ispunilo goreću potrebu za njom u današnjem svijetu. Prema modernom razumijevanju, efikasan tretman jedne bolesti postaje moguć onda kada spoznamo njezinu bit, njezine etiološke faktore i osobine, njezin patodinamički tijek unutar nekog organizma s posebnim biološkim karakteristikama. Kada se jedno takvo znanje dosegne, ispostavlja se da je iznalaženje pravilnog tretmana generalno lakši i manje opasan zadatak. Za liječnike, bolest predstavlja jedan interesantan, čak fascinantan biološki fenomen. Oni su često prihvaćali rizik kontakta sa zaraznim patološkim faktorima i žrtvovali se kako bi razumjeli neko oboljenje i bili u stanju liječiti ljude. Zahvaljujući tome, oni su ostvarili mogućnost etiotropičnog tretmana bolesti i umjetne imunizacije ljudskog organizma protiv nekih oboljenja. Tako je danas i osobno zdravlje liječnika bolje zaštićeno, ali oni se nikada ne bi trebali odnositi s prezirom prema pacijentu ili oboljenju od kojeg on boluje. Kad smo suočeni s nekim makrosocijalnim patološkim fenomenom koji traži od nas da postupamo s njim na način koji je istovjetan s principima na kojima se temelji moderna medicina, posebno onim koji se odnose na zarazne bolesti koje se brzo šire među stanovništvom, zakonom se nalažu sve potrebne rigorozne mjere koje također moraju poštovati i oni ljudi koji su zdravi. Bitno je naglasiti i to da ljudi i političke organizacije koje zastupaju ljevičarski pogled na svijet, generalno zauzimaju jedan konzistentniji stav u vezi s tim, zahtijevajući takve žrtve u ime zajedničkog dobra. Moramo biti svjesni toga da je ovaj fenomen, s kojim smo suočeni, istovjetan s onim bolestima protiv kojih se

tradicionalna medicina pokazala neuspješnom. Da bi se prevladalo ovakvo stanje stvari, mi moramo koristiti nova sredstva koja su zasnovana na razumijevanju biti i uzroka patokratskog fenomena, tj. ponašati se u skladu s principima na kojima počiva moderna medicina. Put k samom razumijevanju tog fenomena također je bio mnogo teži i opasniji od onoga koji bi trebao voditi od tog razumijevanja, do pronalaska prirodno i moralno opravdanih i dobro organiziranih terapijskih aktivnosti. Te metode su potencijalno moguće i vjerojatne jer one proistječu iz razumijevanja tog fenomena, samog po sebi i postaju njegova nadogradnja. Kod ove „bolesti“, isto kao kod mnogih slučajeva tretiranih od strane psihoterapeuta, samo njezino razumijevanje već počinje liječiti čovjekovu ličnost. Sve ovo kaže Lobaczewski u knjizi „Politička ponerologija –Studij o prirodi zla“.

Prokletstvo zvano-DIREKTOR

Prokletstvo direktora

„On je motor firme“, kažu često za nekog rukovoditelja koji je pokretač firme. Motori pokreću puno toga, od kosilice do Bentleya. Postoji li uopće netko tko misli da Bentley ima samo dobar motor ili je svaki detalj dotjeran skoro do savršenstva? Može li taj menadžer-motor pokrenuti nešto sam za sebe i što mu je gorivo?“

Puno je vremena prošlo od kada se umjesto riječi rukovoditelj, poslovođa, načelnik ili čak poduzetnik koristi univerzalni pojam menadžer i vrlo često uz njega slijedi epitet „uspješan“.

Koji je kriterij da bi bio netko postao uspješan menadžer?

Koji je uopće kriterij za uspješnog menadžera? Nabranje može trajati do prekosutra i pitanje je bismo li uopće naveli sve, a tek da odlučimo što je presudno, e to bi stvarno potrajalo. Zbog toga se mnogi drže principa veličine firme. „Velike firme vode veliki menadžeri jer, čim je toliko porasla, mora da je dobra, zar ne? Onda mora da je dobar i onaj koji je vodi.“ Može biti tako, ali i ne mora. Siguran sam da svatko od čitatelja zna barem nekoliko firmi koje su porasle kao balon, a onda su se isto tako i isumpale. Ne, nije točna riječ „isumpale“ već probušile i nisu se same probušile već im je to napravio neki „veliki menadžer“. Kako ih je napuhao, e tako ih je i probušio, bez ikakve šanse da opet budu ono što su bile. To je slično kao i kad dobijete sedmicu na Lotu i uludo utrošite dobiveni novac. Šansa da dobijete ponovo postoji, ali samo teoretski. Slično je s tržištem. Firmina usluga ili proizvod dobije šansu i poleti, broj zaposlenih poraste pet ili deset puta i sve to traje dok sretni dobitnik na mjestu menadžera, direktora ili vlasnika (onaj tko već dobije šansu), ne zaluta u uvjerenju da je on taj koji čini i firmu i kupce i tržište i tko zna što još. Mudra je poslovice: „Ne uznese se u dobru.“ U jednoj knjizi Jack Welch govori o tome da su se on i suradnici umislili da su bogovi pa su ušli i u investicijsko

bankarstvo. Kaže da su se godinama izvlačili iz tog živog blata jer su ušli u močvaru u kojoj nisu znali pravila. U narodu se kaže: „Tko se hvali sam se kvvari.“ Vrijedi li to i za firmu? Možda je još bolje pitanje: „Razmišljamo li danas, dok je zaista dobro, o sutra i dijelimo li to s onima s kojima smo u istom čamcu?“

„On je motor firme“, kažu često za nekog rukovoditelja koji je pokretač. Motori pokreću puno toga, od kosilice do Bentleya. Postoji li uopće netko tko misli da Bentley ima samo dobar motor ili je svaki detalj dotjeran skoro do savršenstva? Može li taj menadžer-motor pokrenuti nešto sam za sebe? I što mu je gorivo? Pohvala, timski, rad, novac ili samo čisti uspjeh? Što cijelom poslu daje smisao, dijele li svi iste vrijednosti? Dobro je poznato da, što su pozicije više, ovisimo o više ljudi. Ako ti ljudi nemaju suglasnost oko „vižnmišna“, onda bi to kao kad bi pola orkestra sviralo džez, a druga polovina uživala u izvođenju turbofolka. Bilo bi to teško za slušanje ili što reče jedan narodnjak: „Dobri ovi džezeri, samo puno griješe.“

Za novinare kažu da su univerzalne neznalice. Sele se iz sportske redakcije u ekonomiju ili politiku, a onda završe po kazni na izvješćivanju s placa, poznatom kao barometar cijena s placa. Kako je s menadžerima? Postoji nešto što možemo nazvati „prokletstvo direktora“, a to je da se od direktora očekuje da zna sve o svojoj firmi, biznisu u konkretnoj branši kojom se firma bavi, nacionalnoj ekonomiji, obvezno o svjetskom gospodarstvu i naravno, čestici iz Cerna. U takvoj situaciji, takvom mudracu nikakvo dodatno znanje ili trening nisu potrebni, zar ne? Da Buda osobno negdje drži konzultacije pa da eventualno razmislimo? Mistifikacija zanata menadžera će uvijek postojati. Hajdemo vidjeti kako stvari stoje kod nekog drugog kolege zanatlije, na primjer slastičara čiji zanat graniči s umjetnošću. Vrhunski majstor možda i zna kako se dobiva šećer iz trske na Kubi, ali svakako ne zna potpuni kemijski sastav prehrambenih boja koje koristi. Da je direktor, ne bi mogao sebi to dopustiti jer bi imao prokletstvo obveznog sveznanja. A tek da potraži neki novi recept ili doda neki novi sastojak? Kao i slastičar i direktor može biti vrhunski majstor, ali isto tako može zakuhati kašu koju je teško pokusati. Kad se kaže: „Volite se, ljudi“, to ne znači: „Volite sebe, ljudi.“ Često postoji zaljubljenost menadžera u onog što radi i ono što radi, da ne kažemo u lik i djelo, to jest u svoj osobni značaj ili značaj svoje službe u firmi (službe, a ne tima, kao što bi trebalo). Ova pojava se ne odnosi samo na sam vrh kompanije, već se može raširiti i do najnižih pozicija u firmi. Davno sam radio u jednoj odličnoj firmi koja je još uvijek bila u početnoj fazi. Prodaja je rasla skoro eksponencijalno. Firma je bila otvorena za nove ideje i svi su ih davali. Često su te ideje bile razlog za još veći rast. Ipak, ostala je zapamćena ideja šefa smjene u skladištu, skladištara Moce, da, da i on je bio menadžer. On je zatražio da ga direktor primi jer je imao ideju kako podići prodaju za sigurnih 50%. Tko bi propustio takvu ideju? Onda je Moca, sav važan, došao kod direktora i rekao: „Vi znate da mi u skladištu imamo veliku gužvu, radimo u dvije smjene i jedva stižemo upakirati svu robu?“. Direktor je klimnuo glavom. „E, sad zamislite da uvedemo treću smjenu. Mogli bismo upakirati još 50% više robe, što znači da bi prodaja skočila za 50%!“ zaključio je Moca pobjedonosno. Ne, ovo nije vic. Ovo se stvarno dogodilo, kao što se svakodnevno događaju manje vidljive

zablude o bitnosti, zablude o bitnosti menadžerske funkcije iz koje mora proizaći razmjerna genijalnost.

Dobra strana mijenjanja poslova

Dobra vijest je da se danas sve odigrava brzo i da su promjene vidljive u vrlo kratkom roku. U Sjedinjenim Američkim Državama ljudi su mijenjali posao svakih pet godina. Je li to potrebno i danas kada se mnoge grane industrije istinski mijenjaju za samo pet godina? Promjene su sve brže i ono što je sigurno, više nije dosadno, i ako ne promijenite firmu, puno toga neće biti isto jer je novi način biznisa već promijenio vaš posao. „Većina ljudi ne voli promjene i to je uobičajeno, s tim da to nisu pokretači napretka. U današnjem svijetu postoje različiti trendovi i nisu sve promjene pozitivne. Ako vi nećete nešto promijeniti, promjene će doći do vas. Netko će drugi to napraviti i možda vam se to onda neće svidjeti. Možda je zabavnije da zbog toga promjene pokrenete baš vi“, kaže Dobrica Stevanović, predavač Adizes Leadership Programa, generalni direktor Hahn+Kolb d.o.o.

U čijim je rukama „ZAKON GLADI I SITOSTI“?

Kako bismo definirali glad? Ukratko rečeno, glad ili žeđ je „vapaj“ koji govori da nešto nije u redu, da nije onako kako bi trebalo biti.

Glad je zapravo puno više. Glad traje od kada je čovječanstva, ne bira tko je bijelac ili crnac, ne bira naciju, ne bira religiju ni podrijetlo... Kada odemo daleko u ljudsku antropologiju pa istražujemo naše podrijetlo od prvog postanka, ono što nam znanost kaže je da čovjek ne može živjeti bez hrane i vode. Svjesni smo činjenice da ekonomski razvijene zemlje imaju manji postotak gladnih ljudi, za razliku od Afrike, Indije, Bangladeša i sličnih zemalja, no postavlja se onda drugo pitanje: „Zašto toliko hrane svakodnevno završi u kontejnerima za smeće, zašto je toliko proizvodnih tvrtki koje proizvode prehrambene proizvode, a ne žele ili ne mogu doprinijeti dio za one siromašne?“ Svakim danom stanje je sve alarmantnije. Je li uz ovakve ljudske, tehnološke, prehrambene i druge napretke dopustivo ili namjerno izazvano da ljudi gladuju u svijetu?

Neki UN-ovi statistički podaci koje vidimo u medijima kažu da je sada oko 11% svijeta ili oko 800 milijuna ljudi pothranjeno, a to je gotovo 800 milijuna ljudi u svijetu.

Prema izvješću UN-a nema dovoljno hrane, a većina gladnih, njih 98%, što možda ne iznenađuje, živi u zemljama u razvoju. Oko 13,5 % stanovništva svijeta u razvoju je pothranjeno (jedan od osam). Dok je statistička rasprostranjenost

gladnih u Africi padala od 1990. godine, aktualne brojke pothranjenih ljudi narasle su od 182 na 233 milijuna, s obzirom na kontinuitet rasta broja stanovnika u posljednjih 25 godina. 6 % pothranjenih čine žene. S obzirom na spolne razlike diljem svijeta, osobito u siromašnim zemljama, djevojke i žene pate od nedostatka osnovnih potrepština, a nemaju ni dovoljno hrane. U pojedinim zemljama žene mogu samo jesti nakon što se svi muškarci u domaćinstvu najedu. To utječe na trudnice, što znači da se približno jedno od šestero djece u zemljama u razvoju rađa s malom težinom. Približno 16.500 djece dnevno u svijetu umre od gladi, a većina ih ima manje od 5 godina. Više od 6 milijuna djece svake godine umire od bolesti povezanih s glađu i neishranjenošću dok je jedno od četvero djece, u zemljama u razvoju, pothranjeno. No, to je tek početak problema. Djeca koja prežive pothranjenost osjetljiva na različite bolesti, zaostaju u razvoju ili imaju nerazvijeno tijelo i mozak zbog nedostatka hrane. Više od 160 milijuna djece ispod 5 godina bilo je žrtvom gladi 2013. godine. Godišnje se proizvede dovoljno hrane da se nahrani cijeli svijet, no višak se baca. Svijet proizvede dovoljno hrane kako bi se svatko nahranio, ali gotovo trećina hrane propadne zbog tehničkih ili financijskih ograničenja ili preranih žetvi, a to je vrijednost jednaka oko 1,3 milijarde tona bačene hrane godišnje. Amerika baci oko 222 milijuna tona ili trećinu nacionalne hrane što je jednako vrijednosti većoj od 48 milijardi dolara, prema UN-ovom izvješću. To je otprilike godišnja neto proizvodnja hrane za sve subsaharske države Afrike. Gotovo četvrtina stanovnika subsaharske Afrike je gladna. Klimatske promjene su odigrale značajnu ulogu u tome zašto je više od 220 milijuna gladnih u subsaharskoj Africi. Sve češće ekstremne klimatske promjene i prirodne katastrofe uzimaju svoj danak u ljudskim životima i nanose veliku gospodarsku štetu, ometaju napore kako bi dostupnost hrane bila bolja i šira. Na to utječu sukobi i stalne borbe koje su također doprinijele nedostatku hrane. Glad bi se mogla smanjiti za više od 150 milijuna ljudi ako se ženama da veća moć odlučivanja u kućanstvima. „Kada žene imaju veći utjecaj na gospodarske odluke, obitelji izdvajaju više prihoda za hranu, zdravlje, obrazovanje, dječju odjeću i dječju ishranu“, izjavio je UNFAO. Osnajivanje žena u zemljama u razvoju je jedan od najpouzdanijih načina za borbu protiv siromaštva i zaštitu djece. U istom izvješću navedeno je kako se u obiteljima u kojima žena ima veći utjecaj, djeca bolje hrane. Žene, naime, više novca od muškaraca troše na osnovne potrebe svoje djece kao što su obrazovanje, zdravlje i ishrana. Zbog gladi se više umire nego zbog malarije, tuberkuloze i AIDS-a. Nedostatak hrane ili pravilne prehrane ubija više ljudi nego AIDS, malarija i tuberkuloza zajedno. Iako je nesumnjivo važno pitanje rješavanja ovih bolesti, ovakva statistika naglašava koliko je hitno rješavanje pitanja gladi. Dok se milijuni dolara troše na traženje lijeka za AIDS, lijek za pothranjenost već postoji: hrana se jednostavno treba preraspodijeliti. Sa svega 25 centi dnevno može se pravilno nahraniti jedno dijete. Za taj će se novac kupiti šalica kaše, riže ili graha. Samo 50 dolara dovoljno je kako bi dijete imalo dovoljno hrane tijekom cijele školske godine. Ekstremno siromašne obitelji moraju birati između slanja dvoje djece na rad u polje kako bi dobili hranu ili

slanja te djece u školu, stoga školski obroci mogu biti ključni faktor u određivanju mjesta na koje će dijete otići.

Moguće je zaustaviti glad u svijetu

Prema Hunger projektu, završetak gladi u svijetu je moguć iako to izgleda kao nemoguća činjenica. Glavni koraci su napravljeni tijekom posljednjih 25 godina: postotak ljudi koji žive u izuzetnom siromaštvu je prepolovljen od 1990. godine, a svaki dan umire 17.000 djece manje. Prema projektu koji se zove Hunger, glad i siromaštvo nisu se dogodili slučajno. *Oni su rezultat duboko ukorijenjenih socijalnih uvjeta kao što su zakoni, tradicije, stavovi i ponašanja.* Prisiljavanje, isključivanje, oslobađanje i oslobođenje muškaraca i žena, osobito žena, dovodi do kronične gladi i siromaštva. Nismo više homosapiensi koje netko namjerno bombardira informacijama da je previše ljudi na zemlji, a premalo hrane. Dobro se zna da zemljini resursi mogu proizvesti hranu za sedam milijardi ljudi, bez da itko bude pothranjen ili gladan, no očito moćnicima najbogatijih država svijeta nije u interesu da prevladava „sitost“, već glad i jad.

Hunger projekt - Ciljevi do 2030.g.

Dnevni red pokazuje kako, usprkos svim sukobima i krizama širom svijeta, postoji želja da se prevlada glad i krajnje siromaštvo do 2030. godine. Projekt Hunger, sa svim njegovim mogućnostima, pomoći će u ostvarenju ovih ciljeva. Sedamnaest je razvojnih ciljeva do 2030. godine:

- 1.cilj: nestanak siromaštva u svim njegovim oblicima i na svim mjestima;
- 2.cilj: zaustaviti glad, postići sigurnost hrane i bolju ishranu te promicati održivu poljoprivredu;
- 3.cilj: osigurati zdrav život za sve ljude, svih životnih dobi i promicati njihovu dobrobit;
- 4.cilj: osigurati inkluzivno, pravedno i kvalitetno obrazovanje i promicati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve;
- 5.cilj: postići ravnopravnost spolova i osnažiti sve žene i djevojke na samoodređenje;
- 6.cilj: osigurati dostupnost i održivo upravljanje vodom i sanitarnom energijom;
- 7.cilj: osigurati pristupačnu, pouzdanu, održivu i suvremenu energiju za sve;

8.cilj: promicati održivi, inkluzivni gospodarski rast, produktivno zapošljavanje i pristojan rad za sve;

9.cilj: izgraditi elastičnu infrastrukturu, promicati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i podupirati inovaciju;

10.cilj: smanjiti nejednakost u zemljama i između njih;

11.cilj: učiniti gradove i naselja uključivima, sigurnima, otpornima i održivima;

12.cilj: osigurati održivu potrošnju i uzorke proizvodnje;

13.cilj: odmah poduzeti mjere za borbu protiv klimatskih promjena i njihovog utjecaja;

14.cilj: očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održivi razvoj;

15.cilj: zaštititi zemljine sustave, obnoviti i promicati njihovo održivo korištenje, održivo upravljanje šumama, suzbiti dezertifikaciju zemljišta i njegovu razgradnju, okončati gubitke biološke raznolikosti;

16.cilj: promicati mirno i inkluzivno društvo za održivi razvoj, omogućiti svim ljudima pristup pravosuđu i izgraditi snažne, odgovornije i inkluzivne institucije na svim razinama;

17.cilj: ojačati implementacijske alate i osnažiti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

Koliko će se od ovih sedamnaest ciljeva koje su Hunger projektom zacrtali implementirati, to ćemo znati, kako oni kažu, do 2030.godine. Što će se dogoditi do tada i koliko će još biti neuhranjenih, gladnih, siromašnih, beskućnika, litalica, mučenika, žrtvenika i čega sve ne, možemo samo zamisliti i nagađati.

Tko odlučuje?

Kada gledamo s religijske strane, znamo da Bog nije kriv za glad u svijetu. Bog je čovjeku dao slobodnu volju i mogućnost za rad kojim se prehranjuje. Onda dolazimo do spoznaje da je sam čovjek „krivac za glad“. U Hunger projektu kažu:“ Čovjek-najjača sila protiv gladi.“ Je li to uistinu tako? Trebalo bi biti!

Nepisani „Zakon gladi i sitosti“

Očito je da postoji nepisani „Zakon gladi i sitosti“ jer siromašne zemlje postaju svakim danom još siromašnije, sve je više bolesti, sve više umiranja i neuhranjenosti. Možemo li reći da bogatim zemljama nije u ekonomskom interesu pomagati ovim siromašnim državama? Je li ovdje riječ o „igri moći“ nad njima ili se neki „igraju Bogova“ ili je to nešto treće? Istina je da smo sada u 21.stoljeću i da je težnja za moći jedna od najvećih gladi koje čovjek može imati.

FACEBOOK - novi oblik psihoterapije ili novi oblik zla

Društveni mediji promijenili su način na koji ljudi komuniciraju. Danas možemo ostatu u stalnom kontaktu sa stotinama ili tisućama ljudi, osobno možemo imati do pet tisuća takozvanih prijatelja čak i onih koje rijetko osobno vidimo. *Zar nije PRIVID Imati nekoliko tisuća prijatelja?* Web-lokacije društvenih medija nude mjesta na kojima ljudi mogu stvoriti lice koje žele prikazati svijetu. Utjecaj društvenih medija na društvo potaknuo je istraživače da istraže je li njegov učinak pozitivan ili negativan. Nalazi su pomiješani, pokazuju i koristi i padove zbog korištenja internetskih stranica društvenih medija. Jedno područje fokusiranja u ovim studijama jest utjecaj društvenih medija na mentalno zdravlje. Kao i na sve aspekte života, uvijek na sve možemo gledati i s dobre i s loše strane. U ovome dijelu ću reći nešto više o Facebooku kao društvenoj mreži koja može biti „soba psihoterapije“ za mnoge, ali ću prikazati i onu drugu, negativnu stranu, a ta je da mnogim korisnicima korištenje Facebooka donosi ovisnost, nervozu, anksioznost, lažna obećanja...

Facebook - soba za psihoterapiju?

U jednome članku sam pročitala da su najbolja mjesta za psihoterapiju različite čekaonice, od stomatoloških ordinacija do čekaonica za zdravstvene preglede, u kojima ljudi nesvjesno počnu razgovarati jedni s drugima. Jako bitno u ovakvim razgovorima je nekoliko komponenti, od one da ćemo nepoznatoj osobi lakše reći svoju tegobu, negoli poznatim ljudima, čak i svojim najbližima. Isto tako, ova vrsta komunikacije je povezana s govorom tijela (tzv. body language). Dok razgovaramo, gledamo jedni u druge, što produbljuje odnos i daje veću dimenziju osjećaja lagodnosti. Nažalost, ne možemo reći da se ovo događa na društvenim mrežama. Mi Facebook koristimo u različite svrhe, od poslovnih, ljubavnih, istraživačkih..., ali sve ima zajedničku komponentu, a ta je da komuniciramo u virtualnom svijetu.

Kako Facebook pomaže ljudima s različitim tegobama?

Na društvenoj mreži Facebook mi, kao što sam već rekla, možemo imati pet tisuća prijatelja i bezbroj pratitelja, no ja ću suziti ovaj broj na one ljude kojima ova društvena mreža pomaže, npr. na ljude koji otvore različite vrste grupa u koje mogu ući osobe koje zanima neka određena tematika, npr. grupa „samohrane majke“. U takvoj grupi možete funkcionirati na način da svoje probleme, ideje i sugestije kažete onim ljudima koji imaju iste ili slične tegobe. Smatram da Facebook može pomoći ljudima u ovakvim grupama jer se ljudi, nakon što kažu svoje tegobe drugima i podijele svoju priču, osjećaju bolje, superiornije, dobiju čak i određenu dozu samopouzdanja. Ljudima, kao socijalnim bićima, potrebno je da nekome ispričaju svoju priču, iznesu svoje tegobe, traže savjete i slično. Zbog toga moramo pripaziti koliko vremena trošimo na korištenje Facebooka, oduzima li nam on našu privatnost, povećava li nam razinu napetosti, stresa ili anksioznosti. Kako bismo imali kontrolu nad ovom društvenom mrežom, jako je bitno postaviti sebi granicu do koje možemo ići.

Anksioznost - loša strana Facebooka?

Loša strana Facebooka u ovome tekstu će biti najviše usredotočena na istraživanja koja su rađena s ciljem da se vidi koliko Facebook stvara ovisnost, anksioznost, depresiju i općenito mijenja raspoloženje. Nedavna istraživanja pokazala su da korištenje društvenih mrežnih mjesta može povećati razinu stresa ljudi, izazvati anksioznost i negativno utjecati na osjećaj samopoimanja osobe. Korištenje tih stranica može čak uzrokovati da osoba razvije poremećaj mentalnog zdravlja ili pogorša postojeće. Društveni mediji čak imaju snagu za brzo širenje raspoloženja širom svijeta. „Izrada profila omogućuje osobi da odluči točno kakvu sliku želi predstaviti drugima. Neke ljude to može dovesti gotovo do opsesije, a to bi se moglo odraziti na samopoštovanje osobe“, izneseno je u jednoj studiji. Ova je studija promatrala povezanost samopoštovanja osobe s vremenom koje je provela na održavanju profila, a posebno se analiziralo što su ljudi radili kako bi stvorili svoju virtualnu osobu. Oni s nižim samopoštovanjem brinuli su se o tome što su drugi objavili o njima na Facebooku i imali su veću vjerojatnost ukloniti određene objave kako bi osigurali da njihov profil ostane odraz slike koju su htjeli prikazati. Mogu čak i očistiti Facebook i ostale mrežne stranice kako bi se osigurali od negativnih primjedbi ili nezamislivih fotografija. Nasuprot tome, oni s visokim samopoštovanjem provode samo kratko vrijeme pri stvaranju vlastitog profila, dodavanjem slika i informacija o sebi kako bi svijetu pokazali svoju osobu. Druga studija pokazala je da Facebook povećava razinu anksioznosti ljudi tako što im se čini neprimjerenim i stvara višak brige i stresa. Društveni mediji pružaju stalna ažuriranja. To potiče mnoge ljude da kontinuirano provjeravaju svoj status i objave na mobilnim uređajima. Neki ljudi osjećaju stalan poticaj za provjeru ažuriranja i

osjete olakšanje samo kada isključe mobilni uređaj. U ovoj studiji, više od polovice ispitanika osjećalo se nelagodno kad nisu uspjeli pristupiti svojim društvenim medijima i računima elektronske pošte. Dodatno, dvije trećine su imale poteškoća sa spavanjem zbog anksioznosti i drugih negativnih emocija nakon što su koristili mrežna mjesta. Stalno ažuriranje također je dovelo kod mnogih ispitanika da se često uspoređuju s drugima, što dovodi do osjećaja neprikladnosti. Ova anksioznost i briga stvaraju kronični stres koji bi mogao dovesti do zdravstvenih problema, uključujući probleme mentalnog zdravlja. Facebook također može povećati količinu socijalne anksioznosti koju osoba ima zbog sastanka s nekim po prvi put, prema drugoj nedavnoj studiji. Prije ove studije, stručnjaci su pretpostavljali da bi za one s društvenom tjeskobom, gledanje profila osobe na Facebooku ili na drugom društvenom mediju prije sastanka moglo pomoći ublažiti neke od njihovih osjećaja nerвозe. Pregledavanje nečijeg društvenog medijskog profila način je da upoznate nekoga prije nego što se zapravo upoznate s njim. Druge su studije pokazale da ljudi s društvenom anksioznošću preferiraju komunikaciju s ljudima putem interneta, a ne osobno, tako da bi to za njih bio idealan način za pokretanje odnosa. Tim istraživača izvodio je eksperiment kako bi provjerio je li pregledanje profila korisnika osobe, prije nego što je osoba izvučena iz slike, smanjio razinu anksioznosti. Istraživači su proučavali razinu socijalne anksioznosti kod 26 studentica u dobi od 18 do 20 godina koristeći Interaction Anxiousness Scale (IAS). Sudionici su morali stupiti u interakciju s drugim učenicom u jednom od četiri slučajno dodijeljena stanja, dok je njihova reakcija na kožu (koja pokazuje psihološko uzbuđenje tijela) mjerena elektrodama na prstenu i indeksu. Uvjeti su uključivali samo Facebook (memoriranje lica učenika samo s profila), licem u lice (sudionik je proučavao lice studenta u istoj sobi), licem u lice i na Facebooku (proučite Facebook fotografije, a zatim sastanak osoba) i osobno na Facebooku (susrećući osobu licem u lice, a zatim pronaći svoju sliku na Facebooku). Nakon što su se upoznali s drugom osobom, na jednom od ovih četiri modela, morali su identificirati i zaokružiti učenika u četiri različite skupine slika. Istraživači su otkrili da su sudionici koji su prvi put bili izloženi drugom studentu putem Facebooka te su ga morali i osobno upoznati, imali povećanu psihičku uzbuđenost, što znači da su bili više zabrinuti. Istraživači nisu potpuno sigurni zašto bi to moglo biti tako. Pretpostavljaju da bi to moglo biti zbog sudionika koji izrađuju usporedbe između ostalih studenata pri pregledanju Facebook profila. Sudionici su se također počeli osjećati sigurnijima, ali su se počeli osjećati i nervoznima, znajući da moraju susresti osobu u stvarnom životu jer je već postojala osnova za poznavanje osobe. Istraživanje je bilo ograničeno jer nije odražavalo situacije u stvarnom svijetu i uključivalo je samo susrete s istim spolom, stoga je potrebno više istraživanja. Facebook također ima moć utjecaja na raspoloženje pa čak i širi raspoloženje globalno, prema nedavnoj studiji. Istraživači su se usredotočili na vremenske obrasce i njihov utjecaj na raspoloženje osobe. Otkrili su da, kada je kišilo na jednom mjestu, zbog čega se ljudi osjećaju smirenije i naknadno objavljuju negativne

komentare, to je uzrokovalo porast loših raspoloženja ljudi koji su bili prijatelji s tim ljudima na Facebooku, ali su živjeli dalje, na mjestima gdje nije bilo kiše. Isto tako, osobe čiji su prijatelji objavili ažurirane statusne podatke, također su imali pozitivnije raspoloženje, barem odraženo njihovim statusnim objavama. Istraživači su utvrdili da je za svaku negativnu objavu čovjek imao dodatnih 1,29 negativnih objava više od normale u društvenoj mreži te osobe. Sretne objave imali su još jači učinak. Uz svaku optimističnu objavu dolazi dodatnih 1,75 pozitivnih objava na društvenoj mreži. Valja napomenuti da su neki od tih istraživača zaposlenici Facebooka.

Može li nas Facebook učiniti jadnim i bijednim?

Studija je otkrila je da Facebook zapravo može učiniti ljude bijednima. Istraživači su analizirali 82 mladih ljudi, čestih korisnika Facebooka, 53 muškaraca i 29 žena. Poslane su im tekstualne poruke s vezama na online ankete koje su ih upitale kako se osjećaju, bez obzira na to jesu li zabrinute i osjećaju li se usamljeno, koliko često koriste Facebook i koliko često su izravno stupile u interakciju s ljudima. Istraživači su otkrili da je sudionicima, kada su povećali korištenje Facebooka, stanje blagostanja odbijeno, dok je onima koji su povećali količinu vremena koje su proveli s ljudima licem u lice, povećan osjećaj dobrobiti. Nije bilo naznaka da su ljudi koristili Facebook više kada su se već osjećali deprimirano ili da postoji veza između osamljenosti i Facebooka. To su bili neovisni prediktori. Ovo su samo studije o negativnim učincima internetskih stranica društvenih medija na korisnike. Iako mogu uzrokovati probleme, ta mjesta također imaju pozitivan učinak na ljude. Mogu pomoći psiholozima pratiti mentalno zdravlje pacijenata, širiti svijest o pitanjima (uključujući poremećaje mentalnog zdravlja), povezati ljude jedne s drugima i učiniti svijet malo manjim, kažu iz Psychcentrala. Iako postoje mnoge prednosti, važno je zapamtiti moguće poteškoće s društvenim medijima i njihovu uporabu kako bi se pomoglo ljudima koji su ugroženi mentalnim zdravstvenim problemima kao što su anksiozni poremećaji ili depresija da ne razvijaju ili pogoršavaju postojeće probleme uslijed koristiti. *Najbolji način da svatko može iskoristiti prednosti ovih internetskih mjesta, a smanjiti manjkavosti je umjerenje njegove uporabe i održavanje razine odvajanja.*

DIPLOMIRANI EKSPERTI - Brlog neznanja

U zadnjih desetak godina možemo na svakom koraku uočiti kako se reklamiraju neka nova zanimanja i to u takvim količinama da je toliko tzv. „novih zvanja“ servirano da se ne možemo odlučiti kod koga potražiti neku uslugu. Svi su neki eksperti u svojim područjima. Ako pogledamo psihologiju, vidimo da je danas teško pronaći psihologa ili neuropsihijatra jer sad sve rade neki terapeuti, terapeut za ovo,

terapeut za ono, a da i ne spominjemo novi pojam „selfhelp“ koji jako popularan. Ako se odlučite otići kod psihologa pa pokušate preko interneta malo proučiti u kojem gradu netko radi, počnu vam iskakati brojne informacije i vi više ne znate što je ispravno, a što ne. Škole i institucije niču u restoranima iza uglova. U našoj zemlji nakon devedesetih se otvorilo toliko privatnih fakulteta i škola pa onda International school business pa različiti centri... Znamo samo da su te institucije nastale skoro preko noći i da dobro zarađuju. Vi imate npr. srednju strukovnu školu s pravom javnosti u kojoj sudionici, koji recimo uopće nisu završili srednju školu, dođu, upišu se, prođe koji mjesec i dobiju diplomu s četverogodišnjim zanimanjem. Imamo i one koji idu dalje, recimo na privatne fakultete koji naravno i svojih prednosti, ali „ispeći znanje“ u ovakvim institucijama, e za to postoji mala vjerojatnost. I što je najtužnije od toga, ti koji su završili takve visoke škole će se sutra zaposliti kao nastavnici ili profesori i prenositi će „stečeno znanje“ idućim generacijama. Strašno. A tek kad pogledamo gdje su neke od ovih institucija nastale, u restoranima, iza raznih uglova, čovjek ne može ni povjerovati da takvo nešto postoji.

Zašto je to tako?

Nepojmljivo je da jedna mala država treba toliko privatnih škola. Imate univerzitete, fakultete koji imaju dovoljno kapaciteta da prime studente, no ovdje je zapravo riječ o nečemu drugome. Kroz otvaranje ovih škola, vlasnici dobro zarađuju, a narod je postao „lijen“ i ne želi se truditi i davati sebe za učenje i kvalitetno obrazovanje. Majke i očevi šalju svoje kćeri i sinove na školovanje u ove institucije jer im je bitno da na kraju u rukama imaju diplomu i da mašu njom jer će se ionako tata pobrinuti za to da dijete dobije posao. I evo ga: nova generacija „diplomiranih eksperata“, od ekonomije, menadžmenta, turizma i slično. Pa kći kaže: „Ja sam završila MBA“ i misli da je ona pokupila čitavu pamet svijeta. Ne možeš joj prići, ne prestaje mahati diplomom koja je stečena „krvlju i znojem.“ Oni s dubljim džepovima šalju svoju djecu u one tzv. svjetske „international schools“ što im onda daje dodatnu dimenziju jer im u diplomi piše da je završila neku „International School for...“ I tako se vrtimo u brlogu NEZNANJA! Generacije kvalitetnih akademika, profesora, ljudi od znanosti se polako zaboravljaju, polako stare jer tko više želi slušati čelavog starca, kada ovamo imamo novopečenu damu sa svjetskom diplomom. Ona će nam pokazati kako se to tamo uči, kako se to tamo živi jer ovi stari ne znaju kako se to radi u svijetu.

Otuđeni intelektualci

Najžalosnije od svega je to da meni čak niti ovi novopečeni „diplomirani eksperti“ toliko ne smetaju jer ipak će jednom vrijeme pokazati kvalitetu, meni je

zapravo žao ovih profesora, akademika koji se polako otuđuju ili bježe. Mogu samo zamisliti kako je njima sve to gledati. Oni ne bježe negdje iz države već se polako i tiho udaljavaju od ovoga svega jer ih duša, u jednom trenutku, počne boljeti. Ulagali su svoj trud u generacije, u sebe, a vide da je država, vodstvo, politika ili tko već, omogućila da se ovaj „brlog neznanja“ širi kao epidemija. Zapravo, oni postaju nemoćni, njihov glas se ne čuje, nitko ih zapravo i ne želi čuti. Kad sretnete nekog profesora i počnete razgovarati s njim, u njegovim očima vidite koliko ga to boli, ali zbog svega, oni se povlače jer im je ostala jedino ta mogućnost da nađu nove hobije, da se bave drugim stvarima, da pišu i svojim skromnim pisanjem upozoravaju na budućnost.

Teorija neobrazovanja

Neobrazovanje danas po Konrad Liessmannu nije nikakav intelektualni deficit, nije nedostatak informacija, nije defekt kognitivne kompetencije, nego je odricanje od htjenja da se nešto uopće razumije. Danas, kada se govori o znanju, radi se zapravo o nečemu drugom, a ne o razumijevanju. Ideja razumijevanja, nekada osnova za duhovno-znanstvene djelatnosti same po sebi, u najboljem slučaju prizemljuje se u politički korektnoj frazi o razumijevanju drugoga kao izrazu iznuđene tolerancije. Neobrazovanost u našem smislu ne znači odsutnost znanja ili čak glupost. Kroz povijest, osobito u razdoblju prosvjetiteljstva, se vodila herojska borba protiv gluposti ljudi koji još uvijek premalo znaju, koji su neprosvijedeći i ne znaju ispravno argumentirati te ostaju zarobljeni u svojim predrasudama i podliježu stereotipima.

Znanje je moć!

Znanje je moć! Ovom rečenicom Francis Bacon je započeo projekt moderne. Počevši od razvitka modernih društava, niti u jedno se područje života nije toliko polagalo nade kao u područje obrazovanja. Obrazovanje je bilo nada radničke klase da će znanjem dosegnuti onu moć koju su joj uskratile neuspjele ili ipak zaostale revolucije. Zapravo, obrazovanje je bilo i jest sredstvo kojim treba emancipirati i integrirati različite grupe: žene, emigrante, osobe s invaliditetom te druge marginalne skupine. Obrazovanje je sredstvo kojim treba sprječavati diskriminaciju, primitivizam, predrasude, glad, siromaštvo, nezaposlenost, nehumanost u svim oblicima, sredstvo kojim treba svladavati izazove koji su pred nama u budućnosti, za dobrobit onih koji iza nas ostaju. Radimo li sada to i kakav nam je sustav obrazovanja? Najbolji odgovor ćemo dobiti u budućnosti kad ćemo spoznati jesmo li ostali na istom mjestu ili se razvijamo?

KAKO NOVAC UPRAVLJA ČOVJEČANSTVOM?

Kako je nastao novac?

Znamo li uopće kako je nastao novac? Novac nas stalno veže za materijalno jer želimo: živjeti, kupovati, zabavljati se... Podrijetlo novca je neposredno vezano za „arhetip majke“. Na najstarijim kovanicama možemo vidjeti utisnute motive majke. Kada krenemo tim tragom, doći ćemo do najstarijih poznatih kultura, a neke od njih su vinčanske, za koju se pretpostavlja da se u njoj živjelo u matrijarhatu, a dobri poznavatelji povijesti znaju da u tim matrifokalnim sustavima nije bilo ratova više od tisuće godina. Danas se zna da matrijarhat postoji samo u jednoj regiji na području Himalaja. Osvrnemo li se na patrijarhalna društvena uređenja koja su većim dijelom zasnovana na ratu, uništenju drugog, socijalnoj hijerarhiji, različitim vrstama neravnopravnosti, vidimo da su sva ova društva zasnovana na sustavu novca. Najrazvijenije industrijske zemlje svijeta su zasnovane u ratu ili u ratnoj industriji. Najbliži primjer nama je Njemačka koja nije prva po automobilskoj proizvodnji, nego prva ratna industrija s pratećim vokalima od farmaceutske, kemijske... Možda nas puno ne zna da je najveći proizvođač mina na svijetu zemlja na koju nikada ne bismo pomislili, a to je Švicarska.

Dualni sustavi koji hodaju putovima novca

U mnogim zemljama susrećemo integrativne „dualne sustave“ zasnovane na dva sustava, ustvari dvije vrste novca. Jedan služi za razmjenu dobara s drugim sustavima, tj. za vanjsku trgovinu dok drugi, novčani sustav, nije centralistički, već demokratski. Financijski sustav današnjeg života zasnovan je na visokoj stopi nezaposlenosti, ratu, razaranju prirode, prirodnih resursa, razarajućem zdravstvenom sustavu...Jedan od najvećih eksperata u svijetu novca Bernard Lietaer je još početkom 2001.g. u svojim je knjigama pod nazivom „Misterija novca“ i „Novac budućnosti“ rekao da nam predstoji financijska kriza i kolaps bankarskog sustava, ali zbog svoje destruktivnosti, postojeći monopolistički sustav novca sve više postaje sam sebi svrhom i time prerasta u svoju suprotnost.

Krugovi razmjene (ili kompenzacija)

U našem rječniku kompenzacija bi značila da ako učinimo nekome nešto, to ćemo i vratiti. Ovo ćemo najbolje razumjeti na jednostavnom primjeru iz naše regije: ako se gradi kuća, kada se počne kopati temelj, cijelo susjedstvo dolazi pomagati, koliko tko može. Međutim, mi živimo u suvremenom vrtoglavom životu u kojem nam se nameću nove navike i kodeksi ponašanja te ono što smo imali od starih navika potiskujemo, čak i zaboravljamo i prilagođujemo se novima. Istina da je

prilagodba kroz život dobra i korisna za razvoj, ali u nadi da ćemo živjeti i imati veću sigurnost i udobniji život kako nam mediji svakodnevno pišu te pritom sugeriraju na mnoge institucije pa onda svoju odgovornost olako dajemo nekom drugom. I jedno ide iza drugoga pa nam se počnu sužavati temeljna ljudska prava kao što je recimo donošenje odluka o vlastitom zdravlju.

Novac je energija života?

Novac živi u našim glavama. Što sve ne radimo za novac? Toliko manipulira nama da uopće nismo svjesni njegove moći. Toliko je poniženja, zbog novca gubimo dostojanstvo, prodajemo se za „male pare“ i gubimo svoj identitet. Kada razmislimo, upitamo se oko čega se mi svađamo, vodimo ratove i različite bitke, imamo nesuglasice, uništenja, samouništenja, a samo zbog običnog „komadića papira“. Kažu da se dnevno na zemaljskoj kugli pokreće više od dvije tisuće milijardi eura. Zastanimo na trenutak: „Dvije milijarde eura za 24 sata?“ Pa mozak da ti stane. Novac upravlja većinom nas. Oni koji su svjesni da su oni ti koji upravljaju novcem su u manjini i doista su sretnici. Novac stvara kaos, a kao posljedica kaosa nastaje siromaštvo, a onda se uključe mediji i svakodnevno nas bombardiraju kako je ovo vrijeme globalizacije, kako nam je svakim danom gore...Istina, kada sagledamo situaciju vidimo da je veliki broj siromašnih i ljudi na rubu preživljavanja. Gdje je tu energija života? U uništenju!

Bez novca si mrtav!

Svako malo se sakuplja novac za ljude koji trebaju ići na skupocjena liječenja u inozemstvo ili u zemlji. Kada nemaš novca kažu: „Prepušten si SEBI i BOGU“, jadan si, očajan, a uz to si bolestan. Bolesni ljudi često mole Boga da umru. Na što spadne surovi život koji ovisi o jednoj običnoj kartušini papira? Bez novca ne možeš ništa, ne možeš izići iz kuće, platiti nešto, kupiti osnovne stvari potrebne za život dok samo tri svjetska milijardera posjeduju više novca od dvije milijarde najsiromašnijih ljudi na svijetu zajedno. Činjenica da ljudi koji rade i žive normalnim, skromnim životom i imaju svoj posao se bolje odnose prema novcu nego „novopečeni bogataši“ ili tzv. „elita“, zato što znaju kako je svaki dan ići na posao, raditi, iscrpljivati se i na kraju mjeseca, kada dobiju zarađeni novac, zadovoljni su i ispunjeni. Većini bogataša novac služi za ulaganje u sljedeće poslove, za luksuz i slične stvari, ali oni koji žive u svijetu bogatstva rijetko imaju „moć nad novcem“ jer on upravlja njima. Zbog toga su neispunjeni, bahati, žele „još više“, nemaju granice, ne znaju kada treba stati i pritom ne mare za one najsiromašnije. Kako kaže stih iz pjesme Prljavog kazališta: „O Bože, čuvaj ti, naše golubove i sirotinju jer bogati se ionako za sebe pobrinu.“

POBJEDA NAD TEŠKOM ŠIZOFRENIJOM

Ovo je priča o jednoj djevojci, hrabroj, neustrašivoj, ambicioznoj lavici koja se našla na neočekivanom putu. Kao osamnaestogodišnjakinja ova mlada djevojka je ušla u svijet kao na pozornicu. Bila je mlada, ambiciozna, puna života, energije, snova, želja, očekivanja i nadanja. Samom činjenicom da je prvakinja u skakanju s mosta, shvaćamo da je neustrašiva djevojka koja je željna svitanja svakoga dana s novom ambicijom i ciljem. I svanuo je dan kada je ova djevojka trebala nastupiti u zabavnoj emisiji jedne od najgledanijih TV kuća u BiH. Izabrana je između 8000 kandidata. Naravno, tu je još bila i škola, mnogo izazova i planiranih ciljeva. Ona jedna od onih osoba koju krase intelekt, snaga volje, superiornost, upornost i ambicija. Ova djevojka je bila spremna „osvojiti svijet“. I svanuo je taj dan, taj „đavolji dan“ kada su joj se u iščekivanju „live prijenosa“ ove TV kuće počele događati čudne, njoj potpuno nepoznate stvari. Javili su se neki čudni simptomi: euforija, hiperaktivnost, dezorijentiranost. Sama nije znala što joj se događa i vjerovala je da je sve to povezano s velikim uzbuđenjem. „Ipak gostujem na TV-u i to uživo. Ma duboko udahni, proći će to“, govorila je sebi. Najgore od svega je bilo to što je zbog izraženih simptoma morala napustiti ovo natjecanje. I tako je počela „*druga strana pozornice njezinog mladog života*“. Pa je rekla sebi: „Nisi se trebala toliko davati, iscrpljivati se.“ Što joj sve nije prolazilo kroz glavu, no imala je jednu ogromnu sreću u ovom današnjem apokaliptičnom vremenu, a to su roditelji koji ju razumiju, koji je podržavaju, koji su spremni sve učiniti za nju, koji joj samom svojom nazočnošću i zagrljajem daju snagu i govore da nije sama. I onda je počela nova bitka. Pitala se događa li se sve to samo njoj, zašto joj se sve to događa, može to uopće biti istina, što je to loše učinila, kome je naudila pa je to zaslužila...Tisuću pitanja vrtjelo joj se po glavi, a odgovora nije bilo. Kako je vrijeme odmicalo, shvatila je da mora negdje potražiti odgovore. I njezina obitelj se preko noći morala nositi sa svim tim. Shvatila je da je oni podržavaju, tragaju za odgovorima, rješenjem. I jednog dana je otišla liječniku koji joj je predložio da ostane u bolnici nekoliko dana. „Joj, zašto? Ne razumijem“, rekla je, no u tom trenutku shvatila je da je došao taj dan da sazna što joj se to zapravo događa. Doktor ju je pokušao ohrabriti riječima: „Tisuće i tisuće ljudi imaju iste ili slične poteškoće i evo ih, svi su dobro, funkcioniraju, idu na fakultete, idu na posao, imaju obitelj, imaju prijatelje, žive normalno. Pa gdje je tu problem?“ I nakon nekoliko dana i brojnih pretraga liječnik reče: „Mlada damo, moram Vam reći da imam vašu dijagnozu, oblik paranoidne šizofrenije.“ „A što sad? Pa nisam sama. Zbog ovog „F23, F20 broja“ ja da odbacim svoje snove, svoje ciljeve, da odustaneeeeemmmm? Neee, neće moći tako! Idem u svoju novu pobjedu, želim završiti fakultet. Kakve veze ima to što sam morala zamrznuti dvije godine?“ I ta njezina ambicija i želja da ostvari ono što je zacrtala nije joj dala mira. I tako je završila fakultet bez ponovljenih ispita, s prosjekom ocjena od 8,2... A onda

je rekla: „Idem dalje da vidim što to još ne mogu! Ne trebam se previše brinuti što nekada moram popiti tablete, što sam loše volje, što mi je nešto teže uraditi nego inače, ma sve ću ja to završiti, nigdje ne žurim.“ Naučila je ovih zadnjih godina, gledajući u strop sobe, da zapravo nema prepreka, nego su one samo negdje tamo u ljudskoj glavi. Sada ima 25 godina, završila je fakultet, a ovih zadnjih godina je puno naučila: biti jaka, posebna, ponekad drugačija, ali ipak sposobna slijediti svoje snove i hrabrim stopama tražiti posao... „Ma tko kaže da je teško dobiti posao u našoj državi? Ma dajte, to govore samo oni slabići koji nemaju svoje ambicije, svoje ciljeve, želje, a ja sve to imam i želim početi samostalno zarađivati svoj kruh koji ću cijeniti. Želim pronaći i ljubav svog života.“ Gledajući unatrag iza sebe, želim reći životu: „Hvala ti, zato što si mi dao novu perspektivu i dimenziju. Naučila sam da na život, bez obzira na muku, tegobu i gorčinu, treba gledati drugačije. Sada se veselim svakoj kapi kiše, svakom svitanju, svakoj procvjetaoj ruži. Ja sam sretnica, jedna od rijetkih, jer sitnice čine ovaj život savršenim za mene!“ Shvatila je kako su se u njezinom životu oduvijek sukobljavale dvije stvari: BOLEST i AMBICIJA, a onda je ambicija rekla bolesti: „Možda si jaka, ali si nedovoljno jaka da bi me porazila, a to je ujedno i pouka moje priče.“

KAP MLIJEKA IZGLADNJELE MAJKE!

Dragoj Nikolini!

Kukaš jer se po cijele dane „fotkaš“.

Kukaš jer pola dana ti prođe u biranju novih markiranih krpica.

Kukaš, nokat ti puknuo pa si se nakostriješila na sve i na svakoga.

Kukaš jer ove sezone još nisi kupila novu torbicu.

Kukaš jer ti je dosadio mobitel star godinu dana.

Kukaš jer ti je jedna trepavica otpala pa se iskaljuješ po cijeli dan na svima.

Kukaš jer ti se teško popeti na kat i isprobati novu hidromasažnu kadu.

Kukaš jer kad dođeš kući i otvoriš frižider ne možeš odlučiti što bi pojela.

Kukaš jer si godinu dana unaprijed uplatila zimovanje u prestižnom hotelu.

Kukaš jer ne želiš poslije 18 h izići na sunce. „Tko će se kuhati?“ kažeš.

Kukaš jer te dijete zove i kaže: „Mama, koje ću tenisice sutra obući?“ pa pretrpala si ormare.

Kukaš jer ne znaš koji je restoran skuplji. Ideš na večeru s prijateljima pa se natječete u žderanju.

Kukaš jer u garaži nema mjesta za novi sinov automobil.

Kukaš jer ne znaš je li Europa ili Amerika bolje mjesto za studiranje tvojoj djeci.

Kukaš jer spremačica nije zategla tvoju novu satensku posteljину.

Kukaš jer te mama i tata bude u 11h na doručak.

Kukaš jer tvoj LCD televizor ima mali promjer.

Kukaš jer ti je prijateljica skinula celulit na liposukciji i bila na zatezanju, a ti nisi.

Kukaš jer imaš mali teren za golf pa hoćeš sasjeci šumu za novi.

Kukaš jer se pripremaš za večeru i ne znaš koju haljinu odabrati.

Kukaš jer je tvoj bazen mali pa hoćeš novi.

Kukaš jer Mercedes Benz još nije napravio marku automobila koja se tebi sviđa.

Kukaš jer si smočila nove cipele od krokodilske kože.

Kukaš i samo kukaš...

Izopačeni čovječe, otkud ti pravo da određuješ tko će umrijeti od gladi jer jedna kap majčinog mlijeka iz kostiju i rebara majke koja nema više tkiva, a kamoli da ga nazovemo dojkom, dojkom koja će spasiti život jednom dječaku. I tisuće drugih majki, i tisuće drugih dječaka i djevojčica kojima možeš prebrojiti rebra jer im se trbuh uvukao od gladi, muke, jada, siromaštva i neuhranjenosti.

Izopačeni čovječe, gdje misliš stići s tim bahatim nemoralnim licem, kamo si krenuo, ne igray se Boga, ne iskušavaj Ga. Jedna tvoja odluka ili telefonski poziv je dovoljan da prehrani čitavu planetu, da nitko nije gladan, žedan, umoran, iscrpljen od vrućine ili hladnoće. Samo jedan poziv. Podigni slušalicu, spasić ćeš se. Ne čekaj da se patnje ovih ljudi osjete i na tvojoj koži i na koži tvoje djece.

Izopačeni čovječe, dokazao si svoju moć i želju za vladanjem, vrijeme je da prestaneš! Tko ti je dao za pravo da određuješ tko će gladovati, a tko će se prežderavati? Ove tanke ručice nisu ti ništa skrivile, ove tanke ručice ne znaju što znači biti zao.

Ona nikada nije kukala.

Ona nikada nije bila nezahvalna.

Ona nikada nije proturječila.

Ona zna da će KAP MLIJEKA oživjeti jedno biće koje nije krivo i ne zna šta se događa u ovom izopačenom svijetu.

CARSTVO GLADNIH DUHOVA

Kako smo stvorili nacije ovisne o radu, šoping, lijekovima, bogatstvu, bahatosti i seksu? U carstvu gladnih duhova, stvorenjima zvanim ljudi nikad nije dosta spomenutih zadovoljština jer čovjek nikad neće biti zadovoljan. To biće, zvano čovjek, nikako ne uspijeva napuniti stomak. Uvijek su gladni, isprazni, željni, uvijek nešto traže, kukaju, puze, mole, cvile... Prazni su i mrzovoljni, neprestano žurno tumaraju iako nemaju pojma kamo idu. Negdje krenu, kao znaju kamo idu, a kad dođu do po tog mjesta, opet su nezadovoljni. Kada bi bar postojao neki čarobni napitak, kratkog ili daj Bože, malo dužeg zadovoljstva. U središtu svjetske moći, odlučuje se koliko novih milijuna ljudi treba ostati bez posla, koji broj ljudi će baciti u očaj, gdje će započeti novi rat, koliko djece mora umrijeti od gladi i žeđi. Tu se rađaju spekulativni manevri, tu se planiraju zavjere, odatle se ucjenjuju nacionalne vlade, tu se odlučuje tko će biti ministar te tko će dobiti novu fotelju takozvane čarobne moći koja odlučuje o jadnim narodima i njihovim sudbinama. Danas na sve moraš paziti, svugdje su skriveni duhovi i kao da nema više toga zbog čega te ne mogu uhititi jer sve je postalo zločin. U zatvoru možeš završiti ako pljuneš na ulici, ne pokupiš pseći izmet, slikaš vlastito dijete na plaži pa te netko prijavi policiji i kaže: „Eno ga pedofil.“ Nema više iščekivanja, nema više one čarolije čarobnog Božićnog jutra. I što radiš? Pročitaš ženin e-mail, pogrešno razvrstaš smeće, ne skinješ se gol na aerodromskoj kontroli, opsuješ u autobusu pa te odmah prijave ili kažu: „Vidi ovoga luđaka, sam sa sobom priča.“ Prdneš u učionici, prodaješ domaće mlijeko pa ti traže dlačice u mukotrpnom muzenom mlijeku koje je majka krava jela na livadi sa stopostotno čistom travom. Imaš džepni nožić, prelaziš ulicu, pecaš ribu... Kreativno djelovanje nam ograničavaju bezbrojni zakoni. Kakvi su to zakoni? Jesmo li ih mi dobro proučili i protumačili ili je ovo opet mreža duhova koja vlada nad nama? Je li

ovo mreža zarobljavanja kroz propise i pravila specifično dizajniranih u tu svrhu, nametnuta sustavom koji je sada u odnosu na nas, sedam milijardi ljudi, postao potpuno autonoman? Najveći dio tih zakona je opsesivan, intenzivan i invazivan svakom segmentu našeg svakodnevnog postojanja. A pravda? Tko je taj koji ima hrabrosti postaviti kao prvo pitanje dnevnog reda bilo koje vlade, izdavanje uhidbenog naloga za bezobzirne slijepe nasilnike koji se nekažnjeno igraju bijesnog majmuna za upravljačem autobusa kojim srljamo u ponor? Tko smije dodirnuti one koji peru novac godinama, one koji prolaze mimo zakona i nevinu su u svakom pogledu, one koji grade nekretnine na brdima i u dolinama bez ikakvih dozvola, one koji primaju mito kao mjesečnu plaću jer je mito postalo kultura naroda pa si „lud si ako nisi uzeo kuvertu“, one koji pregaze pješake na pješakom prijelazu pa kažu kako nisu krivi jer su iz društveno prihvatljive obitelji, one koji nose oružje kao bronhi bombone s kojima se lakše diše, one koji zlostavljaju i krvnički ubijaju životinje kako bi sakrili svoju patologiju pa se kući vraćaju u zagrljaj supruzi i djetetu, one koji ne staju na pješakom prijelazu i još druge slične njima? Pitanje je baš to: „Tko je toliko hrabar?“ Odgovor je: „Nitko!“ Sjećam se da je njemački filozof Johann von Goethe rekao da su najsretniji robovi oni koji pogrešno vjeruju da su slobodni i ti će preživjeti i psihički i fizički. Iako je stvarnost takva da je svaki čovjek modernog civiliziranoga svijeta porobljen još od malih nogu, malo je onih do kojih je ova obavijest doprla. Naš zatvor nema debele armirane zidove i čvrste čelične rešetke. Neki po prirodi teško shvaćaju, a u podršku umjetne nesposobnosti razumijevanja ostalih se ulažu silni novac i napori. Svrhu našeg postojanja i naših neotuđivih prava nije bilo moguće provesti u djelo bez suučesnika naopako obrazovanih ljudi, a tko bi onda bio ispravno obrazovan čovjek danas? E to je jako teško pitanje. Svugdje prisutnim društvenim programom za progresivnu zamjenu zdravog razuma i slobodnog kritičkog razmišljanja degradiranom ideologijom, dovedeni smo u stanje pacijenta teško bolesnog od kroničnog deficita istine i znanja i kroničnog suficita laži, neupućenosti i neznanja. Iako u ustavima i konstitucijama nigdje nije dopušteno nekome ili nečemu dati slobodu oduzimanja ili narušavanja tuđe slobode, zakon to, ovisno o financijskoj težini onog tko ga tumači, dopušta. U ovome moru informacija koje nas je dočekalo rapidnom brzinom u 21. stoljeću, shvaćamo da što više posjedujemo, manje smo zadovoljni, što više imamo, sve smo manje normalni. Za koga je onda globalizacija donijela tolika dobra? Za one nuklearne države, za jednog običnog radnika, za jednog običnog seljaka? To je samo muka i duhovi koji svaki dan donose nove čarobne moći kojima nas pokušavaju zavarati. Stara mudra izreka kaže: „Možeš lagati sve ljude, ali ih ne možeš lagati cijelo vrijeme.“

ANĐEOSKA LICA S ĐAVOLJOM DUŠOM

„Što je čovjek besprjekorniji spolja, to je više demona u njemu.“ Ovu rečenicu izgovorio je poznati Sigmund Freud i imao je pravo. Kada vidimo neke osobe, bez obzira tko su one, što rade u životu i kakvim se poslovima bave, nakon nekog vremena uvidimo da te osobe maksimalno pokušavaju prikazati svoju vanjštinu besprjekornom te se takvom etiketom nastoje uklopiti u društvo. No ono tko su oni zaista i kako ih možemo prepoznati? Osobe s anđeoskim licem? Navest ću nekoliko primjera.

Ugledni građanin - skriveni psihopat

Osobe koje imaju poteškoće mentalne prirode i pod klasifikacijom svjetske medicinske skale psihijatrije spadaju u psihopate ili sociopate često su osobe koje imaju etiketu "uglednog građanina". To je jedna od karakteristika ovakvih osoba. Kad čujemo riječ psihopata odmah nam mozak šalje informacije da je to osoba koja je u stanju ubiti, mučiti i zlostavljati druge. U svakodnevnom životu smo itekako okruženi psihopatima, a da ni u snu nismo svjesni te činjenice. On je često ugledni građanin koji ima suprugu, djecu, radi neki ugledan posao, redovito plaća sve račune te je u široj i užoj zajednici iznimno cijenjen. Većini ljudi ovakve osobe „anđeoskog lica s dušom đavla“ izgledaju idealno. Iza besprjekornih vanjština su unutarnji demoni. Oni vješto prekrivaju svoju lošu stranu tako da je ona običnom čovjeku teško vidljiva i razumljiva, no oni koji su u svakodnevnom komunikaciji s njima, mogu je uočiti. Kao šef na radnom mjestu, takav čovjek maltretira svoje uposlenike, a najteže je onima koji su svakodnevno s ovim tipom osoba jer je njih teško izbaciti iz takta, dobro manipuliraju pojedincima i većinom, to jest masom, što smo mogli i vidjeti kroz povijest. Sjetimo se tko su sve bili lideri država, upravo ljudi anđeoskog lica, a đavolje duše.

Deklarirani vjernik

Bez obzira koje vjere bio: kršćanin, budist, židov ili pripadnik neke druge vjere, ovaj tip osobe se maksimalno predaje vjeri, zapravo svojim susjedima, užoj ili široj zajednici prikazuje se kao uzoran vjernik. Kada su u pitanju manje sredine, pogotovo ovdje kod nas, jako je izraženo da osobe idu u crkve, hramove ili džamije jer manje sredine „sve vide“. No, je li to tako u stvarnosti ili je to samo privid? Većina vjera propovijeda ljubav, suživot, blagostanje, sreću, većina vjera potiče ljude da čine dobro jedni drugima, da budu milosrdni i to pokazuju svaki dan kroz svoj život. No, vidimo da postoje oni koji se „deklariraju kao vjernici“, a ne rade ništa u svojim životima kako bi pomogli drugima, već siju mržnju, ljubomoru, siju pesimizam, unose

razdor među obitelji, razdor među pojedince. Pravi vjernik nikada se ne koristi vjerom kako bi pokazao mržnju prema drugome. Ovi ljudi su nažalost velika pošast jer kako im je u glavama uvijek gnjev, bijes, negacija, ljubomora i osveta, oni nikada nemaju mira, ali misle da će im Bog oprostiti njihove grijehе ako odu crkvu ili druga vjerska mjesta! Bog sve vidi! Pokazujući društvu i sredini u kojoj žive svoju „toplu, nježnu stranu“ osobe koja vjeruje u Boga jer ide u crkvu ili džamiju, osjećaju se boljim ljudima, osjećaju se jačima i ono najvažnije, drugi za njih kažu da su oni dobri ljudi. Svakim novim danom, oni su samo ispunjeniji licemjerjem, mržnjom i gorčinom. Pokušavajući sprati svoje grijehе, nažalost takav put pokazuju i svojoj djeci, što je još veća pošast.

Ulizica / uvlakač

Svi mi volimo kada nam netko udijeli kompliment, osjećamo se bolje, sretnije, ispunjenije. Znamo da smo nešto dobro učinili ako nas pohvale. No, kako prepoznati osobu koja doista misli ono što o Vama kaže? To se može vidjeti iz načina na koji nam je osoba uputila kompliment ili nas pohvalila, ali ako to svakodnevno ponavlja, onda vidimo da se radi o pravoj ulizici. Ulizice su osobe koje će, kako bi došle do cilja, gaziti preko leševa. Nema prepreke koju neće prijeći niti sredstva kojeg neće koristiti kako bi se ulizale nekome s ciljem da dobiju ono što im treba. Ne možete, ako ste iskreni, svaki dan recimo šefici na poslu govoriti: „Šefice, pa Vi danas zračite ljepotom, šefice je li to novi parfem, šefice kako Vam lijepo stoji ta košulja, šefice jeste malo smršavjeli...“ Naravno, da ste pravi ulizica ako tako govorite jer za to nema opravdanja. Naš poznati velikan Meša Selimović je rekao o ulizicama: „Ulizice, to su za mene najgori ljudi na svijetu, najštetniji, najpokvareniji. Oni podržavaju svaku vlast, oni i jesu vlast, oni siju strah bez milosti, bez ikakvog obzira, hladni kao led, oštri kao nož, kao psi vjerni svakoj državi, kao kurve nevjerni svakom pojedincu, najmanje ljudi od svih ljudi. Dok njih bude, nema sreće na svijetu jer će uništiti sve što je istinska ljudska vrijednost.“ Slažem se s navedenim. Oni podržavaju sve i svakoga što im može biti od koristi. Ne znam baš da siju strah, ali da su u većini, e to se slažem. Nažalost kako je ovo rapidno vrijeme u skoro svim segmentima društva, tako je i njih svakim danom sve više i više. Njih možemo naći među političarima, među njihovim savjetnicima koji samo govore što je uhu ugodno, imamo ih na svim drugim radnim pozicijama, no njihova šteta za društvo je, kako Meša kaže, štetna za čovječanstvo.

RASKOL - Jaz između generacija

Svi smo u jednom trenutku života mladi, ali ćemo isto tako i ostarjeti jer to je činjenica koja postoji otkad je čovjeka na planeti Zemlji. Kada smo mladi, zar nam je važno razmišljati o starosti koja je toliko daleko od nas? Većina ljudi i ne razmišlja tako daleko, stoljeni su s ovim trenutkom života i misle da im starost nikada neće pokucati na vrata.

Mladi i stari

Kada djeca dođu u godine svojih roditelja često kažu: „Sada razumijem svoju majku ili oca i znam da su bili u pravu.” Biblija je knjiga koja ima puno zapisa o nerazumijevanju mladih i starih. Raskol ili jaz među generacijama i ogromno nerazumijevanje između mladih i starih nije ništa novo jer čovjek je uvijek upadao u neprilike jer nije poštovao i uvažavao starije od sebe.

Rapidne promjene u svijetu

Svjesni smo činjenice da je život danas postao jako užurban, bogatiji smo za more informacija koje nas svakodnevno okružuju i skoro je nemoguća misija starijim ljudima nositi se s tim. Današnji čovjek je otvoren za nove ideje i nove izazove te malo vremena ima za svoje roditelje i starije ljude općenito. Zbog ogromnih promjena te sve većeg broja starijih osoba, jaz između generacija u suvremenom društvu možda je čak trostruko dublji nego u prošlim stoljećima.

Godinama sam bio “NETKO” mnogim ljudima

Čovjeku koji prijeđe prag treće životne dobi, teško je to psihički prihvatiti. „Cijeloga života sam bio radno koristan, svojim radom i znanjem sam doprinosa društvu, dokazivao svoju vrijednost. Sada, pogotovo nakon odlaska u mirovinu, toga više nema. Tijekom života sam u svojim stvaralačkim vodama doprinosa, pomagao, oblikovao i gradio jedno pristojno mjesto za život, za sebe, za svoju generaciju i druge koji dolaze. Želim da se ljudi prema meni odnose s dostojanstvom i s poštovanjem jer sam se i ja cijeli život trudio tako odnositi prema drugima. Odjednom sam NITKO! Jesam li postao nevidljiv, zarazan, grozan, mučan, što li?“ Kažu da u suvremenom društvu postoji tendencija da se stariji potisnu i tvrde da je to posljedica usvojenog načina vrednovanja pojedinca prema njegovim sposobnostima za radno i uspješno djelovanje. Ne bih se složila s ovom tvrdnjom jer ako gledamo s religijske i humane strane, čovjek je ono što on jeste, a nije čovjek po onom što može uraditi.

Napetost između starih i mladih

Jedan od najvećih problema općenito su međuljudski odnosi. Napetost koja postoji između starih i mladih je prirodna pojava, no ona se uvijek može ublažiti i smanjiti iako je svakodnevno prisutna. Ljudi su tvrdoglava bića i samim tim teško popuštaju u konfliktima, nisu skloni razumijevanju. Stariji ljudi imaju više slobodnog vremena, imaju vremena pratiti društvena i politička zbivanja pa često imaju svoje ideje, informacijama bombardiraju mlade te se onda stvaraju nepotrebne napetosti.

Stari ljudi su neprocjenjivo bogatstvo

Iskustvo i širina koje su tijekom života stariji ljudi stekli teško bi se mogli dovoljno dobro ocijeniti. Kažu da s godinama dolazi mudrost i zrelost, a njih su stariji ljudi često stekli preko gorkih i teških iskustava koja mogu biti pravo blago onima koji dolaze iza njih, koji žele učiti i naučiti više o ovoj životnoj školi. Trebamo cijeniti, poštovati, uvažavati starije ljude i pustiti ih da daju svoj maksimum ako to žele. Trebamo izbaciti predrasude jer griješimo kad vjerujemo da od starijih nema nikakve koristi. To je potpuno krivo uvjerenje. Poslušajmo savjet, pokažimo interes i smanjimo svoj tempo kako bismo premostili ovaj jaz.

„UMORNA SAM OD OBJAŠNJAVANJA!“

„Ne moram nikome ništa objašnjavati, umorio me život, jedino vjerujem sebi i dragom Bogu. Ni od koga ne tražim ništa, idem stazom koju sam sagradila polako učeći što mi to pruža tajanstveni otok, otok na kojem se dobro osjećam. Dođe vrijeme kada se čovjek umori. Umorna sam od praznih priča koje svaki dan čujem, od beskičmenjaka koji pokušavaju nešto dokazati...Umorna sam od pokušaja da me uvedu u tračeve jer ljudi svoje nedostatke nadopunjuju tračajući i ogovarajući druge, pritom ne znajući što je prava istina, ne znajući da to nekome zadaje bol. Umorna sam od čuđenja i pitanja: „Kako si ovo uradila? Kako možeš ono?“ Pustite svoju maštu i kreativnost na svjetlost, sanjajte više, usudite se živjeti jer život nema reprizu. Umorna sam od medijskih savršenstava, prelijepih žena isklesanih tijela bez mana koje pružaju lažni prikaz i privid onima koji ne znaju što je stvarnost. Nitko nije, niti može biti, savršen. Budite ono što jeste sa svim nedostacima i pretvorite ih u kalupe zadovoljstva. Umorna sam od svakodnevnih kukanja i jadanja. Što ti nedostaje; pa imaš zdravlje, krov nad glavom, obitelj i potporu? Nisi među onim potlačenima, siromašnima i bolesnima koji se svaki dan mole Bogu da ih uzme sebi.

Umorna sam od onih koji bi svojim idejama stvarali mir u svijetu, a svome djetetu kupe pušku kojom u igri rane brata ili sestru. Umorna sam od lažnih, slatkorječivih uvlakača koji od sebe prave dvorske lude, a ustvari misle da su nešto postigli. Umorna sam od onih velikog ega koji puze pred drugima kako bi dobili sve što zatraže. Umorna sam od pokušaja da ljudima objasnim kako je život sanduk pun sitnica. Te sitnice su: lijepo sunčano jutro, kiša koju slušam pod pokrivačem ušuškana u krevetu. Sitnica je uraditi svaki dan dobro djelo, sitnica je smijati se do suza ili plakati gledajući film, sitnica je hodati bosa početkom proljeća, sitnica je zahvaliti se Bogu na još jednom zdravom danu koji je dobro prošao, sitnica je poljubiti svoje najdraže, zagrliti nekoga dragoga, sakriti se u kutku tišine i osluškivati je otvorenim srcem. Našla sam utočište za svoj mir ne gledajući iza sebe turbulencije kroz koje sam prošla. Sagradila sam kućicu blagostanja i tišine u kojoj polako promatram život, u kojoj se nalazi sanduk s blagom. Umor me izvukao iz paukove mreže u kojoj su zarobljeni oni koji ne vide život drugim očima. Ljudi, umorna sam od objašnjavanja!"

Stoljeće tajkuna, starleta i realityja!

Vratimo li se unatrag petnaestak i više godina i uključimo li televizor, iskočit će nam reklama za početak emitiranja reality showa. Otvorimo li internet, vidjet ćemo članke u kojima medijije prate tzv. starlete i pišu kuda se one kreću, gdje izlaze, s kim su došle, što su odjenule, je li im nova plastična operacija poboljšala već postojeći plastični izgled... Odemo li na jutarnju kavu čut ćemo kako se otvaraju teme o nekom tajkunu koji je kupio novi automobil, skijao u nekom skupom zimovalištu, ljetovao u Nici na novoj jahti... Nema dana da se u našem društvu ne spomene tema: slavni ljudi i njihov život. Ona ljude zanima, stvara im sliku hedonizma i onda pate od razmišljanja: „Joj da je meni biti na njihovom mjestu.“ Kako li će nam budućnost izgledati nastavi li se trend ovih ispraznih propuha koji čine idiote od ljudi, a i onih koji ih prate i nisu ništa drugo nego idioti koji mogu podnijeti banalnost, perverzije i vulgarnost?

Tko je to starleta?

Na engleskom jeziku riječ „starlet“ doslovno znači zvjezdica i nastala je od riječi „star“ što znači zvijezda. Taj izraz je najčešće pejorativan i njim se opisuje mlada žena koja nastoji ostvariti karijeru u industriji zabave pri čemu se manje oslanja na talent ili ozbiljan rad u svojoj profesiji, a više na privlačan fizički izgled ili buran privatni život kojim privlači pažnju senzacionalističkih "žutih" medija svojim egzibicionističkim ispadima. Izraz se prvi put počeo koristiti u Hollywoodu 30-ih godina kako bi opisao sličan fenomen, odnosno starletama su nazivali mlade žene koje su na takav način pokušavale postati filmske zvijezde. Kasnije se, zahvaljujući razvoju masovnih medija, taj izraz počeo koristiti i za druge djelatnosti pa se danas često vezuje uz žene koje pokušavaju steći slavu nastupima u reality emisijama (izvor: wikipedia). Zanimljivo je to da se naziv „starleta“ počeo koristiti 30-ih godina

u Hollywoodu kada su djevojke pokušavale doći do filmskih uloga svojim tjelesnim atributima. U 60-ima, 70-ima pa čak i 80-ima taj se termin manje koristio i rijetko se nailazilo na njega, dok je poslije 90-ih rapidnim stopama ušao u našu svakodnevicu. Starleta koristi svoj fizički izgled za svoj interes, materijalni, ili financijski ili da bi dobila radno mjesto, bolju ocjenu i slično. Ono što se polako zaboravlja je činjenica da su starlete masovno počele zamjenjivati prostitutke, naravno to pokušavaju raditi tajno, skriveno jer prostitutka svoj posao obavlja javno. Starlete su plijen bogataša, ljepljivih tajkuna, pohotnih seksualnih manijaka, starijih dobrostojećih muškaraca koji vole mlade djevojke. Kada vidimo mladu djevojku od 20-ak godina u zagrljaju sedamdesetogodišnjeg djevice, odmah znamo o čemu se tu radi iako oni izjavljuju kako su sretni i zaljubljeni. Čovjeka šokira ovakva slika. Ona, zategnutog tijela, napućenih usana, grudi bujnih od silikona, nježne kože, mlada, a u zagrljaju sa senilnim starcem čelave glave, zgužvane kože, ali u skupocjenom odijelu i cipelama, sa skupim satom na ruci i umetcima kose. On pokušava biti „in“, ili mladi, a ona bogata. Starlete imaju samo jednu misao u glavi: „Iskoristit ću koliko mogu svoj izgled i ugrabiti njegov novac jer će on svakako brzo odapeti.“ U narodu umjesto riječi starleta ljudi često koriste izraz sponzoruša. Isto tako starlete nalazimo u društvu sinova tajkuna, pjevača i sportaša i znamo sve o njima jer ih mediji prate u stopu. Puno ulažu u svoj izgled koji su često dobile nekom operacijom povećanja usana, grudi ili stražnjice. One ne razmišljaju kolika je prava cijena svake operacije koja lako može dovesti do komplikacija i narušavanja zdravlja. Trpe jake bolove nakon svake operacije, danima imaju natečene usne ili jedva mogu ustati iz kreveta nekoliko tjedana dok oporavak traje. Ali sve se trpi za ljepotu! Starlete nisu naučene snalaziti se same u životu. Rijetko koja ima posao s radnim vremenom od 8 do 10. One ne znaju raditi kućanske poslove, a kamoli nešto drugo. Njihova glavna želja je bogato se udati, no najčešće završe i bez tog uspjeha jer ih uvijek zamjenjuju drugima, mlađima i ljepšima. U tom svijetu česta je konzumacija narkotika, ima i ubojstava i samoubojstava. Često u novinama možemo pročitati kako je neka djevojka ubijena ili se ubila. Društvo je u vrlo kratkom periodu promijenilo sustav vrijednosti tako da i ne osuđuje toliko ove djevojke koje pokušavaju bez velikog znanja, stručnosti i talenta postati dio lažnog blještavila, sjaja koji se brzo ugasi.

Tko je to tajkun?

Riječ tajkun potječe od japanske riječi tajkun. Doslovno prevedeno znači veliki zapovjednik, šogun u Japanu. Ranije se je ta riječ koristila za strance u Japanu da bi se naglasilo da je šogun jedan od najvećih vladara zemlje. Službeno je ta riječ prvi put korištena u „Ugovoru o američko-japanskom prijateljstvu i trgovini“ od 29. srpnja 1858. godine (izvor: wikipedia). Za prvi milijun nitko te više i ne pita. Kažu da je vrijeme novac! Profit je sve. Morala nema. Tko hoće moral, neka ide u Crkvu, govorio je naš ideolog vulgarnog pragmatizma. *Tajkun je, zapravo, neformalni izraz kojim se označava čovjek koji zauzima istaknuto mjesto u svijetu industrije, zahvaljujući čemu je stekao veliko bogatstvo.* To je veoma bogat i moćan poslovni čovjek, industrijalac koji je poslovnim, a ne kriminalnim potezima, uspio iskoristiti ekonomsku šansu u nekoj industriji. Suvremeni svijet se danas tako brzo razvija da,

nažalost, psihopati dobivaju sjajnu priliku da se nametnu. Zapravo, suvremena civilizacija sama traži psihopate. Riječ tajkun se koristi i za osobe koje su brzo stekle svoje bogatstvo i ušle u svijet novopečenih bogataša. Kako je moguće nakon 90-ih, u poslijeratnom periodu (govorim o balkanskim državama), steći bogatstvo koje se poslije preusmjerilo u neki biznis? Svi koji će logično razmišljati reći će da je legalnim putem to nemoguće jer je prekratak period stjecanja bogatstva. Da bi u normalnim uvjetima osoba koja kreće u poslovni svijet od ideje do kompanije, stekla bogatstvo, minimalno joj treba 20-ak godina. Svjedoci smo da su na našim prostorima upravo u periodu od 1996. do 2002. današnji tajkuni ili novopečeni bogataši stekli svoja financijska bogatstva. No kako su točno određene osobe mogle steći toliko bogatstvo u tako kratkom periodu? Upitno je podrijetlo njihovog novca i to je nešto što bi institucije svake države kroz sudstvo trebale istražiti. Imali smo nekoliko većih suđenja tajkunima koji su završili iza rešetaka, ali većina ih je još na slobodi, većina ima veliki ugled u društvu, ljudi im se ulizuju ne razmišljajući o tome kako ih oni iskorištavaju i uskraćuju im radna prava. Loša ekonomska i socijalna slika, čovjeka dovede u situaciju da mora trpjeti kako bi prehranio obitelj. Ovi novopečeni bogataši većinom imaju naglašene narcisoidne psihopatske osobnosti pa se često iskaljuju na svojim radnicima koji rade prekovremeno bez plaćanja, bez godišnjih odmora, pod torturom mobinga. Oni većinom zapošljavaju rodbinu, ulizice, dvorske lude kojima nije problem klimati glavom na sve što oni kažu, Ti ljudi maltretiraju radnike, pogotovo one koji imaju svoj stav, koji ne pristaju baš na sve i kojima nije problem reći ono što misle. Radnici koji rade kod ovakvih tajkuna često obolijevaju od psihosomatskih bolesti, jako su nesretni, nezadovoljni i ne nadaju se da će jednom biti bolje. Političko vodstvo država ovoga prostora nema sluha da ih procesuiraju jer različite političke stranke financiraju upravo ovi tajkuni. Možemo ih vidjeti i kao vođe političkih stranaka koji otvaranju nove poslovnice, nove pogone tvornica. Sve ovo predugo traje pa je obični čovjek izgubio nadu da će jednom doći bolje vrijeme za njega. Ovaj novopečeni bogataš je omogućio svojoj užoj i široj obitelji sigurnost kroz nekoliko generacija.

Što je to reality show?

Pogledamo li samo očima skrivene kamere u neku obitelj koja nestrpljivo čeka kada će početi novi reality show, možemo vidjeti idiote koji svoje vrijeme bacaju na nešto što je prvenstveno perverzija, a onda vulgarnost, banalnost, ponižavanje i budalaština. Prvi reality show je prikazan u Nizozemskoj i dobio je ime Veliki brat ili „Big Brother“. Kao epidemija, u krakom roku se proširio po svijetu. Oni koji su stvorili ovu ideju napravili su pun pogodak za gledanost. Možda ni sami nisu bili svjesni činjenice da širenje ovoga idiotizma poprima ogromnu gledanost. Televizijski program traži što više debila koji će s uživanjem gledati kako se ljudi pljuju, kako psuju, kako se tuku, kako bijednici na ekranu rasipaju i ono malo morala koji im je ostao.

Prije nego što počne emitiranje npr. „Big Brothera“, oni natjecateljima ustvari daju određena pravila, prave robove od njih, oduzimaju im slobodu, a za što, za šaku eura i mjesec dana popularnosti. A koje popularnosti? Tko se još može sjetiti tko je

bio pobjednik prve sezone „Big Brothera“ ili nekog drugog reality showa? Većina će ih reći: „Zašto? Ma nije ni bitno.“ Ove emisije ljude kratko zabavljaju, ujedno i ispituju tržište, zarađuju velik novac, ustvari „zajebavaju“ ljude u zdrav mozak!

Kakva je stvarnost iza toga? Kolika je cijena koju bi osoba mogla prihvatiti da bude manipulirana, da trpi psihičku pa i fizičku bol koju joj nanose druge osobe? Nikada u javnost nije izišlo što to zapravo stoji u pozadini svega. Kandidati koji su odabrani, potpisuju svoju šutnju u đavoljem ugovoru prije emisije. Ali sudionici svojevrijedno pristaju biti robovi, pristaju biti bahati, bezobrazni, vulgarni, prosti, bestidni i pohotni jer će tako dobiti veću šansu za svoj prolazak. Budete tako neko vrijeme u zatvorenom prostoru s nepoznatim ljudima različitih namjera koji vas gledaju kroz ključanicu kupatila. Vi ste kao gladijatori u areni, što ste luđa i perverzija osoba, više je popularnosti jer granica nema. Oni koji plasiraju ove emisije ljudima pokušavaju smisliti još luđe ideje, nešto do sada nevideno, nešto novo, možda seks sa životinjama? Sve se može očekivati jer oni žele još veću gledanost, žele idiote, debile kojima oči iskaču gledajući ove reality emisije.

Što se može uraditi? Kako se skloniti od ove poštasti? Kako se obraniti od debilizacije društva? Što mi trebamo uraditi kao građani? Odgovor je jednostavan: „Isključite, gospodo, televizijske ekrane u vašim domovima. Uključite mozak! Skinite se s aparata za kontrolu. Ne konzumirajte nešto što će pokvariti vaše ukuse. Ima puno važnijih stvari koje trebate naučiti. Ne gubite vrijeme na pačeničke i luđake u društvu.“

PREŽIVJETI SMRT VOLJENIH

Vidimo se u vječnosti...

Bol izjeda iznutra, a kažu proći će. Kažu vrijeme sve liječi, ali sjenka crnila još zamaćuje moj život. Ne znam je li to java ili još sanjam. Prošlo je nekoliko dana, ali duša i svijest ne može razumjeti da nekoga nema, nekoga tko te rodio, tko te othranio, umivao, presvlačio, školovao, svađao se s tobom, tugovao, bio sretan, bio zadovoljan... Jedan djelić sekunde sve je ugasio. Samo je u snu zatvorio oči. Proživjeviši bolove u zadnjem periodu, čovjek se uvukao u svoj hram tišine, spokojno razmišljajući kako mu je došao kraj. Takav je bio moj otac, tih. Bez puno riječi trpio je bolove, pokušavao, koliko je mogao samostalno ustati i načiniti koji korak, znajući da ne može hodati. Hram tišine ga je činio svakim danom spokojnijim, smirenijim. Bezbroj puta smo mu pokušali dati do znanja da još može živjeti, da još nije došao trenutak njegovog odlaska. Znam sada, kada je otišao u vječnost, da je znao da će otići s ovozemaljskog svijeta. I došao je taj dan, sunčan i lijep jesenski dan bez trunka oblaka. Brnući se o njemu brat, sestra i ja spavali smo u sobi iz koje je otišao u vječnost, cijelo vrijeme bolesti pazeći na njega da ne padne jer je uvijek

mislio da može hodati te je pokušavao ustati. Te večeri smo zaspali, kao i svaku drugu večer. Ništa nije bilo neobično. Popio je terapiju, rekao kako ga boli glava i zaspao. Pokrila sam ga, ušuškala jer volio je spavati pokriven. Već smo i mi bili iscrpljeni od prethodnih mjeseci, ali ni jednog trenutka nam nije bilo teško žrtvovati se za njega. Tako je bilo i s majkom koja je болоvala više od trideset godina. Uvijek sam govorila: „Bože, neka je samo živ.“ Kako može djetetu biti teško brinuti se za oca ili majku, promijeniti im pelenu, dati terapiju ili uraditi bilo što drugo za svog bolesnog roditelja? Najdraže mi je bilo oprati mu noge u toploj vodi, očistiti nokte te čupati sijede vlasi iz kose govoreći mu kako je zgodan. Sestra i brat su najviše voljeli šišati ga i brijati, a on je to obožavao. Volio je i u osamdesetoj izgledati dobro. Da, moj otac je bio zgodan, naočit, visok muškarac crnih očiju, strog, smiren, stabilan, pošten i principijelan. Bio je kršćanin, katolik. Nije bio jedan od onih koji svako malo idu u crkvu, a drugima iza leđa čine zlodjela. Otac je u dušu bio instinski vjernik koji se nije isticao u društvu svojim stavovima, duboko vjerujući da će Isus doći na ovaj svijet. Dobro je poznao Bibliju i držao se onoga što je u njoj zapisano. U njegovom „hramu tišine“ sigurna sam da je oprostio onima koji su mu nanijeli bol i patnju, a neki od njih su i sada među nama. Bog je taj koji sve vidi! Kako preživjeti bol, Bože, reci mi? Žaljenje, ranjeno srce, bol koja uništava tijelo i ugnjetava duh. Znam da smo od kolijevke do groba u raljama patnje koja zna biti nepopustljiva. Što je onda život? Koji je smisao života? Čovjek je jedino biće koje postavlja ova pitanja. Zašto se onda toliko dajemo u nepotrebnim situacijama rušeći i uništavajući sve pred sobom? Nema odgovora. Samo teorije; svatko živi po svojoj i svi su uvjereni da su u pravu. Blizina kraja života grubo nam otkriva da je naš život na ovom svijetu zapravo krhak i ranjiv.

Smrt, posljednji korak...

Nije život prekratak, već je smrt preduga. Putovanje na koje svi idemo i koje nas plaši, putovanje koje zatvara vrata ovoga života i na naš prag postavlja misteriozna pitanja. Uloga religije je da nam kroz život da duhovnu hranu i snagu. Neki od nas čekaju smrt kao na vrijeme izobilja dok je se drugi plaše s osjećajem praznine u skladu sa svojim životnim odgojem i životnim stavom. Najveći strah koji imamo je strah od nepoznatog kada se pitamo: „Što slijedi poslije smrti?“ Kroz vrijeme čovjek je pokušavao ukrotiti smrt, razumjeti je, učiniti je što prihvatljivijom. Nema dokaza da se sve završava kada odemo iz ovoga zemaljskog života. Opraštanje od ovoga života je težak zadatak koji nitko ne može dobro opisati riječima. Većina ljudi kaže da bi voljeli umrijeti nesvjesno, brzo i bezbolno. Moj otac je osjetio bolove, ali znam da smo uvijek razgovarali o tome kako postoji gore od gorega. Nema tog čovjeka koji se ne boji smrti, koji se ne boji nepoznatog, ali često znamo u razgovorima čuti kako je patnja ta koja je najteža ono što razara sve oko sebe. Znamo da je smrt posljednji korak na ovome našem putovanju zvanom život.

Reći posljednje zbogom....

Ne znam što jače boli, trenutak kada smo se oprostili od majke koja je umirala od bolova u bolnici ili spoznaja da ocu nismo stigli reći zadnje: „Zbogom.“ I jedno i drugo je jednako teško i bolno. Netko se osjeća bolje kada se oprosti, a netko gore. S religijske točke gledišta, oni koji su jako bolesni i koji pate žele otići, žele da patnja prestane, ali ne može se protiv Božje volje, pošto samo On može znati što je dobro za nas. Ne željeti živjeti i namjerno odbaciti život posve je druga stvar. Za posljednje zbogom čovjek se ne može pripremiti, ali nas tješi činjenica da će i naše putovanje kroz ovaj svijet završiti jednog dana. Puno vremena i energije trošimo na odbacivanje ove stvarnosti. Postoje trenutci u našim životima kada na poseban način počnemo razmišljati o sebi, počnemo razmatrati putove kojima smo krenuli i analizirati kako živimo. Zbogom znači zauvijek na ovozemaljskom svijetu, ali to nije zauvijek jer se vidimo u vječnosti. Groblje nije zadnja stanica putovanja, već nešto puno više. Vjera nas uči da moramo proći kroz „dolinu sjene i smrtnosti.“ Nada i vjera da ćemo jednog dana biti s voljenima nam daje ogromno olakšanje. Groblje je grad u kojem u tišini počivaju oni koji su nas napustili, groblje je mjesto na koje dolazimo, groblje je mjesto na koje su naš voljeni otac i svi drugi ljudi otišli na privremeni boravak, mjesto na kojem nam bude lakše, mjesto na kojem možemo plakati, izjadati se, doći i posjetiti naše voljene koje više ne vidimo. Groblje je mjesto koje nam pruža utjehu da je naš voljeni otac tu zajedno s majkom i da nas oni zajedno gledaju s neba. U trenutku smrti, prah se vraća u zemlju, a duh Bogu koji ga je dao.

Prihvatanje stvarnosti...

Prihvatanje stvarnosti dolazi u trenutku kada smo spremni prihvatiti da je gubitak konačan i da je, koliko god nas to boljelo, ljudski željeti nastaviti živjeti kao nekada. Kako doći do prihvatanja? Znam da mora proći vrijeme, znam da moraju proći faze žalovanja. Prihvatanje stvarnosti ne znači da ne trebamo ovisiti o drugima. Svatko ima svoju tugu i faze žalovanja prolazi na svoj način. Netko svakog dana ide na groblje da mu bude lakše, netko počne zapisivati svoje misli i osjećaje, ono što je mogao reći, a nije. Svjesni smo činjenice da su naš otac i majka učinili sve najbolje što su mogli u svom životu, uključujući sve njihove uspone i padove i mi ih pritom ne osuđujemo niti uspoređujemo s drugim ljudima. Prekrasne su nam uspomene ostavili i dok smo živi govorit ćemo: „Hvala vam što ste nas rodili!“

Utjeha u tugovanju...

Što uraditi sada kada tugujemo? Prijatelji će reći: „Sve je to normalno, prirodno je, tako je moralo biti.“ Neki ljudi čak kažu da se život nastavlja nakon sahrane. Ako netko nije prošao u životu proces tugovanja, bolje je da ne kaže ništa. Zašto? On ne

može razumjeti taj razarajući osjećaj tuge, žalosti i gubitka. Tuga i žalovanje je dugotrajan proces i jako bolan, osobito u trenucima kada je čovjek sam, u trenucima kada dolazi Božić, rođendani, obljetnice i svi važni dani u godini. Tada se duša okovana lancima kida od tuge, ali kad imamo Boga u svome životu, lakše nam je. Mi ćemo polako, korak po korak, nastaviti pratiti melodiju koja svira očevu pjesmu. Brat, sestra i ja znamo da Bog upravlja i dirigira ovom veličanstvenom melodijskom pjesmom koja daje nadu, dobrotu i ljubav!

Dragi oče, vidimo se u vječnosti!

Tvoja djeca.

Posvećeno dragom ocu, Juri Alpezi.

GLOBALIZACIJA – Stvarnost ili noćna mora?

Što je zapravo globalizacija?

Riječ globalizacija se pojavljuje, prema nekim podacima, 70-ih godina. Globalizacija je proces interakcije i integracije među ljudima, tvrtkama i vladama različitih naroda, proces koji proizlazi iz međunarodne trgovine i ulaganja i potpomognut je informacijskom tehnologijom. Vidimo da je globalizacija potpomognuta informacijskom tehnologijom, a ta se tehnologija tolikom brzinom širi da je svaki dan nešto novo na jelovniku informacija. Svjedoci smo kako se posljednjih 30-ak godina svijet približava rapidnom brzinom. Više nam nije problem komunicirati s ljudima na najudaljenijim kontinentima i u dalekim državama, ali u toj simbioznoj blizini, mi se kao duhovna bića sve više udaljavamo. Kada detaljnije istražujemo globalizaciju, naići ćemo često na teoriju da je globalizacija „produžena ruka“ trgovine, a to znači da ona ustvari nije tako mlada. Ona je stoljećima tu jer ljudi su trgovali s ljudima iz drugim krajevima od davnih vremena. Nama najpoznatiji trgovački put je „Put svile“ u središnjoj Aziji koji je povezivao Europu i Kinu.

Dobra strana globalizacije

Danas možemo bez ikakvih finansijskih troškova komunicirati s ljudima u Australiji, Americi i u drugim dalekim zemljama, a to nam je omogućila tehnološko-informacijska industrija. Oni stariji se sjećaju da su nekada pisma putovala tjednima

ili čak mjesecima. Danas je svijet postao dostupniji, a informacije imamo skoro na dlanu.

Globalizacija je produbila nejednakost u svijetu?

Na globalizaciju se može gledati i s druge strane. Ono što je danas velika razlika je da su bogati postali još bogatiji, a siromašni još siromašniji. To najbolje možemo vidjeti na modernizaciji te na materijalnom bogatstvu. Međutim, globalizacija je duboko kontroverzna. Zagovornici globalizacije tvrde da ona dopušta siromašnim zemljama i njihovim građanima ekonomski razvoj i povećanje životnog standarda, dok protivnici globalizacije tvrde da je stvaranje neometanog međunarodnog slobodnog tržišta koristilo multinacionalnim korporacijama u zapadnom svijetu, a sve to na račun lokalnih poduzeća, lokalnih kultura i običnih ljudi. Otpor globalizaciji stoga je oblikovan na svjetskoj i na državnoj razini, kako ljudi i tako i vlada koje nastoje upravljati protokom kapitala, radom, dobrima i idejama koje predstavljaju aktualni val globalizacije.

Ekonomija je zamijenila religiju?

Da, ekonomija sve pokreće. Posljednjih dvadesetak godina možemo vidjeti rastuće države u trgovačkom segmentu. Globalizacija je na neki način zamijenila religiju, potisnula je humanističko naslijeđe, kulturu, obrazovanje, ustvari ekonomija je pokrenula globalizaciju tako da možemo reći da se svijet svakim danom pretvara u jednu veliku tržnicu. Čovječanstvo se suočava s velikim globalnim izazovima koji su transnacionalni u prirodi i transinstitucionalni u rješenju. Ovaj esej se suočava s petnaest najvećih problema, uključujući kako postići održivi razvoj, jamčiti pristup čistoj pitkoj vodi, poticati etička tržišna gospodarstva i boriti se protiv novih bolesti. Dok panorama može izgledati pesimistično, čovječanstvo osvaja više nego što gubi, čak i ako je gubljenje vrlo ozbiljno, ali te izazove ne može riješiti niti jedna vlada ni institucija koja djeluje sama. Oni zahtijevaju suradnju između vlada, međunarodnih organizacija, sveučilišta, nevladinih organizacija i kreativnih pojedinaca. Trebamo postaviti ozbiljan fokus na zeleni rast, pad vodenih stolova, porast cijena hrane, vode i energije, rast stanovništva i iscrpljivanje resursa. Premda su mnogi trendovi i mogući budući razvoji objašnjeni u ovom poglavlju, oni mogu biti prilično depresivni, utemeljeni na šesnaest godina istraživanja, na 15 globalnih izazova identificiranih u Milenijskom projektu. Zaključak je da imamo resurse i ideje za rješavanje te da postoji više sporazuma o tome kako izgraditi bolju budućnost, nego što se očituje u medijima, no donošenje odluka i institucionalne sposobnosti do sada su nedovoljne jer treba dovoljno brzo donijeti odluke na ljestvici dovoljno velikoj za izgradnju bolje budućnosti. Ipak, pesimizam je neutemeljen i daje izgovor da se ne pokušavaju donijeti bolje odluke koje poboljšavaju budućnost.

Čovječanstvo pobjeđuje više od gubljenja, iako gubimo vrlo ozbiljno. Nema jamstva da će svi dobro raditi, ali izgledi nam idu u korist, pogotovo ako više ljudi i institucija shvati da je moguće da svi možemo uspjeti jer već uspijevamo u mnogim područjima. Ako institucije ne postanu više strateške u rješavanju tih izazova, onda su vjerojatniji negativni scenariji. Kada uzmete u obzir mnoge pogrešne odluke i dobre odluke koje se ne poduzimaju, dan za danom i iz godine u godinu diljem svijeta, nevjerojatno je da još uvijek radimo, a to je napredak. Prije pedeset godina ljudi su tvrdili da je uklanjanje siromaštva idealistička fantazija i otpad novca koji bi pokušali eliminirati, međutim, krajnje siromaštvo je palo s 52% svijeta od 1981.g. na oko 20% u 2010.g. Izvanredno! Većina svijeta bila je u ekstremnom siromaštvu samo prije tridesetak godina, a sad je manje od 20%. Pesimisti jednostavno ne rade svoje zadaće. I danas se ljudi raspravljaju o najboljim načinima postizanja tog cilja, a ne o tome treba li pokušati ili ne. Prije dvadeset i pet godina, ljudi su mislili da će civilizacija završiti u termonuklearnom svjetskom ratu između SSSR-a i SAD-a. Danas ljudi misle da svatko treba imati pristup znanju na svijetu putem interneta, bez obzira na prihod, nacionalnost ili ideologiju. Izvanredna promjena unutar jednog života. A sada, još jedna nevjerojatna stvar: Google smatra da je izraz “ne znam” zastario. Moguće je da bi u roku od dvadeset pet godina, bilo tko, naravno ako to želi, mogao imati računalnu moć izvan sposobnosti pojedinog mozga i imati tu mogućnost dvadeset i četiri sata dnevno, sedam dana u tjednu i dok hoda ulicom imati prepoznavanje samo glasom iz ugrađenih inteligentnih računalnih čipova u zgradama. Nećete trebati vaše računalo za pristup tome svemu, ali svi znamo da budućnost nije nužno ružičasta. Ako se aktualni trendovi u rastu stanovništva, iscrpljivanju resursa, klimatskim promjenama, terorizmu, organiziranom kriminalu i bolesti nastave i konvergiraju tijekom sljedećih pedeset do sto godina, lako je zamisliti neprekidno nestabilan svijet s nizom katastrofalnih rezultata. Istodobno, ako se aktualni trendovi u samoorganizaciji putem budućih interneta, transnacionalne suradnje, znanosti o materijalima, trodimenzionalnog tiska, alternativne energije, kognitivne znanosti, međureligijskih dijaloga, sintetičke biologije i nanotehnologije nastave i konvergiraju tijekom sljedećih pedeset do sto godina, lako je zamisliti svijet koji radi za sve. Računalna biofizika može simulirati fizičke sile između atoma, što pojedinačno točno određuje medicinsku dijagnostiku i liječenje. Računalna biologija može stvoriti programe za podudaranje računala kako bi se brzo smanjio broj mogućih lijekova za određene bolesti, a milijuni ljudi doniraju neiskorištenu računalnu sposobnost za pokretanje odgovarajućih programa (grid računalstvo). Računalni mediji omogućuju izvanredne detalje piksela i voksela pri zumiranju i izuzimanju od 3D slika, što se čini stvarnijim od stvarnosti. Računalni inženjeri okupljaju svjetski dostupne informacije i računalne modele kako bi ubrzali učinkovitost u dizajnu. Sve to mijenja prirodu znanosti, medicine i inženjerstva, a njihova ubrzanja povezana su s Mooreovim zakonom, stoga računalstvo će nastaviti ubrzavati eksploziju znanja. Tele-medicina, tele-obrazovanje i tele-sve će povezivati čovječanstvo i izgrađenu okolinu i sve će biti

računalno za rješavanje naših globalnih izazova. Svijet postaje bogatiji, zdraviji, obrazovaniji, mirniji, bolje povezan i ljudi žive duže, ali polovica svijeta je potencijalno nestabilna. Prosvjednici širom svijeta pokazuju rastuću nespremnost da toleriraju neetično odlučivanje moćnih elita. Sveobuhvatnija i internetski povezana generacija raste protiv zlouporabe moći. Cijene hrane rastu, padaju vodene tablice, korupcija i organizirani kriminal se povećavaju, održivost okoliša za našu životnu potporu se smanjuje, duga i ekonomska nesigurnost se povećavaju, klimatske promjene se nastavljaju, a jaz između bogatih i siromašnih i dalje se opasno širi. Informacijski i komunikacijski sustavi, od jednostavnih mobilnih telefona do superračunala, povećavaju ljudsko odlučivanje. Razumno je pretpostaviti da će stopa ubrzanja tih promjena na kraju povezati čovječanstvo i tehnologiju u nove vrste odlučivanja s globalnom povratnom informacijom u stvarnom vremenu. Imamo resurse i ideje za njihovo rješavanje, a postoji više dogovora o tome kako izgraditi bolju budućnost, nego što je evidentno u medijima, no donošenje odluka i institucionalni kapaciteti, do sada su nedostatni za brzo donošenje odluka i nisu dovoljno veliki da izgrade bolju budućnost. Povijest nas je naučila da dobre ideje i tehnologije mogu imati nenamjerne i negativne posljedice, a to će na kraju omogućiti da pojedinac koji djeluje sam napravi i implementira biološku snagu masovnog uništenja, a organizirani kriminal postane daleko snažniji nego danas kada je kombinirani dohodak već dvostruko veći od ukupnog svjetskog vojnog proračuna. Ove i druge opasne buduće mogućnosti nisu neizbježne. Postoje mnoga izvrsna rješenja koja se provode i čine veliki napredak, bez poznavanja šire javnosti. Svake godine Millennium Project ažurira podatke o globalnoj situaciji i izgledima za budućnost. Ažuriranja podataka rade se polako, ali sigurno u pozitivnom smjeru. Što svijet radi u ovoj utrci? Kakav je rezultat do sada? Pregled trendova dvadeset i osam varijabli korištenih u Globalnom stanju budućeg indeksa Millennium projekta (SOFI) daje bodovnu karticu o uspjehu čovječanstva u rješavanju najvažnijih izazova. Međunarodna Delphi ploča odabrala je preko stotinu pokazatelja napredovanja ili regresije za 15 globalnih izazova opisanih u ovom poglavlju. Izabrane su varijable koje su imale barem dvadeset godina pouzdanih povijesnih podataka. Dobiveno je dvadeset osam varijabli koje su dostavljene međunarodnoj ploči koju su odabrali Millennium Project Nodes kako bi prognozirali najbolju i najlošiju vrijednost za svaku varijablu u deset godina. Rezultati su integrirani u SOFI 2012 (Glenn, Gordon i Florescu 2012).

Na kojim područjima pobjeđujemo?

Povećanje pristupa vodi.

Povećanje stope pismenosti.

Produljenje očekivanog trajanja života pri rođenju.

Smanjenje siromaštva (1,25 dolara dnevno).

Smanjenje smrtnosti novorođenčadi.

Smanjenje broja ratova.

Smanjenje prevalencije HIV-a.

Povećanje broja korisnika interneta.

Povećanje BDP-a po glavi stanovnika.

Povećanje broja žena u parlamentima.

Povećanje broja upisanih u srednju školu.

Poboljšanje energetske učinkovitosti.

Smanjenje rasta stanovništva.

Smanjenje učestalosti pothranjenosti.

Smanjenje nuklearne proliferacije.

Na kojim područjima gubimo?

Povećanje ukupnog duga.

Povećanje nezaposlenosti.

Povećanje nejednakosti dohodaka.

Povećanje ljudskog ekološkog otiska / smanjenje omjera biokapaciteta.

Povećanje emisija stakleničkih plinova.

Povećanje terorističkih napada.

Smanjenje odziva birača.

Na kojim područjima ili nema značajnijih promjena ili promjene nisu jasne?

Korupcija.

Pravo slobode.

Struja iz obnovljivih izvora energije u odnosu na neobnovljive izvore energije.

Šumsko zemljište.

R & D izdatci.

Liječnici po glavi stanovnika.

RAZVOJ 15 GLOBALNIH IZAZOVA

Godine 1996. The Millennium Project pitao je nekoliko stotina futurista širom svijeta: što se sada događa, što bi u dvadeset pet godina moglo postati vrlo značajno za budućnost, a to se sada ne zna i pogrešno shvaća. U Delphi istraživanju sveukupno su prikupljena 182 događaja. Još jedan skup Delphi anketa i intervjua prikupio i ocijenio 131 akciju za rješavanje tih razvoja. Sve su bile destilirane u petnaest globalnih pitanja s pregledima i strategijama.

Globalna pitanja identificirana u Delphi istraživanju 1996. i 1997. su:

Svjetska populacija raste; hrana, voda, obrazovanje, stanovanje i zdravstvena skrb moraju se brzo razvijati.

Sveža voda postaje rijetka u lokaliziranim područjima svijeta.

Jaz u životnom standardu između bogatih i siromašnih obećava da će postati ekstremniji i podjeljeniji.

Opasnost od novih i ponovnih bolesti i imunoloških mikroorganizama raste.

Sposobnost odlučivanja se smanjuje budući da pitanja postaju sve globalnija i složenija u uvjetima povećanja neizvjesnosti i rizika.

Terorizam je destruktivan, proliferativan i teško ga je spriječiti.

Rast stanovništva i gospodarski rast negativno utječu na kvalitetu okoliša i prirodne resurse.

Status žena se mijenja.

Vjerski, etnički i rasni sukobi sve su teži.

Informacijska tehnologija nudi i obećanja i opasnost.

Organizirane kriminalne skupine postaju sofisticirana globalna poduzeća.

Gospodarski rast donosi i obećavajuće i prijeteće posljedice.

Nuklearne elektrane širom svijeta su sve starije.

Epidemija HIV-a nastavit će se širiti.

Rad, nezaposlenost i slobodno vrijeme se mijenjaju.

Nakon šesnaest godina opažanja, ta su pitanja i dalje zaista ključna za budućnost. Međutim, Odbor za planiranje Milenijskog projekta u to vrijeme osjetio je da ova pitanja naglašavaju probleme više od mogućnosti, dajući neuravnotežen pogled na budućnost. Da bi se to ispravilo, isti postupak prikupljanja presuda i zaključaka istraživanja futurista putem Delphi anketa i intervjua proveden je 1997. i 1998. Ovog puta, međunarodni panel futurista je pitao što bi se pozitivno moglo razviti u doglednoj budućnosti kako bi se značajno unaprijedilo ljudsko stanje. Ukupno je utvrđeno 180 događaja s 213 radnji kako bi se povećala vjerojatnost da će se poboljšati ljudsko stanje. Rezultati su zatim destilirani na 15 Global Opportunities pregleda i strategija.

Globalne prilike identificirane u razdoblju od 1997. do 1998. bile su:

Postizanje održivog razvoja.

Povećanje prihvaćanja globalnih dugoročnih perspektiva u kreiranju politike.

Poširivanje potencijala za znanstvena i tehnološka otkrića.

Pretvaranje autoritarnih režima u demokracije.

Poticanje raznolikosti i zajedničkih etičkih vrijednosti.

Smanjenje stope rasta populacije.

Razvijanje strategija za mir i sigurnost na svijetu.

Razvijanje alternativnih izvora energije.

Globalizacija konvergencije informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT).

Povećanje napretka u biotehnologiji.

Poticanje gospodarskog razvoja kroz etičke tržišne ekonomije.

Povećanje ekonomske autonomije žena i drugih skupina.

Poticanje istraživanja novih i ponekad protuintuitivnih ideja.

Provođenje obećavajućih projekata u svemiru.

Poboljšanje rada institucija.

Sljedeće godine spojili smo dva popisa u 15 Global Challenges kroz niz Delphi anketa i intervjua, a identificirali smo 213 akcija. U ovom trenutku finski predstavnici u Odboru za planiranje projekata tisućljeća rekli su: „Zaustavite se! Nemojte mijenjati. Ovo je dobar popis. Zadržite to; želimo ga koristiti za procjenu napretka u našoj zemlji. Ako se stalno mijenjate, teško ćemo usporediti napredak od jedne godine do sljedeće.“ Tako su globalni izazovi ostali isti.

15 GLOBALNIH IZAZOVA U 2012. GODINI

15 globalnih izazova od 1999. do 2012. godine su:

Kako se održivi razvoj može postići za sve koji se bave globalnim klimatskim promjenama?

Kako svatko može imati dovoljno čiste vode bez sukoba?

Kako se rast stanovništva i resursi mogu dovesti u ravnotežu?

Kako se prava demokracija može pojaviti iz autoritarnih režima?

Kako se političko stvaranje može učiniti osjetljivijim na globalne dugoročne perspektive?

Kako globalna konvergencija ICT-a može raditi za sve?

Kako potaknuti etičke tržišne ekonomije da pomognu smanjiti jaz između bogatih i siromašnih?

Kako se smanjuje prijetnja novim i ponovljenim bolestima i imunološkim mikroorganizmima?

Kako se može poboljšati sposobnost odlučivanja prilikom mijenjanja prirode posla i institucija?

Kako mogu zajedničke vrijednosti i nove sigurnosne strategije smanjiti etničke sukobe, terorizam i uporabu oružja za masovno uništenje?

Kako promjenjivi status žena može pomoći u poboljšanju ljudskog stanja?

Kako se transnacionalne mreže organiziranog kriminala mogu zaustaviti i postati moćna i sofisticirana globalna poduzeća?

Kako se sve zahtjevnije energije mogu zadovoljiti sigurno i učinkovito?

Kako se znanstvena i tehnološka otkrića mogu ubrzati kako bi se poboljšalo ljudsko stanje?

Kako etička razmatranja postaju rutinski ugrađena u globalne odluke?

Redoslijed svakog od pitanja, prilika i izazova nije prioritet ni po kakvoj definiciji važnosti. Izazov 1 nije manje važan nego izazov 15. Volumen odgovora međunarodne ploče uporabljen je za naručivanje stavki na svakom popisu. Izazovi su međusobno ovisni: poboljšanje u jednom, olakšava rješavanje drugih; pogoršanje u jednom čini teže adresirati druge. Tvrdnja, da je jedna važnija od druge je poput tvrdnje da je ljudski živčani sustav važniji od dišnog sustava. Ovi izazovi su transnacionalni u prirodi i transinstitucionalni u rješenju. Ne može ih riješiti niti jedna vlada ili institucija koja djeluje sama. Oni zahtijevaju suradnju između vlada, međunarodnih organizacija, korporacija, sveučilišta, nevladinih organizacija i kreativnih pojedinaca.

Kako se održivi razvoj može postići za sve koji se bave globalnim klimatskim promjenama?

Ukupna emisija stakleničkih plinova induciranih ljudskim djelovanjem (GHG) godišnje iznosi oko 49,5 gigatona ekvivalenta CO₂. Priroda apsorbira oko polovicu toga godišnje, ali njegova je sposobnost da se to smanji. Globalne usluge ekosustava se iscrpljuju brže nego što priroda može ponuditi. Svijet se zagrijava brže od najnovijih IPCC projekcija. Prema NOAA-u, prvih šest mjeseci 2012.godine

bili su najtopliji u SAD-u otkako je počelo zapisivanje 1895. godine. Glečeri se tope, polarne ledene kapice se prorjeđuju, a koraljni grebeni su pred umiranjem. Brojno stanovništvo i gospodarski rast u posljednjih stotinu godina smanjili su održivost okoliša za životnu potporu; utjecaj tijekom sljedećih stotinu godina može biti daleko veći. Došlo je vrijeme za desetogodišnji cilj sličan američko-kineskom Apollu i globalnom R & D programu za rješavanje klimatskih promjena. Ove dvije zemlje najveći su emiteri stakleničkih plinova jer imaju najveće gospodarstvo. Takav zajednički program, s uključivanjem drugih zemalja, mogao bi se usredotočiti na ubrzanje razvoja novih tehnologija kao što su električni automobili, slane vode, zalih i ponovna uporaba ugljika, solarni sateliti, čisto meso bez uzgoja životinja, maglev vlakovi, ekologija urbanih sustava i globalna klimatska promjena kolektivne inteligencije za podršku boljim odlukama i praćenje svih. Ove bi tehnologije trebale dopuniti druge ključne mjere politike, uključujući poreze na ugljik, sustave kapa i trgovine, smanjenu deforestaciju, industrijsku učinkovitost, kogeneraciju, očuvanje, recikliranje i prebacivanje državnih subvencija iz fosilnih goriva na obnovljivu energiju.

Kako svatko može imati dovoljno čiste vode bez sukoba?

Više od dvije milijarde ljudi steklo je pristup poboljšanoj pitkoj vodi od 1990.g., ali 783 milijuna ljudi još uvijek nemaju takav pristup. Vodene tablice padaju po cijelom svijetu, 40% čovječanstva dobiva vodu iz izvora pod kontrolom dvije ili više zemalja, a globalna potražnja za vodom 40% bi mogla biti veća od trenutne opskrbe do 2030. godine. Spora, ali neprekidna himalajska meltdown jedna je od najvećih opasnosti za zaštitu okoliša u Aziji. Njegove planine sadrže 40% svjetske slatke vode, koja hrani 40% čovječanstva preko sedam sjajnih azijskih rijeka. Potrebni su proboji u desalinizaciji, kao što je pritisak morske vode za proizvodnju mlaznica za paru, filtriranje ugljikovih nanocjevčica i reverzna osmoza, uz manje skupe tretmane onečišćenja i bolje slivove vode.

Kako se rast stanovništva i resursi mogu dovesti u ravnotežu?

UN procjenjuje da će se svjetsko stanovništvo povećati za još dvije milijarde u samo trideset osam godina, stvarajući zahtjevniju potražnju za resursima. Većina tog rasta bit će u urbanoj Aziji s niskim prihodima. Danas Azija ima 4,2 milijarde ljudi, a očekuje se da će do 2050. porasti na 5,9 milijardi. Do 2030. očekuje se rast svjetske klase za 66%, a to je oko 3 milijarde više potrošača s povećanom kupovnom moći i očekivanjima (McKinsey Global Institute 2011). Dinamika populacije se mijenja od visoke smrtnosti i visoke plodnosti do niske smrtnosti i niske plodnosti. Stopa fertiliteta u svijetu pala je od šestoro djece u 1900. na 2,5 danas. Ako stopa plodnosti i dalje pada, svjetska bi se populacija mogla smanjiti na

6,2 milijarde do 2100. godine, stvarajući stari svijet koji je teško podržati. Danas je očekivano trajanje života pri rođenju 68 godina, a predviđa se da će do 2100. godine porasti na 81.godinu. Do 2050. moglo bi biti više od 65 godina, što zahtijeva nove koncepte umirovljenja. Znanstvena i medicinska otkrića vjerojatno će biti naprednija u narednih 20 do 30 godina, što bi mnogima moglo dati dulje i produktivnije živote, nego što bi većina danas vjerovala. Ljudi će raditi dulje i stvoriti mnoge oblike samozaposlenog teleteksta, rad s nepunim radnim vremenom i rotaciju radnih mjesta kako bi se smanjilo gospodarsko opterećenje mlađim generacijama i održao životni standard. Ako se ne izmisle novi koncepti zapošljavanja, čini se neizbježnom politička nestabilnost.

Kako se prava demokracija može pojaviti iz autoritarnih režima?

Trenutačni demografski pomaci i poboljšano obrazovanje, zajedno s ekonomskom volatilnošću, povećavaju zahtjeve za transparentnijim demokratskim sustavima. Iako demokracija raste već više od dvadeset godina, Freedom House izvješćuje da su političke i građanske slobode u 2011. godini padale već šestu godinu zaredom. Nove demokracije moraju se baviti prijašnjim zlouporabama moći koje zaslužuju lojalnost građana bez povećanja socijalnih neslaganja, usporavanja procesa pomirenja i smanjenja ljudskih prava. Obrazovana i ispravno informirana javnost ključna je za demokraciju; stoga je važno naučiti kako suprotstaviti i spriječiti različite ideološke dezinformacijske kampanje, ratovanje informacijama, politički motiviranu vladinu cenzuru, samokontrolu novinara i kontrolu interesnih skupina putem interneta i drugih medija. Također se treba usmjeriti na staro ideološko, političko, etničko i nacionalističko naslijeđe kako bi se održao dugoročni trend prema demokraciji. Budući da se demokracije ne bore jedne protiv drugih, a da su humanitarne krize daleko vjerojatnije u autoritarnim nego demokratskim režimima, širenje demokracije je sine qua non za izgradnju mirne i pravedne budućnosti za sve. U međuvremenu, potrebni su međunarodni postupci kako bi se pomoglo neuspjelim državama ili regijama unutar država, a strategije intervencija trebaju biti oblikovane kada država predstavlja značajnu prijetnju svojim građanima ili drugima.

Kako se političko stvaranje može učiniti osjetljivijim na globalne dugoročne perspektive?

Čovječanstvo treba globalno, višeznačno, opće, dugoročno gledanje budućnosti s dugoročnim ciljevima kako bi pomoglo u donošenju boljih odluka za izgradnju svjetlije budućnosti. Dostizanje takvih dugoročnih ciljeva, kao što su slijetanje na Mjesec ili iskorjenjivanje boginja, koji su se smatrali nemogućim, potaknulo je mnoge ljude da nadilaze sebične, kratkoročne ekonomske interese do

velikih postignuća. Kratkoročno, sebično ekonomsko odlučivanje dovelo je do mnogih problema, od europske krize do političkog zastoja u Washingtonu i nedovoljnih akcija iz Rio + 20. Opcije za stvaranje i ažuriranje nacionalnog, globalnog i korporativnog strateškog predviđanja tako su složene i mijenjaju se tako brzo da je donositeljima odluka gotovo nemoguće prikupiti i razumjeti informacije potrebne za izradu i provedbu koherentne politike. U isto vrijeme, Nacionalni zakonodavci mogli bi uspostaviti stalni „Odbor za budućnost”, kako je to Finska učinila. Nacionalne studije predviđanja trebaju se kontinuirano ažurirati, poboljšati i provoditi interaktivno s mrežnim pitanjima kreatora politike i futurista i s drugim nacionalnim naporima na daljinu. Decentralizatori i njihovi savjetnici trebaju biti osposobljeni za buduće istraživanje (Glenn i Gordon, 2009.) za optimalno korištenje ovih sustava. Vlade mogu dodati predviđanje kao kriterij ocjenjivanja uspješnosti, dodati predviđanje njihovim institucijama za obuku i zahtijevati dodavanje „budućih razmatranja” u zahtjeve za izvješćivanje o pravilima. Vladini proračuni trebali bi razmotriti izdatke od pet do deset godina. Vlade s kratkoročnim izbornim ciklusima trebale bi razmotriti duže, stabilnije uvjete i sredstva za osoblje parlamentaraca. Uspješni sustav globalne budućnosti kolektivne inteligencije trebao bi olakšati politiku osjetljivu na globalne, dugoročne perspektive. Moguće je stvoriti participativne procese politikulacije povećane uslugama e-uprave, a informirane budućim istraživanjima. Sveučilišta trebaju financirati konvergenciju disciplina, podučavati buduće istraživanje i sintezu, kao i analizu, a stručnjaci će proizvoditi generaliste. Ovi izazovi su transnacionalni u prirodi i transinstitucionalni u rješenju. Ne može se riješiti niti jedna vlada ili institucija koja djeluje sama. Oni zahtijevaju suradnju između vlada, međunarodnih organizacija, korporacija, sveučilišta, nevladinih organizacija i kreativnih pojedinaca.

Kako globalna konvergencija ICT-a može raditi za sve?

Više od dvije milijarde korisnika interneta, preko šest milijardi pretplata na mobilne telefone, nebrojene milijarde hardverskih uređaja međusobno komuniciraju u golemoj mreži u realnom vremenu, podržavajući svaki aspekt ljudske aktivnosti. Razumno je pretpostaviti da će većina svijeta doživjeti sveobuhvatnu računalnu djelatnost i na kraju provesti većinu svog vremena u nekom obliku tehnološki povećane stvarnosti. Utrka je dovršena za globalni živčani sustav civilizacije. Ericsson predviđa da će 2017. godine 85% svjetske populacije biti pokriveno mobilnim internetom velike brzine. Ljudska bića, izgrađeni okoliš i sveprisutni računalni sustavi postaju kontinuum svijesti i tehnologije koji odražava cijeli raspon ljudskog ponašanja, od individualne filantropije do organiziranog kriminala.

Jedna od sljedećih „velikih stvari” mogla bi biti pojava kolektivne inteligencije za pitanja tvrtke i države koja stvara nove vrste organizacija koje mogu rješavati probleme i mogućnosti bez konvencionalnog upravljanja. Kolektivna inteligencija je u neprestanom nastajanju, a stvarana je od sinergije među ljudima, softverom i informacijama koje kontinuirano uče od povratnih informacija kako bismo stvorili pravedno znanje za bolje odluke za bilo koji od tih elemenata koji djeluju sami. Real-time streaming komunikacije skratit će vrijeme koje je potrebno od situacijske svijesti do odluka. Web se razvija iz sadašnjeg korisnika generiranog i participativnog sustava (Web 2.0) u Web 3.0. Nisko troškovno računalo zamjenjuje visokokvalitetno oružje kao instrument moći u asimetričnom ratovanju. Cyberspace je također novi medij za dezinformaciju između konkurentskih komercijalnih interesa, ideoloških protivnika, vlada i ekstremista te je bitka između cyber kriminalaca i provođenja zakona. Temeljno preispitivanje će biti potrebno kako bi se osiguralo da ljudi mogu imati razumnu vjeru u informacije. Moramo naučiti kako se suprotstaviti budućim oblicima informacijskog rata koji bi inače mogli dovesti do nepovjerenja u sve oblike informacija u kibernetičkom prostoru. Ipak, vrijednost ICT-a za smanjenje podjele među ljudima nadilazi svoju podjelu. Teško je zamisliti kako svijet može raditi za sve bez pouzdane tele-konstrukcije, tele-medicine i teletmona.

Kako potaknuti etičke tržišne ekonomije da pomognu smanjiti jaz između bogatih i siromašnih?

Uz pretpostavku da će nova europska kriza i europska recesija samo smanjiti svoje gospodarstvo za -0,3 %, MMF procjenjuje da će svjetsko gospodarstvo rasti na 3,5% u 2012.godini. Uz rast svjetskog stanovništva od 1%, čovječanstvo će biti oko 2,5% bogatije po tradicionalnim standardima. Prema Svjetskoj banci, ekstremno siromaštvo (1,25 dolara po danu) palo je od 1,94 milijarde ljudi (52% svijeta) 1981.g. na 1,29 milijardi (oko 20%) u 2010. dok je svjetska populacija porasla s 4,5 milijardi na gotovo 7 milijardi u isto vrijeme. Međutim, prema ovoj stopi, oko milijardu ljudi još uvijek živi u krajnjem siromaštvu u 2015. godini. Svjetska nezaposlenost porasla je na 9% u 2011. s 8,3% u 2010. godini. Pejzaž geoekonomske snage brzo se mijenja, kako se povećava utjecaj BRIC-a i drugih gospodarstava u nastajanju, kao i multinacionalnih poduzeća. Zemlje s nižim i srednjim dohotkom s viškom zaposlenosti bit će potrebne zemljama s višim dohotkom i s nestašicom radne snage. To bi moglo nastaviti problem odvodnje mozgova, no online računalni sustavi podudaranja mogu povezati one u prekomorskim zemljama s razvojnim procesom kući. Država Microcredit iz 2012. godine izvješćuje da je broj vrlo siromašnih obitelji koje su primile mikrološki porast s 7,6 milijuna u 1997. godini na 137,5 milijuna u 2010., a utječu na više od 687 milijuna ljudi. Brz porast poduzetništva, samozapošljavanja i malog i srednjeg

poduzetništva te globalne komunikacije i međunarodne podjele rada razvijaju nove oblike poslovnog upravljanja i odnosa, sve imaju potencijal za podizanje životnog standarda i smanjenje razlika u prihodima među državama. Etičko tržišno gospodarstvo zahtijeva poboljšanu pravednu trgovinu, povećanu ekonomsku slobodu, „ravnopravno igranje” zajamčeno poštenim pravosudnim sustavom s poštivanjem vladavine prava i vladama koje pružaju političku stabilnost, priliku za sudjelovanje u odlukama lokalne razvojne korupcije, osigurana imovinska prava, poticaje za poslovanje u skladu s društvenim i okolišnim ciljevima, zdravu investicijsku klimu i pristup zemljištu, kapitalu i informacijama. Oko milijardu ljudi u devedeset i šest zemalja sada pripadaju zadrugi, prema Međunarodnom savezu zadruga. Budući da su polovica najvećih svjetskih gospodarstava multinacionalna, ove tvrtke imaju ključnu ulogu u ublažavanju siromaštva i izgradnji održivog gospodarskog sustava. Smjer središnje vlade s relativno slobodnim tržištima natječe se s decentraliziranim, individualiziranim privatnim poduzećem za podizanje ljudi iz siromaštva. Svijet treba dugoročni strateški plan za globalno partnerstvo između bogatih i siromašnih. Takav bi plan trebao koristiti snagu slobodnih tržišta i pravila koja se temelje na globalnoj etici. Čovječanstvo, izgrađeni okoliš i sveprisutno računanje postaju kontinuum svijesti i tehnologije koji odražava cijeli raspon ljudskog ponašanja, od individualne filantropije do organiziranog kriminala. Novi oblici civilizacije izići će iz ove konvergencije uma, informacija i tehnologije širom svijeta.

Kako se smanjuje prijetnja novim i ponovljenim bolestima i imunološkim mikroorganizmima?

Zdravlje čovječanstva i dalje se poboljšava. Incidencija zaraznih bolesti pada, kao i smrtnost od bolesti poput malarije, ospica pa čak i AIDS-a. Nove infekcije HIV-om smanjile su se za 21% u proteklih 12 godina, a broj smrtnih slučajeva povezanih s AIDS-om smanjio se za 19% između 2004. i 2010. godine. Američka agencija za hranu i lijekove odobrila je Truvadu prvo lijek odobren za smanjenje rizika od infekcije HIV-om kod nezaraženih osoba. Međutim, svake godine, u posljednjih četrdeset godina, otkrivena je nova zarazna bolest, dvadeset bolesti danas su droga, ponovno su se pojavile i stare bolesti, kao što su kolera, žuta groznica, kuga, difterija i nekoliko drugih. U posljednjih šest godina potvrđeno je više od 1100 epidemija. Međunarodna suradnja za smanjenje HIV-a, SARS-a, i H1N1 (svinjska gripa) izgradila je bolje globalne zdravstvene sustave. Dramatično poboljšanje zdravstvenih i medicinskih usluga u proteklih dvadeset godina moglo bi se smanjiti tekućim gospodarskim problemima koji režu zdravstvene proračune širom svijeta. Globalni javni dug iznosi oko 40 trilijuna dolara, dok je svjetski BDP u 2012. godini oko 80 trilijuna dolara (PPP). Bill Gates i drugi koji podupiru zdravstvene programe pozivaju se na vladine G20 da zadrže svoje obveze od 80 milijardi dolara godišnje

od 2015. pa sve do stvaranja zdravijih svjetova. Budući da je svijet stari i sve više sjedi, kardiovaskularna bolest sada je vodeći uzrok smrti razvoju kao i industrijskom svijetu. Međutim, zarazne bolesti su drugi najveći ubojica i uzrokuju oko 67% svih preventivnih smrti djece mlađe od pet godina (pneumonija, proljev, malarija i ospice). Ipak, posljednjih dvadeset godina vidi se tridesetpostotni pad smrti djece mlađe od pet godina. Smrtnost od zarazne bolesti smanjila se s 25% u 1998. na manje od 16% u 2010.g. Rast stanovništva visoke gustoće i usporeni napredak u sanitarnim uvjetima u siromašnijim područjima pomažu mnogim preventivnim bolestima. Neki od najvećih zdravstvenih utjecaja i dalje su schistosomiasis (200 milijuna slučajeva), denga groznica (50 milijuna novih slučajeva godišnje), ospice (30 milijuna slučajeva godišnje), onchocerciasis (18 milijuna slučajeva u Africi), tifus i leishmanijaza (oko milijun svake godine globalno), rotavirus (600 000 smrtnih slučajeva djece godišnje) i proljev shigele djetinjstva (600 000 smrtnih slučajeva godišnje). Najbolji načini za rješavanje epidemijskih bolesti i dalje su rano otkrivanje, točno izvješćivanje, brza izolacija i transparentna informacijska i komunikacijska infrastruktura, s povećanim ulaganjem u čistu vodu za piće i pranje ruku, WHO eHealth sustave, smartphone tehnologije, međunarodne zdravstvene propise i programe imunizacije.

Kako se može poboljšati sposobnost odlučivanja prilikom mijenjanja prirode posla i institucija?

Ubrzanje promjena i međuovisnost, uz proliferaciju izbora i sve veći broj ljudi i kultura uključenih u odluke, povećava nesigurnost, nepredvidljivost, dvosmislenost i iznenađenje. Ta sve veća kompleksnost prisiljava ljude da se sve više i više pouzdaju u stručne savjete i računala. Baš kao što autonomni živčani sustav pokreće većinu biološkog odlučivanja, tako i računalni sustavi sve više stvaraju svakodnevne odluke civilizacije. Ubrzanje promjene smanjuje vrijeme od prepoznavanja potrebe za donošenjem odluke do dovršenja svih koraka kako bi se donijela ispravna odluka. Kao rezultat toga, mnoge svjetske institucije i procesi donošenja odluka su neučinkoviti, spori i bolesni. Institucionalne strukture ne predviđaju i ne reagiraju dovoljno brzo kako bi se ubrzale promjene; dakle, socijalni nemiri vjerojatno će se nastaviti sve dok nove strukture ne daju bolje upravljanje. To također može potaknuti povratak u gradsku i subregionalnu suradnju kao mjesto vođenja i upravljanja politikom. Današnje izazove ne mogu riješiti vlade, korporacije, nevladine organizacije, sveučilišta i međudržavna tijela koja djeluju sama, stoga se mora donijeti odluka o transinstitucionalnom odlučivanju i stvoriti zajednička platforma za transinstitucionalno donošenje odluka i provedbu.

Kako mogu zajedničke vrijednosti i nove sigurnosne strategije smanjiti etničke sukobe, terorizam i uporabu oružja za masovno uništenje?

Iako većina svijeta živi u miru, pola svijeta i dalje je ranjivo na društvenu nestabilnost i nasilje zbog sve većih globalnih i lokalnih nejednakosti, pada vodenih stolova, povećanja potreba za energijom, zastarjelih institucionalnih struktura, neadekvatnih pravnih sustava i povećanja troškova hrane, vode i energije. U lokalnim područjima, uz pogoršanja političkih, ekoloških i gospodarskih uvjeta, može se očekivati ipovećanje migracija, što zauzvrat može stvoriti nove sukobe. Tu treba dodati i buduće učinke klimatskih promjena te bi moglo doći do 400 milijuna migranata do 2050.g., a to predstavlja daljnje povećanje uvjeta za sukobe. Ipak, vjerojatnost mirnijeg svijeta raste zbog rasta demokracije, međunarodne trgovine, globalnih medija, interneta, nevladinih organizacija, satelitskog nadzora, boljeg pristupa izvorima...Etičko tržišno gospodarstvo zahtijeva poboljšanu fer trgovinu, povećanu ekonomsku slobodu, „ravnopravno igranje” zajamčeno poštenim pravosudnim sustavom s poštivanjem vladavine prava i vladama koje pružaju političku stabilnost i poticaj poslovanju. Količina nuklearnog oružja pada s 65 000 u 1985. na 11 540 u 2011.g. Ratovi se stalno smanjuju tijekom posljednja dva desetljeća (1 000 i više smrtnih slučajeva vezanih za bitke), iako su se brojke posljednje dvije godine povećale, uglavnom zbog Arapskog proljeća / buđenja. Terorizam se mijenja, od transnacionalno organiziranih napada do napada malih skupina i pojedinaca. DNK pošte i buduća molekularna i farmaceutska proizvodnja na radnom mjestu mogla bi jednog dana dati pojedincima sposobnost stvaranja i koristiti oružje za masovno uništenje iz biološkog oružja. Sveobuhvatni sustavi senzora u javnim prostorima i bolji mentalni zdravstveni i obrazovni sustavi bit će potrebni kako bi se smanjile takve buduće prijetnje. Vlade i industrijski kompleksi nalaze se pod višestrukim dnevnim računalnim napadima (cyberattacks -špijunaža ili sabotaza) od drugih vlada, konkurenata, hakera i organiziranog kriminala. Čini se da će intelektualni softver oružja biti neizbježan. Potrebni mirni scenariji trebali bi se stvoriti participativnim procesima kako bi se pokazale vjerojatne alternative cijelom nizu mogućnosti sukoba.

Kako promjenjivi status žena može pomoći u poboljšanju ljudskog stanja?

Osnaživanje žena bio je jedan od najsnažnijih pokretača društvenog razvoja u proteklom stoljeću i priznat je kao bitan za rješavanje globalnih izazova s kojima se čovječanstvo suočava. Žene se sve više angažiraju u donošenju odluka, promovirajući vlastite stavove i zahtijevajući odgovornost. Žene čine 19,8% članstva u nacionalnim zakonodavnim tijelima širom svijeta, a u trideset i dvije zemlje ta je brojka veća od 30%. Žene čine 14,3% od ukupno 273 predsjedavajuća

časnika u parlamentima. Dvadeset je žena čelnika država ili vlada. Patrijarhalne strukture su sve izazovnije diljem svijeta. Žene drže 41% plaćenog zaposlenja na svijetu, ali imaju 20% starijih upravitelja. Proces prema rodnoj političko-ekonomskoj ravnopravnosti čini se nepovratnim. U međuvremenu, nasilje nad ženama je najveći rat danas, mjereno smrću i žrtvama godišnje. U nekim područjima, nasilje nad ženama u jednom trenutku može biti čak 70%. Oko 70% ljudi koji žive u siromaštvu su žene koje također čine 64% od 775 milijuna nepismenih odraslih osoba.

Kako se transnacionalne mreže organiziranog kriminala mogu zaustaviti i postati moćna i sofisticirana globalna poduzeća?

Svijet se polako diže na ogromnu opasnost od transnacionalnog organiziranog kriminala (TOC), ali nije usvojio globalnu strategiju za njegovo suzbijanje. U nedostatku takve strategije, prihodi TOC-a narasli su na više od tri trilijuna dolara godišnje. Njegova potencijalna sposobnost kupnje i prodaje vladinih odluka mogla bi učiniti demokraciju iluzijom. Havocscope.com procjenjuje ukupno crno tržište u samo 91 od 196 zemalja na svijetu koje će biti vrednovane na 1,93 bilijuna dolara. U nekim od ovih brojeva postoji stupanj dvostrukog računovodstva, ali da podijelimo opseg Havocscopeovih procjena: korupcija i podmičivanje predstavljaju 1,6 trilijuna dolara; pranje novca 1,4 bilijuna dolara; krivotvorenje i piratstvo intelektualnog vlasništva 654 milijardi dolara; globalna trgovina drogama 411 milijardi dolara; financijski zločini 194 milijarde dolara; zločini protiv okoliša 138 milijardi dolara; trgovina ljudima i prostitucija 240 milijardi dolara. Ove brojke ne uključuju iznuđivanje i podatke iz 105 zemalja. Dakle, ukupni dohodak od organiziranog kriminala mogao bi biti preko tri trilijuna dolara, otprilike dvostruko veći od svih vojnih proračuna na svijetu. Ured UN-a za droge i kriminalitet pozvao je sve države na razvoj nacionalnih strategija za suzbijanje TOC-a u cjelini. To bi moglo pružiti doprinos razvoju i provedbi globalne strategije i koordinacije. Vrijeme je za međunarodnu kampanju svih sektora društva da razviju globalni konsenzus za djelovanje protiv TOC-a. Operativna skupina za financijsku akciju OECD-a učinila je četrdeset dobrih preporuka za suzbijanje pranja novca, ali ti zločini i dalje su neumorni. Dvije konvencije pomažu donijeti neke koherentnosti u rješavanju TOC-a: Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala koja je stupila na snagu 2003. godine i Konvencija Vijeća Europe o pranju koja je stupila na snagu u svibnju 2008. godine. Moguće je, dodavanjem jedne od tih konvencija ili Međunarodnog kaznenog suda, uspostaviti sustav financijskog progona kao novo tijelo koje dopunjuje povezane organizacije koje se bave različitim dijelovima TOC-a. U suradnji s tim organizacijama, novi sustav bi identificirao i uspostavio prioritete na najvećim kriminalcima (definiranom količinom novca koji se troši), koji bi bili procesuirani jedan po jedan. Pripremit će pravne slučajeve, identificirati imovinu

osumnjichenih koja može biti zamrznuta, utvrditi trenutnačni položaj osumnjičenog, procijeniti sposobnost lokalnih vlasti da uhićuju i poslati slučaj jednom od brojnih, unaprijed izabranih, sudova. Takvi sudovi, poput mirovnih snaga UN-a, mogli bi se identificirati i obučiti prije nego što budu pozvani na akciju kako bi bili spremni za trenutnačnu dužnost. Nakon što budu ispunjeni svi ti uvjeti, tada će se sve zapovijedi istodobno izvršiti kako bi uhitile kriminalca, zamrznule pristup imovini, otvorile sudski slučaj, a zatim išle na sljedećeg voditelja TOC-a na popisu prioriteta. Tužiteljstvo bi bilo izvan zemlje optuženika. Iako je izručenje prihvaćeno od strane Konvencije UN-a, protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, potreban je novi protokol kako bi sudovi bili zamijenjeni poput vojnih snaga za mirovne operacije UN-a, putem sustava lutrije među volonterским zemljama. Nakon inicijalnog financiranja vlada, sustav bi dobio financijsku potporu od zamrznute imovine osuđenih kriminalaca, a ne ovisno o doprinosima vlade.

Kako se sve zahtjevnije energije mogu zadovoljiti sigurno i učinkovito?

U samo trideset osam godina, svijet bi trebao stvoriti električne proizvodne kapacitete dovoljne za još 3,3 milijarde ljudi. Danas 1,3 milijarde ljudi (20% svijeta) živi bez električne energije, a dodatnih 2 milijarde ljudi bit će dodano toj svjetskoj populaciji od sada do 2050. godine. Javlja se potreba za razminiranjem nuklearnih elektrana zbog starenja ili njihova zamjena postrojenjem na fosilna goriva. Oko 3 milijarde ljudi se još uvijek oslanja na tradicionalnu biomasu za kuhanje i grijanje. Ako se dugoročni trendovi prema bogatijem i sofisticiranijem svijetu nastave, naši zahtjevi za energijom do 2050.g. mogli bi biti veći od očekivanog. Međutim, konvergencije tehnologija ubrzavaju kako bi energetske učinkovitosti bile daleko veće do 2050.g. nego što bi većina danas vjerovala. Oko polovice novih kapaciteta za proizvodnju energije potječe iz obnovljivih izvora. Najbolji scenarij IPCC-a procjenjuje da bi obnovljivi izvori mogli zadovoljiti 77% globalne potražnje za energijom do 2050. godine, dok Svjetski fond za divljinu zahtijeva 100%. Postavljanje cijene za emisije ugljika moglo bi povećati ulaganja. Ako se uzmu u obzir potpuni financijski i okolišni troškovi za fosilna goriva, rudarstvo, transport, zaštitu vodova, vodu za hlađenje, čišćenje, skladištenje otpada i tako dalje, onda će se obnovljivi izvori promatrati daleko isplativije nego što su danas. Bez velikih otkrića u tehnologijama i promjenama u ponašanju, većina svjetske energije 2050. godine i dalje će dolaziti iz fosilnih goriva.

Kako se znanstvena i tehnološka otkrića mogu ubrzati kako bi se poboljšalo ljudsko stanje?

Nastavno ubrzanje znanosti i tehnologije (S&T) u osnovi se mijenja što je moguće, a pristup znanosti i tehnologiji koji mijenja izgled za budućnost postaje

sveopći. Računalna kemija, računalna biologija i računalna fizika mijenjaju prirodu znanosti čije je ubrzanje povezano s Mooreovim zakonom. Istraživanje i razvoj na 3-D printerima spajaju industrijske, informacijske i biološke revolucije. Sintetička biologija sastavlja DNK iz različitih vrsta u nove kombinacije kako bi stvorila niže cijene biogoriva, precizniju medicinu, zdraviju hranu, nove načine uklanjanja onečišćenja i buduće sposobnosti izvan dosadašnjih uvjerenja. Razvijaju se rojevi nanorobota koji bi trebali biti u stanju upravljati nanometarskim građevnim blokovima za novu sintezu materijala i strukture, montažu komponenata, samoreplikaciju i popravak. Iako sintetička biologija i nanotehnologija obećavaju postizanje izvanrednih dobitaka u učinkovitosti potrebnim za održivi razvoj, no njihov utjecaj na zdravlje i okoliš je upitan. CERN, Europska organizacija za nuklearna istraživanja, objavila je da je otkrila Higgsovu česticu bozona koja bi mogla objasniti temeljnu sposobnost čestica da steknu masu, što u današnje vrijeme izaziva buduće primjene energije i tvari. Potreban nam je globalni sustav kolektivne inteligencije za praćenje napredovanja u znanosti i tehnologiji, prognoziranje posljedica i dokumentiranje raspona prikaza kako bi svi mogli razumjeti moguće posljedice novih znanosti i tehnologije.

Kako etička razmatranja postaju rutinski ugrađena u globalne odluke?

Ubrzanje promjene u S&T čini se da raste iznad uobičajenih načina etičke evaluacije. Je li etično klonirati se ili dovesti dinosauruse natrag u život ili izmisliti tisuće novih oblika života iz sintetičke biologije? Javna moralnost koja se temelji na vjerskoj metafizici svakodnevno se izaziva rastućom sekularizacijom, ostavljajući mnoge nesigurnima o moralnoj osnovi za donošenje odluka. Mnogi se vraćaju starim tradicijama, što dovodi do fundamentalističkih pokreta u mnogim religijama danas. Nažalost, religije i ideologije koje vjeruju u svoju moralnu superiornost dovode do „mi-oni“ podjele koja se igra u sukobima širom svijeta. Moralna volja da djeluje u suradnji preko nacionalnih, institucionalnih, vjerskih i ideoloških granica nužnih za rješavanje današnjih globalnih izazova, zahtijeva globalnu etiku. Kolektivna odgovornost za globalnu etiku u donošenju odluka je embrionalna, ali raste. Programi društvene odgovornosti poduzeća, etički marketing i društvena ulaganja, povećavaju se. Nove tehnologije olakšavaju ljudima da učine više dobra nego ikad prije. Pojedinci pokreću grupe na internetu, organizirajući akcije širom svijeta oko određenih etičkih problema. Novinski mediji, blogovi, kamere mobilnih telefona, povjerenstva za etiku i nevladine organizacije sve više otkrivaju neetične odluke i korumpirane prakse. Stručnjaci za unaprjeđenje softvera u internacionalnoj organizaciji koja se zove „Anonimno“ postali su nova sila koja povećava svjetsku pozornost kako bi pomogla Arapskom proljeću, Wikileaksu, pokretu za okupaciju i protivljenju policijskoj brutalnosti. Globalna etika nastaje diljem svijeta kroz evoluciju ISO standarda i međunarodnih ugovora koji definiraju

norme civilizacije. Oni se također mogu razvijati do prosvjeda diljem svijeta koji pokazuju rastuću nespremnost da podnose nemoralno odlučivanje moćnih elita. Proliferacija i opseg neetičnih odluka koje su dovele do financijske krize za 2008.g. čini se da nisu dovoljno riješeni kako bi spriječili buduće krize. Moramo stvoriti bolje poticaje za etiku u globalnim odlukama, promicati roditeljske smjernice za uspostavljanje osjećaja vrijednosti, poticati poštivanje legitimnih ovlasti, podržati identifikaciju i uspjeh utjecaja uzora, provesti ekonomske strategije za globalno obrazovanje za više prosvjetljenog svijeta i ponašanje u skladu vrijednostima u koje ljudi kažu da vjeruju. Kolektivna odgovornost za globalnu etiku u donošenju odluka je embrionalna, ali raste. Programi društvene odgovornosti poduzeća, etički marketing i društvena ulaganja se povećavaju. Nove tehnologije olakšavaju ljudima da učine više dobra brže nego ikad prije.

NEKI ZAKLJUČCI DESTILIRANI SU IZ ŠESNAEST GODINA ISTRAŽIVANJA GLOBALNIH IZAZOVA

Bez ozbiljnog usredotočenja na zeleni rast, pad vodenih stolova, porast cijena hrane, vode i energije, rast stanovništva, iscrpljivanje resursa, klimatske promjene, terorizam i promjene obrazaca bolesti, katastrofalni rezultati diljem svijeta će vjerojatno i prisiliti migracije u sljedećih nekoliko desetljeća kako bi veliki dio svijeta postao nestabilniji. Kako bi se to spriječilo, sreća će se ostvariti na područjima kao što su: proizvodnja zelene nanotehnologije, sintetička biologija za medicinu i energiju, metode povećanja ljudske inteligencije, naknadna ugradnja energetskih postrojenja za proizvodnju građevinskog materijala i zgrada za proizvodnju energije, prijenos poljoprivrede iz slatke vode u slanu vodu na obalnom području, električna vozila, uzgajanje čistog mesa bez uzgoja životinja i korištenje načela urbanističke ekologije kako bi gradovi postali svjesni tehnologije. Globalni izazovi s kojima se suočava čovječanstvo su transnacionalni u prirodi i transinstitucionalni u rješenju. Nijedna vlada, međunarodna organizacija ili drugi oblik institucije koji djeluju sami ne mogu riješiti probleme opisane u ovom izvješću: klimatske promjene, prijetnje sigurnosti u cybersecurityju, organizirani kriminal, siromaštvo, onečišćenje okoliša, međunarodna financiranja, diskriminacija među spolovima, promjena stanja bolesti i potreba za održivim razvojem. Svijet se možda mora premjestiti iz upravljanja kroz mozaik nerijetko suprotstavljenih nacionalnih vladinih politika, u svijet koji je sve više upravljao koordiniranim i uzajamno podržanim globalnim politikama koje se provode na nacionalnoj i lokalnoj razini. Iako mnogi ljudi kritiziraju potencijalne kulturne utjecaje globalizacije, sve je jasnije da su kulturne promjene nužne za rješavanje globalnih izazova. Razvoj istinske demokracije zahtijeva kulturne promjene, sprečavanje prijenosa AIDS-a zahtijeva kulturne promjene, održivi razvoj zahtijeva kulturne promjene, okončanje

diskriminacije žena zahtijeva kulturne promjene i okončanje etničkog nasilja zahtijeva kulturne promjene. Gospodarski rast i tehnološka inovacija doveli su do boljih zdravstvenih i životnih uvjeta nego ikad prije. Ako se naše financijsko, gospodarsko, okolišno i društveno ponašanje ne poboljša uz naše industrijske tehnologije, dugoročno, budućnost je u opasnosti. Mnogi vide svijet kao fiksnu pitu, bez sumnjive igre, s nečijim dobitkom koji postaje još jedan gubitak. Drugi vide proširivu tortu, uzgojenu novim učinkovitostima i inovacijama, rastućom plimom koja podiže sve brodove. Nekoliko drugih vidi svijet kao eksponencijalni rast pite, s internetom koji preraspodjeljuje sredstva za proizvodnju u gospodarstvu znanja, rezanje kroz stare hijerarhijske kontrole u politici, ekonomiji i financijama. Očekuju svijet neograničenih mogućnosti i misle da će sinergistička analiza stvoriti bolji svijet nego odluke utemeljene isključivo na analizi konkurencije. Suočavanje s „mi-prvi, kratkoročni profit” razmišljanjem može biti bitno za uključivanje svijeta u ozbiljnije razmatranje dugoročnih strategija. Svijet treba dugoročni strateški plan za poboljšanje ljudskog stanja za sve.

AGRESIJA - PREPREKA LJUDSKOM NAPRETKU

Kako bismo mogli razumjeti čovjeka i njegovo ponašanje, moramo početi od osnove čovjeka kao individue, od antropološkog, etnološkog, neurološkog i psihološkog aspekta razumijevanja njegovog nagona koji se zove agresija. Agresija je po Freudu jedna od većih ljudskih prepreka u svim segmentima života. Možda su nagon agresije najbolje objasnili Fromm i Freud u svojim djelima o nastanku i razumijevanju agresije. Kad čujemo riječ agresija, odmah pomislimo da se radi o obliku fizičkog nasilja, no ona je nešto puno jače i dublje, destruktivno razarajuće stanje koje nije samo fizičko.

Psihoanalitički pristup razumijevanju agresije

Nudi li psihoanalitički pristup metodu shvaćanja agresije koja je izbjegla nedostatke i biheviorističkog i instinktivističkog pristupa? Na prvi pogled izgleda da je psihoanaliza, ne samo izbjegla njihove nedostatke, već zapravo pati od kombinacije i jednih i drugih. Psihoanalitička teorija je istovremeno instinktivistička u svojim općim teoretskim pojmovima, a environmentalistička u svojoj terapijskoj orijentaciji. Da je Freudova teorija koja objašnjava ljudsko ponašanje kao rezultat borbe instinkta samoodržanja i seksualnog instinkta (a u njegovoj kasnijoj teoriji između instinkta života i instinkta smrti) instinktivistička i suviše je

dobro poznato da bi zahtijevalo dokazivanje. Environmentalistički okvir može se također lako prepoznati ako razmotrimo da analitička terapija nastoji objasniti razvoj ličnosti specifičnim environmentalnim konstelacijama u najranijem djetinjstvu, tj. utjecajem obitelji. Međutim, ovaj aspekt usklađen je s instinktivističkom pretpostavkom da modificirajući utjecaj okoline djeluje kroz strukturu libida. U praksi, međutim, pacijenti, publika, a često i analitičari sami, ne pridaju stvarnu važnost nestalnosti seksualnih instinkata (često su te promjene rekonstruirane na temelju „podataka“ koji su zasnovani na sustavu teoretskih očekivanja) i prihvaćaju u potpunosti environmentalističku poziciju. Njihov aksiom je da se negativan razvoj kod pacijenata mora shvatiti kao rezultat štetnih utjecaja u ranom djetinjstvu. Ovo ponekad dovodi do iracionalnog samooptuživanja roditelja koji se osjećaju krivima za svaku nepoželjnu ili patološku crtu koja se pojavljuje kod djeteta poslije rođenja i do tendencije da ljudi u analizi često optužuju roditelje za sve svoje probleme i izbjegavaju suočavanje s problemom za koji su sami odgovorni.

Mozak kao osnova agresivnog ponašanja

Proučavanje odnosa rada mozga i ponašanja bilo je rukovođeno uglavnom Darwinovom pretpostavkom da strukturom i radom mozga upravlja princip opstanka jedinke i vrste. Od tada su napori neurofiziologa bili usredotočeni na traženje površina mozga koje su supstrati najelementarnijih impulsa i ponašanja potrebnih za opstanak. Postoji opća suglasnost s MacLeanovim zaključkom koji je nazvao te osnovne mehanizme mozga *F-a (feeding, fighting, fleeing and...): „hranjenje, borba, bijeg i seksualne aktivnosti“*. (P. D. MacLean, 1958.). Lako je uočiti da su ove četiri aktivnosti neophodne za fizičko održanje jedinke i vrste. O tome, da kod čovjeka uz ove potrebe za fizičkim održanjem postoje i osnovne potrebe čije ostvarenje je neophodno da bi mogao funkcionirati kao totalno biće, bit će govora kasnije. Što se tiče agresije i bijega, rad jednog broja istraživača, W. R. Hessa, J. Oldsa, R. G. Heatha, J. M. R. Delgadoa i drugih, ukazuje na to da njima upravljaju različite neuralne površine u mozgu. Pokazano je, na primjer, da afektivna reakcija srdžbe i njoj odgovarajući agresivni obrazac ponašanja može biti izazvan direktnom električnom stimulacijom različitih površina, kao što su amigdala, lateralni hipotalamus, neki dijelovi mezencefalona i centralne sive tvari ili može biti spriječen stimulacijom drugih struktura kao što su septum, cirkumvolucija cinguluma i kaudalna jezgra. Velikom kirurškom spretnošću neki su istraživači uspjeli usaditi elektrode u posebna područja mozga. Uspostavili su dvostranu vezu za promatranje. Električnom stimulacijom niskog napona bili su u mogućnosti proučavati promjene u ponašanju životinja, a kasnije i čovjeka. Mogli su, na primjer, direktnom električnom stimulacijom nekih površina demonstrirati izazivanje intenzivnog agresivnog ponašanja i sprečavanje agresije stimulacijom nekih

drugih. Na drugoj strani, mogli su, pak, izmijeniti električnu aktivnost tih različitih površina mozga kad su osjećaji, kao što su srdžba, strah ili zadovoljstvo bili izazvani stimulansima iz okoline. Također su promatrali stalne posljedice izazvane uništenjem nekih površina mozga. Zaista je dojmljivo vidjeti kako relativno malo povećanje u električnom naponu elektrode usađene u jednom od neuralnih supstrata agresije može izazvati iznenadan nastup neobuzdanog, krvožednog bijesa, a kako smanjenje električne stimulacije ili stimulacije centra koji inhibira agresiju, može isto tako naglo zaustaviti tu agresiju. Delgadoov spektakularan eksperiment zaustavljanja bika koji napada, stimulacijom površine koja inhibira agresiju (upravljanjem iz daljine) izazvao je određen interes za ovaj postupak. (J. M. R. Delgado, 1969.) To što se reakcija aktivira u nekim površinama mozga nije ni u kom slučaju karakteristično samo za agresiju: ista dualnost postoji i s obzirom na druge poticaje. Mozak je, u biti, organiziran kao dualni sustav. Ako ne postoje specifični stimulansi (vanjski ili unutarnji), agresija se nalazi u stanju tekuće ravnoteže jer površine koje aktiviraju i površine koje inhibiraju održavaju relativno stabilnu ravnotežu. To je osobito jasno uočljivo kada se aktivirajuća ili inhibirajuća površina uništi. Počevši s klasičnim eksperimentom Heinricha Klivera i P. C. Bucya (1934.), dokazano je da je, na primjer, uništenje amigdale preobrazilo životinje (rezus majmune, vučice, divlje mačke, štakore i druge) do te mjere da su izgubile, barem privremeno, svoju sposobnost za agresivne i silovite reakcije, čak i pod snažnom provokacijom. Na drugoj strani, uništenje površina koje inhibiraju agresiju, kao što su male površine ventromedijalne jezgre hipotalamusa, izaziva permanentnu agresiju kod mačaka i štakora. S obzirom na dualnu organizaciju mozga, nameće se ključno pitanje: koji to faktori poremećuju ravnotežu i izazivaju vidljiv bijes i njemu odgovarajuće silovito ponašanje? Već nam je poznato da je jedan način na koji možemo izazvati takve poremećaje u ravnoteži električna stimulacija ili uništenje tih površina (osim hormonalnih i metaboličkih promjena). Mark i Ervin naglašavaju da takvi poremećaji u ravnoteži mogu nastati i zbog različitih vrsta bolesti mozga koje mijenjaju njegov normalni kružni tok. Koji su to uvjeti koji mijenjaju ravnotežu i mobiliziraju agresiju, osim ova dva slučaja, jedan od kojih je izazvan eksperimentalno, a drugi je patološki? Koji su uzroci „urođene“ agresivnosti kod životinja i ljudi?

Freudova i Lorenzova analiza

Imajući sve ovo u vidu, psiholozi bi opravdano psihoanalizu kao teoriju svrstali u kategoriju instinktivističkih teorija i tako bi njihov argument protiv Lorenza postao sam po sebi argument koji definira psihoanalizu. Je li ona konačan zbroj svih Freudovih teorija ili je pak možemo razlikovati između originalnih, kreativnih i slučajnih, vremenom uvjetovanih dijelova sustava, što je distinkcija koja se može praviti kod svih velikih naučenjaka - istraživača? Ako je takva distinkcija opravdana,

moramo se pitati sačinjava li teorija libida srž Freudovog rada ili je ona samo jedan oblik u kojem je on organizirao svoja nova zapažanja jer nije imao drugi način na koji bi izrazio svoje osnovne pronalaskе u filozofskim i znanstvenim uvjetima u kojima je živio (E. Fromm, 1970.) Sam Freud nije nikada tvrdio da je teorija libida znanstveno sigurna. On ju je nazvao „naša mitologija“ i zamijenio je teorijom Erosa i „instinkta“ smrti. Jednako je važno što je on definirao psihoanalizu kao teoriju zasnovanu na pružanju otpora i prenošenju, a ne na teoriji libida koju zanemaruje. Možda je važnije od Freudovih izjava imati na umu ono što je njegovim otkrićima dalo njihovu specifičnu povijesnu važnost. Sigurno to nije bila instinktivistička teorija kao takva: teorije instinkta bile su popularne još od devetnaestog stoljeća. Njegovo izdvajanje seksualnog instinkta kao izvora svih strasti (osim instinkta samoodržanja) bilo je novo i revolucionarno za vrijeme u kojem je još uvijek vladao viktorijanski moral srednje klase. Čak ni ova specijalna verzija teorije instinkta vjerojatno ne bi ostavila takav snažan i dugotrajan dojam. Mislim da je otkriće nesvjesnih procesa, ne filozofski ili spekulativno, već empirijski, koje je on izložio u nekim od svojih analitičkih slučajeva, a prije svega u svom fundamentalnom opusu „Tumačenje snova“ (1900.g.), dalo Freudu njegovo povijesno značenje. Ako možemo pokazati da, na primjer, kod svjesno miroljubivog i savjesnog čovjeka postoji snažan ubilački impuls, od sporedne je važnosti objašnjavamo li mi te impulse „edipovskom“ mržnjom prema ocu, kao manifestaciju njegovog instinkta smrti, kao rezultat njegove povrijeđene narcisoidnosti ili pomoću nekih drugih razloga. Freudova revolucionarnost sastojala se u tome što nas je učinio svjesnim nesvjesnog aspekta čovjekovog uma i energije koju on upotrebljava da bi potisnuo svijest o nepoželjnim žudnjama. On je pokazao da dobre namjere ništa ne znače ako prikrivaju nesvjesne namjere; otkrio je „pošteno nepoštenje“, pokazavši da nije dovoljno samo svjesno dobro „misliti“.

Freud je bio prvi znanstvenik koji je ispitivao čovjekovu dubinu, njegove donje slojeve i zato su njegove ideje ostavile tako snažan dojam na umjetnike i pisce u doba kada je većina psihijatara odbijala ozbiljno shvatiti njegove teorije.

Ali Freud je otišao dalje. Ne samo da je pokazao da u čovjeku djeluju sile kojih on nije svjestan i da ga racionalizacije štite od te svjesnosti, nego je također objasnio da su te nesvjesne sile, u jednom novom dinamičnom smislu, integrirane u sustav kojem je on dao ime „karakter“. Freud je počeo razrađivati tu koncepciju u svom prvom članku „O analnom karakteru“ (S. Freud, 1908.). Pokazao je da se neke crte ponašanja, kao što su tvrdoglavost, urednost i štedljivost, često pojavljuju zajedno kao sindrom karakteristika. Nadalje, gdje god postojao taj sindrom, možemo naći osobitosti kod zadržavanja nužde uz svjesnu kontrolu sfinktera i u nekim crtama ponašanja koje se odnose na probavu i izlučivanje fecesa. Tako je Freudov prvi korak bio otkrivanje sindroma karakteristika ponašanja i njihovo dovođenje u vezu s načinom na koji se dijele ponaša u sferi probave. Njegov

sljedeći sjajan i kreativan korak bio je povezivanje dviju serija oblika ponašanja teoretskim razmatranjem zasnovanim na ranijoj pretpostavci o evoluciji libida. Ta pretpostavka je da u ranoj fazi djetetovog razvitka, nakon što su usta prestala biti glavni organ požude i zadovoljstva, anus postaje važno erogeno područje i većina libidinoznih želja biva usredotočena na proces zadržavanja i izlučivanja ekskremenata. Naposljetku, on je objasnio sindrom karakteristika ponašanja kao sublimacije ili reakcijske formacije protiv libidinoznog zadovoljstva ili frustracije analnosti. Tvrdoglavost i škrtost bile bi sublimacija najranijeg odbijanja da se odrekne zadovoljstva koje nam pruža zadržavanje ekskremenata; urednost, reakcijska formulacija protiv prvobitne želje djeteta za izlučivanjem kad god zaželi. Freud je pokazao da ta tri izvorna svojstva sindroma koja su dotada bila nepovezana, sačinjavaju dio strukture ili sustava jer su ukorijenjena u istom izvoru analnog libida koji se manifestira u tim svojstvima, ili direktno, ili u sublimaciji ili reakcijskoj formaciji. Tako je Freud mogao objasniti zašto ta svojstva posjeduju toliko energije i zašto se tako snažno suprotstavljaju promjeni.

Što je to istraživački karakter?

Jedan od najvažnijih dodataka bio je pojam „oralno-sadističkog“ karaktera (što ja nazivam istraživački karakter). Postoje i druga shvaćanja formacije karaktera, ovisno o tome koje aspekte želimo naglasiti: kao što su autoritativan (sadmazohistički) karakter, buntovnički i revolucionarni karakter, narcisoidni i incestuozni karakter. Ovi pojmovi, od kojih većina ne čini dio klasične psihoanalitičke misli, međusobno su povezani i poklapaju se. Povezujući ih možemo doći do još potpunijeg prikaza nekih karaktera. Freudovo teoretsko objašnjenje karakterne strukture bila je ideja da je libido (oralni, analni, genitalni) izvor energije različitih svojstava karaktera, čak ako i ne prihvatimo teoriju libida, njegovo otkriće ne gubi ništa od svoje važnosti za klinička promatranja sindroma, a činjenica da im je izvor energije zajednički, ostaje jednako ispravna. Pokušao sam pokazati da su karakterni sindromi ukorijenjeni i njegovani u određenim oblicima odnosa osobe s vanjskim svijetom i sa samom sobom: štoviše, ukoliko društvena grupa ima zajedničku karakternu strukturu („društveni karakter“), socijalno-ekonomski uvjeti zajednički svim članovima grupe oblikuju društveni karakter (E. Fromm, 1932., 1936., 1941., 1947, 1970.; E. Fromm i M. Maccoby, 1970.) Osobita važnost pojma karakter je u tome što prevladava staru dihotomiju: instinkt -okolina. Seksualni instinkt u Freudovom sustavu trebao je biti jako prilagodljiv i u velikoj mjeri oblikovan utjecajima okoline. To novo shvaćanje bilo je moguće samo zato jer je Freud sve instinkte svrstao pod jedan, tj. seksualnost (osim instinkta samoodržanja). Mnogi instinkti koje nalazimo na listama starijih instinktivista bili su relativno određeni jer je svako ponašanje bilo je pripisano posebnoj vrsti urođenog nagona. Ali u Freudovoj shemi različite su motivacijske sile i razlike objašnjene kao

rezultat utjecaja okoline na libido. Paradoksalno, Freudovo proširenje pojma seksualnosti omogućilo mu je zatim da prihvati utjecaje okoline u većoj mjeri nego što je to bilo moguće za predfreudovsku teoriju instinkta. Ljubav, nježnost, sadizam, mazohizam, ambicija, znatiželja, tjeskoba, suparništvo, ti i mnogi drugi nagoni nisu se više pripisivali posebnim instinktima, već utjecajima okoline (uglavnom važnim osobama u ranom djetinjstvu) putem libida. Freud je svjesno ostao vjeran filozofiji svojih učitelja, ali osmišljavanjem superinstinkta on je nadvladao vlastito instinktivističko gledište. Istina je da je on i dalje sputavao svoju misao namećući joj teoriju libida. Vrijeme je da posve napustimo tu instinktivističku prtljagu. Ono što ovdje želim naglasiti jest: Freudov se instinktivizam puno razlikovao od tradicionalnog instinktivizma.

Prikaz koji je do sada dan, nameće ideju da „*karakter determinira ponašanje*“, da karakterna crta, bila puna ljubavi ili uništavalačka, tjera čovjeka da se ponaša na određen način i da se čovjek djelujući prema svom karakteru osjeća zadovoljan. Crta karaktera govori nam kako bi se neka osoba željela ponašati, ali moramo dodati jednu važnu napomenu: kad bi mogla. *Što ovo: „Kad bi mogla“, znači?*

Princip realnosti

Moramo se ovdje vratiti na jednu od Freudovih najfundamentalnijih zamisli, pojam „principa realnosti“ koji se zasniva na instinktu samoodržanja i suprotan je „principu zadovoljstva“ koji se zasniva na seksualnom instinktu. Bilo da smo vođeni seksualnim instinktom ili neseksualnim strastima u kojima je ukorijenjena karakterna crta, konflikt između onoga što bismo željeli činiti i onoga što zahtijevaju vlastiti interesi, ostaje presudan. Ne možemo se uvijek ponašati onako kako nas vode naše strasti. Moramo u određenoj mjeri modificirati naše ponašanje da bismo živjeli. Prosječna osoba pokušava pronaći kompromis između onoga što bi njezin karakter želio učiniti i onoga što mora činiti da ne bi iskusila, manje ili više, štetne posljedice. Mjera do koje neka osoba slijedi naređenja samoočuvanja (ego interes), naravno varira. U jednoj krajnosti važnost interesa ega je nula, a to važi za mučenika i neku vrstu fanatičnog ubojice. U drugoj krajnosti nalazi se „oportunist“ kojemu vlastiti interes uključuje sve ono što ga može učiniti uspješnijim, popularnijim i zadovoljnijim. Karakterizirani specifičnom kombinacijom vlastitih interesa i u karakteru uvriježenih strasti, svi se ljudi mogu smjestiti između ove dvije krajnosti.

Potiskivanje želja vodi u agresiju

Do koje mjere čovjek potiskuje svoje strastvene želje ne ovisi samo o faktorima koji djeluju u njemu, već i o situaciji: ako se situacija izmijeni, potisnute žudnje postaju svjesne i izražavaju se. To, na primjer, vrijedi za sadističko-mazohistički

karakter. Svi poznajemo tipove ljudi koji su podložni svom šefu, a sadistički dominiraju nad svojom ženom i djecom. Drugi primjer je promjena do koje dolazi kada se čitava društvena situacija promijeni. Sadistički karakter, koji se pravio blagim i prijaznim, može postati nečovjek u terorističkom društvu u kojem se sadizam cijeni, a ne osuđuje. Drugi opet može sakriti sadističko ponašanje u svakom vidljivom djelovanju, a da ga pokaže suptilnim izražajima lica i naizgled bezazlenim i nevažnim primjedbama. Do potiskivanja karakternih osobina dolazi i u vezi s najplemenitijim poticajima. Unatoč tome što je Isusovo učenje još uvijek dio naše moralne ideologije, čovjeka koji se ponaša u skladu s njim obično smatramo budalom ili „neurotikom“; zbog toga mnogi ljudi racionaliziraju svoje velikodušne impulse objašnjavajući ih samointeresom. Ta razmatranja pokazuju da samointeres, u različitoj mjeri, utječe na motivacijsku snagu karakternih crta. Ona implicira da je karakter glavna motivacija ljudskog ponašanja, ali ograničena i modificirana zahtjevima vlastitog interesa pod različitim uvjetima.

Čovjek se ponaša u skladu s vlastitim interesom

Freudovo veliko ostvarenje je, ne samo to što je otkrio karakterne crte na kojima se ponašanje zasniva, već i to što je pronašao načine njihovog proučavanja kao što su: tumačenje snova, slobodne asocijacije i jezične omaške. Ovdje leži temeljna razlika između biheviorizma i psihoanalitičke karakterologije. Uvjetovanje djeluje oslanjajući se na vlastiti interes, kao što je želja za hranom, sigurnošću, pohvalom i izbjegavanjem boli. Kod životinja vlastiti interes je toliko jak, da neprestanim i optimalno raspoređenim učvršćivanjem, interes za samoočuvanje postaje jači od drugih instinkata kao što su seks ili agresija. Čovjek se također ponaša u skladu s vlastitim interesom, ali ne uvijek i ne neophodno. On često djeluje prema svojim strastima, najnižim i najplemenitijim. Često je spreman riskirati svoje vlastite interese, svoje bogatstvo, svoju slobodu i svoj život u traženju ljubavi, istine, integriteta ili za mržnju, pohlepu, sadizam i destruktivnost. Upravo u ovoj razlici leži razlog zašto uvjetovanje ne može biti zadovoljavajuće objašnjenje za ljudsko ponašanje.

Ljudska agresija i gomilanje

Ako je gomilanje jedan od važnih uvjeta agresije među životinjama, postavlja se pitanje da je li ono isto tako važan izvor ljudske agresije. Ovu ideju su mnogi prihvatili, a izrazio ju je Leyhausen, koji tvrdi da ne postoji druga pomoć za „pobunu“, „nasilje“ i „nervozu“ nego: „Stvoriti brojčanu ravnotežu ljudskih društava i brzo pronaći uspješne načine njezinog održavanja na optimalnoj razini.“ (P. Levhausen, 1965.) Ovo popularno poistovjećivanje „gomilanja“ i gustoće naseljenosti izazvalo je puno zbrke. U svom pretjerano pojednostavnjenom i konzervativnom pristupu,

Levhausem zanemaruje činjenicu da problem današnjeg gomilanja uključuje dva aspekta: uništenje odgovarajuće društvene strukture (osobito u industrijaliziranim dijelovima svijeta) i neproporcionalnost između veličine stanovništva i društvene baze za njegovo održavanje, uglavnom u neindustrijaliziranim dijelovima svijeta. Čovjeku je potreban društveni sustav u kojem on ima svoje mjesto i u kojem su njegovi odnosi s drugima relativno stabilni i zasnovani na općenito prihvaćenim vrijednostima i idejama. To se dogodilo u modernom industrijskom društvu u kojem su tradicije, zajedničke vrijednosti i istinske društvene veze velikim dijelom nestale. Suvremeni čovjek mase izoliran je i usamljen, iako je dio gomile: on ne posjeduje uvjerenja koja bi mogao dijeliti s drugima, već samo parole i ideologije koje mu pruža medij komunikacija. Postao je atom (grčki „in dividual“ = nerazdjeljiv), drže ga zajednički, iako često istovremeno antagonistički interesi i novčana veza. Emile Durkheim (1897.) nazvao je tu pojavu „anomija“ i pronašao da je ona bila glavni uzrok samoubojstva koje je raslo zajedno s porastom industrijalizacije. On je anomijom označio uništenje svih tradicionalnih društvenih veza s obzirom na to da je sva istinska kolektivna organizacija postala sekundarna za državu, a pravi društveni život je bio uništen. Vjerovao je da je pojedinac koji živi u modernoj političkoj državi „dezorganizirana prašina“.

POŠAST 21. STOLJEĆA – Karcinom, vodeća prijetnja čovjeku?

U ovom dijelu knjige govorit ću je o rapidno vodećoj dijagnozi koja se zove rak. Pogotovo je teško pisati o ovoj temi jer svaki dan imamo nove informacije o ovoj bolesti. Zašto je rak prijetnja čovjeku u 21. stoljeću? U današnje vrijeme karcinom (rak) je postao vodeća prijetnja za zdravlje čovjeka, o čemu nam svjedoči i činjenica da nam on, u odnosu na sve druge bolesti, ulijeva najveći strah. Sam opis ove bolesti nosi pečat na kojemu piše „zločudan“, naravno uz ovu riječ koja ulijeva strah i trepet postoji i „dobročudan“ rak koji ne unosi toliku paniku i strah.

Rapidni rast u zadnja dva desetljeća

Kada se vratimo tridesetak ili četrdesetak godina unatrag, spoznamo kako je rijetko čovjekova dijagnoza bila karcinom. Sama činjenica i pitanje koje čovjek postavlja je: „Otkud toliko oboljelih od raka?“ Puno informacija o tome danas nam daje, kako svijet medicine tako i ostale oblasti. Medicina i znanost se drže zajedničkog jezika koji kaže da ima puno razloga za dobivanje raka. Kako ima više vrsta i podvrsta raka, recimo za čovjeka koji oboli od raka pluća, medicina će reći da postoje određeni rizici od: pušenja, tjelesne neaktivnosti, prekomjerne težine, kao i

genetske predispozicije za to oboljenje. Idemo se na trenutak vratiti u recimo 80-te godine prošloga stoljeća. Ljudi su pušili, pili i bili fizički neaktivni, a nisu oboljevali od ove opake bolesti u ovolikim brojkama kao što danas oboljevaju. Onda postavljamo pitanje: „Ako su ovo predispozicije za dobivanje ove dijagnoze, što se onda toliko rapidno promijenilo u zadnja dva desetljeća da je broj oboljelih svakim danom sve veći?“

Užurbani život

Istina je da se u današnjem vremenu od čovjeka puno očekuje. Čovjek svakodnevno prolazi kroz različite oblike stresa. Um je povezan s tijelom! Sve ono što nam se neugodno događa, naš um pohranjuje, iako nismo svjesni toga. Kako u ovome užurbanom životu pronaći smirenost, stabilnost i razumijevanje? Sve to uvelike ovisi o nama i našoj sposobnosti da iz sebe izbacimo „toksično smeće“. Iza dijagnoze raka možemo reći da se krije veliki obrazac koji se može ispoljiti kroz puno slika bolesti. Svaka od njih tiče se čovjeka u njegovoj cjelokupnoj egzistenciji, neovisno od toga iz kojeg je organa proistekla.

Demon našeg vremena

Kao „demon našeg vremena“, rak ne djeluje samo na one kojima je postavljena dijagnoza, nego i na obitelj i na društvo koje ga tabuizira kao nijednu drugu bolest. U Njemačkoj koja je jedna od vodećih zemalja u svijetu po institutima za istraživanje ove dijagnoze te stručnjacima i znanstvenicima onkolozima, godišnje od raka umre 320 000 ljudi. Broj oboljelih je u stalnom rastu, usprkos medicinskim postignućima.

Regija gdje je ova bolest je nepoznanica

Koliko god čovjek bio napredan u 21. stoljeću i mislio da mu je sve gotovo na dlanu, ne može objasniti kako postoji jedna neobična regija koja se nalazi u Himalajama, između Pakistana i Indije, u kojoj stanuju Hunzi kojima je rak potpuna nepoznanica. Jesu li znanstvenici istraživali ovu regiju, nemam informacija, ali svakako bi trebali, za spas čovjeka. Hunzi žive jednim svakodnevnim životom bez stresa, dnevno propješače s jednog mjesta na drugo puno kilometra, žive bez IT tehnologije, bez tzv. modernog načina života. Žive isključivo od poljoprivrede i stočarstva i jedu hranu koju su sami proizveli. Zadovoljni su onim što imaju, bez lažnog natjecanja, težnje k bogatstvu, moći i sličnim ovozemaljskim stvarima. Moglo bi se reći da žive skromnim, tradicionalnim, nestresnim životom.

Što kažu neka istraživanja?

Argument da je rak u industrijskim zemljama češći dovodi do toga da je on postao simbol modernog industrijskog društva. Na jednoj strani je činjenica da postoje različite vrste raka, a neki vrhunac oboljenja dostižu u ranoj mladosti, na drugoj strani stoji činjenica koju čak dokazuje i školska medicina, a ta je da određene vrste raka, kao rak pluća, potpuno nedvosmisleno stoje u relaciji s navikama i otrovima naše civilizacije. Istovremeno, postojale su kulture koje su omogućile dug životni vijek s manjim rizikom od raka. Nijedna druga bolest ne daje očiglednu sliku o korelaciji između tijela i duše te duha i društva, kao rak. „Svejedno je polazimo li od staničnog nivoa, strukture ličnosti ili socijalne situacije, svuda srećemo analogne obrasce koje tako dobro poznajemo, koji nas šokiraju i od kojih ne možemo pobjeći jer su još od iskona naši vlastiti“, kaže Ridiger Dalke u „Bolest kao govor duše“.

Psiha-početna stanica

Činjenica je da današnji način života iziskuje puno stresa. Naša mapa, to jest naš um, je upijajući i sve pamti. Neki od psihijatarata današnjice povezuju psihosomatiku s ovim oboljenjem. Znači, naša psiha, kao spona, prenosi na fiziku organizma sve ono što smo upili. Upravo se u našoj psihi događaju možda ti prvi koraci da poslušamo „ono nesvjesno“, da bismo bili što manje neopterećeni, zadovoljni. Koliko god zastrašujuća činjenica bila da je rak pošast u porastu, ne smijemo dozvoliti da nas prevlada strah, još manje da upravlja nama. Jako je važno za svakoga da ide na redovite preglede, da osluškuje tijelo koje šalje poruke da se nešto događa. Nažalost, tu poruku često znamo zanemariti, ne obračunajući veliku pažnju na simptome dok ne bude prekasno.

MENTALNO ZDRAVLJE U 21. STOLJEĆU

Svjetska zdravstvena organizacija objavila je da će u 2020.godini depresija biti jedna od pet vodećih bolesti u svijetu. Svakim danom smo svjedoci sve većeg broja tegoba s psihičkim problemima. Uz karakteristiku da je naslijeđe jedan od uzroka bolesti, postajemo svjesni činjenice da tegobe uzrokuje i današnji način života i naša rapidna svakodnevna trka u kojoj smo se počeli loše snalaziti i težiti nemogućem pa nije ni čudo da naš um ne može sve to sagorjeti. Neki znanstvenici sa sigurnošću tvrde da psihičke i fizičke bolesti dolaze od psihosomatike. Iz toga proizlaze i statistike smrtnosti prošlog stoljeća. Ljudski životni vijek se povećao kao nikada prije, iako ne i za siromašni dio planeta koji je još uvijek lak plijen uobičajenim ubojicama. Koristeći instrumente kao što je DALY (invaliditetno prilagođena životna godina) možemo pomaknuti fokus s činjenice kako ljudi umiru na to kako

su živjeli. Što DALY treba kvantificirati je ne samo broj umrlih nego i utjecaj prerane smrti i invalidnosti na stanovništvo, kombinirajući ih u jednu mjernu jedinicu ukupnog tereta bolesti. S ovim pomakom u perspektivi, neki od glavnih ubojica, poput malarije i tuberkuloze, ostaju istaknuti. Mentalna bolest se, međutim, iznenada pokazala kao uistinu vrlo velika, a to uzrokuje opsežnu invalidnost u bogatim i siromašnim zemljama i raste. Zašto? Mnogo je razloga. Prvi je da s povećanjem očekivanog trajanja života, tijelo često izlazi iz uma, a ovo manifestiraju u DALY istraživanjima o Alzheimer bolesti i drugim oblicima demencije. Mnoga društva i zajednice koje obično nude podršku svojim potrebitim osobama kroz obiteljske i društvene veze sada je teže naći. Očiti slučajevi građanskog rata i kaosa, kao i više suptilnih prijetnji doprinose ovom broju: radikalnim pomacima u društvu, tehnologiji, promjenama u obitelji i društvu, podržavaju i mreže i komercijalizaciju postojanja koje može računati za trenutnu epidemiju depresije i ostale psihijatrijske poremećaje. Čimbenici koji pojedinačno mogu biti neutralni ili korisni, mogu se dodati u okruženje koje je neprijateljsko prema mentalnom zdravlju. Ne griješite o veličini problema: u svijetu, mentalni poremećaji činili su oko 12% svih životnih dobi prilagođenih invaliditetu u 1998.g. Depresija je bila na petom mjestu u 10 vodećih uzroka globalnog tereta bolesti i to stanje je jednako važno za razvoj Zemlje. Nakon velike depresije, najvažniji uzroci neuropsihijatrije su: ovisnost o alkoholu, bipolarni afektivni poremećaji i šizofrenija. U zemljama s visokim prihodima, demencija je treći vodeći uzrok neuropsihijatrijskih tereta. Pet od deset vodećih uzroka invalidnosti u svijetu su: velika depresija, šizofrenija, bipolarni poremećaji, alkohol i opsesivno-kompulzivni poremećaji. Oni su jednako relevantni u siromašnim zemljama kao što su i u bogatim i sva predviđanja su da će biti dramatična porast mentalnih problema u godinama koje dolaze. Ovo me dovodi na moje drugo pitanje: „Što može biti učinjeno?“ Postoje neke iznenađujuće jednostavne i relativno jeftine intervencije. Možda je mentalna usporenost najčešći oblik mentalnog poremećaja u razvoju zemlje, a njezina prevalencija može biti smanjena jednostavno i jeftino: dodavanjem joda u sol. Poboljšana skrb će smanjiti problem. Projekt demonstracije u Kini pokazao je da jednostavne obiteljske intervencije, u kombinaciji s psihotropnim lijekovima, mogu značajno smanjiti troškove liječenja šizofrenije. Psihosocijalna rehabilitacija može pomoći osobama s teškim mentalnim poremećajima kao što je šizofrenija i pomoći im postati produktivnim članovima društva. Iako ne postoji lijek za demenciju, postoje jeftine i osjetljive intervencije koje mogu pomoći obiteljima i zajednici kako bi pružile bolju skrb onima koji su pogođeni ovim poremećajem. Postoji veliki broj takvih rješenja, a to donosi konačno pitanje: „Zašto skrb za koju se zna da je pristupačna i učinkovita nije predviđena?“ Ponovno, postoji nekoliko razloga, a glavni je: nizak prioritet koji se općenito daje mentalnom zdravlju; tradicionalna centralizacija usluga mentalnog zdravlja u velikim psihijatrijskim ustanovama i slaba primjena dokazanih strategija, bilo zbog nedostatka svijesti među zdravstvenim radnicima i kreatorima politike ili zbog slabe organizacije i financiranja usluga, nedostatka kvalitetnog osiguranja ili

nedostatak bitnih psihotropnih lijekova. Problem je također stigma duševnih bolesti koja često sprečava bolesnike da traže liječenje pa čak može i ograničiti spremnost pružatelja usluga mentalnog zdravlja da interveniraju. Ukratko, o mentalnom zdravlju ovisi neka mjera društvene pravde i mentalne bolesti, s obzirom na njezinu ljestvicu, moraju se liječiti gdje je to moguće. Velik dio preventivnog rada bit će na području siromaštva za smanjenje i rješavanje sukoba.

Mentalni poremećaji u javnom zdravstvu - Misija 21. stoljeća

Problemi mentalnog zdravlja značajno pridonose ukupnom opterećenju bolesti u razvijenim društvima u mjeri koju općenito podcjenjuje zajednica javnog zdravstva. Iz tog razloga ovdje navodim kratki prikaz veličine osobnih i ekonomskih troškova mentalnih poremećaja, njihove povezanosti s tjelesnim bolestima i njihove složene veze s javnim zdravstvenim problemima nasilja i raseljavanja. Svrha je upozoriti čitatelje na opseg i važnost mentalnih poremećaja za javno zdravlje i poticati podnošenje prijava za materijal u ovom i srodnim područjima.

Definicija mentalnih poremećaja

Mentalni poremećaji ili problemi s mentalnim zdravljem (manje stigmatizirajuća i ograničavajuća oznaka) su psihološki obrasci ponašanja koji su povezani s emocionalnom patnjom ili invaliditetom (tj. onesposobljenim funkcioniranjem), gubitkom slobode (npr. zatvorskom kaznom za kaznena djela) i povećanom smrtnošću. Smatra se da ti uvjeti proizlaze iz biološke, bihevioralne ili psihološke disfunkcije unutar pojedinca. Dakle, ova definicija isključuje normalne i kulturno sankcionirane odgovore na štetne događaje, na primjer, reakcije žalovanja na smrt voljene osobe.

Prevalencija bolesti

Procjene vijeka trajanja i 12-mjesečne prevalencije psihijatrijskih poremećaja dobivenih iz Nacionalnog istraživanja komorbiditeta (1990.-1992.), Epidemiološka studija nacionalnog uzorka vjerojatnosti za više od 8 000 neinstitucionalnih američkih odraslih osoba u dobi od 15 do 54 godine, pomažu pri prenošenju veličine tih problema u općoj populaciji. U Nacionalnoj anketi o sagorijevanju, 17% uzorka imalo je jednu ili više epizoda velikih depresivnih poremećaja u nekom razdoblju u njihovom životu; 10% je imalo jednu ili više epizoda u 12 mjeseci prije intervjua. Veliku depresiju karakterizira smanjeno raspoloženje, gubitak kapaciteta za uživanje, umor, osjećaj bezvrijednosti i suicidalna ideja. Tjelesno funkcioniranje također je oštećeno i može dovesti do dramatičnog gubitka težine i nesanicu. U ovom uzorku, preživjelo je jedan ili više vrsta anksioznog poremećaja 25% ljudi, a

12-mjesečna prevalencija je 17%. Anksiozni poremećaji obuhvaćaju niz različitih entiteta, uključujući poremećaj panike, opsesivno-kompulzivni poremećaj, posttraumatski stresni poremećaj i socijalnu fobiju. Za nekoliko njih, uvjeti mogu biti ozbiljno onesposobljavajući. Doista, troškovi povezani s liječenjem anksioznih poremećaja čine znatan dio ukupne „cijene“ za mentalne poremećaje. Povijest zlorabe tvari ili ovisnost dijagnosticirana je u 27% studije ispitanika s 11% zlostavljanja ili ovisnosti o tvarima u posljednjih godinu dana. Oko 1% ovog neinstitucionaliziranog uzorka imalo je jednu ili više epizoda neujednačene psihoze (šizofrenija, šizofrenički poremećaj, šizoafektivni poremećaj, delusionalni poremećaj ili atipična psihoza) u životu; 0,5% prijavilo je epizodu u protekloj godini. Tijekom aktivne faze bolesti, psihotični poremećaji koji su obično obilježeni: deluzija, halucinacija, neorganizirani govor i neorganizirano ponašanje. Mogu se pojaviti i duboki gubitak sposobnosti, volje, užitka i emocionalnog raspona. Od bolesnika sa šizofrenijom, 10% do 20% njih imaju kronični put s povećanim pogoršanjem.

Teret invaliditeta

Na stope prevalencije mora se dodati račun o pripadajućem teretu invalidnosti u odnosu na druge poremećaje. Žene s teškoćama u razvoju (YLD), mjera stvorena za indeksiranje količine invaliditeta povezanih s specifičnim zdravstvenim stanjima i oboljenjima, prenosivim i neprihvatljivim, tjelesnim i duševnim. YLD su, u stvari, zajednička valuta za vaganje invaliditeta kroz zdravlje. Od 15 specifičnih vodećih uzroka invalidnosti u razvijenim zemljama, pet su mentalni zdravstveni problemi: 1. unipolarni glavni depresivni poremećaj, 2. uporaba alkohola, 3. šizofrenija, 4. ozljede uzrokovane samim sobom i 5. bipolarni poremećaj. Poremećaji kao vodeći izvori invaliditeta nisu „luksuz“ industrijskih zemalja. WHO (World Health Organization) je naglasio da su sada mentalni poremećaji (i još više u 21. stoljeću) važan dio tereta bolesti u zemljama u razvoju.

Povezivanje mentalnih poremećaja s fizičkom bolešću i smrtnošću

Prevalencija, teret invaliditeta i troškovi mentalnih poremećaja snažno zagovaraju povećanje javne zdravstvene pažnje na te poremećaje. Također je potrebno naglasiti i doprinos mentalnih zdravstvenih problema smrtnosti i morbiditeta od drugih bolesti i stanja. Na primjer, mentalni poremećaji su snažno povezani s samoubojstvom, cirozom, rakom pluća i bolestima srca. Samoubojstvo je deveti vodeći uzrok smrti za osobe svih rasa i dobi i oba spola u Sjedinjenim Državama; treći vodeći uzrok smrti među djecom u dobi od 15 do 24 godine i šesti vodeći uzrok smrti među djecom u dobi od 5 do 14 godina, što je najstrašnije. Nekoliko mentalnih poremećaja (npr. depresija i poremećaj zbog zlorabe droga)

povećava rizik za samoubojstva, a većina osoba koje počine samoubojstvo imaju mentalni poremećaj. Poremećaji povezani s tvarima (npr. ovisnost o alkoholu i nikotinu i zlostavljanje) zauzeli su i nastaviti će zauzimati veliku pažnju u časopisu (kao u izdanju iz svibnja 1999.). Oni su snažno i blisko povezani s invaliditetom i smrću od drugih bolesti (npr. ciroze, srčane bolesti i raka pluća) zbog smrtonosnog djelovanja zlorabe supstanci. Očita priroda ovog odnosa ponekad je rezultirala njegovim bijegom od obavijesti. Druga povezanost između duševnih poremećaja i smrtnosti ili rizika od morbiditeta su ništa drugo nego očigledni, ali ipak dojmivi. Na primjer, depresija i tjeskoba bili su upleteni u rizik za pojavu koronarne srčane bolesti. Depresija je također povezana s preživljavanjem kod pacijenata s utvrđenom koronarnom srčanom bolešću. Konačno, mentalni poremećaji nisu samo čimbenici rizika za tjelesnu bolest i smrt, nego i posljedice tjelesne bolesti i drugih štetnih zdravstvenih događaja. Na primjer, pacijenti koji se oporavljaju od infarkta miokarda imaju znatno povećani rizik za depresivni poremećaj, kao i žene s nedavnim spontanim pobačajem.

Nasilje, mentalno zdravlje i onesposobljeni

Nasilje je prouzročilo duboko štetne posljedice na američko društvo i javno zdravstvo. Osim svih ostalih vrsta nasilnih zločina i njihovih osobnih i društvenih posljedica, stope ubojstava u SAD-u su ogromne. U 1996. godini, među osobama u dobi od 15 do 24 godine, ubojstvo je bio drugi vodeći uzrok smrti; među djecom u dobi od 5 do 14 godina, ubojstvo je bio treći vodeći uzrok smrti; među djecom u dobi od 1 do 4 godine, ubojstvo je bio četvrti vodeći uzrok smrti. Među crnim muškarcima u dobi od 1 do 44 godine, ubojstvo je bio prvi ili drugi vodeći uzrok smrti. Mentalni poremećaji povezani su s nasiljem i agresijom na složene načine. S jedne strane, izloženost nasilju povećava rizik za određene probleme mentalnog zdravlja (npr. posttraumatski stresni poremećaj i poremećaj ponašanja). Nasuprot tome, nasilje i agresija su ključni elementi određenih poremećaja, osobito poremećaja u ponašanju u djetinjstvu i poremećaja antisocijalne osobnosti u odrasloj dobi. Nasuprot tome, bolesnici koji nisu povezani s agresivnim ponašanjem koji se puštaju iz mentalnih bolnica čine najmanji doprinos većim stopama kriminala. Dakle, epidemija nasilja koje trenutno prkosí američkom društvu dodaje hitnost pitanju osiguranja da mentalno zdravlje ima važniju ulogu u području javnog zdravstva. Nasilje u obitelji i nasilje u Sjedinjenim Državama, iako duboko destruktivno, ne ugrožava temeljnu infrastrukturu civilnog društva. Međutim, nasilje u zemljama u razvoju, osobito političko i vojno nasilje, prožima problem koji povremeno uništava sve zajednice na svom putu. Danas je u tijeku oko 50 vojnih sukoba širom svijeta, uglavnom civilnih ratova niskog intenziteta. Više od 90% postojećih žrtava u tim sukobima su civili jer je ubijanje često središnja taktika u mnogim takvim borbama. Samo u posljednjem desetljeću, u ratovima je umrlo 2

milijuna djece, a još je 4 do 5 milijuna ranjeno. U genocidnom građanskom ratu u Ruandi, oko 800 000 civila, muškaraca, žena i djece, zaklano je za 100 dana. „Ti sukobi izazivaju masovne prisilne migracije uz akutnu pothranjenost, povećanu smrtnost i morbiditet te trajno uništavanje društva i kulture.“ 1995. godine, jedno od 200 ljudi u svijetu je bilo izbjeglica ili interno raseljena osoba. Epidemiološke i druge programske napore za procjenu mentalnog zdravlja i potrebe ljudi nakon ovih kriza gotovo su nepostojeće. Mentalno zdravlje i psihosocijalni uvjeti tih visoko traumatiziranih populacija zahtijevaju pozornost stručnjaka iz javnog zdravstva.

Globalno opterećenje mentalnih poremećaja

Nedavni podatci o teretu mentalnih poremećaja diljem svijeta pokazuju veliki problem javnog zdravstva koji utječe na pacijente, društvo i nacije u cjelini. Potrebno je provesti istraživanja kako bi pronašli učinkovite načine rješavanja rastućeg tereta duševnih poremećaja. S obzirom na sve veći dokaz da su mentalni poremećaji zapravo poremećaji mozga i da se mogu učinkovito liječiti psihosocijalnim savjetovanjem i psihotropnim lijekovima, mogu se razviti intervencijski paketi koji će se nositi s rastućim teretom. Takvi paketi trebaju biti testirani na učinkovitost u stvarnom svijetu, a njihova je isplativost trebala biti dokazana kako bi se donosile odluke između mnogih drugih nementalnih intervencija. Transportabilnost i održivost intervencijskih paketa treba proučavati u istraživanjima javnog zdravstva i vezu između učinkovitosti, ekonomičnosti, generalibilnosti i održivosti. Inicijativa Svjetske zdravstvene organizacije za istraživanje Svjetske zdravstvene zaštite iz 2000. godine pružit će prve osnovne epidemiološke podatke. Zajedno s ostalim podacima, inicijativa će pružiti solidan dokaz za uključivanje psihičkih poremećaja u osnovne pakete liječenja. Na taj se način može postići paritet za duševne poremećaje, a mentalno zdravlje može se uključiti u zdravstvenu praksu.

PREŽIVI I SJAJ KADA TI JE NAJTEŽE!

KAD TI JE NAJTEŽE, ONDA SJAJ!

Nije bitno teku li ti suze ili ti dolaze ideje o bespomoćnosti ili besmislu toga što sada radiš ili onoga što si s nekim gradio. Mrak koji dolazi je samo iluzija i to bi bilo jako dobro što prije shvatiti. Napravi što je potrebno kako bi odmah vidio razliku između tog energetskeg mulja u kojem se valjaš i lakoće postojanja u svjetlosti novog izbora. I potruđi se da ti izbor bude čista ljubav bez obzira na sve.

Teško ti je? I to je izgovor da uništavaš svoj život i da se bahato ponašaš prema životnim blagoslovima? Nešto nije po tvojoj volji pa ti usta nekontrolirano

brbljaju bijesom stvorene riječi koje bez cenzure prelaze preko tvojih usana, preko tih istih usana koje znaju moliti, koje znaju reći hvala, koje znaju ljubiti i voljeti?

Koja je to sljepoća uma koja te je zadesila kada se tako lako predaješ? Koje su te sile u okruženju koje te kao okovi vuku u podzemlje tvog postojanja? Kako racionalizirati bijes koji je generirao destruktivno ponašanje kojim povrjeđuješ i sebe i druge? Što ti se to dogodilo? Kako sebe ubjeđuješ da je opravdano takvo ponašanje ili čak da je jedino moguće, uzimajući u obzir sve životne okolnosti? Kako si sebe uspio uvjeriti da je agresija rješenje ili još gore, da zapravo ni ne postoji rješenje te tako bijes postaje stil života, jedini opravdan, jedini udarno usklađen s razočaranjem tvog uma?

Što god da ti se dogodilo, još uvijek si živ! Zahvali se najprije na tome! Dano ti je da spoznaš sebe, a mrzi te da se pokreneš, da sebi kažeš DOSTA je sabotirajućeg ponašanja i samosažaljenja? Sviđa ti se dobit koju imaš? Sviđa ti se da se i drugi oko tebe osjećaju jadno poput tebe samo zato što ne želiš prevladati svoje frustracije? I onda svi trebaju TEBE razumjeti i prilagođavati se tvojim sklonostima?

Dokle: „OSVIJESTI SE I OJAČAJI“

Skini te obrambene izraze s lica, odbaci zaštitu i skloni se od onog što te uvlači u dublji mrak! Što čekaš? Tko će umjesto tebe doći i unaprijediti tvoj život? Tko ti može promijeniti misli i životne navike? Tko može za tebe zamisliti svjetliju budućnost? Tko se može umjesto tebe pokrenuti? Napraviti nešto korisno za druge umjesto da sjediš i žališ nad svojom sudbinom. Imaš neke dijagnoze iza kojih se kriješ: mentalna, fizička, emocionalna stanja koja te u tvojim očima pravdaju? Još uvijek nisi dovoljno dobar za nešto, plašiš se biti svjetlost da ne bi iznevjerio obitelj ili prijatelje koji te podsjećaju da si bezvrijedan? Vrijeme je da stвориš nova prijateljstva i novu obitelj, najprije u svojoj glavi, a onda shvati da svakodnevno moraš IZABRATI svjetlu stranu života svakog puta kada ti naiđe mrak. Ne treba ti više ni jedna tehnika, ne treba ti ničije mišljenje, ni jedan tečaj. Ništa. I onako to ne primjenjuješ. Ponese te vibracija i padneš za nekoliko dana. Zar si toliko slab? Zar si povjerovao u ideju da stvarno nešto ne možeš? Zar si zaboravio da si rezultat Stvaralačke Inteligencije koja stvara svjetlove? Zašto misliš da si manje savršen od bilo koje uzvišene kreacije na ovom svijetu? Presjeci sve te uzaludne misli i prekini već jednom sa svojim sebičnim ponašanjem. Život ti je dan da ga živiš sa zahvalnošću. Diži glavu, razvuci osmijeh, ispravi se i uradi nešto sa svojim životom. Za početak, prekini samom sebi podmetati nogu, a život će uraditi ostalo. Tako je jednostavno. Samo je pitanje što ćeš odabrati.

PRIRODNE DJEVOJKE U 21.STOLJEĆU - VRSTA U IZUMIRANJU

Kao da počinjem pisati o nekoj animalnoj vrsti koja je na rubu izumiranja pa pod svaku cijenu trebamo paroditi na tome da očuvamo prirodno, ono što je stvorio

Bog, tvorac ovog svijeta, ono što je stvorio na svoju sliku i kako znamo svakodnevno reći: „*Ne dirajte ono što nam je podarila majka priroda.*“ Većina mladih se neće složiti s tekstom pod ovim naslovom. Zašto? Iz jednostavnog razloga: rođeni su u nekom novom vremenu koje je donijelo puno toga drukčijeg, zapravo sve osim teorije da je „sveto, netaknuto i božanstveno“ ono što nam je priroda dala. Ne mogu se sjetiti da sam u posljednje vrijeme zamijetila „prirodnu djevojku“, pri tom mislim, ne samo na njezin vanjski izgled, već i na pristojno ponašanje, skromnost, odnos prema starijima ili odnos prema potrebitima. Ono što ženu/djevojku čini posebnom i lijepom je prije svega njezina samouvjerenost, lakoća komunikacije, bontonški stav, pristojno i elegantno ženstveno odijevanje...

Nekadašnje djevojke

Ima ih i danas, da ne budemo u zabludi, ali zaista ih možemo na prste nabrojati i mislim da svakome tko zamijeti takvu djevojku srce od dragosti zatreperi. Kada kažem nekadašnje djevojke, osobno bih to ograničila negdje do 80-og godišta. To su generacije djevojaka koje su imale odgojem usađene stavove tako čvrste da ih je nemoguće pomjeriti. U svakodnevnom životu posebnost je izražena u njezinoj čistoj koži, s malo rumenila na obrazima. Kosa joj je prirodne boje, odijevanje je elegantno sa skrivenim izražajem ženstvenosti. Djevojke su imale odnos prema roditeljima zasnovan na izrazitom poštovanju, a kada bi se dogodile razmjerice, razgovor je bio terapija za rješavanje svih problema. Isto tako, bez ikakvog pogovora, slušale su savjete roditelja, ne zbog pokornosti, već usađenih moralnih vrijednosti. Ne koriste u svojoj komunikaciji vulgarne riječi, a ako se već i dogodi kakva neugodna situacija, ostat će „dame“ i radije će namignuti ili osmjehnuti se negoli opsovati ili dignuti srednji prst.

Nekada i sad

Nekada je bilo nepojmljivo odlučiti se za tetovažu, što je danas za djevojke i mladiće normalno. Današnje djevojke nose platforme, a ne štikle ili visoke pete. Nemoguće je i zamisliti koje je opterećenje za zdravlje hodanje u njima. Kada nekadašnje djevojke gledaju film, zaplaću uz crno-bijeli ekran televizije, dok današnji mladi uz nove ekrane i nemaju vremena pogledati film u miru jer je to dosadno i čekaju kada će početi s emitiranjem neki od realityja. Kakvo je zadovoljstvo gledati idiote koji za minut slave razbacuju prljavštine iz svojih života? S puno šminke na licu i s nabildanim bicepsima, možete vidjeti djevojke ili mladiće koji daju SVE ZA LJEPOTU, no oni ne znaju da ljepota dolazi, ne izvana, nego zrači iznutra. Prirodne djevojke, kada u mislima odlutaju, ne grickaju zanoktice, ne smiju se gromoglasno kroz zube, već se smiju GLASNO jer znaju da iskren osmijeh očarava i nema cijenu. Prirodne djevojke uživaju u mirisu kiše, one skinu cipele i hodaju po pločniku bose, zato što su sretna, a ne pijane. Ne pada im na pamet da stave umjetne trepavice, na suncu ne koriste raznorazne kreme protiv uv zraka jer znaju da je vitamin D jako zdrav. Kada počne proljeće i veće temperature, skinu se u majice da ih sunce potamni i ne pada ima na pamet da tijekom cijele godine budu preplanulog tena jer znaju da je to nezdravo. Na plaži se igraju kamenčićima i

skupljaju školjke, uzimaju razglednice i pišu prijateljima pozdrave s mora, dok modernim djevojkama ne pada na pamet takvo nešto pa ih ispod ogromnih šešira i naočala gledaju s podsmjehom, ne znajući da se one stvarno zabavljaju dok su moderne djevojke na rubu živaca zbog celulita, a kamoli ne daj BOŽE kojeg kilograma viška koji ih dovodi na rub depresije. Opuštaju se uz pucketanje kocki leda i starih ploča. One se uz šampanjac i narodnjake smiješe, a kada čuju trubu pomisle na jazz, a ne na isplavljanje broda. Kazalište ne obilaze ili samo posjećuju, već mu se stalno vraćaju. One sanjaju uvijek u bojama, tako jako i stvarno da se snovi i u snu ostvaruju. One ne maštaju o čudima, one ČUDA stvaraju. Kada prođu pored Vas, shvatite kako su vrijedne divljenja i poštovanja jer nažalost, kakva nam vremena dolaze, kad je više cijenjeno nešto umjetno, sve prirodno će izumrijeti.

DEPRESIJA – PREŽIVJETI BEZDAN BEZ KRAJA!

Depresija je stara otkad postoji čovjek. Nije svatko imun na njezin dodir. Kada te jednom dotakne, tako vješto se prikriva i kada se osjećate bolje, vrati se poput bumeranga. Kakav je to osjećaj? Svijet vam postaje tmuran, u ustima osjećate gorčinu. Odzvanja vam negdje u glavi da je to stanje prolazno, a vi pružajući izmorenu ruku očekujete utjehu i molite se da prođe. I onda shvatite da ste samil! Depresija je poput utvare koja vam dođe bez najave, a nema naznake odlaska. Lako je kada nas boli zub ili slomimo nogu. Tad smo svjesni da je stanje akutno, ali će proći, ali kada imate dijagnozu depresije, stalno razmišljate o pitanjima života i smrti, o svrsi svog životnog postojanja, o osjećajima krivnje, straha, opraštanja, osvete, bijesa i ljubomore.

Razlika između depresivne i nesretne osobe

Postoji razlika, ali ju je teško primijetiti dok ne iskusite i jedno i drugo, a tad ćete sami spoznati o čemu je riječ. Kada je osoba nesretna, ako joj se dogodio težak udarac, ona je u stanju potražiti utjehu, pomoć, prihvatiti i olakšati daljnju patnju. Okrene se ljudima, traži brižnost i suosjećanje. Kada je osoba u depresiji, ona vam nije dostupna. Ne traži brigu ni suosjećanje, ljudi joj nisu ni potrebni, čak naprotiv, svi joj smetaju i ne želi nikoga u svojoj blizini.

Zidovi su najbolji prijatelji?

Zidovi oko vas su postali najbolji prijatelji, zavjese su bijeg od svijeta iza prozora, telefon i ostale vrste komuniciranja koje udaljuju ljude od vas čine vam se podnošljivijim jer omogućuju da ostanete u svome zatvoru zidina. Je li počeo Treći

svjetski rat, uopće vas nije briga! Ne osjećate potrebu da trebate jesti, crijeva vam krče, traže zalihe hrane, a u vašoj glavi samo odjekuje želja da ne posegnete za žlicom. Ne znate je li noć ili dan pa svejedno vam je. U glavi su slike pustih krajolika, bezvodnih pustinja, zaleđenih pustara i bezgraničnih oceana. Oko vas je beznade, posrtaj prema praznom obzorju, bespomoćna i nepokretna sjena među zidovima. Najbolji prijatelj je često „san”. Jedva se ustajete na toalet. Oni koji nemaju poteškoća s depresijom, često imaju panične napade ili anksioznost. Tada dolazi još jedan zastrašujući osjećaj zarobljeničtva. Kako zaspati uz stalni osjećaj straha? To zna samo onaj koji boluje! Depresija je kao zatvor u kojem je istodobno zarobljen bijednik i okrutni zatvorski čuvar. Kažete li nekoj osobi da ste u depresiji ili da ste „totalno u komi”, da vam je dosta svega, ona ne shvaća što te riječi znače pa počne dijeliti savjete kao: „Daj, trzni sel!” Što oni znaju? Pojma nemaju kakav je to osjećaj BEZDANA. A onda ljudi počnu pričati kako je ta osoba zapravo sebična, a ne depresivna.

U zatvoru depresije ljudi su sebični?

Koja idiotska izjava. Zar nismo svi sebični kada se borimo za vlastiti život? Ljudi koji promatraju nemaju osjećaj da je osoba u nekakvoj opasnosti, a vi u zatvoru depresije osjećate strah koji je jednako snažan kao strah od smrti, a drugi to ne vide i ne razumiju.

Nedostatak serotonina

U 21. stoljeću medicina je puno napredovala da se sa sigurnošću, sa znanstvene strane, može reći da u mozgu osobe koja boluje od depresije postoji nedostatak „kemijske ravnoteže”, nedostatak hormona sreće koji se zove serotonin. Ljudi koji boluju od depresije najčešće imaju neku od ove tri vrste:

- klinička depresija (znači da ste jako depresivni);
- reaktivna depresija (znači da ste depresivni postali zbog nekog neutvrđenog životnog događaja) i
- endogena depresija (znači da tu vrstu depresije nije izazvao vanjski uzrok).

Često imamo i sezonske, povratne depresivne epizode. Ono što je bitno reći je, ako osoba sama ne može potražiti pomoć psihijatra, njoj može pomoći netko od prijatelja ili susjeda. Depresija samo u malim postocima slučajeva nestane bez adekvatne pomoći. Ne treba davati savjete kao: „Ma proći će to i slično”, već osobi

treba pronaći pomoć. Antidepresivi te ostali vidovi psihoterapije su veliki spas za oboljele od depresije.

Dozvolite sebi nesavršenstvo

Kada se počnete oporavljati od depresije (ovisno kako ste se počeli oporavljati, od antidepresiva ili nečeg drugog) vratite se unatrag i razmislite o tome što je moglo doprinijeti da vas depresija baci u okove zatvora. Život jednostavno nije lak, nije lako živjeti na ovoj planeti. Ako ste imali nezadovoljan, frustrirajući posao, grozno šefa, razmaženu djecu, malu kuću, neželjen izgled, smrt bližnjih, razvod, preseljenje ili što drugo što vam je moglo uzrokovati depresiju, trebate shvatiti da je cijena preskupa da samo jedan dan budete u krevetu, a kamoli duži period dok vam ne bude bolje. Dopustite sebi nedostatke, pustite neka vrijeme neke stvari pokaže, ne težite uvijek nečemu, pustite puno toga jer zdravlje nema cijenu!

KAKO PREŽIVJETI U 21. STOLJEĆU? - 11 KORAKA ZA POVRTAK VJERE U SEBE!

Putokaz prema novoj normali

U ovom 21. stoljeću, život je drugačiji, kreće se velikom brzinom, a sve što možemo učiniti je održati korak. Koliko god pokušali isplanirati detalje naših života, ponekad se događaji odvijaju izvan naše kontrole ili možemo shvatiti da nemamo kontrolu. Vizije koje drugi imaju za svoje živote i osobne evolucije, možda ne igraju na način koji smo zamislili da bi nas odveli u budućnost koju želimo. Kako preživjeti u 21. stoljeću? Kako prihvatiti svoju novu normu, bilo da se radi o pogubnoj dijagnozi, neočekivanom raskidu, stečajju ili drugoj jednako iznenađujućoj pojavi i zatim nastaviti putovanje na mapi svoga životnoga puta? Prirodno je da naša vjera kleca. Usred gubitka kontrole, naljutimo se i borimo se da se vratimo na ono što smo izgubili. Ljudi započinju s dobronamjernim floskulama: „Morate pogledati gore, to samo znači da je nešto bolje ispred vas, imate grubu zakrpu, shvatit ćete, trebate biti zahvalni za tu drugu stvar koju imate...“ Sve velike namjere su nevažne. Što je s tim što si tužan, što je sa zadržavanjem u žalosnom prostoru i dopuštanjem bijesa? Što je s osjećajima? Zašto smo tako ohrabreni da ih otresemo? Kada izgubite vjeru zbog života, pokrijte sve baze dok pokušavate implementirati svoju moćnu istinu. U redu je što niste u redu. Zapravo, vi ste veličanstveni!

Koji savjeti nam čine dobro?

Uđite u grotlove osjećaja. Bacite boce na cementni zid. Skršite limenke. Stavite ruke na stari telefonski imenik i rastrgnite ga. Podijelite i ograničite svoju tjeskobu na platno dok slikate. Udarajte rukama u jastuke, bacajte tanjure na pod. Ispunite praznu stranicu svojim emocionalnim razmišljanjem. Ako ste tužni, valjajte se u koricama, gledajte filmove u kojima srca sviraju poput harfe, slušajte svoju najdražu pjesmu s ponavljanjem i plačite s ponosom i čudom. Što god osjećali, dobrodošli ste u svoje tijelo i iscijedite njegov sadržaj. Tako možete biti gotovi s tim. Završite sa svojim emocijama.

Stavite vremensko ograničenje na svoju tugu. Čekajte u najgorem slučaju samo dva dana. Sve više gubite vrijeme uzimajući. Trebate ograničenje da ne živite u ovom novom, neodrživom prostoru. Stanovanje u trbuhu tuge ili bijesa uopće nije život. Ako nakon dva tjedna ne možete krenuti dalje, obratite se savjetniku ili terapeutu koji će vam pomoći u razvoju novih zadataka.

Shvatite da niste predvidljivi. Predviđanje ovog fenomena pomaže ublažiti udarac. Kao patnik napada panike, naučio sam jahati tog nesigurnog konja, kako bih se mogao držati za grivu kad mislim da ću biti iskupljen. Čak i kad mi se čini da ću umrijeti, doslovno umrijeti, pjevam u glavi, dobro sam. Preživjet ću mučninu, želudac će se smrznuti, drhtavica mi smeta tijelu i uvijek to činim, zato što su naša tijela i umovi čuda.

Uvjerite se u najgore što se neće dogoditi. Dno vjerojatno neće pasti u sljedeća 24 sata ili sljedećeg tjedna, osim ako se ne branite od katastrofe biblijskih razmjera. Ublažite najgore moguće scenarije. Ustanite da vidite jutarnju boju sunca! Živjet ćete kako biste preživjeli promjene u vašem životu, pobijedit ćete svog bivšeg, vaš posao, gubitak mobilnosti, vašeg bivšeg prijatelja... Živjet ćete kako biste preživjeli.

Povjerenje. Kada smo učinili sve da sačuvamo našu budućnost, naše odnose, shvatimo da što god se osuši i otpuhne, nije ni bitno. Vrlo je teško imati povjerenje u budućnost i povjerenje u sebe. Gubite vjeru u sebe da biste učinili nešto ispravno, mislite da čitate znakove, a sve je pogrešno, pitate se jeste li ikada znali kako mjeriti ljude. Možemo se okrenuti kompulzivno u vezi s tim problemima, a drugi mogu nagađati jednostavne odluke. To je vrlo prirodan i razumljiv obrambeni mehanizam koji izbija iz jednog razloga: da nas zaštiti. „Budite oprezni“, čujemo kako naš unutarnji glas šapće, kažnjavajući naš posljednji izbor. Molimo vas da prestanete razmišljati. Govorite sebi: „Molim te, diši!“ Živite u trenutku. Oslobodite potrebu za trenutnim zadovoljstvom, za trenutnim poznavanjem mjesta na kojem ćete završiti. Količina planiranja i opsesije koju ulažete u svakodnevne poslove možda nije ni bitna u okviru šire slike. Imajte vjeru u rješenje koje niste smatrali mogućim.

Pazite na svoju vjeru. Trebate je kao nematerijalnu cjelinu koja vas spušta, kao zraku sunca iza vrata. Trebate svjetlosni oblak tako da možete zračiti prema njemu. Ako niste željeli živjeti, ne morate, ali čak i najradikalniji među nama se odluče disati i krenuti naprijed. Morate imati vjeru u rješenja čak i kada ste svedeni na komadiće onoga što ste nekada bili.

Očistite toksičnu energiju i vjerujte u sebe. Otrovnost energija vas blokira. Negativne veze s ljudima koji manipuliraju, koji su pasivno-agresivni, dok ste slabi, udaljite od sebe i zamislite sebe u novom poslu, u novom odnosu u kojem se držite za ruke s nekim dok trčite kroz lokve. Uspjeh je 90% informiran našim stavovima, a ostatak povezuje točke.

Trebate zapisati sve. Kad sam htjela posao u punom radnom vremenu u korporaciji, mirovinu i beneficije, zapisala sam svoje ciljeve iznova, u kurzivu, otipkano velikim tiskanim slovima, na papiru, na praznom, kremastom bijelom papiru, na poleđini omotnica. Napisala sam svoje ciljeve tako da su moji postupci težili ispunjenju. Vidjela sam željeni krajnji rezultat i bila sam prisiljena živjeti kao da dolazim. Kad sam se napokon suočila s mogućnošću na raskrižju, krenula sam tamo kamo sam trebala ići, na svoj cilj.

Dječji koraci. Kada nemate pojma kako ići, kamo ići, koji dio nereda prvo počistiti, gdje početi, teško je. Napravi taj poziv. Upravljaj svojim životom. Postizanje dječjih koraka vratit će vam unutarnju vjeru da možete postići i veće korake.

Nema jamstava. Smiješno je, mislila sam da imam pravo na savršen život, na lijepu kuću, na dobro postupanje drugih. Moja misao o osiguranoj idealnoj stvarnosti sastojala se u čekanju nagrade. Nisam se maltretirala ili osobno ciljala jer sam dobila bolest, izgubila posao, a onda, moje zdravstveno osiguranje! E to je važan detalj kada dobijete bolest. Bila sam, i sad sam samo čovjek koji se kreće kroz život, udarajući nevidljive prepreke kao i svi drugi. Naši se problemi pojavljuju kao korov koji prkosi istrebljenju. Zajedno s korovom, preusmjerite se na zone klijanja i koračajte dalje.

Sada je vrijeme za ponovno otkrivanje. Ove nepoznate trenutke smatram blagoslovom u renesansnom životu i pokušavam razriješiti razlog promjene. Što bih trebala naučiti? Istina je da odgovor može biti ništa, ali ponovno je idealno vrijeme da sjednemo i shvatimo lekciju ako ona postoji. Iskoristite prednosti u vašem izmijenjenom postojanju. Ovi slatki nuggetsi su vaši i služe za uživanje, a nakon onoga što ste prošli, zaslužili ste ih!

KONZUMERIZAM - NOVI VID MANIPULIRANJA LJUDIMA U 21.STOLJEĆU

Da bismo mogli shvatiti što u današnjem vremenu znači konzumerizam, trebamo početi od povijesno - sociološkoga stajališta ovoga fenomena. Nažalost, svakim danom, sve više ljudi, prema statističkim podacima više žena, ne može se oduprijeti ovoj vrsti manipuliranja. Pošto kao hedonisti, po prirodi volimo sve što je lijepo, s antropološkog stajališta smo ljudi koji udovoljavamo sebi i rijetki su oni koji imaju svoje čvrsto mišljenje i koji su se uspjeli oduprijeti ovom fenomenu.

Povijesno - sociološko obrazloženje

Pojam konzumerizma se javlja još 1766. godine kada teoretičar engleske političke ekonomije A. Smith iznosi da se radi o jedinom cilju i svrsi proizvodnje (Duda, 2005.). Cook (2005. prema Hromadžić, 2008.) navodi da bivanje potrošačem nije više opcija, već nužna aktivnost i identitet onih koji žive u eri zreloga potrošačkog kapitalizma (Tomić-Koludrović i Leburić analiziraju tekstove Touarinea od sredine 60-ih do sredine 80-ih godina). Autor se, između ostaloga, bavi teorijama strukturalnih i kulturalnih dimenzija u postindustrijskim društvima te tvrdi kako masovna kultura ima dva suplementarna oblika i to stratifikaciju na planu potrošnje i hijerarhiziranje formi osobne autonomije što, između ostaloga, znači da se kulturna ponašanja pojedinaca diferenciraju u odnosu na kulturne modele i to s obzirom na osobne potrebe i privatni život, a ekonomski problemi više nisu u središtu društvenih konflikata. Potrošačka se društva sve više orijentiraju prema tzv. potrošačkoj socijalizaciji. Životni stilovi i socijalna stratifikacija u društvima u kojima su zajamčene slobode individualnoga djelovanja utječu na to da se društvene skupine razgraničavaju na temelju načina ponašanja, a koja se između ostaloga, odnose i na navike konzumiranja. Riječju, sustav kapitalističke proizvodnje i njegova potrošačka etika zamjenjuje radnu etiku i u tome kontekstu izraz „potrošačka kultura“ znači da su svijet robe i načela njezinog strukturiranja presudni za razumijevanje suvremenoga društva (rasprave između „kvalitativnih i kvantitativnih pristaša“ Marshall (u Tomić-Koludrović – Leburić) također tumači kao sukobljavanje različitih epistemoloških pozicija (VLADIMIR ŽAKMAN-BAN i KATARINA ŠPEHAR FIŠKUŠ). Termin potrošačko društvo, kazuje Peračković, ušao je u uporabu nakon Drugoga svjetskog rata, osobito kada je kapitalističko društvo ušlo u fazu visoke masovne potrošnje. Prema Rostowu pojam potrošačkoga društva blizak je tzv. državi blagostanja, međutim, obilježja potrošačkoga društva ne nalazimo samo u potrošnji proizvoda već i u području usluga te načinu trošenja slobodnoga vremena. Potrošači se na svim razinama življenja iskazuju kao izrazito pasivni. Peračković potrošnju definira kao: „Svako društveno djelovanje pojedinca,

skupine ili institucije koje započinje procesom kupnje, tj. plaćanjem neke robe (dobara, proizvoda, usluga ili iskustava) koja zadovoljava određenu potrebu, ali ispunjava svrhu nekog djelovanja, a može se konzumirati ili sačuvati te pomoću koje se može riješiti neki problem korisnika ili nešto doživjeti.“

Konzumerizam kao ovisnost

Individualni poremećaji u području zadovoljenja potrošačkih potreba mogu se sagledavati, kao što je rečeno i u kontekstu socioloških definicija. Konzumerizam se kao ovisnost može svrhovito pojašnjavati i terminom simulakrum (lat. simulacrum). Pojam se vrlo često rabi u kritici postmoderne kulture u kojoj nestaje jasna granica između stvarnosti i njezinih kopija odnosno reprezentacija. Simulakrum obuhvaća različite pojave: od zabavnih parkova preko povijesnih rekonstrukcija do virtualne stvarnosti i „umjetnoga“ života. Kod osoba ovisnih o kupnji javlja se sličan model ili slika koja vremenom postaje „stvarnija od stvarnosti“, da bi je na kraju potpuno nadomjestila. Prvi termin za opis onoga što danas nazivamo „kompulzivno kupovanje“ jest oniomanija, manija kupovanja (grč. oniomai). Prvi je spominju Kraepelin (1915.), zatim Bleuler (1934.) držeći da se radi o poremećaju iz kategorije reaktivnih patoloških impulsa. Potom se otprilike 60 godina o ovoj ovisnosti više ne govori. Posljednja dva desetljeća, tzv. kompulzivni shopping, kako ovu ovisnost nazivaju uglavnom psihijatri, ipak postaje predmet interesa specifičnih istraživanja uglavnom u psihološkoj i psihijatrijskoj literaturi, ali i u tržišnim istraživanjima ponašanja potrošača, a spominje se i u sredstvima javnoga priopćavanja. Valja istaknuti da se neki stručnjaci protive terminu „konzumerist“ i to prvenstveno zbog stigmatizacije koju ovaj pojam podrazumijeva (Elliot, 1993.). Uglavnom, neka istraživanja ove vrste ovisnosti oslanjaju se na kliničku sliku, neka uspoređuju kompulzivne i normalne potrošače, dok neki autori ispituju kompulzivnu kupnju kod adolescenata. Ovisnost se prepoznaje kao nezaustavljivo i besmisleno kupovanje, gomilanje bespotrebnih artikala što u konačnici rezultira ozbiljnim psihološkim, financijskim i obiteljskim problemima, depresijom, dugovima, razvodima i svim ostalim problemima koji se uočavaju i kod drugih ovisnika. Osobe, gledajući izložene proizvode, osjećaju tjeskobu, nekontrolirani strah, nervozu i brigu, a smiruju se tek kada ih kupe. Valja naglasiti da se fenomen ovisnosti o kupovanju ne može promatrati isključivo iz biološko-medicinske perspektive. Torre se zalaže za povratak na biopsihosocijalni model socijalne psihijatrije kao psihijatrije u zajednici uz imperativno uključivanje osobe koja manifestira poremećaje u ponašanju kao sukreatora politike mentalnoga zdravlja. Razvijene medijsko-reklamne kampanje koje potiču na konzumerizam učestalo su utemeljene i na postignućima plaćenih znanstvenika, a što je slično različitim „trikovima“ poznatim u kockarnicama odnosno kasinima. Primjer su i restorani brze hrane (fast-food); korisnici se: „Poslušno kreću do pulta, naručuju

ono što žele, plaćaju, odnose hranu do stola, pojedu ju, skupe sav otpad, odlože ga u košaru za otpatke i napuštaju restoran.“ (Ritzer). Radi se o nepisanim, općepoznatim pravilima, ma kako bili dehumanizirani. Prema nekim podacima, čak više od 80 000 građana Hrvatske ima ozbiljne poremećaje vezane uz nekontroliranu, patološku kupnju, a koja nije utemeljena na stvarnim potrebama i realnim financijskim mogućnostima. Smatra se da se u tim slučajevima može raditi o prijenosu serotonina, moždanoga hormona sreće. Prilikom kupovanja, osoba doživi olakšanje, ali odmah potom, iz istih razloga i grižnju savjesti. Ovisna osoba anksiozno teži novim potrošačkim trendovima, senzacionalnim iskustvima, egzibicionizmu sve do opsesivno-kompulzivne želje za stvaranjem slike o sebi koju promovira ta nova potrošačka (anti)kultura (kupnja isključivo „brendiranih“ artikala, provođenje slobodnoga vremena s obitelji u tzv. šoping centrima sve do nepotrebnih, kontroverznih medicinskih zahvata na vlastitome tijelu tako da osobe, osobito žene, izgledaju kao klonovi koji imaju slične usnice, grudi, proporcije tijela ovisno o trenutačnoj modi). U određenim krugovima tzv. Elite, odnosno „društvene kreme“, medijski se eksponiraju čak i intimni podatci o porođajima u određenim „trendovskim“ privatnim klinikama. Osobama s poremećajima u kupnji zajedničko je nisko samopoštovanje, što je uočljivo i kod drugih ovisnika o alkoholu, psihotropnim supstancijama, kod osoba s poremećajima u prehrani među koje spadaju oboljeli od anoreksije, bulimije, a u novije vrijeme osobito kod muških osoba koje se pretjerano bave jačanjem mišićne mase“. Ovisnost o kupovanju nije još uvijek priznata kao samostalna bolest ovisnosti već je mnogi, uglavnom psihijatri, smatraju poremećajem nadzora nad impulsima, opsesivno-kompulzivnim poremećajem ili pak bipolarnom bolesti, kako ističe slovenski psihijatar Rozman. Za prepoznavanje problema poremećaja kupovanja kvalificiranje je sljedeće: prema vlastitoj izjavi njezin (kada je riječ po ženi),način kupovanja „nije uvijek ciljan“; često kupuje nepotrebne stvari, istoga tipa (npr. u većim količinama, ali različitih boja), a koje već posjeduje. Priznaje da mnoge kupljene artikle „zaboravlja“. Kupuje prema tzv. ženskome obrascu (šminku, odjeću, mirise), a kasnije se dosjeti doista nužnih životnih potreptina koje više nije u mogućnosti kupiti (npr. djetetu pribor za školu). U posljednje vrijeme već upada u ozbiljnu financijsku krizu, ali nastavlja s kupovanjem jer u suprotnome, prema vlastitim riječima, „postaje nervozna“. Pravi problem samo djelomice osvješćuje i verbalizira, ali se povjerava da pri nestašici novca isti posuđuje. Osobito se usredotočuje na bračne probleme. Društvenom fenomenu konzumerizma imanentni su, između ostaloga i životni stilovi koji se izgrađuju kao negativne odnosno disfunkcionalne navike konzumiranja koje karakteriziraju iracionalni izbori. Povijesno promatrajući iznalaze se mišljenja da sustav neoliberalne kapitalističke proizvodnje i njegova potrošačka etika zamjenjuju radnu etiku i u tome kontekstu izraz „potrošačka kultura“ znači da su svijet robe i načela njihova strukturiranja presudni za razumijevanje funkcioniranja suvremenoga društva i čovjeka. Intelektualne i materijalne mogućnosti svakodnevice, razvoj tehnologija preko kojih se, ponekad, zadire u privatnost ljudi,

(ne)kontrolirano prezentiranje i neselektivnost medijskih informacija također rezultiraju dominacijom određenih manipulativnih segmenata usmjerenih prema pojedincu. Svekoliki je rezultat da čovjek počinje rabiti stvari, ne zbog njihove funkcionalnosti, već posjedovanja i stvaranja nerealne slike o sebi. Ovaj način potrošnje može se smatrati fikcijom koju, između ostaloga, potenciraju različita sredstva javnoga priopćavanja, reklamne kampanje, veliki trgovački centri, odnosno korporacije, banke, određene eksponirane javne osobe i ostali društveni subjekti radi ostvarivanja dobiti.

Uloga medija

Javnost, osobito mlade ljude, potrebno je podučavati obilježjima konzumerizma kao društvenoga fenomena jer je danas sloboda odlučivanja, koja pripada temeljnim ljudskim slobodama, izrazito ograničena, između ostaloga i brojnim selektorima dostupnih informacija. Negativne posljedice konzumerizma kao društvenoga fenomena i kao osobne ovisnosti mogu se, uz ostalo, ublažiti i ponudom sadržaja koji bi pretendirali promjeni životnih stilova i to u smislu njihove konceptualizacije povezane s vlastitim izborima kvalitetno ispunjenoga slobodnog vremena. Glede sustava vrijednosti, valjalo bi ga usmjeravati na zajednicu odnosno poticati solidarnost (npr. različitim humanitarnim akcijama, volonterskim radom i sl.). Osim toga, na ovome se području rješenja mogu tražiti i u edukaciji i promociji zaštite ljudskih prava među koje spada i edukacija potrošača i mogućnosti za njihovu privatnost. Iako su trgovački centri mjesto određene socijalizacije, treba jačati društveni otpor konzumerizmu tako da čovjek izgradi svoj vlastiti identitet koji omogućava slobodu pri izboru informacija i različitih mogućnosti djelovanja. Iz negativnih obilježja konzumerizma proistječe i podcjenjivanje poslova obrazovanja, znanosti i odgoja nove generacije koja se formira pretežito na sadržajima komercijalnih televizija i internetskoj razbibrizi. U ovome segmentu problema velika je uloga stručnjaka i znanstvenika pod uvjetom da osobno osvijeste navedene probleme te svekolikim javnim djelovanjem i uspostavljanjem suradničkih odnosa u javnosti izgrađuju svojevrsnu odbojnost prema konzumerističkim stilovima života. Individualizirani rad prepoznatih ovisnika o kupovanju trebao bi se temeljiti na kognitivno-biheviornome pristupu tako da se osobu pokuša educirati o „opasnostima“ predominantno potrošačkoga životnog stila, usmjeriti je na druge sadržaje i podučiti je da troši zarađeno, a ne da koristi različite kreditne instrumentarije banaka. Primjerice, ako osoba na skali sustava vrijednosti preferira ono materijalno, valja spojiti određeni hobi sa zaradom (npr. izrađivanje nakita, prenamjena i uređivanje nepotrebnih predmeta koje već posjeduje), uputiti je na volonterski rad, a poželjne su i aktivnosti grupnoga karaktera (sport, planinarenje, briga o životinjama, starijim osobama i dr.). Valja je, u najvećoj mogućoj mjeri, izdvojiti iz miljea osoba sličnoga sustava vrijednosti. Dakle, nakon detektiranja

problema izrađuje se hodogram planiranih aktivnosti, a osim bihevioralnoga aspekta, na kognitivnoj razini, osobu treba podučavati svim vještinama održavanja primjerene materijalne egzistencije i to kako nje same, tako i njezine uže socijalne sredine. Timski (ekipni) osmišljeni tretman ovisnika o kupovanju valja započeti detektiranjem biti problema s osobom kao sukreatorom. Ovo je, vjerojatno i teže nego kod drugih ovisnosti koje su društveno prepoznatljivije i stigmatiziranije. U široj socijalnoj sredini nužno je aktivirati sve relevantne društvene subjekte koji bi mogli prevenirati odnosno ukloniti negativne posljedice i destrukcije konzumerističkoga života suvremenoga čovjeka. Tretman ovisnika o kupnji („konzumerizam kao relativno nova prepoznata ovisnost“) ne može biti uspješan bez uključenosti stručnjaka najrazličitijih relevantnih profila. Dakle, na razini logosa, fenomenu konzumerizma valja prilaziti transdisciplinarno, a na razini praksisa timski (ekipno). Laici, ali i stručna i znanstvena javnost, moraju biti osviješteni o problemu za koji se može pretpostaviti da će u budućnosti eskalirati. Ritzer, iako ne suviše optimističan u vezi sa svladavanjem negativnih posljedica konzumerizma, svoju knjigu završava efektivnim stihovima pjesnika Dylana Thomasa: „Ne idite pitomo u tu ugodnu noć...Bjesnite, bjesnite protiv umiranja svjetla.“

MOŽE LI DOBRI BOG STVORITI SVIJET S TOLIKO ZLA?

Svijet je pun ratova, gladovanja, silovanja, rasnih predrasuda, smrti, političkog nepoštenja, agresije, prirodnih katastrofa, patnji... Ponekad loše vijesti izgleda prevagnu nad dobrim vijestima. Kako je dobar Bog stvorio svijet koji je u takvom neredu? Znači li to da nema Boga? „Gdje je Bog bio u Auschwitzu?“ pitanje je poznatog filozofa. I još je na to dodao: „A gdje je bio čovjek u Auschwitzu?“ Da bismo procijenili ovaj argument, moramo razmotriti nekoliko pitanja koja se odnose na ljudsko zlo (loše stvari koje čine ljudi) i prirodno zlo (stvari koje uzrokuje svijet).

Sloboda izbora

Možda je jedini način za zaustavljanje ljudskog zla ukloniti ljudsku slobodu izbora. Postoji li itko tko to želi? Biste li vi bili spremni odreći se svoje slobode izbora da biste vidjeli kraj ljudskog zla? Je li nevjerojatan dar života i sloboda koju čovjek ima?

Živjeti u fizičkom svijetu

Opasnost i ozljede čine se neizbježnim dijelovima življenja u fizičkom svijetu. Neki ljudi uspijevaju živjeti život bez rizika. Većina nas nalazi veliku ljepotu u svijetu koji baca potrese i valove plime. Možda ne možemo imati jedno bez drugog?

Život je dobar

Bez obzira na bol i tjeskobu ovog života, većina nas će prihvatiti život i njegovati ga. Ankete pokazuju da je oko tri četvrtine ljudi na svijetu sretno. Unatoč svim argumentima i sumnjama, naši postupci kažu da je život dobar, a dobro svakako nadmašuje loše.

Što je zlo?

Argument da dobar Bog nije mogao stvoriti loš svijet ovisi o misli da je svijet zbilja zao. Ako je svijet samo nezgodan ili neprivačlan, sve što možemo reći je da Bog nije prikladan za nas. Ali kako smo vidjeli, teško možemo reći što je istinski ispravno ili pogrešno. Možda bi ovaj argument protiv Boga mogao zahtijevati pitanje: „Zar Bog, prilikom stvaranja svijeta nije mogao zadržati dobre aspekte (slobodu, ljepotu) i smanjiti loše strane? Zašto je dopustio da bude tako loše?

Razina zla na svijetu vrlo je zabrinjavajuća

Teško je izbjeći osjećaj da nešto nije u redu sa svijetom i zbog toga kriviti Boga ili ne vjerovati u njega. Logički je teško održati bijes protiv Boga bez snažne osnove za naše stavove o pravom i pogrešnom i u svijetu u kojem jasno dobivamo takav užitak i radost. I dalje se čini da patnja i zlo otežavaju vjeru u dobrog Boga. Ako smatramo da su argumenti Božjeg postojanja jaki, onda možemo samo priznati da ne možemo razumjeti opseg patnje i zla, ali još uvijek vjerujemo Bogu.

Skriva li se Bog?

Bog nije vidljiv, a svijet ponekad izgleda kao da ga On nije stvorio ili da on nije zainteresiran za njega. Ako on zaista postoji i brine o nama, sigurno će se pokazati jasnije pa čak i skeptični ljudi će znati da je ondje i povjerovat će u njega. To bi im omogućilo da uđu u odnos s njim, što sigurno mora biti najveće dobro za bilo koje ljudsko biće. Neki skeptici smatraju da je ovo vrlo jak argument, a vjernici mogu raspravljati na tri načina.

Tko kaže da je Bog skriven?

Mnogi vjernici kažu da im je Bog posve jasan: on ih je vodio, utješio, izliječio, govorio im ili se čak pojavio u viziji. Tako kažu da Bog ne može biti vidljiv, ali je sigurno očit.

Što Bog radi?

Ovaj argument ovisi o pretpostavci da znamo što bi Bog trebao činiti, tj. da je tako očigledno, nitko ne bi mogao ne vjerovati. Ali možda Bog ima jednu dublju svrhu? Mnogi kršćani vjeruju da Bog namjerno djeluje na suptilne načine da nam daje dragocjeni dar slobode izbora, tako da nismo prisiljeni vjerovati.

Ovaj svijet nasuprot sljedećem

Ovaj argument također pretpostavlja da se najviša razina poznavanja Boga mora ostvariti u ovom životu. Ako postoji život koji će doći, znajući Boga, postojat će još veće dobro.

Kako reagirate?

Kao što sam rekao, neki skeptici smatraju to vrlo uvjerljivim argumentom. Bog ne može postojati jer ne bi bilo tako teško vjerovati u njega. Osjećam da ne možemo točno reći što će Bog učiniti, a logičnije je uzeti svijet kakav jest i pitati se bi li Bog to mogao učiniti na ovaj način. I ne vidim nikakve uvjerljive argumente zašto to nije mogao učiniti ovako.

Bog je proturječe?

Više filozofski raspoloženi ateisti sugeriraju da su mnogi aspekti kršćanskog Boga zapravo samo proturječni i da je nemoguće vjerovati u njega. Nemoguće je da Bog bude svjestan (uključujući znanje budućnosti) i svemoćan. Ili on zna budućnost i ne želi je promijeniti ili može promijeniti budućnost? Ni u kojem slučaju to ne možemo znati. Boga je nemoguće zamisliti izvan vremena i stvoriti svemir. Da bi ga stvorio, Bog mora postojati prije svemira, ali nema vremena za njega. Bez vremena, ništa se ne može dogoditi.

Nemoguće je da Bog bude bestjelesni i osobni. Ideja neuljudne osobe je nedosljedna.

Nemoguće je da Bog bude savršen, a ipak sve zna. Ako je savršen, onda ne može znati što je to grijeh, a onda ne sve.

Nemoguće je da Bog bude savršen i stvori svemir. Ako je Bog savršen, nema potrebe, tako da nije trebao stvarati.

Jesu li uistinu logične nemogućnosti?

Vjernik bi mogao odgovoriti na dva načina.

Ljudske definicije

Božji aspekti koji se koriste u argumentima samo su ljudski deskriptori stvarnosti koja je daleko izvan zone našeg razmišljanja. Odredite ih malo drugačije i problemi mogu nestati. Na primjer: prva dva argumenata ovise o našem razumijevanju vremena, a Bog je podložan istim ograničenjima kao i mi. Ako Bog živi izvan vremena kao što smo ga poznavali, a sve vrijeme i događaji su mu prisutni, on je slobodan intervenirati bilo gdje i bilo kad. Zašto je ideja neuljudne osobe nedosljedna? Čini se da je prirodni fizički svijet jedini milje za postojanje bića. Čini se da su posljednje dvije točke temeljene na pogrešnim definicijama. Bog ne počinje grijeh, ali on sigurno može znati više o njemu, baš kao što muški ginekolog zna puno o porođaju premda ga nikad ne doživljava. I savršeno, Bog bi mogao stvoriti univerzum naše sreće, ne zato što je imao bilo kakve potrebe.

Koliko znamo?

Uz znanstvena otkrića velikog praska i neobičnosti kvantne fizike, samo hrabra osoba može reći za Boga da je On ono što je nemoguće. Tko zaista zna?

Ozbiljno shvaćanje Boga kao bića izvan našeg punog razumijevanja pripada vjeri, stoga mi se čini da je većina tih navodnih inkoherencija samo tvrdnja, s malim dokazima koji je podržavaju. U najboljem slučaju, ti argumenti ne opovrgavaju Boga, već pokazuju samo da ne možemo u potpunosti izraziti Božji karakter u ljudskim definicijama.

Gdje su nas ovi argumenti doveli?

Čini mi se da ti argumenti, kolektivno, bacaju sumnju u moguće postojanje Boga. Problem patnje i zla je vrlo stvaran i mislim da ih teistička objašnjenja ne mogu na odgovarajući način negirati. Osjećam da su druga dva argumenata daleko od primamljivosti, iako nema sumnje da ih neki ljudi podržavaju, stoga moramo uravnotežiti negativnu snagu ovih argumenata s pozitivnom snagom drugih argumenata.

„NE, NIJE NORMALNO DA SE TIKAO FACA...“

Ne, nije normalno da svoju negativu i komplekse istreseš na pacijenta. Baš si „faca“ što djedicu i baku u staračkom domu maltretiraš jer te sinoć muž naljutio. Ne, nije normalno da se „kurčiš“ i da si „faca“, a ništa nisi stekao sa svojih 10 prstiju. Ne, nije normalno da slabijeg ili siromašnijeg od sebe maltretiraš ili što misliš da si „faca“ ako svoju agresiju istreseš na nekom jadniku na ulici. Ne, nije normalno da samo razmišljaš i pričaš o novcu. Ma tko si ti? Vidiš da ti obitelj pati, od tebe ne dobiva ni trunku osjećaja ni pažnje, a ti si kao neka „faca“. Ne, nije normalno da kriviš i galamiš na profesore i učitelje jer je tvoj „omiljeni klinac“ napravio neko „sranje“ pa ćeš ti kao „faca“ to sve prekriti. Ne, nije normalno da si sjeo u tu političku fotelju jer si se u nju uvukao kao pacov u rupu ližući big brotheru zadnjicu. Ne, nije normalno da ti djeca i ti s njima gledaš realityje i uz sve psovke, skidanja, vrijeđanja koja djeca upijaju kao spužve, odobravaš moralne vrijednosti koje oni prezentiraju i još kažeš da se tako pare zarađuju. Ne, nije normalno da svake minute zuriš u mobilni telefon i gledaš post koji si stavio i stalno provjeravaš nove lajkove jer „faca“ mora imati što više lajkova. Ne, nije normalno ako imaš dom, a šalješ roditelje u starački dom ili ih zaboravljaš posjećivati. Ti ne shvaćaš sada da ćeš jednog dana ostarjeti i vidjeti kako je to kada te djeca odbace kao krpu. Ne, nije normalno da u ljubavi kalkuliraš, koliko si dao, a koliko dobio. Nisi „faca“ ako prvi nazoveš. Ne, nije normalno da ti se netko gadi zbog „je..ne“ financijske situacije. Ne, nisi „faca“ ako udariš ženu, dijete, siromašnog, za to nema opravdanja. Ne, nije normalno da prođeš fakultet bez zagrijane stolice učenjem jer se trebaš potruditi da nešto naučiš i to preneseš drugima. Ne, nije normalno da budeš ljiga da bi bolje prošao. Tuga je to, jad i čemer. Ti si bezdan, a ne „faca“. Ne, nije normalno da se panično plašiš smrti, ako već živiš kao hodajući mrtvac. Udahni život! Izidi i živi ga! Ne, nije normalno da misliš da si luđak ako sve pošalješ u „pi.du materinu“ i odeš u šumu zavijati s vukovima.

OGOVARANJA I TRAČEVI - KAKO PREŽIVJETI LJUDSKU ZLOBU?

Nemoguće je zamisliti jedan dan u našem životu da ljudi ne pričaju o nekome i ne tračaju. Zašto je to tako? Svi znamo da je nepristojno, bezobrazno, pohlepno i opasno pričati o „nekome“ bez njegove prisutnosti! Kada bi se ovoga pravila pokušali pridržavati i ostati pribrani da pazimo što govorimo o nekome, uvidjeli bismo da tračevi i ogovaranja nemaju dugoročnu korist. Ali, teško je to, ma skoro nemoguće. Sociološko-antropološka stajališta objašnjavaju zašto čovjek ima potrebu za ogovaranjem ili tračanjem. Neka istraživanja kažu da žene dnevno

izgovore 24 tisuće riječi, a muškarci oko 12 tisuća riječi. Onda, ako je istraživanje doista točno, žene su sklonije traču, po evulucijskoj i genskoj kategoriji, više od muškaraca. Dio svakodnevnog ispijanja kava zasigurno je dijeljenje informacija o ljudima čije šalice kave nisu za tim stolom. Prema rezultatima nekih istraživanja, oko 60% razgovora odraslih ljudi uključuje osobe koje tim razgovorima nisu nazočne. Kada se dijele informacije o odsutnima, a kada se zapravo radi o ogovaranju? Postoje li i neke „dobrobiti“ ogovaranja? Jesu li ogovaranju skloniji muškarci ili žene? Kako bi izgledala definicija ogovaranja? Zapravo, nije lako definirati ogovaranje riječima, a da ta definicija odgovara intuitivnom shvaćanju svih ljudi o tome što je to ogovaranje. Mnogi ljudi pod ogovaranjem podrazumijevaju čisto iznošenje činjenica o nekome (npr. „Ivana nije primljena na medicinu; Josip je jučer zaglavio u prometu sat i pol vremena“). Da bi se takav razgovor smatrao ogovaranjem, iznošenje činjenice (informacije) mora biti praćeno evaluativnom informacijom. Drugim riječima, izjava treba biti praćena informacijom na osnovu koje možemo procjenjivati neku osobu i to na način da nam ta osoba „padne u oči“, odnosno da ju procjenjujemo na negativan način. Primjerice: „Ivana je bila lijena i nije se puno pripremala za maturu pa nije primljena na medicinu; Josip je glup, odbio je moj savjet da ne ide tom ulicom na posao pa je zaglavio u prometu sat i pol vremena.“ Dakle, dvije su komponente ključne u definiranju ogovaranja: razgovor mora biti o trećoj, odsutnoj osobi (ili osobi koja je prisutna u prostoriji, ali ne čuje razgovor); informacija koja se tijekom razgovora iznosi mora biti evaluativnog sadržaja (dakle, mora utjecati na procjenu osobe o kojoj se govori). Bez evaluativne komponente ne bi bilo razlike između dijeljenja informacija o nekome (činjenica) i ogovaranja. Osim ove dvije glavne, u razgovoru moraju postojati druge komponente da bi on bio smatran ogovaranjem. Vrlo je važna valencija informacije koja se iznosi, odnosno odnosi li se ta informacija na nešto pozitivno ili na nešto negativno o odsutnoj osobi. Iako ljudi iznose i pozitivne informacije o drugima, to se smatra hvaljenjem (ako se iznosi nešto pozitivno o bliskoj osobi). Kad ljudi ogovaraju, najčešće se radi o tome da „iznose smeće“ (spread dirt, talking trash) o drugima, često prije toga priznajući da znaju da to što govore nije dobro („Mrzim ogovarati, ali...“; „Sad širim loše informacije, ali...“). Bitna karakteristika ogovaranja je i njegova neformalnost. Ona se odnosi na to da informacije koje se iznose tijekom ogovaranja ne moraju nužno biti istinite. Za trač se zna da nije 100% točan kao informacija. Ljudi obično ne vjeruju svemu što čuju i skeptični su kad čuju neki trač. Stoga je ogovaranje uglavnom neformalni oblik komunikacije. Osim toga, prema laičkoj teoriji ogovaranja, ogovaranje je usputni razgovor između ljudi koji provode neko vrijeme zajedno. Zapravo, često se na ogovaranje gleda kao na „pauzu“ koju ljudi uzimaju da se odmore od formalnog života i razgovora. Tako se često ogovara za vrijeme pauze za kavu ili cigaretu, u trenucima kad se ljudi, na primjer na poslu, mogu ponašati neformalno. Budući da se ogovaranje odnosi na treću osobu, onu koja ne nazoči razgovoru, ono je indirektno i često se na njega gleda kao na oblik indirektna agresije (kao što je spomenuto u prošlom članku). Iz navedenog se može

zaključiti da ogovaranje nije lako definirati. Zaključna bi definicija mogla biti: ogovaranje je neformalni oblik razgovora o odsutnoj osobi na način da osoba koja sluša negativno procijeni osobu o kojoj se govori, odnosno da joj ta odsutna osoba „padne u očima“.

Kako bi razvrstali ogovaranja i tračeve?

Postoje dvije osnovne vrste ogovaranja, s obzirom na njihovu funkciju i motivaciju, odnosno cilj osobe koja ogovara. U skladu s laičkim poimanjem ogovaranja, u podlozi ogovaranja većinom su antisocijalni motivi jer se radi o namjernom pokušaju ocrnjivanja neke osobe. Međutim, u podlozi ogovaranja mogu biti i prosocijalni motivi. Netko može širiti negativne informacije o trećoj osobi s ciljem da osobu s kojom razgovara zaštiti od nepravde ili iskorištavanja koju je sam doživio od strane osobe koju ogovara. Na primjer: Dunja može upozoriti Anu na suradnju s Ivom, tj. reći Ani da joj suradnja s Ivom nije „upalila“ jer Iva često „zabušava“ i mijenja dogovorene termine radnih susreta ili se uopće na njima ne pojavi. Tako Feinberg (2012.) govori o „vrlinama ogovaranja“ (virtues of gossip). Znanstvenici su stoga uveli termin „dobro ogovaranje“, a pod njim podrazumijevaju svako ogovaranje koje nema sebične ciljeve. Dakle, „dobra strana“ ogovaranja bila bi negativan utjecaj na ugled (reputaciju) ljudi čije ponašanje nije društveno poželjno i upozoravanje drugih ljudi na takva ponašanja. Na osnovu takvih informacija dobivenih ogovaranjem, ljudi mogu bolje (kvalitetnije) odabrati romantične partnere, poslovne partnere ili prijatelje.

Što kažu antropolozi? Zašto je to tako?

Rezultati antropoloških i socioloških istraživanja pokazali su da su najčešće teme ogovaranja osobne kvalitete i posebnosti, ponašanja koja nisu uobičajena za neku osobu („iznenađenja u ponašanju“), mane i nedostaci, naglašavanje razlike između onoga što neka osoba govori i onoga što radi, socijalno nepoželjno ponašanje (laganje, varanje), životne nesreće (na poslovnom ili osobnom planu) i propusti u ponašanju.

O kome ljudi vole slušati „sočne priče“?

Zainteresiranost ljudi za neki trač ovisi o tome o kome je taj trač (koja se osoba ogovara). Ljudi su osobito zainteresirani za informacije o partneru, rođacima, kolegama iz struke, poznatim javnim osobama i to osobito ako se radi o osobama istog spola. Osobe istog spola prema evolucijskoj su psihologiji glavni društveni suparnici, a isto tako i važni prijatelji i suradnici. Takvi odnosi najčešće postoje između osoba slične životne dobi, stoga su ljudi najčešće zainteresirani za informacije o drugim osobama istog spola i slične dobi. Nekoliko je istraživanja to i

potvrdilo (npr. McAndrew, Bell i Garcia, 2007.). Ta su istraživanja pokazala i ovo: ljudi vole znati sve o skandalima i nevoljama (ne o pozitivnim događajima) svojih suparnika i ljudi na visokim položajima u javnosti jer su im te informacije važne u socijalnom natjecanju. S druge strane, ljudi vole znati sve o pozitivnim događajima svojih prijatelja i rodbine jer će ih najvjerojatnije nastojati iskoristiti u svoju korist kad to bude moguće.

Spol i ogovaranje

Što se spolnih razlika tiče, riječ „trač“ godinama se veže uz ženski spol. I u Bibliji se poziva na oprez u vezi ogovaranja općenito, a posebno ženskog ogovaranja. Biblija je pretežno pisana u muškom rodu, uz zamjetljivu iznimku kod opisa udovica: „A uz to se (udovice) uče biti besposlene i skitati se po kućama, i ne samo biti besposlene, nego i ogovarati, miješati se u tuđe poslove i govoriti ono što ne bi smjele.“(Timotej 5,13). Percipirana univerzalnost povezanosti između ženskog spola i zlonamjernog ogovaranja također se ogleda i u staroj kineskoj poslovici prema kojoj je „jezik mač žene i žena se brine da on ne utupi“. Stavljajući narodnu mudrost na stranu, postavlja se pitanje postoje li konkretni podaci da su žene sklonije ogovaranju nego muškarci i jesu li sklonije ogovaranju na agresivan način, s namjerom narušavanja odnosa neke osobe s drugim ljudima? Podatci postojećih istraživanja upućuju na sljedeće: žene su, u odnosu na muškarce, sklonije ogovaranju drugih osoba istog spola. Muškarci „tračeve“ najčešće dijele sa svojim romantičnim partnerom, a žene podjednako i s romantičnim partnerom i s osobama istog spola (drugim ženama). Iako su muškarci „zainteresirani“ za novosti o drugim muškarcima, ta njihova zainteresiranost je ravna nuli kad se pogleda zainteresiranost žena za informacije o drugim ženama. Općenito, žene ogovaraju više nego muškarci i to obično bliske prijatelje i rodbinu. Muškarci su skloniji pričati o sebi i svom poslu i više se samopromoviraju. Međutim, to ne znači da su žene agresivnije i „zločestije“ od muškaraca već govori o tome koju vrstu nasilja preferiraju žene. Na ogovaranje se gleda kao na uobičajeno i zapravo društveno nepoželjno ponašanje. Kao što svaka medalja ima dvije strane i ogovaranje ima svoju dobru i lošu stranu. Mračna strana ogovaranja je ta da je ono način manipulacije ugledom drugih osoba, prenošenjem negativnih informacija o osobi koje ne moraju nužno biti istinite. Dobra strana je ta što na taj način ljudi mogu saznati informacije na osnovu kojih mogu bolje odabrati prijatelje, romantične ili poslovne partnere. Svevremenska pretpostavka da su žene sklonije ogovaranju u negativnom kontekstu više je od stereotipa. Žene su osobito zainteresirane za životna događanja drugih osoba ženskog spola i u usporedbi s muškarcima, često ogovaraju na agresivan, kompetitivan način. Bez obzira koliko ljudi tračali i ogovarali nas, trebamo ostati svoji, prisebni, ne spuštati se na granice koje nemaju smisla, koje drugima donose samo nevolje jer ipak je vrijeme najbolji pokazatelj!

ROBOVI KONFORMIZMA I MASKI

Težnja moći

Istina je da je jedan od najvećih nagona koji čovjek ima „želja za moći“, tj. težnja čovjeka da bude moćan. Svakim danom, a to vidimo kroz povijest čovječanstva, da su ti tzv. „moćnici“ napravili bezdan od čovjeka na putu kojim se kreću i ruše sve pred sobom, misle da je njihova pozicija tj. moć besmrtna. Misle da nema toga što oni ne mogu uraditi, ne boje se, ne prežu pred alatima koje koriste da bi samo ostali moćni. Isti ti moćnici stave na ulog i svoje obitelji i sve što im je drago, pošto sama spoznaja da će izgubiti svoju poziciju ih čini frustriranim, agresivnim, sociopatološkim i egoističnim. Kada govorimo o poziciji moći, uglavnom mislimo na funkcije managera, političara, poduzetnika i različitih lidera. Te osobe će uraditi sve da ostanu na svojoj poziciji. Njihovi brakovi u većini slučajeva opstaju samo zato što imaju djecu. Njihovi brakovi su kao krletke u kojima su zatvoreni jer je brak društveno pogodan, a često, iza zatvorenih vrata ovih osoba, je pakao od života. Često se muškarci služe svim metodama da bi njihov brak izgledao savršen pa, kada iziđu u vanjski svijet sa svojim „voljenim suprugama“, sve blista. No koliko su besprijeborni spolja, toliko je demona u njima. Obično imaju skupocjene automobile, odjeću i obuću koju kupuju u brendiranim trgovinama, idu na skupocjene večere, druže se ili se pokušavaju ulizivati „drugim moćnicima“ da bi imali bolji statusni položaj. „S kim si takav si.“ Oni su maske konformizma, naučili su sve lagodno dobiti, ponižavaju i tlače one za koje smatraju da su ispod njihovih vrijednosti. Najbolji primjer tih „zombija konformizma“ nalazi se na balkanskom području, pogotovo u poslijeratno vrijeme. Imate ljude koji su jedva završili ikakvo školovanje, nivoi i načini razmišljanja su im utemeljeni na onome što su mogli naučiti u zoni svoga djelovanja. No, da se ne prevarimo, neki su se jako dobro uklopili. Pošto imaju novca, imaju mogućnosti putovati po svijetu pa razgledavaju i šire svoje vidike, ali one slatke i njima najsočnije vijesti ili tračeve mogu čuti samo u njihovim kafićima, restoranima i sličnim mjestima. Prilagodba se s vremenom uz tehnološki i globalizacijski napredak, zadnjih dvadesetak godina, očitovala u njihovim najboljim izdanjima. Možemo vidjeti u medijima, kako posjećuju aukcije skupih slika, izložbe (iako oni nemaju pojma što znači kultura) kako bi ispalo da se razumiju u „sve“. Oni kupuju skupocjene slike, idu u Afriku na safari, krijumčare jadne, ubijene i mučene životinje samo da bi medvjeda gledali na zidu, a tigra na podu. Ljubavnice su postale njihova svakodnevnica, stavljaju ih u svoj rokovnik kao „recke“. Ljetuje se i zimuje u dalekim zemljama, hvale se kako će od početka svibnja biti na jahti do jeseni. Djeci kupuju sve što zatraže. Djeca im završavaju školovanje po različitim europskim ili svjetskim sveučilištima, supruga im vrijeme provodi sa ženama iz iste statusne skupine, izbjegavaju manje klasne statuse, ne dozvoljavaju djeci da se s njima sprijatelje, a kamoli ne daj Bože uđu u brak s nekim ispod njihovog nivoa. Sve za

komfor! Sve za lagodan život! Sve za trenutak zadovoljstva! Pretvaraju se u desetine lica s maskom da bi svakodnevno na druge ostavili dojam osobe - statusnog simbola. U potrazi za komforom, izgubili su ili nikada nisu ni imali ono što se zove „sreća“. I komfor je za ljude. Nema ništa protiv komfora, naprotiv, jako je dobar za psihi i tijelo, no život zna biti okrutan pa se ne treba na njega navikavati. U potrazi za „ovakvom srećom“ ljudi se pretvaraju u ovisnike koji podižu sebi vrijednost po svaku cijenu. Pravi robovi, život im se vrti oko komfora, a komfor i zona udobnosti čine ljude pogubnim za neke zrelije i starije godine. Što će kada dođu u 60-e? Više im ništa neće biti zanimljivo jer do tada su već sve isprobali (žene, automobile, putovanja, novac...)? Tada će se većina zapitati: „Koji je smisao svega ovoga?“ Smisao ljudi pronalaze u svakodnevnim životima, u malim radostima, neki u religiji, neki u pjesmi, neki u planinarenju, a za ovaj vid komfora koji sebi priuštimo se itekako izborimo, mukotrpno radeći i cijeneći svaki novčić koji trošimo. Što bismo mogli zaključiti o ovom tipu zombija konformizma? Život, Bog, svemir, kako god zvali tu višu silu, će im pokazati da postoji i druga strana medalje. Ta druga strana se gradi cijelog života, a treba se izgrađivati na duhovnom i osobnom razvoju. Trebamo sebi dozvoliti da, barem ponekad, izidemo iz zone komfora, osjetimo kako je nositi jednu kantu vode po uzavrelom suncu pet kilometara, a samo da bi mogao popiti jednu čašu. Dozvolite sebi ponekad izići iz komfora jer kada dođe trnje u životu, teško ćete se nositi s njim!

Druga klasa robova konformizma

Već sam vam govorila o ljudima na pozicijama „moći“ i robovima konformizma. Ovaj tekst će govoriti o tzv. drugoj klasi robova konformizma. Oni su osobe koje poprilično zarađuju, kupuju nove telefone, mijenjaju automobile, nabavljaju skupu odjeću i skupi namještaj (u slučaju da im netko dođe u posjet) i koriste skupe parfeme kako bi naglasili svoj istančan ukus i profinjenost. A pošto je sve to vrlo skupo, ljudi koji pate od statusnih simbola, često se muče i u velikim su dugovima. U potrazi za srećom, takvi ljudi podižu kredite jer za njih bi bilo nešto najgore na svijetu da se spuste na nivo onih koje smatraju nižima od sebe. Kako bi spriječili da se to dogodi, spremni su platiti veliku cijenu: „Koliko košta, košta!“

Čak i održavanje tog prolaznog statusa puno košta

Ako se nešto ne uklapa u status, oni to skrivaju na sve moguće načine. I obrnuto: ono što naglašava status, ističe se svim sredstvima. Ljetovanje u hotelu s 5 zvjezdica bit će obvezno objavljeno na svim društvenim mrežama ili naravno neke večere u skupim restoranima, a boravak u hotelu s 3 zvjezdice taktično će se prešutjeti. Činjenicu da žive u jeftinoj kući, skrivat će na svaki način. Činjenicu da im roditelji žive u trošnoj kući će zanemariti dok se vozikaju u skupim automobilima i

kopiraju načinom života susjede, kumove, prijatelje... „Čuj, oni su kupili bolji komad namještaja, a vidi kod nas?“ I tako iz dana u dan postaju zombiji gledajući kako drugi žive, vrteći se u istim krugovima, a i djecu odgajaju da budu kao i oni. Život takvih ljudi pretvara se u obmanu. Oni zavaravaju i sebe i druge, a najviše sebe. Uvjereni su da stvarno imaju status koji imitiraju i potpuno ignoriraju činjenicu da je taj položaj rezultat dugova koje će cijeli život otplaćivati. U jednom trenutku, banke im prestaju posuđivati novac pa izvor radosti i sreće naglo presušuje. Tada oni padaju u duboku depresiju. U isto vrijeme, oni za sve svoje nevolje otkrivaju upravo banke, vladu, težak život i poslodavca koji im nepravedno zakida plaću. Jedina osoba koju nikada neće otkriviti su oni sami. Pa oni su samo htjeli biti kao svi ostali i ne propustiti važne godine svog života. Oni moraju od života uzeti sve što pruža. Kako bi oni mogli biti krivi za svoju tešku financijsku situaciju? Kako bismo sebe prestali obmanjivati i svaki dan stavljati nove maske, život trebamo pogledati iz druge perspektive. Postoji puno načina da se živi sretno i zadovoljno bez umjetnog sjaja! A za koga zapravo ti ljudi pokušavaju sjati?

„U REDU JE ŠTO NISTE U REDU! ZAPRAVO, VI STE VELIČANSTVENI!“

Putokaz prema novoj normali

U ovom 21. stoljeću, život je drugačiji, kreće se s velikom brzinom, a mi činimo sve što možemo učiniti kako bismo održali korak. Koliko god pokušali isplanirati detalje naših života, ponekad se događaji odvijaju izvan naše kontrole ili zapravo uopće nemamo kontrolu. Vizije koje ljudi imaju za svoje živote i osobne evolucije možda ne idu putom budućnosti koju su oni zamislili. Kako preživjeti u 21. stoljeću zapravo govori o tome kako prihvatiti svoju novu normu, bilo da se radi o pogubnoj dijagnozi, neočekivanom raskidu, stečaju ili drugoj jednako iznenađujućoj pojavi i zatim dostaviti mapu puta budućeg života. Kada život razbija reketu preko mreže, slično neumoljivom blasteru za teniske lopte, teško da se možemo oporaviti prije nego što se ponovno probijemo. Prirodno je da naša vjera u sebe kleca. Usred gubitka kontrole, naljutimo se i borimo se da se vratimo na ono što smo izgubili. Ljudi započinju s dobronamjernim floskulama: „*Morate pogledati gore, to samo znači da je nešto bolje ispred vas; imate grubu zakrpu, shvatit ćete; trebate biti zahvalni za tu drugu stvar koju imate.*“ Sve su to velike namjere, međutim nevažeće. A što je s tim što si tužan, što je sa zadržavanjem u žalosnom prostoru i dopuštanjem bijesu da te obuzme? Što je s osjećajima? Kada izgubite vjeru zbog života kakav je danas, pokrijte ove baze dok pokušavate implementirati svoju moćnu istinu: „*U redu je što niste u redu. Zapravo, vi ste veličanstveni!*“

Koji savjeti nam čine dobro?

Uđite u „ODBACI“ osjećaj

Što to znači? Bacite boce na cementni zid. Uđite u ormar, izvucite sve što ne nosite i darujte to, a ono što neće nikome koristiti, uzmite škare i sa zadovoljstvom to izrežite i bacite. Podijelite svoju tjeskobu na platnu kroz slikanje, nikakav talent ne morate biti, kupite platno za crtanje, neke boje, šarajte i smijte se iz svega glasa. Uzmite jastuke u ruke i udarajte njima o zid, bacajte tanjure na pod. Ispunite praznu stranicu svojim emocionalnim razmišljanjem. Razgovarajte sa sobom, smijte se glasno. Ako ste tužni, valjajte se u satenskoj posteljini, mazite ljubimce, gledajte filmove u kojima srca sviraju poput harfe, slušajte svoju *pjesmu* i ponavljajte ju i plačite s ponosom i čudom. Što god osjećali, dobrodošli ste u svoje tijelo da iscijedite njegov sadržaj. Tako možete biti gotovi s tim.

Svoju tugu stavite na ograničeno vrijeme

Tuga je emocija koja ima svoj proces zacjeljenja. Često su ljudi nestrpljivi pa misle da bol i tugu koju osjećaju nikada neće proći. No, nije tako. Duša se može izliječiti, a svaki dan je bolji. Sve više gubite vrijeme uzimajući. Trebate ograničenje da ne živite u ovom novom, neodrživom prostoru. *Stanovanje u trbuhu tuge ili bijesa uopće nije život*. Ako nakon dva tjedna ne možete krenuti dalje, obratite se savjetniku ili terapeutu koji će vam pomoći. Tuga, melankolija, osjećaj nezainteresiranosti može lako dovesti do razvoja depresije. Svakako se javite psihoterapeutu, nema stigme ni stigmatizacije. Vaše zdravlje je u pitanju, ne zanima vas što drugi misle, opustite se i zamislite kao da idete na jedan opuštenu razgovor uz kavu.

Naša su tijela i umovi čuda

Kako kaže ona uzrečica: „Ne znam kako sam živ do sada, nema što nisam u životu prošao i evo me na nogama. Možda su i malo klimave, ali sam na nogama.“ Kao patnik napada panike, naučio sam jahati tog nesigurnog konja, kako bih se mogao držati grive kad mislim da ću pasti. Čak i kad mi se čini da ću umrijeti, doslovno umrijeti, pjevam u glavi: „Dobro sam.“ Moram biti dobro. Preživjet ću mučninu, želudac će se smrznuti, drhtavica mi smeta i uvijek to činim, zato što su naša tijela i umovi čuda.

Uvjerite se u najgore što se neće dogoditi

Dan apokalipse vjerojatno neće doći u *sljedeća 24 sata* ili *sljedećeg tjedna*, osim ako se ne branite od katastrofe biblijskih razmjera. Ublažite najgore moguće

scenarije. Ustanite da vidite jutarnju boju sunca, da osjetite sunčane zrake, da čujete cvrkut ptica i uživate u zadovoljstvu tople kave. Živjet ćete kako biste preživjeli promjene u vašem životu, pobijediti ćete svog bivšeg, svoj posao, gubitak mobilnosti, svog bivšeg prijatelja. *Živjet ćete kako biste preživjeli.*

Živite ovaj trenutak

Zatvorite oči na minutu, pokušajte stvoriti obrazac i rečenicu u glavi koju ćete često ponavljati, živite u ovom trenutku. Kada smo učinili sve da sačuvamo našu budućnost, naš odnos, trebamo zadržati povjerenje u budućnost i povjerenje u sebe. Gubite vjeru u sebe da biste učinili nešto ispravno, mislite da čitate znakove pogrešno, pitate se jeste li ikada znali kako procijeniti ljude. Možemo se okrenuti kompulzivno u vezi s tim problemima, a drugi mogu nagađati jednostavne odluke. To je vrlo prirodan i razumljiv obrambeni mehanizam koji izbija iz jednog razloga: da nas zaštititi. *Budite oprezni.* Čujemo kako naš unutarnji glas šapće, kažnjavajući naš posljednji izbor. „Molim te, prestani razmišljati. Molim te, diši!“ Živite u trenutku. Oslobodite potrebu za trenutnim zadovoljstvom, za trenutnim poznavanjem mjesta na kojem ćete završiti. Količina planiranja i opsesije koju ulažete u svakodnevne poslove možda nije ni bitna u okvirima šire slike. *Imajte vjeru u rješenje koje niste smatrali mogućim.*

Očistite toksičnu energiju i vjerujte u sebe

Otrovna energija vas blokira. To su toksini koji nam zablokiraju um, dušu i tijelo. Pojavljuju se u različitim oblicima, a najviše kao ljudi. Negativne veze s ljudima koji manipuliraju, koji su pasivno-agresivni, različiti načini pokušaja bombardiranja glupostima, uvlačenja u nepotrebne priče, a sve to iziskuje energiju. Tijelo i mozak sve pamte. Sklanjajte se od toksičnih ljudi, zaobidite ih jer nisu vrijedni vašeg vremena, riječi, energije ni vaše nazočnosti. Koliko puta nakon gnusnih i nelagodnih razgovora dođemo kući i vrtimo u glavi rečenice te druge stvari koje smo jednostavno mogli izbjeći. Kada kažem izbjeći nešto, trebamo paziti neka to bude ljubavno, pristojno. Naravno, ponekad situacija baš i ne dozvoljava da se možemo maknuti s tog mjesta, ali u tom slučaju izgradite štiti metar oko sebe i sve one negativne rečenice koje biste trebali čuti, neka se odbijaju od ovoga štita. Vjerujte, bit ćete sebi zahvalni za mir koji ste dobili.

Vodite dnevnik ili bilješke

Zapišite svoje ciljeve, zapišite kako se osjećate u nekom trenutku, netko je doista perfekcionista pa će zapisati sve, no ako nemate vremena, zapišite barem nekoliko rečenica, a prije spavanja svatko može pronaći pet minuta i radite to iznova i iznova. Kako god pisali, otipkano, tiskanim slovima, na papiru, na praznom, bijelom papiru, na leđima omoćnica, ma nije bitno. Napisao sam svoje ciljeve tako

da su moji postupci težili ispunjenju. Vidio sam djela, željeni krajnji rezultat i bio sam prisiljen živjeti kao da dolazim. Kad sam se napokon suočio s mogućnošću na raskrižju, krenuo sam tamo kamo sam trebao ići, na svoj cilj. I još jedan dobar savjet, prelistavanjem dnevnika motivirajte se za ostvarenje zapisanih i zadanih ciljeva.

Dječji koraci čine čuda

Hodajte laganim dječjim koracima. Ne može se ništa odjednom. Dječji koraci su moćni, ne stojite na mjestu, iako vam se tako čini. Istina je da malo pužete u početku, pa hop, malo pomalo, eto vas na nogama. Kada nemate pojma kako ići, kamo ići, koji dio nereda prvo počistiti, shvatite da morate početi negdje. Napravi taj poziv! Pokreni se! Upravlja svojim životom! Postizanje dječjih koraka vratit će vam unutarnju vjeru da možete postići i veće korake.

Nema garancije

Većina ljudi se nalaze u nekom obrascu: „S 20 ću to, s 32 ću to, s 40 ću to i to...“ A onda jednog dana dobijete novost, liječničku dijagnozu. Tko je to, molim te, postavio takva pravila? Hoću li se mučiti na golgoti razmišljajući: „Zašto ne završih bolji fakultet od susjeda ili vidi kod njih kuće i ...“ Moja misao o osiguranoj idealnoj stvarnosti sastojala se u dobivanju osnovnih obrazaca za život. „Nisam radio ništa kako bih dobio bolest, izgubio posao, a onda, zbog svega toga... Gdje je garancija? Gdje je jamstvo? Drugačije je kada imate bolest. Ja sam samo čovjek koji se kreće kroz život, udarajući u nevidljive prepreke kao i svi drugi.“ Naši se problemi pojavljuju kao korov koji prkosi istrebljenju. *Zajedno s korovom, preusmjerite se oko zone klijanja i koračajte dalje.*

Sada je vrijeme za ponovno otkrivanje.

Svakog dana, kada se probudite, prvo se zahvalite što ste živi i zdravi i što vam je podaren ovaj dan. Ove nepoznate trenutke smatram blagoslovom u renesansnom životu i pokušavam razriješiti razlog promjene. Što bih trebala naučiti? Istina je da odgovor može biti ništa, ali ponovno je idealno vrijeme da sjednemo i shvatimo lekciju, ako ona postoji. Iskoristite prednosti u vašem izmijenjenom postojanju. Iskoristite svaku situaciju i priliku za otkrivanje sebe ili drugoga kroz učenje. Svaki dan je čaroban na svoj način i ne dajte da vam on prođe samo u promatranju vremena koje prolazi.

ŽENA - BOŽJE ČUDO!

Što sve prođe u životu? - Muškarci, a i vi ste tu!

Nema privilegija, ja sam za jednakost. Podržavam ravnopravnost. Nema kukanja, nema jadanja. Nema onoga: „Mi smo bolji, vi ste gori; mi možemo ovo, vi ne možete ono.“ Nema toga. Dragi muškarci, da i vi ste tu. Nemam ništa protiv vas, ali razumijete li vi uistinu što sve jedna žena prođe u životu? Ako to još niste saznali, ovaj tekst će vam dati bolju sliku. Ženi, za sve ono što proživi u jednom životu, treba podići spomenik. Kroz svoje životne priče i torture i priče žena koje poznajem, postajem sigurna u to da one stvarno zaslužuju svoj tron. Ovo je priča o ženama i svemu onome što one prolaze u životu. Krenimo od početka. Roditelji su djevojčicu odgajali kao jedno krhko biće i govorili joj: „Budi pristojna, uvijek se nasmiješi, nemoj ulaziti u svađe, ne raspravljaj, to je za muškarce, samo stavi osmijeh na lice i dovoljno je.“ U adolescentnim godinama djevojčica osjeća promjene na svome tijelu, hormoni počnu divljati, dobiva se prva menstruacija i slijedi cijeli niz muka oko prilagodbe. Ove nove generacije imaju sreću pa sve mogu saznati na internetu ili pitati majku, jer majke danas razgovaraju o svemu, a tu pozitivnu stvar je vrijeme donijelo pa da roditelji danas pripremaju dijete za ove korake. Prve mjesečnice su neredovite, strah, panika, pitanje: „Što mi se događa?“ Djevojčice polako kupuju prve grudnjake, a onda, svaki dan, po nekoliko stoje sati pred ogledalom i pitaju se kakve će mi grudi narasti.

Nisu ni počele živjeti, a već imaju toliko pitanja i briga

Svakog dana pred ogledalom gledaju svoje grudi i razmišljaju: „Jedna mi je veća, druga manja. Je li to normalno?“ Plaču u krevetu pa ponovno ustaju i staju pred ogledalo, a onda dođe majka-prijateljica i tješi ih. I prođe period mjesečnog gledanja dojki jer otekline prolaze zbog mjesečnog ciklusa pa sve izgleda normalno. Znae, žene se često prepadnu da nije „ne daj Bože“ jer svašta se danas događa. A onda dođe planiranje roditeljstva, trudnoća, hormoni, otekline, povraćanja, a o samom porođaju da i ne govorim. Kad dođe dijete, idu nove muke: dojenje, nema mlijeka, nespavanje, spuštene grudi, depresivne faze i još sto čuda. Žena tad razmišlja: „Gdje mi je ona ženstvenost koju sam imala? Sva sam se iskrivila, salo na meni visi na sve strane, grudi kao dvije opale kruške.“ I dođe vrijeme plakanja i promjena raspoloženja. A muž, pravi Balkanac, uopće ne razumije kroz što njegova žena prolazi, ne razumije koliko se njezino tijelo mijenja i koliko ona zbog toga pati. A ona, kao kakva glupača, ako posumnja da joj muž ima drugu, krene na fitness, drži dijeteu, jednu, drugu, treću. A zašto? Da bi zategnula tijelo koje je donijelo na svijet jedno Božje čudo! A njezina bolja polovica, njezin dragi muž, uvijek dotjeran, sređen, na posao mora ići u ispegvanoj košulji, sjajnih cipela pa nakon posla, kava s prijateljima,

druženje, opijanja, a za to vrijeme, njegova žena, od jutra do sutra, na nogama. Taman je oko sklopila, a ono djetetov plač pa trči, mazi ga, grli i ljubi jer majčina ljubav je drugo Božje čudo. Ali ta žena je konstantno nezadovoljna. Počinju sumnje, počinju propitivanja, čini joj se kako on od nje skriva telefon, vraća se kući kasno i s bezveznim ispričkama...Uvijek su to iste ispričke: „Ludilo na poslu, menadžerski stres, kasni poslovnici sastanci...“ Čuj, „menadžerski stres“ pa koja je budala to izmislila? Njezina bolja polovica se žali: „Meni je teško na poslu, ja sam taj koji zarađuje za obitelj, za kuću. Balkanski homosapiens - bitan „on“ jer je muškarac! A ona, nije se niti okrenula i već je na pragu četrdesete! Kažu, to su najbolje godine. Kažu, do tada je sve bio eksperiment života, ali sada sam mudrija, snažnija, ne plačem više u kupatilu iza zaključanih vrata, a sve kako bih očuvala obitelj, kako bih se svidjela svekrvi, svekrvu. Sada polako, korak po korak, nema više dokazivanja i pokazivanja. Nije bitno kako će ispasti ovaj ručak, nije više bitno hoće li se svidjeti rodbini, kao da je bitno kako joj stoji ova haljina. Sada sve ide sporije; nekako je očvrtnula, nije ju briga za koju boru više, nije ju briga je li počela dobivati sijede. Sada počinje učiti kako može ugoditi sebi. Lagano pijuckanje kave uz proljetni povjetarac u kosi, e to je pravi užitak, a oko svi negdje žure. Svjesna je da godine idu, da je dosta vremena ugađala drugima, a to vjerojatno nitko nije ni vidio. Zna ona sve! Okrene se, a ono na pragu pedeseta, dolazi menopauza i njezine muke: vruće-hladno, promjene raspoloženja, nesanica, glavobolje... Svjesna je da joj se tijelo opet mijenja, svjesna da su je do sada hormoni štitali od različitih oboljenja, a sada je druga priča. Počinju redovite kontrole. I jednog jutra opipa kvržicu na grudima. Panika, trka doktoru, ultrazvuk, mamografija, a onda strašna dijagnoza: „Imate karcinom dojke!“ Panika, strah, a onda borba: priprema, operacija, odstranjivanje dojke i teška spoznaja: „Nema više moje sise. Nema više onog što me čini ženom, nema više ženstvenosti.“ U glavi, brzinom svjetlosti prolaze misli: „Što sam sve mogla od života uraditi, uvijek sam bila svima dostupna, kao na pladnju, a sada-kada sam bolesna, svi razmišljaju samo o sebi. Više im nisam potrebna.“ Je li to predaja? Ne, nije: „Pa nisam se ja rodila da bih suze ronila; ustaj ženo! Ustaj! Tek ti je pedeset i neka, gdje si zapela? Pokaži što možeš i znaš! Bori se. Svaki novi dan ustani i zahvali se Bogu.“ Osjeća se bolje. Svake večeri počinje moliti. „Nisam znala cijeniti život. Nisam bila zahvalna Bogu, a sad mi je bolest omogućila da bolje vidim i čujem.“ I žena je očvrtnula gledajući život iz drugog kuta. Za čas prođoše pedesete, a kao da se nije ni okrenula. Na pragu je treća dob. Ajme, kako grozno zvuči treća dob? Ja se osjećam poletno, prošla sam bure i valove života, ma briga me, bitno je zdravlje. Sada ta žena uživa i ponekad pravi reviziju života, ali je to ne brine. Njezina se duša sada osjeća mlado. Osjeća se vrijedno. Osjeća se radno. Sada pokazuje ono naučeno. Sve je sada laganina. Godine iza nje su donijele njezino ime: majka, sestra, supruga, baka, kolegica, prijateljica. Sve je to trebalo zaraditi i namučiti se. Ženo, promijenila si svijet! Nisu ti, ma koliko rezali i savijali, uspjeli odrezati krila. Sa svim svojim vrlinama i manama, stojiš upravo s prkosom. Sve si stigla. Tek su šezdesete, vrijeme za istraživanje novih dubina u duši, vrijeme novih hobija, izlazaka i druženja. Sada se smiješ s predivnim

borama na licu, prkoseći vremenu i godinama. Kažu mi: „Brzo će ti sedamdeset, a ti izgledaš kao da imaš pedeset.“ Ajme, kako to zvuči predivno. Pa što je sedamdeseta? Za mene-nova četrdeseta!

Za ženu - Božansko čudo!

„NI OD KOG NE TRAŽIM NIŠTA - NE REMETITE MOJ MIR!“

Ni od kog ne očekujem ništa, neću tražiti pomoć, mogu biti ljubazna i zamoliti za uslugu, ali dužna neću ostati i ne želim. Iskreno, umorilo me traženje bilo čega jer ljudi tako olako prosipaju obećanja i riječi da se čovjek radije pokloni pred slonom, zagrlji majmuna i psa, nego da traži od nekoga nešto. Obećala sam sebi da ću pronaći brdašce okruženo šumom, na kojem se čuje pjev i cvrkut ptica ispod plavog neba, obasjano suncem radosti i života. Na svom brdašcu bit ću okružena ljubavlju, daleko od onih koji svaki dan postavljaju nogu drugima i svojim lažima i licemjerstvom žele pokvariti i ovo malo dobrote koja postoji na svijetu. Nemam više dvadeset godina da vjerujem svakome, da mislim da se iza svakog lažnog osmjeha i obećane riječi doista krije jedna iskrena, poštena osoba. Nemam više dvadeset godina, sada imam četrdeset. Život mi je natovarilo na leđa različita iskustva, noći plakanja, razočaranja u iskrenost, toliko potrošenih dana na iskompleksirane idiote koji misle da je cijeli svijet njihov! Više ne možeš doći do riječi i kao u školskim klupama podići dva prsta da možeš nešto reći. Ostale su SAMO LJUŠTURE I PRAZNINA! Nemam ja više živaca slušati ih, a kamoli da im poklonim svoje dragocjeno vrijeme jer početak i kraj njihove priče su samo oni i oni; jedino oni imaju probleme nagomilane u životu. Oni su energetski vampiri koji gnjavu druge, koji znaju tračati ,ogovarati, stvarati nelagode, izrugujući se drugima i drugačijima bez poznavanja nekoga. To ja zovem primitivizam i to okorjeli primitivizam koji se rapidno prenosi novim generacijama. Nemam ja živaca gledati i slušati one koji su otišli iz svojih prekrasnih sela, ostavili majku i oca, u gradić udaljen nekoliko kilometara jer njihovo dijete mora biti gradsko dijete. Što će to ono naučiti gledajući zidove stana i asfalt ili trčeći s kave na kavu po novi trač o onima koje i ne poznaje? Naravno, ne osuđujem one koji moraju ići u grad zbog posla i ove situacije koja nam je nažalost nametnuta pa ljudi se iseljavaju. Naučila sam pozitivno gledati na život, hodati plešući. Ne patim ja za skupom markiranom odjećom, skupim nakitom, automobilima, velikom kućom, ma nije mi bitno materijalno. Ne mjeri se čovjek time. Čovjek je puno više od toga. Polako se izmičem od nesavršenstva. Nisam ja savršena, ma nitko nije, ali imam još snage vjerovati na način na koji sam naučila. Odmičem se od bola, odmičem se od ljudi koji stvaraju bol, a pritom ne razmišljajući koliko su njihove strijele otrovne.

„Ne remetite moj mir!“

Znam se brinuti za sebe, možda sam i prestroga prema sebi, ali to je moja cijena. Odmičem se od parazita koji se svojim nevidljivim pipcima ukopavaju duboko samo s jednom namjerom -nanijeti bol i nemir! Zahvaljujem se životu što me naučio, bez obzira koliko dugo to trajalo, da prepoznam parazite i sklonim se od njih. Odmičem se od onih koji nemaju emocija, koji ne prežu ni pred čim. Mene zadiviti nećete, niti trebate pokušavati. Odmičem se od maskiranih lica koji se svakim danom, pužući, pokušavaju nekome dodvoriti. Odmičem se od elitnih mjesta, luksuznih ponuda, bogatstva, udvaranja bez trunke pažnje i nježnosti. Odmičem se od primitivnih intelektualaca koji su svoje diplome i svoju kulturu stekli negdje u nekim konobama pa misle da su sada zaštićeni kao šumski medvjedi jer sjede u nekoj bitnoj fotelji izmišljenog radnog mjesta. Odmičem se od tzv. „dobrica“ koji daju pozitivnu energiju i „vibru“ jer takvi, svakoga dana, unište barem nekoga jer ljudima tako malo treba da povjeruju i pomisle da ih netko sluša i poštuje. Moja oaza na brdašcu je otporna kao štit, jedno prekrasno mjesto, oaza netaknute ljepote i mira. Svi koji žele i koji me poštuju su dobro došli i čekat ću ih raširenih ruku. Ne tražim puno, ovo je dovoljno. Smeta li to nekome? Na ovo brdašće vode dva puta: onoga koji je voljan naučiti biti zadovoljan s malo i svaki se dan buditi sretan i zadovoljan, rado ću prigrliti i to je prvi put. Drugi put vodi nekakvom čuđenju, špijuniranju, tračanju, ogovaranju, smijehu, a tim ljudima samo mogu reći da nastave dalje i ne zaustavljaju se u mojoj oazi mira. Moj život je lijep, prepun je mašte i boja, svaki dan je dinamičan, pun ljubavi prema životinjama, ljudima i prirodi. Nadam se da će jednog dana, oni koji to ne vide, pogledati!

„DJECO, NE VODITE ME U DOM!“

Kako uopće početi pisati o ovoj temi? Sama pomisao da netko sada u staračkom domu pomiče zavjesu, gleda kroz prozor nadajući se da će se sin, koji ga je jutros ostavio, vratiti po njega. Drhtave ruke, lice s borama koje govore tisuća priča, kosti na jagodicama, utonule oči koje s iščekivanjem gledaju preko prozora, razmišljajući svakog trenutka o tome kad će se sin vratiti. „Znam ja njega pa on je moje dijete, ja sam ga rodio, odgojio, učio čitati, pisati, učio ga kako biti pošten i dobar čovjek. On to mene samo testira“, tužne misli im prolaze glavom. A onda polako, prsti se miču od zavjese, sklapaju se kapci jer već je kasno i zaspu uz prozor.

Početak razgovora o staračkom domu

Odmah na početku želim naglasiti da je ovo moje mišljenje i moj osvrt na ovu temu. Kao na početku nekog filma, čovjek počne plakati. Da, neka plaču oni koji imaju dušu i osjećaje. Dragi čitatelji, srećom, mi još živimo na Balkanu gdje se još koliko-toliko njeguje tradicija, bez obzira što nam je život postao ubrzan. Život je takav, obećava nam svima da ćemo ostarjeti, ali kako u mladosti ne razmišljamo o tome, kad dođe taj dan, zatekne nas nespremne. Lijepo je imati skromnu starost, ostate u svome domu, okružen svojim vrtom i s nekim tko je s vama gradio život, ali nažalost, često to ne bude tako. Djeca su već odrasla, imaju svoje poslove, obitelji i čovjek može biti sretan gledajući ih. I slijedi priča jednog starca: „Molim se svaku večer Bogu da im podari puno zdravlja i sreće kada mene više ne bude, ali vidim ja kako me počinju gledati spuštenog pogleda, nešto kao da tajno pričaju, skrivaju od mene, ali mene pamet još služi. Imam puno godina, ali nisam potpuno poludio, kažem im, a na tu rečenicu oni se samo pogledaju. I u jednom trenutku kaže moj sin: 'Oče, imamo ti nešto reći, evo razgovaramo, ali malo nam je nezgodno, znaš da svi imamo obveze, posao, znaš kakvo je danas vrijeme. Moramo raditi kod nekoga i zaraditi.' Sav u nevjerici slušam što govori, a cijelim tijelom mi prolaze trnci. Nisam ni ja u potpunosti svjestan toga što on hoće reći. Barem da mi je supruga živa, lako bih tada...Stade mi nešto u grlu. Ne mogu izgovoriti ni riječ, a sin reče: 'Odlučili smo te smjestiti u starački dom. Ovdje si sam. Može ti se nešto dogoditi. Susjedi imaju svoje obveze. Možeš pasti, može ti se bilo što dogoditi. Ovakvo ćeš biti siguran i zaštićen, imat ćeš potpunu njegu i hranu, družiti ćeš se s drugima, a i mi smo tu. Doći ćemo ti posjet.' Sa suzama u očima kažem: Sine, ne vodi me u dom, umrijet ću tamo. Ja hoću umrijeti ovdje gdje sam se rodio i živio. Ovdje sam kuću napravio, mučio se i radio, vas podigao. Što bi ti majka rekla da je živa? Ovo je zemlja na kojoj se svako jutro budim i navečer idem spavati. Ako je Bog odredio da umrem u snu ili u bolesti, neka to bude ovdje. Izidem, spuštene glave i laganim korakom van.“ Tuga i nevjerica zavlada u sobi, netko plače, netko pokušava pronaći drugo rješenje. Otac pod starim orahom gleda u nebo i govori u sebi: „Bože ostavi me ovdje ili me uzmi sebi“. Djeca razgovaraju: „Kako ćemo? Što ćemo? Odlazak u dom će ga psihički ubiti, on neće moći izdržati niti dan, ne smijemo to uraditi, on nam je otac.“ A onda drugi govore: „Ja nemam vremena, tko će se brinuti o njemu?“ Treći govore: „Ja imam djecu, muža, posao, društveni život, ne mogu se toliko žrtvovati.“ I opet se vrate na početak: „Rješenje je starački dom.“ Kako bahato i egoistično zvuči: „Nemam vremena, neću se žrtvovati.“ Da, itekako sebično zvuči. Postali smo robovi konformizma, hodajuće lutke kojima drugi upravljaju. Nitko se nije sjetio i rekao: „Evo, otac može kod mene ili ja ću se vratiti na selo jer on to ZASLUŽUJE! On i majka to zaslužuju, jer da nije bilo njih gdje bismo mi bili!“ NE, nitko to nije rekao. Svatko se ogleda u svom ogledalu ne pokušavajući vidjeti oca koji treba živjeti koliko može, živjeti sretan tu gdje se rodio. Ne vide to djeca, ne vide to jer je njima sada dobro, ne vide jer misle da neće nikada ostarjeti. Koliko ima ovakvih tužnih priča?

Postajemo egocentrični, zaboravljamo najvrjednije, gušimo se u svojim požudama života i komfora dok nam vlastiti otac ili majka spavaju u velikoj nepoznatoj zgradi okruženi nepoznatim ljudima, u jednom sobičku, sobičku koji ima nadu, a ta je nada da će „moj sin“, „moja kći“ jednog dana doći i reći: „Oče, majko, idemo kući!“ Ovako kod nas izgleda priprema odlaska u starački dom.

Zapadni način starenja

Ne možemo niti uspoređivati zapadni svijet s našim na Balkanu. Oni na zapadu, već u 40-ima, počinju sređivati s odvjeticima ono što bi željeli u starosti. Većina njih će reći: „Kada doživim starost i nisam u stanju više samostalno se brinuti za sebe, idem u starački dom.“ I to je nešto što je njima potpuno normalno i prihvatljivo. Ne žele opterećivati svoju djecu pa kažu: „Ne, oni trebaju živjeti svoje živote, a ne brinuti se o meni.“ I djeca to prihvaćaju. Njihovi starački domovi su mjesta koja oni čak i ne nazivaju staračkim domovima, već mjestima okupljanja, druženja, glazbe, plesa, igre, hobija... Mi smo još daleko od takvog načina gledanja i shvaćanja.

Pozitivne strane staračkih domova

Naravno da odlazak u starački dom nije odlazak na novu planetu. Te institucije imaju i svoje dobre strane. One pružaju adekvatnu njegu onima kojima je potrebna, onima koji su bolesni i treba im stalna briga, onima koji nemaju nikoga ili koji su iz udaljenih mjesta i do kojih je teško doći. Isto tako, domovi se brinu za psihofizičko zdravlje osoba, u domovima upoznajete nove ljude, svatko priča o svom životu, imaju prostora za sebe, za odmor i šetnje. No, kako smo mi društvo koje njeguje obiteljske odnose, pokušavamo na sve načine doći do rješenja kako bi izbjegli odlazak roditelja u starački dom. I ja sam osobno za tu opciju, jer sam imala majku i oca koji su bili s nama cijeli život. Oni su trebali skrb, naravno da smo se žrtvovali i nije nam pao na pamet starački dom. Tko ili što mi u životu može biti važnije od oca i majke? Tek kada izgubite roditelje, znat ćete koliko vam nedostaju i stalno razmišljate što biste sve sada uradili da su tu, zato nemojte nikada odlučiti nešto protiv volje svog oca i majke. Sjetite se da ćemo i vi jednog dana biti stari i nemoćni!

„NE IDI IZ BIH. SUNCE TUĐEG NEBA JE ZAUZETO!“

Ostala sam u Bosni i Hercegovini, točnije u Hercegovini zato što tuđe sunce ne sjaja kao naše. Mogla sam otići, pola mojih prijatelja je već negdje vani. Prvi put sam

mogla otići 2005., a kasnije još nekoliko puta, ali ipak sam odlučila ostati! *Ne žalim zbog toga. Borim se, radim i ostajem tu! Ja sam dio onoga što zovu „izgubljena generacija.“* Ne znam što reći kada u medijima ili na nekim društvenim okupljanjima čujem kako je *vani* bolje, kako teče med i mlijeko ili kada vidim one članke u kojima razglabaju koja je zemlja najbolja za život. Članke tipa „BiH je na posljednjem mjestu u...“ neću ni spomenuti. Ljudi koji pišu takve stvari obično nisu ni vidjeli BiH, nisu proputovali ni desetak kilometara ovom lijepom zemljom i onda oni projektiraju svoje jadne živote u tekstove koje pišu. Žalosno je što takve poruke pola naših mladih drže u stanju paralize i iščekivanja. Nitko ne želi ništa pokrenuti jer se „ne isplati“ i jer nema pravde u ovoj zemlji. Najčešće to čujem. Svi čeznu za nekakvim uspjehom koji bi trebao doći preko noći, znate, uspjeh preko noći nije normalan, to je anomalija, osim ako ne spadaš u onu kategoriju izvrsnih sportaša, umjetnika, glazbenika, e onda imaš šanse uspjeti! Ono što trebate znati je da ćete bez poznavanja jezika i nekog zanata, teško dobiti neki dobar posao *vani*. Učenje jezika i zanata je skuplje kada odete u drugu zemlju pa pokušajte to odraditi kod kuće. *Vani* te nitko ne čeka raširenih ruku. Sve pozicije pod suncem su već zauzete, ali možeš se smjestiti negdje u sjenku, samo što nitko ne voli i ne osjeća se dobro u sjenci.

Muke o kriminalu i političarima

Svi pričaju kako je ovdje veliki kriminal, eh, ima ga i tamo u inozemstvu. Onaj tko je živio i radio *vani*, vidio je kako stvari kako funkcioniraju. Netko kaže kako su naši političari veliki lopovi, kako je XY nesposoban, ima nekretnine, kuće, vilu, bogatstvo...Onda počnu pričati kako taj čovjek izgleda. Što me briga kakva su mu usta i je li lijep? Mogu ja ne voljeti nekog političara, ali trebam poštovati instituciju koju on predstavlja. Znate, mi još uvijek imamo državu, a možemo je i ne imati. Držite do sebe i prestanite pridavati toliki značaj političarima. Nisu oni toliko sposobni, ni pametni. Njihov utjecaj na vaš život je minoran, ali su sjajan izgovor da nikada vi ne budete krivi. Netko kaže: „Idem *vani* zbog stranačkih lopova jer sve ide preko veze.“ Kakve veze ima je li na vlasti Nijemac, Turčin ili netko drugi? To, tko je na vlasti, nema veze s mojim patriotizmom. Ja ću gledati da se snađem u svakom slučaju i svakako ne očekujem da me netko od njih zaposli. Hvala, ali meni to ne treba. A treba li vama? Zašto gubiti vrijeme na neke političare? Pa zemlja nam je u kaosu, to je činjenica, ali nisam ja! Ako je država opljačkana, korumpirana, devastirana, nisam ja, nisu moji prijatelji, nije moja obitelj. Postoji puno ljudi s kojima radim, s kojima se svakodnevno susrećem i tvrdim da su poštene, dobri radnici, roditelji i prijatelji. Ne gubimo vrijeme razmišljajući zašto država ima ovoliko ministarstva, fotelja, raznoraznih „dupevlakača“, uhljeba... Naučite se skloniti od takvih misli i od takvih druženja. Na kraju, sve dođe na naplatu. Je li vam teško čekati? Zašto bi bilo teško? To je križ Isusov kojeg je nosio na Kalvariju, ali proći će. Ako ne počnemo od samoga

sebe, kako ćemo izići na kraj sa svime? Mislite li da političari na zapadu ne krađu? Da nema korupcije? Krađu, ali je to pravno bolje pokriveno. Pitajte pravnike! Vidjet ćete da pravda i pravo nisu isto. Kada provedete dovoljno vremena na zapadu, tek onda počnete primjećivati njihove političke zavrzlake. Ta priča oko krađe je zapadna floskula. Kakve veze ima što je Gadafi ili Sadam imao milijarde kada je narod živio u miru, zdravlstvo i obrazovanje su bili besplatni i biznis je cvjetao? Je li sada bolje poslije bombardiranja? Stigla je demokracija. Nije prihvatljivo da politički vođa ima milijune, ali je prihvatljivo da zapadna sila troši porezne milijune za osvajanje drugih zemalja? Trebate znati cijeniti ono što imate. Ako sjediš u kafiću i žvačeš slamku, nemoj se žaliti na državu jer nemaš posla. Sjedi tu i shvati da ti ustvari uživaš. Toga nema u Europi, tamo su kafići prazni tijekom radnog dana. Ustani i uradi nešto ako umiješ i želiš, samo nemoj kukati. Mi smo nekako naučili kukati i tražiti krivca za sve, a to se oduži, sjediš jedan dan u kafiću, pa tjedan, pa mjesec, godinu i to ode u nedogled. Puniš sebe gorčinom, mukom, gađenjem. Skloni se, izidi i radi nešto, izidi na njivu i zasadi nešto, a kad dobiješ plodove, možeš ih prodati ili ostaviti sebi za zimnicu. I bit ćeš ponosan na sebe jer si nešto postigao.

Što znači uspjeh u životu?

Pitanje je što ti smatraš životnim uspjehom? Ako je tebi uspjeh redovito dobiti plaću, da imaš za hranu, obuču ili odlazak na more, onda je to ok, ali realno, to je samo zadovoljenje osnovnih životnih potreba. S druge pak strane, ako želiš pokrenuti posao, na što se manjina odluči, opet imaš mogućnosti. Pogotovo mladi ljudi danas imaju sreće što im je u ovo digitalno doba sve na „izvolite“. Mladi čovjek, ako je npr. dobar IT programer, može raditi od kuće i zaraditi honorar, ali ako želite onaj uspjeh u kratkom periodu, bez velikog odricanja i rada, što očekujete, da će to doći dok sjedite u kafiću i filozofirate? Naša zemlja izgleda loše samo kada se usporedi sa zemljom kao što je Njemačka, ali to je opet relativna stvar. To je kao da usporediš babe i žabe. Nijemci su točni, precizni, plaćaju porez, poštuju zakon i jako se brinu o integraciji. Treba imati u vidu da je nekoliko stoljeća inkvizicije učinilo čudo za mentalitet i efikasnost zapadne Evrope. E, odgovara li našim ljudima koji rade kod Nijemca što je sve tako striktno, što su ljudi točni i hladni? S druge strane, kod njih nema rupa na putovima kao kod nas. Mi smo zapravo na pola puta između istoka i zapada, kod nas ima više korupcije, ali je zato život ležerniji. Kafići su puni, ljudi se više smiju i plaću, malo je kaotično, ali nekako toplo. Mediji nam objašnjavaju kako smo nekulturni, nedemokratski, nazadni i mi se neprestano trudimo biti bolji i konačno ući u tu Europu, a oni nas žedne prevode preko vode. Učite povijest! Imamo mi i demokraciju i kulturu, ali sjedimo hipnotizirani pred televizorom i paralizirani smo internetom.

Svojim odlaskom zemlji dajete šansu da postane gora!

Svojim odlaskom zapravo vi dajete dodatne šanse onima koji krađu, ponižavaju, zapošljavaju svoju rodbinu, dajete im dodatne prilike jer nas je sve manje. Oni fino sjede u toplim foteljama pijuckajući neka skupa vina, dok se vi smrzavate i dijelite troškove stanovanja, a navečer se skupljate kao siročad jer po cijele dane radite, ne vidite ni sunca, a onda kasno dođete u stan i samo da se svalite u krevet od umora. Odlaskom im dajete priliku da stvaraju nepovoljnu i negativnu klimu na svim područjima, toliko melankolije unose da bi čovjek rekao da je smak svijeta sutra. Ma ne idite nigdje! Borite se svim snagama! Ne dozvolite bogatima da se još više bogate i krađu, da otimaju i s gromoglasnim osmjehom pričaju pred kamerama u onim skupim odijelima. Ne idite, u inat onima koji pijuckaju skupocjena vina, ne idite u inat sebi, ne idite zbog svojih roditelja, djedova, ne idite zbog ovog kamena, zbog svoje djece! Borite se! Uvijek postoji način. Ne morate imati tri automobila u garaži, jedan je dovoljan. Ne treba ti skupocjena garderoba ni namještaj. Nauči se biti skroman i zahvalan i sve će do doći na svoje. JE LI TEŠKO ČEKATI? DA, TEŠKO JE, ALI JE NEOPISIV OSJEĆAJ BITI SVOJ BEZ REPOVA! Ja ne idem nikuda! Branim ovaj kamen! Volim ovaj kamen!

„DA, ONA TI IMA RAK! DA, ONA TI JE BILA NA PSIHIJATRIJI!“

Rak je bolest koja već stoljećima u ljudima izaziva strah, prvenstveno zbog loših rezultata liječenja, često uz smrtni ishod ili pak zbog preostalog života ispunjenog boli, strahom i patnjama. Zbog toga su mnogi liječnici i novinari, a i ljudi općenito, u komunikaciji godinama izbjegavali riječ „rak“, a prava dijagnoza je bila skrivana od bolesnika. Kada govorimo o psihičkim djagnozama, stigma je još gora. Zašto se ljudi tako ponašaju? Stoljećima unatrag, kroz različite pisane ostavštine možemo vidjeti da su osobe koje su recimo imale halucinacije ili paranoje zatvarali u podrum, istjerivali „đavole“ iz njih, sklanjali ih i izolirali od obitelji i društva jer se to smatralo nekim izvanzemaljskim silama, vješticearenjem. Isto tako, ne baš toliko davno, ako su ljudi imali melanom kože, njih su sklanjali u posebne prostorije, u izolaciju jer su smatrali da je ta bolest zaraza koja će se proširiti na ostale članove obitelji. Mogu samo misliti koliko su ovi ljudi patili kroz stoljeća, a sve zbog čovjekove odluke, primitivnog vjerovanja i neznanja. Dolaskom 20. Stoljeća, rapidnom snagom su se promijenile mnoge stvari! 80-tih godina dolazi do napretka tehnologije, što omogućuje poboljšanja u medicinskoj dijagnostici i liječenju. U 21. stoljeću smo otkrili nove planete, čovjek je sišao na Mars, a tehnologija se nevjerovatno svakim danom toliko razvija da ju je nemoguće pratiti. Taj neki troskok od 80-ih, 90-ih i nadalje je donio toliko noviteta u svim sferama da se čovjek polako

počinje gubiti. No, čovjek nije poradio na sebi, na svom načinu ponašanja, na prihvaćanju drugog i drugačijeg, na empatiji. O ovim temama je jako teško uopće išta napisati, no kao laik i netko tko ima svoje viđenje, nadam se da ću ovim tekstom unijeti pozitivno vjerovanje da smo samo mi bitni! Sve ostalo je NEVAŽNO!

Ima dijagnozu: „rak“

Da. I što sada? „Nije stigla apokalipsa pa će svijet nestati u nekoliko minuta!“ Upravo ovako većina nas (pogotovo u ruralnim mjestima) prihvaća ovu dijagnozu. Samo ću jedan trenutak pokušati ući u mozak oboljele osobe kojoj je upravo doktor rekao: „Sjedite, moram vam reći da imate karcinom!“ Tu uz vas su vaši najbliži, drže vas za ruku grleći vas i govoreći: „Ne brini se, to ćemo prebroditi.“ Hvala Bogu, doktori i medicina kažu odmah da postoje načini izlječenja, različite vrste terapija koje daju uspješne rezultate te da morate biti jaki i vjerovati u sebe. „Čuj ti njega, on mi to govori iz neke fotelje, a ja sam i dalje izvan sebe od prestravljenosti, od brojnih pitanja koja mi prolaze glavom. Zašto baš ja? Što sam to skrivio Bogu pa je meni dao tu bolest? Što ću s obitelji?“ Tisuće i tisuće pitanja, ali bez odgovora. Prvo suočavanje s vlastitom bolešću izaziva u svakom čovjeku psihičku reakciju različitog oblika i jačine. Kod mnogih bolesnika se javlja trijas simptoma nazvan: strah, sram i skrivanje dijagnoze. Strah od fatalne i užasne bolesti uočen je kod većine bolesnika koji su primijetili neke promjene u svom zdravstvenom stanju. Istovremeno je nazočan i strah od spoznaje da baš oni imaju tu bolest. I konačno, prisutna je i namjera da skrivaju bolest od obitelji, okoline i samih sebe, nastojeći tako pobjeći od dijagnoze i od liječenja bolesti. Često se iznenadimo kada čujemo da je netko nama poznat preminuo od posljedica ove bolesti, e upravo se dogodilo to skrivanje zbog stigme. Negativan odnos prema tom oboljenju-raku danas je uvelike promijenjen zahvaljujući značajnim dijagnostičko-terapijskim usavršavanjima, osobito uspješnim rezultatima liječenja. Nažalost, još ponekad, čak i u školovanim i intelektualnim sredinama, postoje osobe s izrazito negativnim odnosom prema raku. Takva reakcija tipa: „Ne želim ništa znati o rakul“ ili „To se meni nikako ne može dogoditi!“ vrlo često dovodi do negiranja očitih znakova bolesti, odgađanja liječenja i u konačnici, do prekasnog dolaska liječniku, onda kada se jako malo može pomoći ili gotovo nikako. Danas je karcinom na neki način postao kao gripa: probudiš se, osjećaš se loše, ovisno od simptoma i vrsta. Kako mi, kao ljudi, možemo pomoći oboljeloj osobi? Na vrijeme moramo reagirati na simptome i nagovoriti osobu da potraži pomoć. Moramo paziti na prvu reakciju i nikako ne reći: „Ma, jedna ti je ona, nema tu života.“ Upravo ove negativne reakcije bližnjih pa i okoline pohrane se negdje u podsvijesti kolikogod oboljeli bio psihički jak i otporan. Pustimo te ljude, usredotočimo se prvo na sebe, na upute liječnika, a sve drugo može ići pod „razno“.

Da, ona je bila na psihijatriji!

Kad čuju rečenicu: „Bila je na psihijatriji“, ljudi odmah imaju neki otpor, pokušavaju se udaljiti od te osobe, imaju strašne predrasude i nerazumijevanje. U istraživanju objavljenom u radu „Stigmatizacija osoba s duševnim smetnjama“ (MILETIĆ, F. SOKOLIĆ), pod pitanjem: „Biste li se upustili u ozbiljnu vezu s osobom do koje vam je stalo uz saznanje da je riječ o osobi koja je bila hospitalizirana?“ Odgovori kažu da su najstigmatiziranije one osobe koje su bile hospitalizirane u duševnoj bolnici. S takvim osobama se 71 % ispitanika ne bi upustilo u emocionalni odnos. Stigmatizacija na ovom području je najjača jer je riječ o bliskim emocionalnim odnosima.

Stigma upropaštava živote?

Posljedica stigmatizacije vidljiva je u negativnom odnosu društva prema pojedincu, npr. javljaju se problemi pri zapošljavanju, osnivanju obitelji, uspostavljanju romantičnih veza... „Okolina je u percepciji one stigme koja je podložna kontroli, sklona stigmatizirane osobe sažalijevati, a s druge strane, osobe čiju stigmą smatra podložnom kontroli, spremna je osuditi i otvorenije odbacivati.“ Svaka osuda ili odbacivanje utječe na sliku pojedinca o sebi, stoga posljedice stigmatizacije ne treba sagledavati samo s vanjskog stajališta, tj. sa stajališta društvene osude, već i s unutarnjega, promatrajući emotivna, socijalna, radna, vjerska i druga obilježja stigmatizirane osobe. Čovjek je kao misaono biće sposoban kritički promatrati svijet oko sebe i razvijati stavove o okolini koja ga okružuje. S druge strane, čovjek nerijetko razvija mišljenja unaprijed i prije upoznavanja sa svim okolnostima situacije on stječe mišljenja koja su u suprotnosti sa stvarnošću. Tako se mogu razviti predrasude i diskriminacija. „I predrasude i diskriminacija često počivaju na stereotipima o pojedinim skupinama ljudi. Stereotipi su previše pojednostavljena ili neistinita uopćavanja o nekim društvenim skupinama.“ Ona se osobito ističu kod ponašanja koja negativno i devijantno odstupaju od onoga što je prihvaćeno u zajednici. Metaforički rečeno, lijepljenjem „etikete“ takvi se pojedinci izdvajaju i stigmatiziraju, tj. označavaju kao izvrsnutost i nepravilnost. „Stigma je svaka karakteristika koja odvaja pojedinca ili skupinu od većine populacije, a posljedica je da se prema skupini ili pojedincu drugi odnose neprijateljski ili sumnjičavo.“ Riječ stigma je grčkog podrijetla, a predstavljala je znak na tijelu koji je simbolizirao sramotu, ropstvo (Miletić, F. Sokolić).

Stigmatizacija osoba s duševnim smetnjama

No, što je u svakodnevnicu? „Da, ona je bila na psihijatriji; da, ona je zatražila pomoć; da, ona je svjesna da se nešto događa i da joj treba stručna pomoć; da, ona pije lijekove; da, ona isto želi voljeti i biti voljena; da, ona se želi zaposliti i biti radno aktivna; da, ona želi i može izlaziti, družiti se i zabavljati se; da, ona želi imati djecu da ih zagrlj i pruži im toplinu i radost.“ Puno toga ona može, no što je sprječava? Isto

tako puno toga: nerazumijevanje, kritika, stigmatizacija koja nikako da zamre, obitelj koji nema strpljenja niti živaca za nekoga tko ima psihičke tegobe, društva koje ju gleda ispod obrva kada prođe pored njih, poslodavac koji skoro pa nikako ne zapošljava osobe s psihičkim tegobama, države koja im jedva daje neku invalidninu koja nije dostojna čovjeka u 21. stoljeću... Ove osobe mogu puno dati društvu, pojedincu, obitelji, samo budimo strpljiviji, pružimo ruku zajedništva, ruku razumijevanja jer nitko od nas nije imun na ove tegobe. Što nas čeka sutra, samo BOG ZNA! Zato, budimo ljudi!

NAŠE MAJKE, BAKE - NEUMORNE PAĆENICE

Utjecaj patrijarhata

Kroz tisućljetnu povijest vuče se činjenica da je sveukupna zapadna civilizacija duboko patrijarhalna, a to susrećemo u mnogim knjigama kao i starim pričama koje su nam prepričavali. U ovom tekstu ću govoriti više o životu u ovom dijelu Balkana. Svjesni smo činjenice da živimo u patrijarhalnom društvu te da muškarci u većini životnih sfera imaju glavnu riječ, no žene su to tako prihvatile, tako su odgajane, učene i one su te koje su tako učile svoju djecu. Nisu mogle drugačije, nisu imale priliku, nije ih nitko ništa pitao. I bile su zadovoljne jer u tom vremenu je bilo normalno da je žena poslušna i pokorna, iz straha ili iz ljubavi, a onaj teret što je nosila na leđima nije joj predstavljao baš toliko opterećenje. Više su bile fokusirane na to da udovolje muževima, starijima i da se o njima priča kako su one dobre i poslušne žene. Upravo to se zove patrijarhat kome ni zakon ne može ništa. Zna se koga se pitali! Zna se tko je glava obitelji, nacije, firme, imanja, države. Zna se i tko pere, pegla, brine o djeci, starima i bolesnima, naravno, bez plaće. Zna se što priliči ženi, a što muškarcu! Običaji su se na našim prostorima formirali pod utjecajem religija i različitih vlasti. I kršćanska i islamska religija temelje se na aksiomu da je bog muškarac i na mitu o istočnom (ženskom) grijehu: znate ono: „Eva ili Hava je okusila jabuku i tu počinje čitav belaj.“ I evo nas danas tu gdje jesmo!

Kako su živjele naše majke i bake?

S trbuhom do zubi, u 8-om mjesecu trudnoće, naše majke i bake su ujutro, u podne i predvečer išle s motikom na leđima raditi na poljima. Kao da su čuvale trudnoću, kao da je ikoga bilo briga za njihovo zdravlje. Nitko se nije brinuo hoće li im pozliti, je li vani prevruće jer je podne, „zvizdan“. One su jele ono što su ponijele, malo kruha i vode u čuturi pa okopavaj lozu, duhan, krumpir... Ako se njima ili njihovoj bebi nešto i dogodilo, koga je bilo briga: „Bog dao, Bog uzeo.“ I tako

stotinama godina. Dugo kroz povijest, glava obitelji bio je muškarac. Žene su bile te koje su se brinule o domu i djeci. I to se smatralo dobrom podjelom poslova jer su ljudi znali reći kako bi se kuća „urušila“ bez žene. Posao kućanice se nije smatrao nimalo laganim. Pružiti kvalitetan odgoj djeci i voditi kvalitetnu brigu o domu bio bi njihov najveći uspjeh postignut naporom. Žene su rađale kod kuće i znalo bi se dogoditi da dijete umre pri porodu, a one bi nakon poroda ostale jako slabe. Puno se djece rađalo. Djeca bi često nakon poroda i umirala, zbog različitih bolesti, neuhranjenosti ili zbog drugih razloga. Razlogom velikog nataliteta smatrao se nedostatak struje, jako loša prehrana, uvjeti života općenito. Voda se nosila u čuturama koje su većinom žene donosile kući, hodale su po nekoliko kilometara, išle su na bunare da napune vodu i donesu je natrag kući. Tek poslije su se počele graditi čatrnje. Kopale su se rupe po nekoliko metara u zemlju te obložile kamenjem, a u njima se skupljala kišnica. Tko je imao čatrnju, bio je sretan i bogat čovjek. Tableta skoro i nije bilo, ali su ljudi bili manje osjetljivi na zaraze zbog čistog zraka i zdrave prehrane. Jeli su samo ono što bi uzgijili i zarađivali bi od prodaje onoga što su stvorili. Najviše se jelo povrće i voće. Kad bi žena rodila ili bi se dogodio bitan događaj za obitelj, tek tada bi se jelo nešto obilnije i na jelovniku bi bilo meso kao glavno jelo. Svakodnevica težačkog života je bila ispunjena najviše poslom; rano se budilo, jedva da se sunce vidjelo, cijeli dan se radilo oko kuće ili u poljima, a navečer se jedva sjedilo jer su se oči sklapale od umora. Moj majka je na leđima nosila drva za zimu, imala je mačehu koja je bila neobrazovana žena sa sela, s limitiranim i primitivnim poimanjem života, neispunjena, iskompleksirana, od ovog ili onog i tako „nakostrušena“ morala se na nekoga obrušiti, a to je nažalost bila moja majka. Donijevši jednu turu drva na leđima bila je sva mokra jer je putem počela padati kiša, ali nije mogla ući u kuću da se odmori i okrijepi dok ne donese sva drva koja su ostala. I tako iz dana u dan je dobivala novi posao, a svaki dan je bio sve teži, iscrpljujući i mukotrpniji.

Poštivanje starijeg

Stariji se poštovao bez obzira na sve, a učitelj bi imao prava poput roditelja. Glava kuće, zna se, bio je muškarac, otac ili djed. Zadnja je bila njihova. Nikome nije bilo ni na kraj pameti da proturječi. Kada bi netko dolazio u goste, zna se tko je sjedio u „čoši“ (kutku) sobička gdje su svi bili za vrijeme večere. Rijetko su žene išta mogle pričati, imati pravo glasa ili slučajno nešto predložiti. Bez obzira koliko je žena bila mudra, pametna i bistra, ona je bila žena i ništa drugo!

Rodi mi sina!

Jedino kad se žena poštivala ili se barem neko vrijeme brinulo o njoj na pravi način je kada bi rodila sina. Muž bi uvijek govorio: „Rodi mi sina!“ Obitelji u kojima su se rađale samo kćeri bile su nesretne, a za to su uvijek bile krive žene jer su one

rađale kćeri. Nije se pitalo je li dijete živo i zdravo, već je li muško. Obitelj i društvo je vidjelo ženu samo u ulozi majke i to najbolje majke koja rađa sinove: „Ako otac obitelji nije imao sina, onda je to bio veliki nedostatak jer se muška loza morala nastaviti.“

Tko je sve vladao i ostavio patrijarhat ovdje?

Vlasti koje su bile dugotrajne na ovom području ostavile su utjecaj na ovakav način života. Jedna od njih je i osmanlijska vlast, a sve do dolaska Austrougarske 1878. godine, kršćanske žene su prodavane u roblje, odvođene u hareme, obeščašćivane. Po Šerijatskom pravu muslimanske žene nisu imale jednako pravo nasljeđivanja kao njihova braća. Muškarci su imali pravo imati četiri žene, ali i pravo da ženu jednostavno otjeraju. Po ugledu na te običaje i Srbi su nerijetko imali po dvije žene i pravo da obje otjeraju. Po Srpskom građanskom zakonu iz 1844. godine, koji je imao jak utjecaj i na običaje među pravoslavnim stanovništvom u Bosni, činom udaje žena je faktički gubila poslovnu sposobnost, a ako bi ostala udovica, nije mogla upravljati imanjem, nego joj je dodjeljivan tutor, ako nije imala odraslog sina. Žene su po tom zakonu bile isključene iz nasljeđa. Muževe su djevojkama birali očevi, ne pitajući ih za koga bi se one željele udati ili žele li se uopće udavati. Austrougarska je imala liberalnije zakone i običaje, ali ih ni nakon aneksije nije primjenjivala u Bosni i Hercegovini, osim onoliko koliko je bilo nužno za uspostavljanje i razvoj kapitalizma.

Bilo je to, dakle, prije samo 109 godina!

A što je danas? Ovo je 21. stoljeće! Utjecaj patrijarhata se itekako ogleda u svakodnevnom životu, pogotovo u ruralnim područjima. No, kako naslov govori „balkanske pačenicice“ znamo da su naše majke na svojim leđima nosile puno tereta, muke i strepnje da bi im trebalo podići spomenike! Uspriko svim olujama, ostale su uz svoju djecu. U nikakvim uvjetima za preživljavanje i život, skupile su svu snagu da ih othrane, bez obzira koliko puta su bile gladne. Uspjele su djecu upisati u školu i obrazovati ih koliko je bilo moguće. A kako im to vraćaju današnja djeca? Ona ih napuste, pošalju ih u staračke domove, ostave same u selima, ne posjećuju ih godinama, mjesecima, rijetko im zapale svijeću na grobovima... Naravno, nisu sva djeca takva, ali smo svjedoci da ljudi često umiru sami i da ih pronađu tek kad se osjeti smrad njihovih leševa. Nisu to naše majke i bake zaslužile. Podnijele su veliku žrtvu da bismo mi imali moderniji, ravnopravniji život. No, današnji život žene i nije baš toliko lagan iako se tako čini. Izazovan je na druge načine jer svako vrijeme nosi svoje.

„ZAMARATE ME - Zaobidite moj spokoju!“

Tko danas može platiti jednu minutu spokoja? Nema tog novca! Kao morski pas, na kilometre namirišem one koji mi se svojim slatkorječivim jezikom pokušavaju dodvoriti. To je tako pokvareno i prazno, kao da otvoriš kutiju bez dna. Zamara me sve što nije korisno i sa svojih četrdeset i kusur, cijenim samo ono iskreno. Zamaraju me ljuštore koje mi pokušavaju pristupiti svojim neiskrenim srcem. Neću i ne želim ni pod kakvu cijenu trpjeti nespokoj, nezadovoljstvo koje mi se nameće, bilo od susjeda, partnera, države, politike, prijatelja i svega drugog. O, da, četrdesete. Ušla sam u četrdesete, a kao da sam cijelo vrijeme bila uspavana, kao da sam došla iz neke bajke pa ono odjednom „kliknulo nešto“ i probudila sam se. Kažu da su to su sebične godine. Ne zamaram se puno oko toga što ljudima iskreno i ljubavno kažem: „Oprosti, imam obveza, nemam vremena.“ Nekima koji neprestano traže moju pomoć kažem otvoreno: „Pronađi rješenje, ne mogu ti ja više pomagati jer to sam uradila na desetine puta.“ Da se nisam probudila iz bajke možda bih se i ja raspala jer oko mene se sve raspada, počevši od države, privrede, brakova, prijateljstava...U čemu je tajna mog izazvanog spokoja? Ni u čemu, to je majka priroda jednostavno ostavila nama ljudima na zemlji da „osvijestimo ono nesvjesno“ ili neki kažu jednostavno u tim godinama postaneš mudriji. Ali kako pronaći spokoju u ovom kaosu današnjice? To bi bilo kao da Vladimir Putin promijeni zanimanje i postane balerina. Možda da napravim reviziju dosadašnjeg života, poslije godina traganja za istim, za nekim unutarnjim mirom, za spokojstvom koje mi je nekako uvijek izmicalo, za mjestima gdje je bolje, ljepše, veselije, za boljim poslovima, za muškarcima koji će me voljeti baš onako kako ja želim... Došla sam do četrdesete ni u čemu posebno uspješna, ni po čemu posebno prepoznatljiva, jedna sasvim normalna i obična žena: razdražljiva u PMS-u (pokoji tanjur ili šalicu razbijem – kažu da se tako ispoljava bijes) luda za znanjem, žena koja se najbolje osjeća u planinama, s dobrim prijateljima, na neobaveznim kavama i u krevetu s dobrim knjigama.

Potrošeno vrijeme

Kada se sjetim koliko sam vremena potrošila na ljude koji su me „satrali“ svojim zamaranjem, a zbog čega? Zbog puno toga, zbog jednostavnih životnih situacija koje čovjeka zamaraju svakodnevno. Recimo, odemo u goste susjedima i odmah slijedi bombardiranje blatom trača i glupim temama, a ja kolutajući očima dajem do znanja kako želim kući, a moji: „Šuti, neka nas još malo.“ Radne kolege već u ranu zoru ulaze bez kucanja u moj ured i onim iritantnim glasom kažu: „Čaooo! Ej, znaš li što je bilo sinoć u čaršiji?“ A ja, jedva otvorila oči i trebaju mi barem tri kave da bih profunkcionirala, nemam ni deset minuta kako bih u miru kavu popila. To su

hobotnice koje svojim pipcima isisavaju život iz vas. Nerviraju me poznanici koji hoće sve znati, a ništa o sebi ne otkrivaju, susjedi koji vire u šerpe i rukama povlače zavjesu zureći tko je došao, njuškala koja šalju djecu da saznaju tko, što, gdje i kako, a ništa ih, kao, ne zanima. Nerviraju me i one žene koje moraju stići na sve: na rođendane, krštenja, u svatove, na raznorazna okupljanja, a ta jadne žene, jedva da izdrže dva sata na nogama jer su se napucale lijekovima, leđa i stomak im se raskidaju od mjesečnice pa nekako jedva izdrže i sat vremena pa govore mužu da ne mogu više. Naravno, on kaže: „Neka nas još malo.“ I ta žena ostaje, s osmijehom na licu, sanjajući kako će leći u krevet i udaljiti se od svih. Koju će cijenu platiti ova žena? Upamtit će tijelo i mozak sve, i jednom, možda u starosti, odgovoriti. Psihoterapeut, akademik Jerotić kaže da je došao do zanimljive činjenice u razgovoru sa ženama koje dobiju neko oboljenje. Sve one kažu: „Nije ni čudo što sam ovako završila, kako sam živjela.“ Ali zar tada već nije kasno? Da, prekasno je. Tko vam, drage moje, može dati spokoj, ako se za njega ne izborite same?

Priroda zvijeri

Kako bih se oslobodila ljudi koji su „energetski vampiri“, moram naučiti spoznati „prirodu zvijeri“. Svaka od njih ima poseban talent da čovjeka emocionalno onespособi. Dobra vijest je da su vampiri možda oni koji često znaju biti predvidljivi. Razumijevanje vampira daje čovjeku prednost. Nitko ne postaje vampir jer je sretan! Bez obzira znaju li to ili ne, vampire vode nesigurnost, slabost i nemoć koja ometa dobru volju. To ne opravdava njihova grabežljiva djela. Umjesto toga, omogućuje mi suosjećanje s ljudima koji mi se možda ne sviđaju. Trebate postaviti ograničenja i ostat usredotočeni na sebe jer cilj nije rehabilitacija vampira, već suprotstavljanje njima neobičnom gracioznošću.

„ALI ŽENE BI TREBALE ...“

Oh, Bože, upravo smo prešli s opisnog na propisani način. Ako nešto kao žena mrzim, to je kada se kaže da trebam stati u društveno izgrađenu kutiju. Tko je tvorca te kutije? Bog, svemir? Što ako ne stanem u tu kutiju? Što će se tada dogoditi? Postat ću nepopravljiva, bahata, bezobrazna, nekulturna, kruta ili što već ne? Što sam još: oštećena, bolesna, sakata, hendikepirana? Ljudi, uđite u moje cipele pa prohodajte barem tjedan dana i onda recite kakva sam i kakva trebam biti! Čula sam izjave: "Žene bi trebale..." Što oni očekuju? Kao da očekuju čuti: „Ma, moja greška! Promijenit ću svoj život u skladu s tim. „Ljudi shvatite: žene su također osobe, a ne točne replike istog prototipa!

„Gutaj apaurine, ali šuti!“

Koliko sam puta čula ovu rečenicu: „Šuti, šuti i šuti.“ Koliko li smo samo prešutnih događaja u životu okusili, a sve zbog nekoga ili nečega, pritom ne razmišljajući kako smo mi ljudi spužve koje upijaju sve pa tako i ovu negativnu energiju koja se nagomilava u našem podsvjesnom. I tako iz dana u dan, iz mjeseca u mjesec, iz godine u godinu i onda račun dođe na naplatu jer nema više prostora za smeće negativnih osjećaja, bijesa, nepravde, trpljenja, šutnje. I tko onda nastrada? Mi nastradamo, Mi bića koja smo samo htjeli reći svoje mišljenje, ukazati na nepravdu, tražiti drugo mišljenje, Mi koji stavljamo sve pod tepih jer, ne daj Bože da ti, kada dođe rodbina ili susjedi, nešto padne na pamet pa to kažeš, to je sramota. „Skuliraj se, šuti.“ Mi koji s grčem sebi svakoga jutra pred ogledalom kažemo: „Izdrži još jedan dan na poslu, kriza je, gdje ćeš naći novi posao, nemaš vezu, tko će te zaposliti, nemaš novac da pod stolom daš kuvertu za neko drugo radno mjesto...“ Ma koga je briga što si pješačila do škole svakoga jutra, što si ustajala pred zoru ponavljati gradivo i bez ikakve veze uspješno završila školu? Ti samo šuti. Kidaš se od bola, a i kome reći? Šuti. Što trebamo reći Mi koji smo dobili pozivnicu za otvaranje pučke kuhinje? Čuj, dobiti pozivnicu za otvaranje pučke kuhinje gdje će elita u odijelima presjeći vrpce, a iza njih će gomila parazita gromoglasnim pljeskom zapljeskati jer su oni napredni? Ne možete to gledati. Kolegica vas upozorava: „Šuti i gledaj.“ Ma što šuti i gledaj? Gledaj ovu bruku i sramotu, gledaj ovaj čemer i jad. A elita se okupila na pola sata, napravila koji selfi i ode u limuzinu. Ti gledaš iz kutka i pitaš se pa hoće li barem netko ostati i pojesti taj jedan ručak s ovom staricom koja stoji pokraj mene, čekajući kada će staviti nešto u gladni stomak. Nestalo ti je riječi. A i kome ćeš reći? Šuti. Mi koji zovemo majstora da popravi u kući perilicu za rublje jer i ona je kupljena s određenim rokom trajanja, a ti nemaš para da kupiš novu. Zoveš majstora, on laže li laže i iz dana u dan nikako da dođe, a kada se napokon i pojavi, dođe ti da mu s vrata spraiši sve u lice, ali šutiš jer bi on odmah otišao. I ti onda šutiš, a on bi kavu, rakijicu pa tračao pa ispitivao i nakon tri sata se sjeti zašto je došao. A ti šutiš i nadaš se kako će ti napraviti tu jednu perilicu jer ne možeš više prati rublje na ruke. I onda kaže: „Ovo će te skupo koštati, najbolje ti je da kupiš novu.“ A ti govoriš sebi: „Šuti!“ Mi koji svaku večer čujemo u stanu iznad svađu, razbijanje, ujutro vidimo susjedu koja je naočalama prekrila modrice koje joj je nanio pijani muž koji se iz dana u dan dovlači iz kavane i mlati ženu pred djecom. Čujemo vriske, glasove, plač, a sebi govoriš: „Nije to tvoja stvar, šuti!“ Ako kao savjestan građanin prijaviš sve policiji, napraviš problem jer sutra kao da se ništa nije dogodilo. Supruga negira, kaže da ona ima muža na kojem joj mnogi mogu zavidjeti, da su to samo djeca gledala pojačanu televiziju pa se buka čula do susjednih stanova. I kome ćeš reći? Šuti! Mi koji jedva dočekamo vikend da odemo u prirodu na izlet ili planinariti, samo da se sklonimo od tragova asfalta, ljudi i buke, naći ćemo neko mirno mjesto uz potocić, u prelijepoj prirodi napuniti dušu energijom, a onda ugledamo potocić uz livadu i nastane muk. U potociću smeće i kosti umrlih i istrulih

životinja, a smrad se širi toliko da ne možeš ni pojmiti da ti je sve to pred očima. I kome ćeš reći? Šuti! MI koji smo na uspaničeni poziv susjeda uskočili u auto u pola noći jer susjed ima neizdržive bolove u predjelu pluća i srca, vozili panično da što prije stignemo do doma zdravlja, pozvonili bezbroj puta jer je susjedu jako loše, umrijet će čovjek, bojim se, a ono silazi dežurna sestra derući se niz stepenište. „Što je, što zvoniš, probudit ćeš doktora?!“ Bože mili i ne čujem što ova priča, oči su mi samo uprte u susjeda koji trpi neizdržive bolove, čovjek ne može izići iz auta. Objašnjavam joj kakvo je stanje, a ona kaže: „Pričekajte dok se doktor probudi.“ U tebi kipi, šećeš gore dolje, čekaš, zoveš ne znaš više koga ne, moliš Boga da ne umre, a njoj šutiš. I doktor se napokon probudio. Kome ćeš to reći? Šuti. MI koji gledamo svoje pse kako umiru u neizdrživim mukama jer su pojeli bačeni komad mesa na kojemu je bio otrov. Vozeći tristo na sat, vidiš u retrovizoru kako se jadne životinje pate povraćajući po sjedalima i cvileći umiru od bolova. Sate i sate kod veterinara moliš Boga da ih spasi. Jedan je preživio, a drugi nažalost izgubio bitku. Vратиš se kući, odeš na policiju, prijaviš i onda ih moraš tjerati da iziđu na teren, da odrade svoj posao, da utvrde tko je bacio otrov. Kome ćeš reći? Šuti.

I samo se nastavi niz: „Šuti, šuti i šuti...“

Više ljudi ne piju tablete, oni ih sada gutaju, gutaju apaurine da budu smireniji, da ne reagiraju dok gledaju ovo što nam se događa. Šuti, ako progovoriš ispast ćeš ljudi borac za pravdu. Šuti jer ako kažeš svoje mišljenje reći će da si bahata i bezobrazna. Šuti ako vidiš nešto što nisi smjela. Šuti radi mira, šuti jer vidiš li da i drugi šute, šuti i ne ispravljaj krive rijeke, šuti i gutaj apaurine! Oni će te zamrznuti, skloniti u pećinu mirnoće jer shvati da bi danas preživio moraš imati dušu kameleona, a ako je nemaš, koga je briga. Ostaje ti samo da šutiš gutaš apaurine!

„SA SELA SAM! ALI NISAM SELJANKA!“

Nemojmo se lagati, sve smo mi gradske seljanke. Tražimo konja na bijelom princu i poljsko cvijeće – blog Gradske seljanke. „Ako si mali u duši i zao, onda ljude dijeliš na građane i seljake. Ako si dobar i pametan, onda ljude dijeliš na dobre i zle. Svi su ljudi rođeni jednaki, samo nisu jednako odgojeni pa zbog nedostatka dobrog odgoja, postanu zli. Teorija kaže da seljak živi na selu, a građanin živi u gradu. Seljaku je smiješno kako se građani ponašaju, a građaninu je smiješno što i kako rade seljaci. Često se dogodi da se neki građanin samo pretvara da je građanin pa uvodi neka svoja pravila u život u gradu. E, takve ne zovemo seljacima nego seljačinama. Seljak je dobro i zdravo biti, a biti seljačina nikako nije u redu.“ Ovaj tekst je objavio F. Duraković na portalu nomad.ba.

Rođena sam na selu. Drugo sam žensko dijete pa ocu nije baš bilo drago. Naravno, ja sam to davno pregrmjela u glavi, koga briga što je na ovim prostorima „muško“ Bog i batina! Ja se zahvaljujem prvo Bogu, pa genetici, možda i mojoj radoznalosti jer puno čitam. Kako prolaze godine, dođete do četrdesete i kažete sebi što mi je trebalo to da se sada ponekad osjećam „neželjenom“. Kažem, pregrmjela sam. Bez obzira na vladavinu patrijarhata, lijepo se roditi na selu, djetinjstvo ti je bezbrižno, bosonoga trčiš od proljeća do jeseni, toliko kamenja, stijena, sam prešla istražujući čudo od prirode. Kradete tuđe smokve i grožđe, spašavate mrave, pravite im put, njegujete pticu s ranjenim krilom, krijete u podrumu pronađenog štenca i radite puno bezbrižnih stvari. No, ovo je jedno zdravo djetinjstvo koje vam omogućuje da kroz maštu bolje razvijete kognitivne i intelektualne sposobnosti (ne odnosi se na svakoga). I polako odrastaš u zrelu osobu, završiš školovanje, kreneš u potragu za poslom, nailaziš na sve i svašta. Mali je ovo prostor. Oduvijek sam voljela raditi na zemlji, doticati je golim rukama, saditi duhan, ustajati se u rane jutarnje sate u ljetnom periodu i gledati kako raste ono što sam posadila. U tim trenucima divite se sami sebi. Gledate kroz prozor kako vjetar njiše grane oraha koji je star preko 70 godina. Najljepši je osjećaj izići vani nakon kiše i osjetiti miris trave. Imali smo kravu, kokoši, zečeve, pse, mačke i svinje. Prekrasno je živjeti sa životinjama, ali je teška bol kada neka od životinje uginе. Vežete se s njima i po njihovom pogledu već znate što hoće. Nekako se razumijete. Najdraže mi je bilo s bakom ići čupati travu, stavljati je u vreću i nositi kravi da je jede. Drhtave ruke starice načupaju travu, a ja poneseš vreću koja je veća od mene jer ne dam baki da je nosi. Puno sam voljela baku. Umrla je 1995. u hladnom mjesecu siječnju. Kako su se prije nosile po dvije tri suknje, ispod njih je baka nosila mali novčaničić koji je sama sašila i u kojem je ostavljala novac za „crne dane“. Kako bih se ja ustajala rano za školu, meni bi uvijek izvadila koji dinari rekla: „Evo ti za škole“. Teško sam preboljela njezinu smrt, bila sam tinejdžerka. Čuvam njezine uspomene: kredenac, pregače...Život na selu vezan je za zemlju i oduvijek je težak. Da bi se obitelji prehranile potrebno je jako puno rada i pitanje kako sve to ostvariti, a da fizička i psihička muka bude što manja. Kada putujem, često naiđem na ljude koji čuvaju stoku pa stanem i porazgovaram s njima. Uzmem u ruke ono malo janje, malog kozlića i ja sam ispunjena. Danas selo više ne izgleda kao prije, to je postalo sve osim sela. Ljudi su se počeli pretvarati da su nešto drugo. Srame se svog rodnog mjesta, srame se svojih starih roditelja koji su ih odgojili, ostavili su ih negdje na selu kontaktirajući s njima samo kada se sjete. Ne možemo svi biti odvjetnici, političari, astronauti, ekonomisti. Poštujte ljude koji rade na svojim njivama i poljima i s ponosom zarađuju svoj težački kruh. Danas, ako radiš na zemlji, nisi „in“, znači nisi se snašao, nisi se uklopio u kalupe nekih nametnutih slojeva tzv. grada. Ako imaš kravu, kozu, ovcu, gledaju te drugačije. Čemu sva ta malograđanska lakrdija? Od postanka Zemlje čovjek se nastanio na toj zemlji koja nas hrani, daje nam rude za industrijska i ostala dostignuća, stoku koja nas hrani, šumu koja nam daje kisik, rijeke koje nas napajaju.

Kada smo manje-više definirali „seljačine“ koje žele pošto-poto ući u sve pore društva, pitamo se: „Što je s onima koje susrećemo svaki dan na ulici? Što to seljanke razlikuje od fino, pristojno, kulturno odgojenih osoba koje žive na selu?“ Ovdje ću pisati u ženskom rodu, premda vrijedi za oba spola. Seljanka ulazeći u trgovinu ne zna reći: „Dobar dan. Kako ste?“ Ne daj Bože da ona progovori riječ ili dvije s blagajnicom ili da joj kaže da joj je frizura lijepa. Seljanka ne može u svojem „umu“ dokučiti da se smeće ne bace kroz prozor automobila, već se skupi u vrećicu i na dolasku ostavi u kanti za smeće. Seljanka pokušava, a to je njezin ideal, ući u „visoke slojeve društva“ da bi tamo bila viđena, makar i po cijenu podignutog kredita, ona se dotjera i na sebe nabaci markirane krpice. Seljanka vrebaju muškarce da joj kupuju parfeme i operira iskrivljene nosove. Postoje dvije vrste seljanke i to one obrazovane i one neobrazovane. Ne bih mogla reći koja je vrsta gora. One obrazovane će do svojeg cilja doći „gazeći preko leševa“. Ona neobrazovana će drukčijim metodama naći muški plijen i doći do cilja. I mogla bih nabrajati i nabrajati. Nikada ne sudite ljude po tome odakle dolaze. Važna je osoba, važan je pristup, ljubaznost i skromnost. Ostanite svojil! Držite se svojih ciljeva ako živite na selu, danas je očito planeta Zemlja postala jedno veliko selo.

„NE RAZAPINJITE SADA LJUDE, K'O BOGA VAS MOLIM!“

Ne razapinjite sada ljude kao Boga vas molim! Zar je bitno što rekao „uša sprida ili sazada“? Zar je bitno što ne zna staviti zaštitnu masku? Zar je bitno što je on stavio naočale? NEBITNO JE!!! U ovom trenutku kada bismo svi trebali imati više suosjećanja za druge, brinuti se za sebe, štiti sebe pa druge, što ljudi rade? Samo traže mane i postavljaju drugima smicalice. Sada za to nije vrijeme! Ovo je vrijeme izazova u kojem se svijet našao, nešto što pogađa skoro svakoga. Kako se najbolje snalaziti u medijskim izjavama, sada je nebitno. No, očito nije. Ljudi su doista čudne biljke i kada čuju ili vide tako neki „gaf“ ili kako god ga nazvali, popnu se na čovjeka kao profesionalni jahači konja i ne odustaju. Da, tako se nespretno izrazio ravnatelj bolnice. Da, nespretno se ponašao gradonačelnik. Nije znao kako se stavlja zaštitna maska. Zašto se nismo zapitali je li cijela ova situacija i za njih nova. Ljudi se nisu snašli. A što ćete sada reći? Zašto primaju plaće? Tako je, slažem se, ali za ovakve komentare nije vrijeme. Evo barem sada imamo vremena razmišljati za koga ćemo glasovati. Mediji danas prenese tisuće i tisuće riječi, naš mozak ih polako upija, naš mozak upija i ono što je loše, ono što je neizvjesno, ono što je opasno... Onda, iz dana u dan, u izolaciji, pravimo sebi i svojim problem, nakuplja se stres. Od stresa, počinje se nakupljati sva negativna energija koju negdje moramo izbaciti i onda je najlakši način da pljujemo po drugima. SADA NIJE VRIJEME ZA RAZAPINJANJE! Kada prođe ovaj izazov ili iskušenje, posvetimo se više razmišljanju i odgovornom ponašanju radi sebe i svoje obitelji pa i svih nas. Razapinju se političari, razapinju se

ravnatelj bolnica, razapinju se ministri i političari, a za to vrijeme dok tražimo kako ćemo ih oblatiti, nije nam palo na pamet da možda pomognemo. A KAKO?

Jedan je način: „Pomozimo čudnim ljudima!“

TKO SU ČUDNI LJUDI?

Tko živi iznad tebe u zgradi? Neki čudni ljudi koje ne poznaješ? Tko je na kraju sela? Neka stara baka i djed, kojima treba pomoć u hrani i lijekovima jer oni ne znaju što je internet, oni ne znaju da se ne smije izlaziti od 18 sati do 5 ujutro, oni ne znaju voziti auto, nemaju djece, osuđeni su na pomoć drugoga. Tko je djevojka preko puta koja ima čudan stil odijevanja? Viđam je u isto vrijeme već nekoliko dana sa šeširom na glavi ili u nekim čudnim odjevnim kombinacijama. Ona ne izlazi na sunce. Ponekad u isto vrijeme taksi dođe po nju i vrati se za nekoliko sati? To je djevojka koja ide na kemoterapiju, kojoj je dijagnosticiran karcinom jajnika prije dvije godine. Ne smije na sunce zbog zračenja i kemoterapije. To je djevojka koja se bori za život, bori se s teškom bolešću u skromnosti i mirnoći. Tko je na drugom katu? To je nepokretni čovjek srednjih godina prikopčan na kisik i njegova žena koja se brine za njega. Svako malo mu ubrizgava injekciju inzulina. Za nju je vidjeti šoping centar ili otići frizeru nepoznanica već puno godina. Ona nije već dugo izišla iz četiri zida, ali zahvaljuje Bogu što joj je muž živ i što mu ona može pomoći i biti s njim. Tko je u susjedstvu nekoliko kuća dalje? Tu je dječak koji je cijeli život u kolicima sa smiješnim naočalama i koji uvijek nešto promrmlja kada prođem, a ja ne shvaćam da se hoće pozdraviti. Nakrivljene glave u kolicima mi se smiješi svaki put kada ga vidim. Kakav je ovo život? Pa on nikada neće moći ustati ni hodati. Njegova majka ga svako jutro i večer podigne onim iscrpljenim rukama da se barem malo osloni na noge, uključi njemu najdražu pjesmu i drži ga u naručju i tada je čitav svijet njegov. Tko je na zadnjem katu zgrade? To je žena koja se bori s depresijom i šizofrenijom. Djeca su je odavno napustila jer svatko je krenuo svojim putem ne razmišljajući pritom da ostavljaju majku koja ih je rodila i odgojila, koja je radila da prehrani djecu i vraćala se po kiši i snijegu kasno s posla kući. Čekala je da njezin pijani muž zaspe da može pripremiti doručak djeci za školu. Danas je sama. Djeca grade karijere, imaju obitelji i rijetko je posjete. Čujem da je bila nekoliko puta hospitalizirana pa je ljudi izbjegavaju ne znajući pritom da ona želi s nekim popričati, podijeliti svoju muku, da želi tračak ljepote vidjeti u susjedu kako je pozdravlja. Nažalost, nije to još doživjela. Tko je onaj na kraju ulice kojeg smo viđali svako jutro prije polaska na posao i kada smo se vraćali posla? To je beskućnik kojega nismo ni zamjećivali jer smo svakog jutra prošli pored njega bez ikakvog osvrta ili trunka empatije. Kako je mogao postati beskućnik? On je neka propalica? Nije baš uvijek tako. To je čovjek koji je imao kuću, ženu i kućnog ljubimca. Normalno je išao na posao, a onda se jednog dana njegov život pretvorio u bezdan bez kraja. Žena mu teško oboljela,

dugovi od bolničkog liječenja su narasli, podigao je kredit, a banka je uzela kuću. Žena mu je umrla, a on je ostao na cesti. Izgubio je posao jer poslodavac nije mogao tolerirati njegove izostanke, izgubio je i prijatelje. Da, to je taj čovjek s psom kojeg vidamo svakoga dana. Jedino mu je pas ostao vjeran. Tko je obitelj s djetetom koja živi u potkrovlju? Njihova je djevojčica koja se skriva u liftu iza majke? To je djevojčica koja ima leukemiju i zato nosi maramu na glavi. Roditelji je vode na terapiju. Nema kose pa se srami, krije se iza majke da je ljudi ne vide s maramom na glavi. Inače je jako hrabra i pametna djevojčica, tko zna, možda jednog dana postane i liječnica. Ne ide u školu, već kod kuće uči, ali sve savršeno pamti i zna. Ne može u školu jer su nuspojave od terapije teške pa su roditelji odlučili da se ona obrazuju kod kuće. Tko živi u prizemlju zgrade? To je stari djed sa štapom koji jedva hoda i ne može uza stepenice. Prošle godine mu je žena umrla, kratko je bolovala. Ona je bila njegov oslonac, a sada je sam i izgubljen. Teško mu pada biti sam u stanu. Pošto hoda sa štapom, jedva ode do trgovine da kupi namirnice i lijekove. Društvo mu pravi žuti mačak. Tko je onaj čudni čovjek na kraju sela koji nikada ne izlazi iz kuće? To je čovjek koji je u mladosti dobio tešku psihičku bolest pa godinama nije izišao iz kuće. Ima majku koja mu kuha i čisti, a i ona je jako stara, jako se srami da joj netko dođe i upita kako joj je sin. Srce je boli. Nigdje ne izlazi iz kuće, pazi na njega i redovito mu daje terapiju. Sjećam ga se, bio je najbolji učenik u školi i kao da se nešto s njim dogodilo preko noći, odjednom je prestao dolaziti u školu i počele su glasine da je poludio. Kako to Bože mili ljudi olako izgovore: „On ti je lud.“ Ne nije lud, već ima psihičko oboljenje. Samo majka zna kako je njemu. Tko je ona žena s lijepim cvijećem na balkonu koje našoj zgradi daje prekrasne boje svakog proljeća i ljeta? To je žena koja je razvedena i koja živi sama jer ju je muž napustio kad se zbog hormona jako udebljala. On sada ganja mlade i kaže: „Mlade je slađe“. Da, žena ima takav smisao za dizajn i njezin balkon očarava ljepotom. Prijateljice joj kažu: „Vratit će ti se on.“ No, kako je njoj? Ni sama ona ne zna. Nije više zainteresirana da izlazi iz stana, dosta toga joj dostavljaju. Svi u zgradi jedva čekamo da prođe zima pa da vidimo blještavilo boja njezinog cvijeća. Čudni ljudi, zar ne? Da, mi prvi skaćemo na telefone da nekoga otraćamo i ispljujemo ili iznesemo nekakav svoj gnjev, ne birajući koga ćemo razapeti. Čudno, zar ne? Ovi svi, kažemo čudni ljudi, žive u svoja četiri zida ne tražeći nečiju pomoć ili ne daj Bože da nekoga blate. Oni su sretni što imaju život i zahvalni su Bogu na njemu, a mi ne možemo biti u kući mirni ni na nekoliko dana.

ČUDNO, ZAR NE?

Tko su OTROVNI RODITELJI? - Kako preživjeti i spasiti svoj život?

U jednoj od kolumni sam pisala o nečemu sličnom pod naslovom „Grijesi otaca“. Možemo li mi, kao nevinna bića i pomisliti da nam roditelji mogu biti neodgovorni, zli, nepotpuni ili zlostavljači? Da, teško je to zamisliti, ali nažalost, oni mogu biti takvi. Svakodnevno nailazimo kroz medijske naslove kod nas ili u svijetu, kako je netko uradio nešto loše svome djetetu ili svojoj djeci. Jesmo li svi mi sposobni biti roditelji? Je li nam je majka priroda uopće dala taj dar? Je li nam Bog, svemir, univerzum, kako ga god nazvali, ostavio tu mogućnost da se bezuvjetno dajemo svome djetetu, svojoj djeci, a da pritom ne napravimo štetu? Opisat ću nekoliko tipova roditelja koje često susrećemo. Nije ovo nimalo laka ni zahvalna tema, ali život se nažalost često sastoji od jako loših situacija i trebamo pokušati uraditi sve da izbjegnemo neugodnosti i različite bure i oluje.

Što je „otrovni roditelj“? - Kako bi se to moglo definirati?

Svi roditelji povremeno griješe. Niti jedan roditelj ne može biti emocionalno dostupan cijelo vrijeme. Posve je normalno da roditelji, s vremena na vrijeme, „viknu“ na svoju djecu. Svi roditelji su ponekad pretjerano kontrolirajući. Većina roditelja ponekad udari svoje dijete. Neki to čine jako rijetko, a neki češće. Čine li ih takva povremena ponašanja okrutnim ili neprimjerenim roditeljima? Naravno da ne. Roditelji su samo ljudi i imaju svoje probleme. Većina djece može se nositi s povremenim naletima roditeljske ljutnje, sve dok imaju dovoljno ljubavi i razumijevanja, no postoji puno roditelja čiji su negativni obrasci ponašanja trajni i dominantni u životu djeteta. To su roditelji koji nanose štetu djetetu. Oni su poput kemijskog otrova. Emocionalna šteta koju nanose takvi roditelji širi se kroz dijete i kako ono odrasta, tako raste i njegova bol. Koje su riječi bolje od izraza „otrovni roditelj“ kako bi se opisao roditelj koji neprestano traumatizira dijete, zlostavlja ga i ponižava, a u većini slučajeva nastavlja s tim čak i kad dijete odraste? Seksualno ili fizičko zlostavljanje može biti toliko traumatično da je često, i samo jedan incident, dovoljan da izazove ogromnu emocionalnu povredu. Roditeljstvo, koje je jedna od naših presudnih vještina, još uvijek, nažalost, predstavlja učenje koje se temelji na iskustvu te pokušajima i pogreškama. Naši roditelji prvenstveno su učili od osoba koje možda i nisu napravile dobar posao: od svojih roditelja. Mnoge od tehnika odgoja koje se poštuju jer dugo postoje i koje se prenose s generacije na generaciju, jednostavno su loši savjeti preruseni u mudrost (*sjetite se izreke: "Batina je iz raja izišla."*). Što to čine otrovni roditelji? Bilo da su odrasla djeca ili otrovni roditelji premlaćivani u djetinjstvu, prečesto su ostavljani sami, seksualno zlostavljani ili se prema njima ponašalo kao prema „budalama“ ili su pak bili

prezaštićeni ili preopterećeni krivnjom i gotovo svi imaju slične simptome: oštećeno samopoštovanje koje vodi do samorazarajućeg ponašanja. Na ovaj ili onaj način, gotovo svi se osjećaju bezvrijednima, nevoljenima i nedoraslima. Svi ti osjećaji u visokom stupnju izvire iz činjenice da djeca otrovnih roditelja, ponekad svjesno, a ponekad nesvjesno, okrivljuju sami sebe za roditeljsko zlostavljanje. Ovisnom, bespomoćnom djetetu lakše je osjećati se krivim jer je napravilo nešto "loše" i zaslužilo tatin bijes, nego prihvatiti zastrašujuću činjenicu da se tati, zaštitniku, ne može vjerovati. *Kad takva djeca odrastu, nastavljaju nositi teret krivnje i nedoraslosti, što onemogućava razvoj pozitivne slike o sebi.* Rezultat toga je manjak povjerenja i samopoštovanja koje, s druge strane, utječe na svaki vid njihovog života.

Moć okrutnih riječi – Verbalni zlostavljači

Većina roditelja će povremeno reći nešto ponižavajuće svojoj djeci. To nužno nije verbalno zlostavljanje, ali jest zlostavljanje kad se dijete često verbalno napada zbog njegovog izgleda, inteligencije, kompetentnosti ili njegove vrijednosti kao ljudskog bića. Kao kontrolirajući roditelji, verbalni zlostavljači imaju dva različita stila zlostavljanja. Postoje oni koji napadaju direktno, otvoreno te pokvareno degradiraju svoju djecu. Nazivaju ih glupom, bezvrijednom ili ružnom. Govore da bi bilo bolje da se njihovo dijete nikad nije ni rodilo. Zaboravljaju na djetetove osjećaje i dugoročne posljedice njihovih stalnih napada na razvoj djetetove slike o sebi. Ostali verbalni zlostavljači više su indirektni. Napadaju dijete neprestanom kišom zadirkivanja, sarkastičnosti, uvredljivih nadimaka i humorom. Oni zbijaju šale poput: „Posljednji put sam vidio tako veliki nos na Velebitu.“ Ili: „To je odlična jakna - za klauna.“ Ili: „Vjerojatno si bio doma bolestan kad se dijelio mozak.“

Roditelji perfekcionista

Nemoguća roditeljska očekivanja da djeca budu savršena drugi je uobičajeni okidač izrazitih verbalnih napada. Mnogi roditelji koji verbalno zlostavljaju svoju djecu, sami imaju visoka postignuća, ali prečesto njihovi domovi postanu mjesto za izbacivanje stresa vezanog uz karijeru. Roditelji alkoholičari mogu također postavljati nemoguće zahtjeve svojoj djeci, a onda koriste djetetov neuspjeh kako bi opravdali svoje opijanje. Izgleda da roditelji perfekcionista žive u iluziji da bi njihova obitelj bila savršena kad bi oni imali savršenu djecu. Stavljaju teret stabilnosti na dijete kako bi izbjegli suočavanje s činjenicom da oni, kao roditelji, ne mogu to postići. Dijete ne uspije zadovoljiti njihove zahtjeve pa postane žrtveno janje za obiteljske probleme i tada se opterećuje krivnjom. Djeca trebaju činiti

pogreške i otkrivati da to nije kraj svijeta. Tako stječu samopouzdanje za isprobavanje novih stvari u životu. Otrovní roditelji djeci nameću neostvarive ciljeve, nemoguća očekivanja i pravila koja se neprestano mijenjaju. Očekuju da će njihova djeca reagirati s određenim stupnjem zrelosti koja može doći samo iz životnog iskustva, naravno djeci nedostupnog. Djeca nisu „odrasli u malom“, ali otrovni roditelji očekuju da se ponašaju kao da jesu.

Fizički zlostavljači

U milijunima američkih domova, u svim socijalnim, ekonomskim i obrazovnim slojevima, svakog se dana čine strašni zločini - fizičko zlostavljanje djece. Postoji visok stupanj nesuglasica i zbrke oko definicije fizičkog zlostavljanja. Mnogi ljudi i dalje vjeruju da roditelji, ne samo da imaju pravo, već i odgovornost koristiti se tjelesnim kažnjavanjem svoje djece. Najčešći moto roditeljstva u engleskom jeziku još uvijek glasi: „Poštedi batinu i razmazi dijete.“ Sve donedavno, djeca nisu imala nikakvih zakonskih prava. Promatrana su kao imovina, dijelovi vlasništva svojih roditelja. Stotinama godina, roditeljska prava su smatrana svetinjom. U ime discipline roditelji su mogli raditi svojoj djeci gotovo sve što su htjeli, samo ih nisu smjeli ubiti. Danas su se naša mjerila suzila. Problem fizički zlostavljanog djeteta toliko se proširio da je prepoznavanje u javnosti prisililo naš pravni sustav da postavi granice u fizičkom kažnjavanju. U pokušaju da se razjasni što sve čini fizičko zlostavljanje, Kongres je 1974.g. donio Odluku o državnoj prevenciji i tretmanu zlostavljane djece. Ovaj spis definira fizičko zlostavljanje kao: "Nanošenje fizičkih ozljeda, kao što su masnice, opekotine, modrice, porezotine, frakture kostiju i lubanje koje su uzrokovane udaranjem, lupanjem, grizenjem, rezanjem, vezanjem, pljuskanjem, itd." Kako se ta definicija primjenjuje u zakonu, često je stvar interpretacije. Svaka država ima svoje zakone o zlostavljanju djece koji su slični saveznom zakonu koji je donekle „mutan“ u svom opsegu. Dijete sa slomljenom rukom je očigledno bilo zlostavljano, ali većina tužitelja imat će odbojnost prema podizanju tužbe protiv roditelja koji je nanio takve ozljede djetetu prilikom batina. „Nisam odvjetnik ni policajac, ali više od dvadeset godina gledam patnju koju može stvoriti 'legalno' tjelesno kažnjavanje.“ Imam vlastitu definiciju fizičkog zlostavljanja: „To je svako ponašanje koje dovodi do značajne fizičke boli kod djeteta, bez obzira ima li nekih vidljivih znakova zlostavljanja.“

Zašto roditelji tuku svoju djecu?

Većina roditelja, barem jednom, je osjetila potrebu da udari dijete u nekom određenom trenutku. Ti osjećaji mogu biti osobito izraženi kada dijete ne želi prestati plakati, prigovarati ili prkositi. Ponekad to nema veze s djetetovim ponašanjem, već je više vezano uz roditeljsku iscrpljenost, razinu stresa,

anksioznost ili nezadovoljstvo. Mnogi se od nas uspijevaju oduprijeti impulsu da udare dijete. Nažalost, mnogi roditelji nisu toliko suzdržani, a možemo samo nagađati zašto. Roditelji koji fizički zlostavljaju svoju djecu imaju neke zajedničke osobine. Kao prvo, imaju izražen nedostatak kontrole impulsa. Roditelji, koji fizički zlostavljaju, napast će svoju djecu uvijek kad imaju neke negativne osjećaje koje moraju izbaciti. Čini se da ti roditelji imaju vrlo malo, ako uopće i imaju, svjesnosti o posljedicama toga što rade svojoj djeci. To je gotovo automatska reakcija na stres. Impuls i akcija su kod njih ista stvar. Fizički zlostavljači često sami potječu iz obitelji u kojima je zlostavljanje bilo uobičajeno. Veći dio njihovog odraslog ponašanja direktno je ponavljanje onoga što su doživjeli i naučili u djetinjstvu. Njihov model ponašanja bio je zlostavljač. Nasilje je jedini alat koji su naučili koristiti u suočavanju s problemima i osjećajima - osobito s osjećajima ljutnje. Mnogi roditelji koji fizički zlostavljaju djecu uđu u odraslo doba s ogromnim emocionalnim manjkom i neispunjenim potrebama. Emocionalno, oni su još uvijek djeca. Često u svojoj djeci vide zamjenske roditelje koji bi trebali ispuniti njihove emocionalne potrebe koje njihovi pravi roditelji nisu ispunili. Zlostavljači postanu bijesni kad dijete ne može ispuniti njihove potrebe. Oni planu, a u tom trenutku, dijete je više nego ikad njihov zamjenski roditelj jer je zapravo roditelj zlostavljača ona osoba na koju je zlostavljač zapravo bijesan. Mnogi od ovih roditelja također imaju problema i s alkoholom ili drogama. Konzumacija psihoaktivnih tvari često doprinosi slomu kontrole impulsa, iako ni u kom slučaju nije jedina. Postoji puno tipova fizičkih zlostavljača, ali na najtamnijem dijelu spektra nalaze se oni koji naizgled imaju djecu iz jednog jedinog razloga, a to je da bi ih zlostavljali. Mnogi od ovih ljudi izgledaju i ponašaju se kao ljudska bića, ali su čudovišta bez osjećaja i osobina koje daju ljudskost većini nas. Ti ljudi prkose razumijevanju jer nema objašnjenja ni logike za njihovo ponašanje.

Pasivni zlostavljači

Pasivni zlostavljač je roditelj koji dozvoljava da se zlostavljanje događa zbog njegovog straha, ovisnosti ili potrebe da se održi obiteljski status quo. Dozvoljavajući da ga obuzme osjećaj bespomoćnosti, neaktivni roditelj može lakše negirati svoje tiho sudjelovanje u zlostavljanju. Ponašajući se zaštitnički ili racionalizirajući neaktivnost tihog partnera, zlostavljano dijete može lakše negirati činjenicu da su ga oba roditelja iznevjerila. U nekim obiteljima majka je aktivni zlostavljač, a otac pasivni i obrnuto. Spolovi se mogu promijeniti, ali dinamika pasivnog zlostavljanja ostaje ista. Kombinacija aktivni/pasivni zlostavljač je mnogo češća. Mnoga odrasla djeca nalaze isprike za pasivnog roditelja jer ga vide kao žrtvu, kao što su i oni sami.

Kakav otac, takav sin?

U nekim slučajevima, zlostavljano dijete nesvjesno se identificira sa zlostavljajućim roditeljem. Nakon zlostavljanja, zlostavljač djeluje snažno i neranjivo. Zlostavljana djeca fantaziraju da bi, kad bi posjedovala takve kvalitete, bila sposobna zaštititi se. Kao nesvjesni mehanizam obrane, zlostavljana djeca razvijaju upravo neke od osobina koje najviše mrze kod svojih otrovnih roditelja. Usprkos vatrenim obećanjima samima sebi da će biti drugačiji, pod stresom se mogu ponašati isto kao i zlostavljači, ali ovaj sindrom nije tako raširen kao što ljudi pretpostavljaju. *Godinama se vjerovalo da gotovo sva fizički zlostavljana djeca i sama postaju roditeljima zlostavljačima. Zapravo, to je jedini model koji su imali, ali novije studije dovode u pitanje te pretpostavke.* Ne samo da je veliki dio zlostavljane djece izrastao u nenasilne odrasle osobe, već jedan dio takvih roditelja ima velikih poteškoća čak i s blagim, nefizičkim metodama discipliniranja svoje djece. U pobuni protiv boli iz vlastitog djetinjstva, ovi roditelji zaziru i od postavljanja granica i od prisiljavanja na pridržavanje postavljenih pravila. To također može imati negativan utjecaj na djetetov razvoj jer djeca trebaju sigurnost granica, no šteta učinjena prevelikim popuštanjem obično je mnogo manja od štete učinjene fizičkim zlostavljanjem. Dobra vijest je da odrasle žrtve zlostavljajućih roditelja mogu nadići mržnju prema samome sebi, kao i stopljenost sa svojim roditeljima, neriješenu ljutnju, preplavljujući strah i nesposobnost da se drugima vjeruje ili da se pronađe osjećaj sigurnosti. Ako želite izvući smisao iz zbrke i kaosa otrovnog obiteljskog sustava, morate najprije razmotriti obiteljska vjerovanja, osobito ona koja određuju kako se roditelji odnose prema svojoj djeci te kako bi se djeca trebala ponašati. Jedna obitelj, na primjer, može vjerovati da su osjećaji djeteta važni, dok druga može vjerovati da je dijete "građanin drugog reda". Takva vjerovanja određuju naše stavove, prosudbe i doživljavanja te su nevjerojatno snažna. Ona razdvajaju dobro od lošeg, ispravno od neispravnog, definiraju odnose, moralne vrijednosti, obrazovanje, seksualnost, izbor posla, etičnost i financije. Takva vjerovanja oblikuju obiteljsko ponašanje.

Ove stavove iznose dr. Susan Forward i Craig Buck u svom djelu „OTROVNI RODITELJI- Prevladavanje njihovog bolnog nasljedstva i spašavanje vlastitog života.“ Svakako preporučujem ovu knjigu. Potrebno je potražiti način koji vam može pomoći da preživite ono najgore, da ostanete psihički, emocionalno i duhovno zdravi te ono najbitnije, da u vama, nakon svega, ostane ljubavi.

„RASPUŠTENICE, UDOVICE, USIDJELICE - Oštećena Roba? J..bi se Balkanu!“ II. dio

USIDJELICA (stara cura, cura-baka)

Drage dame, supruge, majke, drage djevojke, djevojčice ... jednim imenom, drage ŽENE!

Želim vam, iz svoga kuta, predstaviti viđenje neudane žene. Pitam se: „Kako netko ove žene može nazivati pogrdnim imenima: oštećena roba, neuporabljive, ofucane, one koje nisu odradile svoju „misiju“, nepotpune i nepoželjne?“

Tko je ta tzv. stara cura?

Pošto živimo na prostorima Balkana, opisat ćemo balkanska shvaćanja i poglede društva, obitelji i okoline na ovu vrstu žena. Stara cura ili tzv. usidjelica je žena koja se nije udala, koja prelazi neku dobnu granicu postavljenu „nekim“ društvenim normama, ali se u posljednjih 20-ak godina pomakla dobna granica zbog utjecaja zapada i novog pogleda na život. Ogromna je razlika živjeti kao neudana žena u selima (ruralnim mjestima) i u većim gradovima. Što vi kao četrdesetogodišnja ili pedesetogodišnja neudana žena koja živi u malome mjestu, imate od okoline ili prijatelja? Kako vas vaša obitelj promatra? Je li vam jako teško? Poznajem puno neudanih žena u ovim godinama. Neke žive u ruralnim, a neke u urbanim mjestima. Žena koja živi s roditeljima u malome mjestu, ako ima posao, ide na posao, vrati se kući nakon posla, možda ima neki hobi, radi oko kuće.. I nažalost, većina tih žena se vrti u istom krugu. Ono što je najgore, one nisu neke čangrizave, razdražljive, neuporabljive i oštećene žene, već su većinom nekako povukle, pomirile su se s činjenicom da je njihov život takav kakav jest i ne pokušavaju ništa promijeniti. No, što je njima zapravo ostalo od života, osim posla i nekih sitnih radosti? Iz nekoliko glupih razloga nije im ostalo baš puno jer im je „jebeno malo selo“ svojim šablonom života, postavilo tamo nekakva „sranja“ od shvaćanja kako bi život zapravo trebao izgledati. „Vi ste skoro svugdje nepoželjne, već ste se počele zapuštati, nitko vas ne želi...“ Zbog takvih nametnutih stavova, ove žene, nažalost, vremenom postaju otužne, izgledaju kao kakve bijednice, prosjakinje, nesretnice, zatvorenice koje bi svoj spas, izlaz i rješenje našle tek s princem na bijelom konju koji definitivno neće doći jer do sada nije došao. I tako razmišlja Balkan.

Neki od razloga zašto su ove žene neudane

Puno je razloga zašto je ova žena ostala sama i odabrala biti neudana. Navest ću najčešće primjere, no društvo njih ne prihvaća baš kao „rješenje ili obrazloženje“ jer se protive Božjem naumu ili logici majke prirode. Žene koje su ostale živjeti na selima sa svojim roditeljima zbog tradicionalnih običaja da uzdržavaju roditelje dok se živi, zbog odgoja i sličnih razloga ostaju najduže s roditeljima. U trenutku kad se nažalost jedan od roditelja razboli dobiju još jedan dodatni razlog da ostanu s njima. Vrijeme prođe, roditelji umru, a ona ostaje sama. Često sam čula ovakva objašnjenja iz usta neudanih žena. U duboko patrijarhalnom društvu, u nekim dijelovima Crne Gore, Albanije i Kosova, dugo se zadržala jedna neobična tradicija. U ovim patrijarhalnim društvima održavanje loze je bilo od velike važnosti. Kad bi se dogodilo da obitelj nema muškog nasljednika, na scenu su stupale *virđžine* - žene koje su postajale muškarci. U slučaju da obitelj ne bi imala sina, odabrali bi kćer koja je trebala preuzeti njegovu ulogu. Od tog bi se trenutka svi prema njoj odnosili kao prema muškarcu. Odijevala bi se u mušku odjeću, češljala bi se kao muškarac, radila muške poslove, a bilo joj je dopušteno piti i pušiti. Čak bi smjela nositi i oružje. Iako bi dobila slobodu koju bi kao žena mogla samo sanjati, to je imalo svoju cijenu. Virđžine su se morale odreći braka i djece te bi postale "zaklete djevice".

Nesretna ljubav jedan od razloga zašto je žena odlučila ostati sama. Ljubav boli, ljubav oslobađa, ljubav pobjeđuje, ljubav je sve na svijetu, ali ove žene su nažalost osjetile toliku duboku bol zbog nesretne ljubavi da su se odrekle „udaje“ na neki način. Te žene su potisnule svoje emocije, želje, požude i strasti u neku svoju tvrđavu, strogo čuvanu lancima, katancima i okovima. Jako teško im se bilo na to odlučiti i mislim da su se u njima vodile neprestane borbe i nažalost prevladala je odluka da se ne želi predati drugome ako se već nije udala za nekoga koga je voljela svim svojim bićem, duhom, tijelom i umom. Ova žena se nije htjela udati samo iz razloga da bi bila udana. Tolika emocionalna bol, koliko god bila potisnuta, s vremenom bi na neki način izbljedita, iščeznula, ali kod ove žene ona je nažalost duboko ukorijenjena u psihi, odlukama i stavovima. Ova žena je inače, u drugim poljima života, jako uspješna i ambiciozna, ali njezinim očima možete vidjeti sveprisutnu bol.

Psihička i fizička tegoba. Još kada se vratimo u starija vremena ili ne baš tako davno, možemo vidjeti kako su se neke djevojčice rodile s nekim tegobama, na primjer neurološkim pa im je recimo nastradala noga, kukovi... One su naravno ostale hendikepirane za društvo. To je djevojka koja „šepa“. Tko će ju oženiti kada Balkanci kažu da je bolesna, da je invalid, da je nesposobna za rad, da je oštećena? Od prvog dana njihovog rođenja ove djevojčice žive teškim životom bez obzira živjele one u ruralnim ili u urbanim sredinama. Nekako se na to skoro „isto gleda“. Djevojka koja ima drugu vrstu problema, ali ne onaj fizički, već psihički, zbog

obiteljske genetike, zbog mladenačke dijagnoze shizofrenije, depresije, bipolarnih poremećaja i slično, nalazi se u istom problemu. „Tko će oženiti „psihički poremećenu osobu?“ društvo se pita. Ova djevojka je, pogotovo u manjim mjestima, osuđena na sažalijevanje i one značajne poglede ispod obrva. Srećom, puno psiholoških ili fizičkih tegoba u 21. stoljeću se uspješno liječi pa ove žene mogu lakše živjeti. Poznajem nekoliko djevojaka koje imaju tegobe s depresijom ili šizofrenijom i mogu reći da su one iznimno inteligentne osobe.

Samostalna odlučna žena odlučila je samostalno koračati kroz život svojim radom i svojim znanjem. Ona je jako čvrsta žena i teško se može ići u korak s njom. Nije lako muškarcima koji imaju vezu s ovom ženom. Ona je ta koja ne pristaje na očajna polovična rješenja. Svaki od njih je imao neki problem koji je sprječavao ovu ženu da uđe u brak: kredit, život s roditeljima, bivšu ženu, izvanbračno dijete, probleme na poslu ili je bio bez posla. Nju to ne zanima. Ona ne želi sudjelovati u nečijem životu jer sve hoće raditi sama. Možda nije realna, ali iskrena jest. Možda je nekada i gajila ogromnu želju, čekala „onog pravog“, nadala se, ali više ne. Iskreno, možda je jednim dijelom i emotivno prazna. Nije to ružna stvar jer emotivna praznina nije očajna čežnja i izgorijevanje za nečim. Ova žena možda osjeća prazninu, ono ništa. Ona nema nikakvu želju ni plan ni čežnju za muškarcima osim u periodima kad želi seks ili avanturu, ali dalje od mjesta gdje živi jer u balkanskim društvima vrijedi priča: „Ona se sa svakim seksala, ona je žderačica muškaraca, fuksa.“ Možda i jeste kučka/kurva koja ne naplaćuje, ali tko određuje broj muškaraca nakon kojeg žena postaje kurva, i broj pića nakon kojeg postaje alkoholičar? Tko to određuje i gdje je zapisan taj broj? U njezinoj srži samoće leži samodostatnost. Sama je sebi dovoljna i to nije normalno jer svima "treba" netko. A ona odgovara: „Zašto bi mi sad ovdje, u zalasku sunca, još trebao jedan muškarac?“

Inteligentna žena - žena genije. Tko može shvatiti, tko može razumjeti ovu ženu? Ove žene pretežno odaberu neka zanimanja ili poslove drugačije od onih uobičajenih. O čemu prosječni Balkanac može razgovarati sa ženom koja ima nekoliko poslova, koja je svestrana, koja je slikar, pisac, političar ili pilotkinja? Ovu ženu zanima nešto što se ne uklapa u svakodnevnicu mase među kojom živi. Slično je shvaćanje društva i u većim i manjim mjestima. Kako će ova žena slušati neku susjedu koja živi preko puta i koja se po cijele dane vuče po stanu, gleda serije, sluša tračeva? Ova žena živi u svijetu stvaralaštva, u svojoj mašti, idejama i vizijama. Ove žene mijenjaju puno toga, ali su često etiketirane kao "čudakinje" pa ih se obilazi u što većem opsegu jer: „Tko može pratiti njezin rječnik?“ Ako se i udaju, njihov partner ih mora prihvatiti cijelu ili je nikad neće shvatiti. Čak je njenim roditeljima teško shvatiti ovu „nesvakodnevnu djevojku“.

Šabloni društva

Po nekakvim društvenim šablonima i tradicionalnom uvjerenju, žena koja ima više od 25 godina, a nije udata, biva kategorizirana kao „stara cura“ iako to apsolutno nije istina. Čak me ovo podsjeća na tradiciju u Indiji ili sličnim kulturološkim državama gdje se djevojka priprema za muškarca do određene godine. Istina, samo je mala razlika. Kod nas, na Balkanu, jedino vam ne nađu muškarca za udaju. Od malena se djevojke pripremaju da budu fine, skromne, vrijedne i marljive te ne daj Bože, da se po komšiluku nešto o njoj loše priča.

Žal za izgubljenim vremenom i godinama - Teret prošlosti

Smatramo li da su žene koje se nisu udale do neke dobne granice opterećene prošlošću? Često se šuška u tračevima: „Ej, s ovima do četrdesete još se i može normalno razgovarati jer razumiju probleme, ali ove iznad četrdesete su nesnošljive. Neke od njih su do podne ljute na sebe, a od podne na cijeli svijet. Druge su jedan dan „skulirane“ i normalne, a sljedećeg dana će te obljavati, zabit će ti nož u leđa i usput te zgaziti. Kada s njima pričaš o nekim normalnim stvarima ili se ne daj Bože želiš nešto dogovoriti, slobodno popij nekoliko normabela ili apaurina. Svaka zaslužuje šamar u najmanju ruku.“ Tako nažalost razmišlja ovaj naš prostor, no nije istina da je netko opterećen toliko da mu ne možeš joj uputiti poziv za druženje ili s njim voditi normalan razgovor. Ovakve žene najbolje znaju kako se osjećaju jer žive na Balkanu gdje je teško onima „koji su drugačiji“ ili nisu u većini. Ako gledamo svijet kroz povijest i općenito čovječanstvo uvijek su postojale osobe koje su ga mijenjale, nadopunjavale, osobe koje su na neki način bile drugačije, osobe koje su odudarale od mase. Zašto ove žene ne bi pretvorile svoj život u svoj šablon, „odjevale“ one koji drugačije gledaju na njih i živjele svoj život?

„A svi vi ostali koji mislite drukčije, j..te se Balkanci!“

„ŠTO ĆE TI SIROTINJA? SIROTINJA TE SAMO KOČI!“ riječi intelektualca.

Da, nažalost, ovo su riječi visoko pozicionirane osobe u bosanskohercegovačkom društvu, riječi političara, akademika i profesora, osobe koja ima različite titule i radi na visokim pozicijama preko kojih postaje eminentna i priznata u društvu. U jednom razgovoru od prošle godine u kojem sam se dotaknula ljudi koji su na margini društva u financijskom, socijalnom ili bilo kojem drugom

smislu, iznenadila sam se. U početku razgovora uopće nisam primijetila empatiju ili dio empatije prema ovome sloju društva koji je doveden na rub egzistencije zbog ovakvih koje odlučuju o zakonima, pravima i svemu bitnom u ovoj našoj državi. Međutim, čovjek-vuk često otkriva svoje pravo lice i ono što misli pa lako govori ono što mu je na umu.

Zašto sirotinja koči?

Kako se počelo pričati o zakonima, neuređenim političkim, ekonomskim, socijalnim i drugim sferama, kažem ja: "I vi ste kao dijete bili sirotinja, jedva su vas majka i otac prehranjivali? Onda vam se život polako počeo mijenjati. Završili ste fakultet, zaposlili se i sad ste tu gdje jeste. Hvatate se svega i svačega kako biste došli do cilja."

Pozicija profesora, političara, akademika i tko zna čega još ne, hm? Sebi je omogućio poprilično dobro materijalno stanje pa onda često u medijima izjavljuje kako mladi trebaju ostati u Bosni i Hercegovini jer sve možemo promijeniti ako imamo volju, trud i znanje.

Priča za djecu, priča za laku noć

A taj isti koji to govori ovim jadnim ljudima, zapravo stadu ovaca, je tzv. "pametni" intelektualac koji je svojoj djeci omogućio školovanje izvan Bosne i Hercegovine, riješio stambeno pitanje, a ne trebam ni spominjati da već imaju i radna mjesta, a mi ga slušamo i kažemo da pametno govori. Pitam ga: „Zašto ste vi svojoj djeci rekli da idu u inozemstvo, zašto ih niste ostavili ovdje u bosanskohercegovačkom društvu i državi, zašto im niste rekli da se bore i da traže radno mjesto?“ Naravno, ne trebam niti govoriti koji je odgovor bio. Koliko god ovakvih bilo, jedan ili tisuću i jedan, istina je da prvo trebamo sagledati situaciju kao i društvo u kojem živimo. Kao individua trebamo doći do svog zaključaka pa tek onda poslušati što nam to tzv. „intelektualci“ imaju reći.

Tko je to sirotinja u BiH?

Kako netko može reći: „J...bo sirotinju. Ona te samo kočil!“ i to bez ikakvog srama, pravo u oči? „Šta će ti sirotinja? Tko šljivi sirotinju!“ često možemo čuti. Ta ista sirotinja su nažalost ljudi koji su invalidi (ratni ili civilni), stariji ljudi koji bespomoćno leže u postelji, neki od njih možda nisu od bolesti izišli iz kuće više od desetak godina pa onda je tu obitelj u kojoj je jedan član radio i uzdržavao nekoliko članova pa je ostao bez posla, uz to je digao kredit kako bi popravio onu jednu kuću i na kraju preko noći ostao bez kuće nad glavom, bez hrane. Sirotinja su i

umirovljenici koji štede na struji da bi im koja marka ostala kroz čitav mjesec pa razvlače od mjeseca do mjeseca. Sirotinja su i oni koji su završili u psihijatrijskim bolnicama jer nemaju posla pa su se počeli opijati, drogirati, kockati. Siromašni su i oni koji jedan kruh jedu po tri dana u kući koja prokišnjava, oni koji su na rubu živaca jer ih poslodavci tako izrabljuju da ne znaju hoće li doživjeti jutro od muke. I možemo nabrajati u nedogled. Najgore od svega je to što ne vidiš nadu, što ne vidiš izlaz, a onda upališ televizor i pojavi ti se jedan ovakav, koji je cijenjen pa počne pričati kako mi trebamo promijeniti vlast, kako se trebamo boriti i donijeti bolje sutra kada dođemo na vlast. Ljudima se polako ubija dostojanstvo, moral i nada. Svaki dan vidimo brojne suicide, bolesti, muku, tugu i jad i pitamo se: „Gdje je stigla ova sirotinja?“ Došla je do zida gdje ne vidi izlaz! Naravno, ovo je viđenje jednog tzv. „kvaziintelektualaca“ kojeg svakodnevno susrećemo u medijskom prostoru, što nikako ne predstavlja cjelokupnu sliku akademski obrazovanih ljudi, onih kulturnih koji imaju empatiju i koji svakom problemu pristupaju sa stručnog, realnog stajališta.

„Sirotinjo svakome si teška.“

RECENZIJE:

ARIJANA ČULINA: hrvatska književnica, filmska, televizijska i kazališna glumica.

Vrijeme u kojem živimo je tzv. instant vrijeme, vrijeme površnosti, vrijeme brze hrane, brze ljubavi, brzih susreta, brzih rastanaka i brzog zaborava.

Roba je loše kvalitete, hrana je loše kvalitete. Čast i iskrenost zamijenili su laž, prevara i potpuni izostanak srama što je, kako je Freud rekao, najveći znak gluposti, ali u ovim vremenima pamet i glupost nikada nisu bile bliže. Relativizacija svega, vrednovanje čovjeka prema dubini džepa, tzv. snalaženje, način privređivanja bliži otimanju nego zarađivanju, važnije je od karaktera i obrazovanja. Ovo je vrijeme otuđenja, samo prividna demokracija neosjetnog porobljavanja ljudi.

Ovo je vrijeme sebičnosti, micanje svake prepreke na putu k ostvarenju osobnog probitka i vlastitih želja. Obrazovnu literaturu zamijenila je ona o samopomoći s aktualnim temama: kako staviti sebe na prvo mjesto, kako reći ne, kako uspjeti na najlakši način, kako prevladati stres, kako osnažiti duh i tijelo... Ovo je vrijeme u kojem izostaje svaka žrtva za bližnjeg ukoliko se od njega nema korist.

Čovjek je tvorac suvremene tehnologije koja se uvelike okreće protiv njega samoga, oduzimajući mu radna mjesta, kreativnost i vrijeme. Društvene promjene

uvlače se polagano, neosjetno, mijenjajući naše navike, stavove, umove, prihvaćanjem nametnutih obrazaca ponašanja i djelovanja. U početku je postojao otpor i čuđenje, a potom je došlo prihvaćanje te na kraju etabliranje nametnutog kao nečeg potpuno društveno prihvatljivog, gotovo ispravnog. Dovoljno je pogledati neki televizijski program i zaključiti kako kreativnost više nije potrebna. Ljudi zatvoreni u toru postaju glavni protagonisti bez potrebe posjedovanja ikakvog talenta. Promatrani su kao zamorci koji preživljavaju, srču, prču, valjaju se i seksaju. Sve je postalo Big Brother. Veći problem od njih samih su oni koji ih promatraju jer su oni posljedica globalnog zatupljivanja masa.

Problem nije lociran samo na uski krug u kojem živimo i djelujemo, globalan je. Tesla je svojevremeno rekao kako smo svi energetski povezani, cijeli svijet. Dovoljno je staviti prst u ocean da postanete dio tog nevidljivog lanca, izostanak svakog otpora da se nešto promijeni i polagana predaja.

Usprkos novim virtualnim načinima komunikacije, čovjekov primarni nagon je kontakt sa živom osobom. U svijetu u kojem živimo možda ne treba nastojati biti najbolji po mjerilima koja taj svijet nameće, već po onima koje sami sebi postavljamo. Mjerila koja nas vraćaju nama samima, koja nas vraćaju osluškivanju vlastitih želja i motiva su bitna. Naša pobjeda nije ona u trci s vremenom u kojem živimo, već u vlastitoj dosljednosti, a to je možda najteže.

BORIS SVRTAN: hrvatski kazališni, televizijski i filmski glumac.

„Preživjeti 21.stoljeće“

Stoljeće u kojem živimo je konglomerat ubrzane tehnologije i uopćenih misli, skrivenih mehanizama vladanja ljudima i sve trivijalnije zabave za koje se nadamo da neće jako oštetiti naš unutarnji svijet ili ono što je od njega ostalo. Djeca upijaju formatirane slike i ne razvijaju jezik i govor, mašta ne vrijedi ako nije uključena u neku vrstu marketinškog izrabljivanja u svim pravcima. Konformizam i do boli banalni influencerizam je novi bič ljudskom stadi, a sve je učinjeno da izgleda kao vlastiti izbor jer nema više potrebe za totalitarizmom, on je već prihvaćen i poželjan. Misao više ne postoji ili je ostala samo rijetka privilegija istinske poezije. Umjetnost je odavno samo trgovina, ali da ne bi sve bilo u teškim bojama, nadam se da nikad neće prestati potreba za živim kontaktom, kako u osobnim, tako i u društvenim susretima te da će kazalište uvijek imati što reći svijetu, otuđenom i punom obeshrabrujućih apsurd, ali uvijek željnom topline i emocija. Ljudsko putovanje u potrazi za smislom će se nastaviti i čovjek će, nadamo se, uvijek naći načina da preživi nagli rast tehnologije koji je sam izazvao, unatoč svim destruktivnim vidovima i zloupotrebama istog napretka.

Bude li pameti, opstat ćemo, ali samo pod uvjetom da sačuvamo ljudskost. Djeca koja se rađaju gledaju svijet uvijek istim otvorenim očima. Što od njih kasnije nastane, naša je odgovornost. Zato je važno sačuvati duh kojem tehnologija može biti pomoć, a ne prijetnja.

"Svanulo je jutro 21. stoljeća. Dan kao i svi drugi. Nema toliko dugo najavljivanog „smaka svijeta“ ni razornih predviđanja apokalipse. Iza nas je dvadeset stoljeća, toliko događaja, ratova, bespuća, prirodnih katastrofa, različitih nemira, nesreća i sličnih događaja. A što smo mi kao napredno čovječanstvo naučili iz toga? Treba li doći i proći još ratova kako bismo mi zadovoljili svoje unutarnje demone? Može li nas spasiti napredak čovječanstva kako bismo bili bolji ljudi? Kolika je cijena koju čovjek, kroz napredak, plaća i nauči li on išta? Kaže se da svaka nova generacija donosi novitete, samo koliko smo mi, ljudi od krvi i mesa, zapravo sposobni nositi se s velikim promjenama u kratkom periodu?

Razmišljajući i proučavajući što nam je to došlo u 21 stoljeću, dolazim do zaključka da se čovjek teško snalazi u ovom stoljeću. Naime, pred kraj 20-og stoljeća je već počela industrijalizacija i globalizacija čovječanstva (iako globalizacija na neki način je postojala otkad je čovjeka), te novi milenij se rapidnom brzinom širi.

Kako sve to stiči je pitanje koje se čovjeku u 21 stoljeću treba postaviti? Stvorili smo umjetnu inteligenciju, medicina u raznim područjima se raširila, roboti nam ulaze na naša radna mjesta, sa IT tehnologijom možemo učiniti sa jednim pritiskom dugmeta puno toga.

21. stoljeće je poput valova cunamija koji su bacili stare načine i sve što je bilo staro prilično se smatralo zastarjelim. Ti su valovi postali novi trend, pa ako zaostanete, potopi ćete se i raznijeti novim idejama i informacijama.. Ovo 21. stoljeće mijenja sve, od starih načina života i navika, i stječe neke nove i sofisticirane stvari. Današnje društvo može se kontinuirano poboljšavati i mijenjati.

Kakva je budućnost čovječanstva i kuda idemo?

Suvremeni homo sapiensi od prije 200 000 godina sigurno su prevalili veliki put. Gradili smo zajednice. Otkrili smo vatru. Izgradili smo alate. Mi smo najpametnija vrsta na Zemlji.

Da, ali gubimo se svakim danom sve više i više, pritom gubimo svoju ljudsku stranu, gubimo sebe, dajemo naše dragocjeno vrijeme nevažnim materijalnim trivijalnim stvarima, gubimo dio identiteta, a sve sa ciljem da budemo nešto što nismo. Dok završavam ovu knjigu njene korice govore o čovjeku koji se na putu ka traganju izgubio, pritom od traganja i traganja je oslabio, zapustio se, ušao u melankoliju bespuća i bezdana, a krenuo je sa torbom punom entuzijazma, nade, bogatstva, ali nije razmišljao o onome što je najvažnije a to je

„*BITI i OSTATI ČOVJEK*“. Iscrpljen od puta, mu stiže anđeo koji donosi nadu čovjeku, pružajući mu ruku spasa i nade, da mu pokaže da se više ne gubi u svojim strmim traganjem nečega nevrjednog.

Tek tada čovjek će napokon progledati.

Čovječanstvo je dostiglo kritični trenutak. Naš je svijet nesređen i brzo se mijenja, a suočavamo se s egzistencijalnim rizicima tokom sljedećeg stoljeća. Mogući su različiti ishodi - dobri i loši. Ipak, naš pristup budućnosti karakteriziraju kratkoročna razmišljanja, polarizirajuće rasprave, alarmistička retorika i pesimizam. Po riječima znanstvenika Martin Rees koji tvrdi da izgledi čovječanstva ovise o tome da zauzmemo sasvim drugačiji pristup planiranju za sutra."

Žana Alpeza

Literatura:

Voltaire : *Debata o luksuzu*

Izješće UN-a o borbi protiv siromaštva u svijetu

www.das-hunger-project.de

www.goodmenproject.com

Stevanović, Dobrica, predavač Adizes Leadership Programa, generalni direktor Hahn+Kolb d.o.o.

Psychcentral.com

www.wikipedia.com

www.dragasbiz.com

2030. *Skupina vodnih resursa*. 2009. *Crtanje naše budućnosti vode: ekonomski okviri za informiranje odlučivanja*. Dostupno na:
http://www.mckinsey.com/App_Media/Reports/Water/Charting_Our_Water_Future_Exec%20Summary_001.pdf

Glenn, Jerome; Gordon, Theodore. 2009. *Futures Research Methodology*, Washington, DC: *Milenijski projekt*. Dostupno na:

www.millennium-project.org/millennium/FRM-V3.html

Glenn, Jerome; Gordon, Theodore; Florescu, Elizabeth. 2012. Poglavlje 2: *Indeks stanja budućnosti. Stanje budućnosti*. Washington, DC: *Milenijski projekt*.

McKinsey Global Institute. 2011. *Resursi revolucija: ispunjavanje svjetske energije, materijala, hrane i potreba za vodom*. Dostupno na:

http://www.mckinsey.com/App_Media/Reports/Water/Charting_Our_Water_Future_Exec%20Summary_001.pdf

<https://ebooks.adelaide.edu.au/s/schopenhauer/arthur/pessimism/chapter1.html>

Fromm, Erich. *Anatomija ljudske destruktivnosti*

Žakman-Ban, Vladimira; Špehar-Fiškuš, Katarina

<https://www.is-there-a-god.info>

www.istrazi.me

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za kriminologiju
– Centar za odgoj i obrazovanje Lug

Izvor: American Journal of Public Health, Garfinkel PE, Goldbloom DS. *Mentalno zdravlje*

Assessment Classification and Epidemiology Group, World Health Organization,
Geneva, Switzerland.

www.pozitivnapsihologija.com

Duraković, Ferida. Tekst na portalu nomad.ba.